

Contents

I. EDITORIAL

FROM ONTOLOGICAL HAPPINESS TO THE RIGHT TO HAPPINESS Marius Andreescu	7
---	---

II. STUDIES, ARTICLES, OPINIONS

CONSIDERATIONS REGARDING VOLUNTARY AND EXPRESS ACCEPTANCE OF THE INHERITANCE – PART I Ioana Nicolae	31
--	----

THE LEGAL REGIME OF THE MATERIAL LIABILITY OF THE MILITARY, EMPLOYEES AND OTHER CATEGORIES OF BUDGETARY PERSONNEL Nicolae Loredana	36
--	----

THE EFFECTS OF DECISION NO 15/2013 OF THE HIGH COURT OF CASSATION AND JUSTICE IN THE EVENT OF FORGERY AND FRAUDULENT USE OF AN ELECTRONIC WALLET Eduard Constantin	46
--	----

BRIEF COMMENTARY ON RECENT CHANGES TO DRUG AND TRAFFIC OFFENCES Adrian Stan	55
--	----

THE EFFECTS OF DECISION NO. 18 OF OCTOBER 23, 2023 PRONOUNCED BY THE HIGH COURT OF CASSATION AND JUSTICE, IN THE PANEL COMPETENT TO JUDGE APPEALS IN THE INTEREST OF THE LAW, WITH RESPECT TO THE PROVISIONS OF ART. 21 PARA. (1) AND (2) FROM LAW NO. 132/2017 REGARDING THE MANDATORY AUTO CIVIL LIABILITY INSURANCE FOR DAMAGES CAUSED TO THIRD PARTIES THROUGH VEHICLE AND TRAM ACCIDENTS Bogdan Sebastian Gavrila	60
--	----

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN OPTIMIZING THE JUDICIAL PROCESS Sorin-Constantin Lică	66
---	----

TRAVEL CONDITIONS FOR ROMANIAN MINORS ABROAD IN THE CONTEXT OF ROMANIA'S ACCESSION TO THE SCHENGEN AREA BY AIR AND SEA. DE LEGE FERENDA GROUNDS Georgeta-Bianca Spîrchez, Florin-Alexandru Căp	77
--	----

MISSED BENEFITS AND CREDITOR'S RIGHT TO COMPENSATION FOR THE EARLY REPAYMENT BY THE CONSUMER OF THE BORROWED AMOUNT, AFTER THE CJEU'S DECISION IN THE VR BANK RAVENSBURG-WEINGARTEN CASE Juanita Goicovici	87
---	----

III. STUDIES, DISCUSSIONS, COMMENTS (R. Moldova and Ucraina)

CIRCUMSTANCES THAT MITIGATE OR AGGRAVATE CRIMINAL LIABILITY Andrei Nastas, Daniela Scutelnic	110
---	-----

PROTECTION OF THE INVIOLABILITY OF A PERSON'S PRIVATE LIFE VERSUS PROTECTION OF PERSONAL DATA, ACCORDING TO THE CODE OF CRIMINAL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA Igor Soroceanu, Daniel Cemortan	121
---	-----

IV. Legislative News	129
-----------------------------------	-----

V. Case-law of the High Court of Cassation and Justice	172
---	-----

VI. Case-law of the Constitutional Court of Romania	176
--	-----

Cuprins

I. EDITORIAL

DE LA FERICIREA ONTOLOGICĂ LA DREPTUL LA FERICIRE Marius Andreescu	7
--	---

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CONSIDERAȚII PRIVIND ACCEPTAREA VOLUNTARĂ EXPRESĂ A MOȘTENIRII – PARTEA I Ioana Nicolae	31
--	----

REGIMUL JURIDIC AL RĂSPUNDERII MATERIALE A MILITARILOR, A SALARIAȚILOR ȘI A ALTOR CATEGORII DE PERSONAL BUGETAR Nicolae Loredana	36
---	----

EFECTELE DECIZIEI NR. 15/2013, A ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, ÎN IPOTEZA FALSIFICĂRII ȘI UTILIZĂRII FRAUDULOASE A UNUI PORTOFEL ELECTRONIC Eduard Constantin	46
---	----

SCURT COMENTARIU ASUPRA RECENTELOR MODIFICĂRI PRIVIND INFRAȚIUNILE LA REGIMUL STUPEFIANTELOR ȘI CELE RUTIERE Adrian Stan	55
---	----

EFECTELE DECIZIEI NR. 18 DIN 23 OCTOMBRIE 2023 PRONUNȚATE DE CĂTRE ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, ÎN COMPLETUL COMPETENT SĂ JUDECE RECURSURI ÎN INTERESUL LEGII, ÎN CARE S-AU INTERPRETAT DISPOZIȚIILE ART. 21 ALIN. (1) ȘI (2) DIN LEGEA NR. 132/2017 PRIVIND ASIGURAREA OBLIGATORIE DE RĂSPUNDERE CIVILĂ AUTO PENTRU PREJUDICII PRODUSE TERȚILOR PRIN ACCIDENTE DE VEHICULE ȘI TRAMVAIE Bogdan Sebastian Gavrilă	60
--	----

ROLUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN OPTIMIZAREA PROCESULUI JUDICIAR Sorin-Constantin Lică	66
--	----

CONDIȚII DE CĂLĂTORIE A CETĂȚENILOR ROMÂNI MINORI ÎN
STRĂINĂTATE ÎN CONTEXTUL ADERĂRII ROMÂNIEI LA SPAȚIUL
SCHENGEN PE CALE AERIANĂ ȘI MARITIMĂ. ARGUMENTE DE
LEGE FERENDA

Georgeta-Bianca Spîrchez, Florin-Alexandru Crap.....77

BENEFICIUL RATAT ȘI COMISIONUL DATORAT DE CĂTRE
DEBITORUL CONSUMATOR CREDITORULUI BANCAR PENTRU
RAMBURSAREA ANTICIPATĂ A CAPITALULUI ÎMPRUMUTAT, DUPĂ
DECIZIA CJUE ÎN CAUZA VR BANK RAVENSBURG-WEINGARTEN

Juanita Goicovici.....87

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. Moldova și Ucraina)

CIRCUMSTANȚELE CARE ATENUEAZĂ SAU AGRAVEAZĂ
RĂSPUNDEREA PENALĂ

Andrei Nastas, Daniela Scutelnic.....110

PROTECȚIA INVIOLABILITĂȚII VIEȚII PRIVATE A PERSOANEI
VERSUS PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL,
CONFORM CODULUI DE PROCEDURĂ PENALĂ AL REPUBLICII
MOLDOVA

Igor Soroceanu, Daniel Cemortan121

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

MODELELE DECIZIILOR PRIVIND RECALCULAREA PENSILOR DIN
SISTEMUL PUBLIC DE PENSII (OPCNPP NR. 356/2024)

Redacția Pro lege.....129

LEGEA NR. 272/2004 PRIVIND PROTECȚIA ȘI PROMOVAREA
DREPTURILOR COPILULUI – MODIFICĂRI (LEGEA NR. 123/2024)

Redacția Pro lege.....141

NORMELE METODOLOGICE DE APLICARE A CODULUI FISCAL –
MODIFICĂRI (H.G. NR. 451/2024)

Redacția Pro lege.....148

CODUL ADMINISTRATIV – MODIFICĂRI (LEGEA NR. 115/2024)

Redacția Pro lege.....157

HOTĂRÂREA CEDO DIN 18 APRILIE 2023 ÎN CAUZA C. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 65.128/19)

Redacția Pro lege.....161

CONSTITUIREA PUNCTULUI UNIC DE CONTACT PRIVIND PRELUAREA SESIZĂRIILOR REFERITOARE LA CONȚINUTUL „DEEPPFAKE” (OMCID NR. 20721/2024)

Redacția Pro lege.....164

CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ – MODIFICĂRI (LEGEA NR. 139/2024)

Redacția Pro lege.....166

LEGEA NR. 295/2004 PRIVIND REGIMUL ARMELOR ȘI AL MUNIȚIILOR – MODIFICĂRI (O.U.G. NR. 45/2024)

Redacția Pro lege.....168

REGULAMENTUL PRIVIND RECRUTAREA, FORMAREA PROFESIONALĂ ȘI EVALUAREA ASISTENȚILOR JUDECĂTORULUI (HCSM NR. 1189/2024)

Redacția Pro lege.....170

CODUL MUNCII – MODIFICĂRI (LEGEA NR. 161/2024)

Redacția Pro lege.....171

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

RIL

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 3/2024 (M. OF. NR. 442/09.05.2024): ART. 38 ALIN. (6) DIN LEGEA-CADRU NR. 153/2017 ȘI A ART. 82 ALIN. (1) DIN LEGEA NR. 303/2004 PRIVIND STATUTUL JUDECĂTORILOR ȘI PROCURORILOR

Redacția Pro lege.....172

VI. JURISPRUDENȚĂ CCR

NECONSTITUȚIONALITATE – D.C.C. NR. 83/2024 (M. OF. NR. 418/08.05.2024): ART. 37 LIT. A) DIN LEGEA NR. 126/1995 PRIVIND REGIMUL MATERIIILOR EXPLOZIVE

Redacția Pro lege.....176

NECONSTITUȚIONALITATE – D.C.C. NR. 79/2024 (M. OF. NR. 500
DIN 30 MAI 2024): ART. 33 ALIN. (3) ȘI (4) DIN LEGEA TINERETULUI

Redacția Pro lege.....178

NECONSTITUȚIONALITATE – D.C.C. NR. 726/2023 (M. OF.
NR. 510/31.05.2024): LEGEA PENTRU MODIFICAREA ȘI
COMPLETAREA LEGII NR. 23/2020 PRIVIND REGIMUL JURIDIC
AL CETĂȚILOR DACICE DIN MUNȚII ORĂȘTIE

Redacția Pro lege.....180

I. EDITORIAL

DE LA FERICIREA ONTOLOGICĂ LA DREPTUL LA FERICIRE

Conf. univ. dr. Marius ANDREESCU

Abstract

In our opinion, the problem of happiness can be approached ontologically and epistemologically in three ways: 1. As a state of consciousness but also existential of man in his physical, rational and spiritual individuality. It is always relative, determined or influenced by factors external to man, but especially by the various existential situations in which man finds himself; 2. Happiness as an ontological reality not only of the individual man but also of the human being, which has no boundaries of this world and of this life. It is a permanent call of man towards the acquisition of ontological happiness, it is an expression of the transcendental dimension of the human being. Such an approach to happiness involves religious meanings and meanings, especially of Orthodoxy.

3. From a legal perspective, being a fundamental human right that generates correlative obligations for the state. As a fundamental right, it can be enshrined explicitly or only implicitly in legal and political instruments. In this way, happiness is a component of the phenomenality of human existence in the social environment. The right to happiness in the legal sense has the generality and abstract nature of the legal norm, and its guarantee and realization depends on social and economic factors, on the realization of the imperatives of the rule of law and a democratic governance regime;

Happiness has a unitary ontological meaning, and none of the above ways of approaching this concept should be approached rigidly or in isolation.

In this study we propose an analysis of the concept of happiness, in an interdisciplinary way: philosophical, legal and theological

Keywords: *Happiness as an ontological state of the human being/the dignity of being happy/the legal understanding of happiness/the fundamental, constitutional right to happiness*

I. Sensuri și semnificații filosofice ale fericirii

Una dintre cele mai dezbătute probleme în cultura lumii este înțelegerea raportului dintre suferință și fericire, cei doi termeni fiind în principiu diametral

opuși. Altfel spus cum poate fi înlăturată suferința și implicit care sunt condițiile pentru ca omul să fie fericit. Mai mult, starea de fericire poate caracteriza nu numai omul ca persoană, dar în același timp, poate fi și o caracteristică a unei comunități, chiar și a unui popor.

Aspirația omului spre fericire se confundă cu existența și firea sa. Fericirea, ca stare sufletească și existențială este opusă suferinței, morții și servituților de tot felul. Religiile, filosofia dar și doctrinele sociologice, politologice, juridice au elaborat în decursul timpului diferite concepții și teorii despre fericire.

Toți oamenii doresc să fie fericiți. Oricât am fi de nihiști sau de sceptici în anumite momente ale vieții, oricât ne-am îndoi că fericirea poate fi atinsă ori că merită s-o căutam, noi nu încetăm să tindem – conștient sau nu – către dobândirea ei. Dar chiar dacă sunt de acord cu afirmația că fericirea este dezirabilă, oamenii se diferențiază de îndată ce își pun problema în ce constă fericirea. Fiecare dintre noi caută să evite suferința să atingem și să permanentizăm starea de fericire.

În opinia noastră problematica fericirii poate fi abordată în trei modalități:

1. Ca stare existențială a omului în individualitatea sa fizică, rațională și spirituală, aflată în exterioritatea și fenomenalitatea lumii. Este întotdeauna relativă, efemeră, nedeplină, determinată sau influențată de factori externi, de diversele situații existențiale în care omul se află și de stările sufletești atât de diverse și de multe ori contradictorii;

2. Din perspectivă juridică. Fericirea ca drept fundamental al omului, încă neconsacrat în constituții, dar prezent în abordările doctrinare. În această modalitate fericirea este o fenomenalitate existenței umane în mediul social. Dreptul la fericire în sens juridic are generalitatea și caracterul abstract al normei juridice iar garantarea și realizarea acestuia depinde de factori sociali, economici, de realizarea imperativelor statului de drept, a libertății umane a unui trai decent și a unui regim de guvernare cu adevărat democratic. În opinia noastră omul are dreptul la fericire în această lume, dar actuala ordine politică și socială a lumii nu îl poate conferii și nici garanta;

3. Fericirea, ca realitate ontologică perenă a ființei umane, care nu are granițele acestei lumi și ale acestei vieți. Este o chemare permanentă a omului spre dobândirea desăvârșirii, a fericitei vieți în eshatologie, este o expresie a dimensiunii transcendente a ființei umane, a trăirii în dreapta credință ortodoxă.

Concepțiile filosofice despre fericire existente în istorie sunt diverse și diferite prin sensul și semnificațiile atribuite fericirii, căile prin care omul poate evita suferința și ajunge la fericirea existențială, condițiile care trebuie îndeplinite pentru dobândirea fericirii.

Concepțiile despre fericire se deosebesc prin rostul pe care îl atribuim celorlalți în dobândirea propriei fericiri. Într-una din piesele sale de teatru, Jean Paul Sartre folosea o expresie șocantă: „infernul sunt ceilalți”¹, și, desigur, fiecare din noi poate

¹ Jean Paul Sartre, *Ființa și neantul*. Ed. Paralele 45 Pitești, 2004, p. 96.

fi la oricând „celălalt”. Cum putem să găsim fericirea într-o lume în care realizarea propriilor dorințe depinde de ceea ce doresc și fac semenii noștri? De multe ori, dorințele a doi oameni intră în conflict și ca urmare, fiecare încearcă să împiedice realizarea dorinței celuilalt. Nimeni nu renunță fără să lupte la fericire. Toți oamenii doresc să fie fericiți. Oricât am fi de nihiliști sau de sceptici în anumite momente ale vieții. Diferitele concepții despre fericire se disting în primul rând, prin felul în care este înțeleasă natura acesteia. Uneori, fericirea este concepută ca o idee foarte înaltă, un ideal îndepărtat, deasupra puterilor noastre de a o dobândi; adevărata fericire nu ar fi posibilă în timpul acestei vieți.

Există constante existențiale diferite de conceptele și categoriile rațiunii, acestea din urmă explicând și călăuzind procesul de cunoaștere și de înțelegere a realității fenomenale. Constantele existențiale sunt proprii ființei, în cazul nostru ființei umane, dar, evident sunt prezente în existența fenomenologică, fără ca fenomenologia existenței individuale și sociale a omului să epuizeze vreodată dimensiunea ontologică ființială a acestor constante. Din această perspectivă, constantele existențiale, pentru puterea de cunoaștere a omului au fost și vor rămâne „lucrul în sine, noumen”, cum spune Kant, la care rațiunea cunoscătoare umană nu are acces pentru că nu are o intuiției sensibilă a ființei, ci numai a aspectelor și diversului existențial fenomenologic prin care se manifestă aceasta. Sunt constante existențiale *viața, libertatea, suferința, fericirea, iubirea, libertatea*, enumerarea noastră nu este exhaustivă.² Constantele existențiale pot fi gândite de om chiar în ființa lor, dar nu pot fi cunoscute și conceptualizate științific, teologic sau filosofic decât în manifestarea lor fenomenologică, existențială a lor.

În fenomenologia existențială legată de ipostasul fiecărei persoane umane constantele existențiale sunt finite și relative așa cum este și cazul fericirii

Cum am spus, fericirea este o constantă existențială, dar în dimensiunea ei existențial fenomenologică este conceptualizată, explicată și înțeleasă de filosofie, teologie și chiar de știința dreptului. Această categorie, în expresia ei fenomenologică poate constitui și obiectul normării etice sau juridice. Astfel, în științele juridice constanta ontologică a fericire este regăsită în expresia fenomenologică de: *dreptul constituțional la fericire sau dreptul la căutarea fericirii*.

În studiul nostru vom analiza cu precădere concepțiile juridice, dimensiunea normativă și soluții de jurisprudență privind dreptul la fericire și dreptul la căutarea fericirii. Dialectică ființei și a existenței, inclusiv în privința fericirii cu raportare și la normativitatea juridică generează întrebarea: *Fericirea este un dar al lui Dumnezeu sau un drept al omului?* Mântuirea și îndumnezeirea prin har a omului este adevărata fericire care este deplină și niciodată nu se va lua de la el, după cuvintele Mântuitorului nostru Domnul Iisus Hristos. Fericirea este mai înainte de toate un dar neprețuit al lui Dumnezeu pentru om.

² Pentru dezvoltări, a se vedea Marius Andreescu, *Existența și ființa*. Jurnal de cugetări și reflecții, Ed. Pro Universitaria, București, 2023.

Propunem o scurtă sinteză a celor mai importante concepții filosofice și teologice privind constanta existențială (ontologică) a fericirii. Diferitele concepții despre fericire se disting în primul rând, prin felul în care este înțeleasă natura acesteia.

Uneori, fericirea este concepută ca o idee foarte înaltă, un ideal îndepărtat, deasupra puterilor noastre de a o dobândi. adevărata fericire nu ar fi posibilă în timpul acestei vieți. Totuși, toți suntem datori să încercăm să atingem această stare și câteva gânduri din înțelepciunea celor mai mari filosofi din istorie pot să ne ajute.

În concepția lui Gautama Buddha asupra fericirii se pune un mare accent pe faptul că oamenii ar trebui să găsească împlinire în experiența de a trăi mai degrabă decât în „destinația finală”. Nu există niciun scop final, oamenii își clădesc fericirea de-a lungul drumului, considera Buddha. „Dintre toate formele de precauție, precauția în dragoste este probabil cea mai fatală pentru adevărata fericire”. Nirvana este asociată de obicei cu jainismul și budismul și reprezintă starea supremă de eliberare soteorologică, eliberarea de renașterea repetată în samsara. În religiile indiene clasice *nirvana* este o stare de liniște perfectă, libertate, fericirea cea mai înaltă, precum și eliberarea sau sfârșitul *samsarei* (acel ciclu repetat de naștere, viață și moarte)³.

Părerea lui Confucius despre fericire a răsunat prin istorie în cărți și în recente cercetări privind terapia cognitivă, care își propune să ajute oamenii să înțeleagă legătura dintre gânduri, sentimente și comportamente. Potrivit unei stări de spirit promovată de Confucius, fericirea este o profeție auto-îndeplinită care se multiplică pe măsură ce găsim motive pentru existența ei. „Cele mai mari binecuvântări ale omenirii sunt în noi și la îndemâna noastră. Un om înțelept este mulțumit cu soarta lui, oricare ar fi această, fără a-și dori ceea ce nu are”⁴. Solon, unul din cei 7 înțelepți ai antichității, consideră că nimeni nu este fericit cât timp trăiește, căci oricând se pot abate asupra lui nenorocirile: trebuie să așteptăm sfârșitul vieții cuiva pentru a putea spune dacă a fost fericit. În lipsa adevăratei fericiri, oamenii se pot consola cu urmele ei palide: bucuria, plăcerea, gloria, prestigiul, prosperitatea. Cel care are privilegiul să trăiască astfel de stări s-ar putea să le confunde cu însăși fericirea. El se va mulțumii atunci cu surogate ale fericirii, posibil de atins în ciuda condiției noastre de muritori. Sau, dimpotrivă, el va înțelege că fericirea e un ideal de neatins, că e condamnat iremediabil la nefericire. Micile bucurii ne fac viața mai frumoasă, însă fericirea sinceră și totală este extrem de greu de obținut⁵.

³ Pentru dezvoltări, a se vedea, Nicolae Achimescu, *India. Religie și filosofie*, Ed. Tehnopress, București, 2005; Henry Zimmer, *Filozofiile Indiei*, Ed. Humanitas București, 2012.

⁴ Confucius, *Analetele lui Confucius*, Ed. Ideea Europeană, București, 2022, p. 67.

⁵ A se vedea, Ioana Sarambei, Nicolae Sarambei, 99 de Personalități ale lumii antice, Ed. Albatros București, 1983, pp.101-104; Aristotel, *Statul Atenian*, Ed., Antet Revolution, București, 2007, pp. 21-22.

De la Socrate a pornit cel mai limpede întrebarea „Ce este o viață bună?”. Să fie oare un virtuos, un om moral și adâncit în cele sfinte un om fericit? Sau e vorba strict de satisfacerea unor plăceri? Socrate spune că sunt ambele. Adică binele suprem înseamnă să fii fericit într-o moralitate sau moral într-o fericire.

Pentru Socrate, unul dintre cei mai mari filosofi din antichitate, fericirea nu vine odată cu recompensele externe, ci din succesul obținut pe cont propriu. Prin scăderea nivelului nevoilor noastre, putem învăța să apreciem plăcerile simple. „Secretul fericirii nu este găsit dacă îl cauți din răspuțeri, ci prin dezvoltarea capacității de a te bucura pentru puțin. Omul care face totul pentru a atinge fericirea și se bazează pe el însuși nu pe alții a adoptat cel mai bun plan pentru a trăi fericit”⁶.

Platon, discipolul lui Socrate, definește fericirea la fel ca profesorul lui. Versiunea lui Platon de fericire este o formă de dezvoltare personală, mai exact satisfacția derivă din realizări. „Fericirea noastră depinde doar de noi” În *Republica*, Platon afirmă că cei care sunt morali sunt singurii care pot fi cu adevărat fericiți. Astfel, trebuie să înțelegem virtuțile cardinale, în special justiția. Prin experimentul de gândire al inelului lui Gyges, Platon ajunge la concluzia că cel care abuzează de putere se înrobește cu apetitul său, deci este nefericit. O temă esențială pentru Platon în filosofia sa este teoria formelor, distincția dintre realitatea perceptibilă dar neinteligibilă (știința), și pe de altă parte realitatea imperceptibilă dar inteligibilă (matematica). Geometria a fost principala motivație a lui Platon, iar aceasta arată și influența lui Pitagora. Formele sunt arhetipuri perfecte ale căror obiecte reale sunt copii imperfecte. În *Republica*, forma cea mai înaltă este considerată ca fiind forma binelui, sursa tuturor celorlalte forme care ar putea fi cunoscute prin rațiune. Glaucon, un personaj care participă la dialog, clasifică cele trei feluri de bine și întreabă căreia îi aparține dreptatea: cele pe care le acceptăm de dragul lor fără a ține cont de consecințe, cele pe care le acceptăm atât de dragul lor cât și de dragul consecințelor lor, și cele pe care nu le primim de dragul lor dar le acceptăm de dragul consecințelor lor. Socrate atribuie dreptatea celui de-al doilea fel de bine.

Binele este suprema fericire pentru Socrate și Platon.

De asemenea, el vede un tip de fericire care decurge din justiția socială prin îndeplinirea funcției sociale; deoarece această datorie formează fericirea. Alte surse de fericire, cum ar fi petrecerea timpului liber, bogăția și plăcerea, sunt considerate forme mai puțin ferme, dacă nu complet false și opuse formei binelui și fericirii.⁷ Platon consideră că fericirea este plăcerea purificată senzorial prin inteligență, altfel spus, plăcerea de a cunoaște ideile, formele pure transcendente.

Pentru Aristotel, elevul lui Platon, fericirea nu este un dar oferit de ceilalți oameni sau de lucruri, ci este ceva creat de noi și ne revine responsabilitatea de a o

⁶ Andre Comte-Sponville, Arlette Farge, Jean Delumeau, Cea mai frumoasă istorie a fericirii, Ed. Art, București, 2015, pp. 19-21.

⁷ Platon, *Republica*, Ed. Antet, București, 2010.

proteja. „Am învățat să-mi caut fericirea limitându-mi dorințele mai degrabă decât să încerc să mi le satisfac”. Marele filosof atenian susține că *eudaimonia* este scopul gândirii și acțiunii umane. Eudaimonia este de obicei tradusă ca fericire. Eudaimonia implică binele, adevărul, dreptate, curajul, prietenia, dar și filosofia. Artele, cunoașterea și creația în general. Eudaimonia este un concept filosofic superior stării de plăcere, mulțumire, pentru că presupune atingerea potențialului maxim și împlinirea pe toate planurile, cu intenția de continuă perfecționare în ceea ce privește: autonomia, dezvoltarea personală, acceptarea de sine, scopul vieții, perfecționismul⁸.

Aristotel consideră că, „*Fericirea este activitate (în grecește. *energeia*) în acord cu virtutea*”⁹.

În cadrul *Eticii nicomahice*, Aristotel atrage atenția asupra faptului că multe scopuri sunt într-adevăr doar obiective intermediare și sunt dorite numai pentru că fac posibilă atingerea unor obiective mai mari. Prin urmare, lucruri precum bogăția, inteligența și curajul sunt apreciate numai în legătură cu alte lucruri, în timp ce eudaimonia este singurul lucru valoros izolat.

Aristotel a considerat virtutea ca fiind necesară pentru ca o persoană să fie fericită și a susținut că, fără virtute, mulțumirea este maximum ce poate fi obținut

Immanuel Kant - fost un filosof german, unul din cei mai mari gânditori din perioada iluminismului în Germania. Kant este socotit unul din cei mai mari filozofi din istoria culturii apusene. „Fericirea este starea unei ființe raționale în lume, căreia, în întregul existenței ei, totul îi merge după dorință și voință, și se bazează deci pe acordul naturii cu întregul ei scop, precum și cu principiul esențial de determinare al voinței ei”.

Stoicismul este o școală filosofică fondată în Atena de filosoful Zenon din Citium în jurul anului 300 î.Hr., în perioada elenistică a istoriei antice. Învățătura centrală a stoicismului este morala derivată din însăși legile naturii sau mai bine zis promovarea rațională, existența virtuoză sau atitudinea bărbătească în raport cu vicisitudinile vieții. Acceptarea acestei evidențe compensează durerea și nefericirea, împacă binele cu răul, viața cu moartea. O altă trăsătură constă în recomandarea iubirii față de oricare alte ființe.

Stoicii cred că fericirea sau împlinirea (*eudaimonia*) poate fi atinsă doar în interior, iar ceea ce este în exterior fiind doar preferabil, dar în esență indiferent. Această idee de fericire este comună aproape tuturor filosofiilor, însă felul stoic de a o atinge este unic.

Etica dezvoltată de *Stoa* derivă din principiile proprii ale fizicii: universul este guvernat de legi absolute care nu admit excepții, iar esențialul naturii umane este rațiunea. Aceste principii se sumează în celebra maximă: „*Trăiește în acord cu natura!*”.

⁸ A se vedea, Aristotel, *Etica nicomahică*, Ed. Antet Revoluțion, București, 2012.

⁹ Aristotel, *op. cit.*, p. 114.

Din această formulă derivă noțiunea de *virtute*, cu cele patru aspecte cardinale: *înțelepciunea*, *curajul*, *dreptatea* și *temperanța*, corespondând învățăturilor lui Socrate. În timp ce în etica aristotelică recunoștea locul pasiunilor în natura umană, urmând ca acestea să fie reprimare prin rațiune, stoicii cer anihilarea pasiunilor, mergând până la ascetism („*askesis*”), pentru că virtutea reprezintă unica fericire. A fi virtuos, înseamnă a fi indiferent la durere și suferință („*apatheia*”) și, în același timp, doritor de cunoaștere. De aici importanța acordată științei, fizicii, logicii, pentru că ele reprezintă bazele moralității, rădăcinile oricărei virtuți. Omul înțelept este sinonim cu om bun. Nefericirea și răutățile lumii sunt rezultatele ignoranței. De aici recomandarea practicii filosofiei, examinării permanente a propriilor judecăți și a comportamentului, pentru a putea constata dacă ele diferă de rațiunea universală a naturii.

Printre cei mai mari filosofi stoici se numără, în Roma Antică, Seneca, Cicero, Marcus Aurelius, Epictetus¹⁰.

Hedonismul (din greacă *hedone* - „plăcere”) este o concepție etică și un curent filosofic, ce proclamă plăcerea, desfătarea drept binele suprem, iar năzuința de a o obține, principiu al comportamentului. A fost întemeiat în Antichitate, la Roma, de Aristip din Cirene (care a pus accentul pe plăcerile senzuale), iar ulterior a fost dezvoltat pe baze raționaliste la Atena, de Epicur, apoi de umaniștii Renașterii, de materialişti și iluminiștii sec. 18, (cu accente antireligioase, individualiste). În esență, hedonismul pornește de la înclinarea naturală a omului către căutarea plăcerii și a fericirii și evitarea suferințelor, urmărind mijloacele prin care raportul între plăcere și suferință poate fi maximizat¹¹.

Pentru Epicur, unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai hedonismului în Grecia antică, senzația, care este criteriul cunoașterii, este și ghidul care ne face să căutăm plăcerea și să fugim de durere. Această fericire va consta deci în satisfacerea plăcerilor, printre care acelea ale inteligenței. Morala lui Epicur este un hedonism dar, hedonismul epicurian nu constituie totuși o apologie a plăcerii și a lipsei de măsură. El promovează o justă reglementare a plăcerilor, viața înțeleptului fiind temperată, contemplativă și virtuoasă. Filosoful considera că *ataraxia* (imperturbabilitatea) poate fi atinsă prin cultivarea plăcerilor sufletului. Plăcerile materiale nu erau aproape deloc importante pentru Epicur, însă a pledat pentru exercitarea înțelepciunii ca o modalitate de a atinge bucuria profundă. Un ingredient important pentru Epicur în toate acestea era prietenia. El credea că a împărtăși înțelepciune era mult mai valoros decât a fi un înțelept singuratic.

¹⁰ Pentru dezvoltări, a se vedea, Giovanni Reale, *Istoria filosofiei antice*. Cinismul, epicureismul, stoicismul, Vol. 5, Ed. Galaxia Gutenberg, București, 2016, pp. 382-491.

¹¹ A se vedea, Giovanni Reale, op.cit., pp. 305-380; Michael Flocker, *Cartea de căpătâi a hedonismului*. Arta liniști și a plăcerii, Ed. Humanitas, București, 2006.

„Cunoașterea de sine nu este o garanție a fericirii, dar este de partea fericirii și poate furniza curajul de a lupta pentru ea”¹².

Fericitul Augustin este unul din cei mai influenți gânditori, poate cel mai influent dintre toți, mai ales dacă ținem seama de faptul că inclusiv platonismul a influențat gândirea medievală prin intermediul lui Augustin. El rămâne o autoritate mai mult de o mie de ani după moartea sa, influențând, de exemplu, gândirea lui Descartes. Augustin susține că atât filosofia cât și teologia urmăresc realizarea unuia și același scop: fericirea, cu deosebirea căilor: Teologia-calea credinței; Filosofia-calea rațiunii¹³.

Baruh Spinoza, renumit filosof raționalist și panteist din secolul al XVII-lea, susține că dintr-un scop bine determinat omul în viață trebuie să fie fericit. Dorința de a trăi fericit sau bine este esența omului prin care ființa umană caută să-și mențină existența sa. Dar omul nu este un individ singuratic, el trăiește în lume, în natură și înțelegerea acestui lucru devine principal pentru scopul propus. Fericirea depinde de conștientizarea structurii lumii și a locului, pe care-l ocupă omul în această structură universală. Mai întâi de toate este necesar să cunoști natura lui Dumnezeu, așa cum este el în realitate, dar nu după imaginația noastră arbitrară. Pentru Spinoza, Dumnezeu nu este așa cum și-l închipuie religia creștină – un om. El este împotriva antropomorfizării lui Dumnezeu. Dumnezeu, spune Spinoza, este identic cu natura¹⁴.

John Look arată coordonatele sociale ale fericirii. Fericirea, în concepția filosofului englez, este starea naturală a omului; este un drept natural care implică condiții sociale, acesta „susține că legea naturală legitimează tot ceea ce o persoană întreprinde referitor la viața sa. Dumnezeu a creat oamenii liberi și egali, în starea naturală se impune o egalitate naturală, există chiar o lege a naturii ca o persoană să nu atenteze la viața, sănătatea, libertatea sau posesiunile altora. Gânditorul englez subliniază că această stare nu este în mod necesar o stare de război. O asemenea stare este declarată doar atunci când cineva ne încalcă drepturile. Abia atunci agresorul poate fi pedepsit și chiar ucis. Conflictele din starea naturală pot fi remediate prin asigurarea unui cadru, prin încheierea unui contract cu toți ceilalți, în vederea creării unei societăți civilizate. Noi autorizăm astfel o guvernare care poate chiar să ne judece pentru a apăra drepturile naturale. Oricum această guvernare poate fi oricând dizolvată dacă violează legile și pune în pericol viața, libertatea sau proprietatea indivizilor”¹⁵.

¹² Epicur și epicureismul antic, Ed. Humanitas, București, p. 367.

¹³ Pentru dezvoltări a se vedea, preot, dr. Sicoe Tudor, Fericitul Augustin. Aspecte teologice cu referire specială la Triadologie, Ed. Andreiana, Sibiu, 2013.

¹⁴ A se vedea, Baruch Spinoza, Etica, București, Ed. Științifică, București, 1957.

¹⁵ Ioan Ciochină-Barbu, Natura juridică a dreptului la fericire, articol publicat, pe file:///C:/Users/Marius/Downloads/2._Natura_juridica_a_dreptului_la_fericire.Ciochina.RO.pdf.

În introducerea lucrării „Despre infracțiuni și pedepse”, Beccaria vede în fericire o bază pentru organizarea socială și înțelegere sau, altfel spus, pentru constituționalism.

Formulând principiul normativ fundamental ce trebuie să stea la baza adoptării tuturor legilor, acesta spune: „Să deschidem tomurile de istorie și vom vedea că legile, care totuși sunt sau ar trebui să fie pacte încheiate între oameni liberi, nu au fost în genere altceva decât un instrument al pasiunilor câtorva sau au apărut în urma unei fortuite și trecătoare necesități; nicidecum dictate de un imparțial cercetător al naturii umane, care să se aplece asupra acțiunilor unei mulțimi de oameni și să le subordoneze, concentrându-le, următorului punct de vedere: fericirea maximă împărțită la cât mai mulți. Fericite acele foarte puține națiuni care nu au așteptat ca evoluția lentă a relațiilor și vicisitudinilor omenești să atingă culmea relelor și abia apoi să porceadă spre bine, ci au grăbit schimbările intermediare prin legi bune; și i se cuvine recunoștința oamenilor aceluși filozof care a avut curajul ca, din obscurul și disprețuitul său cabinet, să arunce în mulțime primele semințe ale adevărilor utile, îndelungă vreme rămase neroditoare”¹⁶.

Filosoful german Immanuel Kant definește fericirea ca fiind de fapt „bunăstarea continuă, bucuria de a trăi, satisfacția completă vizavi de situația personală”. În una din cunoscutele sale lucrări privind critica rațiunii pure, referindu-se la conceptul de fericire, afirma: „Ca ființă rațională finită, omul nu poate să renunțe la țelul său natural care este fericirea. Dar el devine demn de fericire doar prin strădania sa neîncetată de a respecta legea morală”¹⁷.

Kant susține că, „Morală nu este propriu-zis doctrina care să ne învețe cum să ne facem fericți, ci cum să devenim demni de fericire... Fericirea este starea unei ființe raționale în lume, căreia, în întregul existenței ei, totul îi merge după dorință și voință, și se bazează deci pe acordul naturii cu întregul ei scop, precum și cu principiul esențial de determinare al voinței ei”¹⁸.

Marele filosof german, consideră că morală, legea morală, inclusiv demnitatea de a fi fericit sunt categorii ale rațiunii și nu senzoriale, empirice: „Fericirea este satisfacerea tuturor înclinărilor noastre (atât extensive, după varietatea lor, cât și intensive, după grad, precum și protensive, după durată). Numesc pragmatică (regula prudenței) legea practică determinată de mobilul fericirii; iar morală o numesc pe aceea, dacă așa ceva există, care nu are alt mobil decât demnitatea de a fi fericit (lege morală). Cea dintâi sfătuiește ce trebuie să facem, dacă vrem să avem parte de fericire, cea de-a doua ordonă cum trebuie să ne purtăm pentru a fi numai demni de fericire. Cea dintâi se bazează pe principii empirice; căci altfel decât prin experiență eu nu pot ști nici care sunt înclinările ce vor să fie satisfăcute, nici care sunt cauzele naturale ce pot produce satisfacerea lor. A doua face abstracție de

¹⁶ Cesare Becaria, *Despre infracțiuni și pedepse*, Ed. Humanitas, București, 2007, p. 61.

¹⁷ Immanuel Kant, *Religia în limita rațiunii pure*, Ed. Humanitas, București, 2004, p. 65.

¹⁸ Immanuel Kant, *Critica rațiunii practice*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 102.

înclinările și de mijloacele naturale de a le satisface și consideră numai libertatea unei ființe raționale în genere, și condițiile necesare, fără de care nu ar putea fi armonie, după principii, între această libertate și distribuirea fericirii, și deci ea poate cel puțin să se bazeze pe simple Idei ale rațiunii pure și să fie cunoscută a priori”¹⁹.

Spațiul alocat acestui studiu nu ne îngăduie să dezvoltăm mai mult expunerea concepțiilor filosofice despre fericire.

În perioada contemporană, unii filosofi susțin că, fericirea nu este un ideal, ci o stare a sufletului nostru: fie ca o stare de bucurie, plăcere, exaltare, fie ca una de liniște, împăcare. Înțelegă în acest fel, fericirea nu mai este intangibilă: ea depinde de fiecare dintre noi, o căutăm în noi înșine, și tot în noi se găsește și calea către dobândirea ei. Putem considera că dobândirea fericirii se poate realiza pe calea cunoașterii, pe calea iubirii și pe cea a credinței.

Alți filosofi au considerat însă că fericirea nu înseamnă să te afli într-o anumită stare sufletească; fericirea constă în ceea ce înfăptuim, în activitatea noastră. Pentru pragmatism, inclusiv cel contemporan, fundamentul moralei este utilitatea (sau principiul celei mai mari precizii). Potrivit acestui principiu, acțiunile oamenilor sunt bune dacă aduc fericirea și rele dacă aduc nefericirea. Astfel fericirea constă în plăcere sau absența suferinței, iar nefericirea în durere sau absența plăcerii. De la început omul își propune un singur scop: plăcerea și absența suferinței. Un lucru este, astfel, dezirabil dacă el este în sine o plăcere sau mijlocește una, înlăturând suferința. John Stuart Mill recunoaște ca o asemenea „teorie” a vieții poate provoca multe antipatii întrucât proclama plăcerea ca scop suprem. Spune însă că, „totuși, utilitariștii recunosc superioritatea plăcerilor spirituale, care, prin durata, certitudine, intensitate sunt mai puternice decât plăcerile corpului, dar adaugă, că acest primat constă mai curând în avantajele pe care le procură decât în natura sa”²⁰.

Există și filosofi care neagă posibilitatea ca omul să atingă starea de fericire. Albert Camus- filosoful francez a avut o abordare diferită asupra fericirii comparativ cu teoria lui Socrate. Pentru Camus, fericirea a fost un obiectiv al vieții destul de sumbru. În schimb, el a preferat să trăiască semnificativ momentul și să nu insiste prea mult pe scopurile setate pe termen lung, așa cum s-a reflectat în cea mai cunoscută lucrare a sa, „Mitul lui Sisif”. „Prin plăcere înțelegem absența durerii din corp și a problemelor din suflet. Un raționament sobru, căutarea motivelor deciziilor și a evitărilor, eliminarea acelor credințe care conduc la tumultul sufletului”²¹.

Filosoful român Ernest Bernea analizând contradicția dialectică dintre suferință și fericire, explică existența suferinței chiar prin libertatea existențială cu care este înzestrat prin fire omul: „De ce suferă omul? – se întreabă filosoful- Pentru că e

¹⁹ Immanuel Kant, op. cit., pp. 103-104.

²⁰ A se vedea, John Stuart Mill, Utilitarismul, Ed. ALL, București, 2014.

²¹ Albert Camus, Mitul lui Sisif, Ed. Polirom, București, 2020, p. 97.

dublu. Și pentru ce mai suferă? Pentru că e liber. El poate fi imagine biblică sau poate face o figură satanică. Omul e dublu și e liber. El suferă pentru că merge pe negație care e manifestarea răului depus în însăși rădăcinii lui și suferă pentru că are libertatea de a alege și de a hotărî, dar poate să nu facă. Omul Joacă între bine și rău, între eroismul său spiritual (sfințenie) și moliciunea dulce a păcatului. Omul nu poate face orice și nu poate face oricum”²².

Același autor, consideră întemeiat că idealul epocii moderne și postmoderne este înlăturarea suferinței, în toate formele ei și atingerea stării de fericire ontologică numai prin confort și plăcerile oferite de știință, tehnologie, cultură, transpuse în viața fiecăruia și devenite caracteristici ale civilizației contemporane. Această încercare se dovedește a fi un eșec sau cel mult o iluzie. „Omul civilizației noastre nu a vrut să accepte suferința ca o stare morală firească și a căutat prin mijlocele care i-au stat la îndemână să o înlăture. Idealul eticii moderne nu a putut fi însă atins. Cu toată cultura și civilizația, cu toată știința și tehnica, suferința omului nu a putut fi alungată, ci dimpotrivă ea a mers tot crescând odată cu progresul visat de veacul luminilor. Omul a putut să facă să crească nebănuite de bogat cunoștințele sale teoretice și practice, a izbutit să-și perfecționeze uneltele, să-și ridice condițiile materiale ale vieții, să aibă confort și chiar lux, dar până la sfârșit a băgat de seamă că fericirea i-a scăpat și suferă mai mult decât oricând”²³.

Contradicția dialectică dintre suferință și pe de altă parte fericire, în expresia ei concretă de bucurie, a fost înțeleasă și rezolvată greșit de principalele concepții etice ale istoriei. Aceste concepții nu trebuie înțelese numai diacronic, istoric, dar și sincron, deoarece coexistă și în vremurile noastre. Soluția corectă este cea conferită de morala creștină bazată pe revelația supranaturală. „Dacă epicurianismul, reactualizat cu mari dimensiuni de epoca burgheză, înlătură suferința fără a cunoaște fericirea, dacă pesimismul acceptă suferința pentru ea însăși, etica nouă de un adânc înțeles creștin, acceptă suferința pentru a ajunge în sferele luminate ale bucuriei”²⁴.

Petre Andrei cunoscutul sociolog și filosof român, consideră că fericirea nu e un fenomen pur subiectiv, intern al unui om abstract izolat de viața socială, nu e nici rezultatul influenței sociale asupra sufletului omenesc pasiv, ci e produsul personalității, prelucrării materialului social. „...Procesul de integrare a individului în societate se realizează concomitent, îl presupune pe cel de individualizare, de subiectivare a scopurilor sociale. Armonizarea sufletului cu mediul social, ca tendințe morale, stabilirea unui echilibru între obiectiv și subiectiv, acestea produce fericirea. Izvorul fericirii este conectarea sufletului cu sine însuși și cu mediul moral social... Fericirea este un fenomen social etic ce se deosebește de simpla

²² Ernest Bernea, *Cel ce urcă muntele suferinței*, Ed. Predania, București, 2021, p.13.

²³ Ernest Bernea, op. cit., p. 9.

²⁴ Ernest Bernea, op. cit., p. 16.

plăcere, satisfacție sau mulțumire biologică (s.a.). Fericirea presupune un scop conștient, un ideal, rezultate al unei selecții valorice al unei alegeri sau angajări”²⁵.

Elena Zamfir, profesor universitar, consideră că „Fericirea reprezintă o stare prin excelență subiectivă, cu o structură complexă de tip emoțional-afectiv, cognitiv-informațional, dar și apreciativ-valorizator. De aceea, percepțiile noastre despre viața pe care o trăim, care ne dau dimensiunea fericirii, sunt foarte diferite în funcție de caracteristicile individuale, dar și de oportunitățile oferite fiecăruia de mediul său de viață. Fericirea, ca proces și nu ca dat (constantă imuabilă care poate rămâne ca un bun al nostru și pe care îl putem conserva în timp), presupune o continuă căutare; ea se compune dintr-o multitudine de dorințe, aspirații latente care, odată împlinite, sunt înlocuite cu altele și devin la fel de presante, la fel de importante pentru a se transforma în cerințe active”²⁶. Ne raliem și noi la această opinie.

Într-adevăr, din cele prezentate până acum rezultă că fericirea trebuie privită pluridimensional și că din orice unghi ar fi privită „ea se compune dintr-o multitudine de dorințe, aspirații latente care, odată împlinite, sunt înlocuite cu altele și devin la fel de presante, la fel de importante pentru a se transforma în cerințe active”²⁷.

Deținătorii efemeri ai puteri statale în această lume, naționali sau supranaționali, doresc să trăim prin delegație, să nu mai fim noi înșine, să renunțăm la personalitatea și demnitatea de oameni, la libertate și să le încredințăm lor dreptul să ne spună cine suntem, cum să ne trăim viața, să ne explice ce este libertatea și să ne confere libertate în limitele și formele dorite de ei, să ne restrângă drepturile naturale, să ne spună ce este bine și ce este rău, să ne facă să existăm fără Dumnezeu într-o societate atee pe care tot ei vor să o construiască după chipul și voia lor. Și toate acestea în schimbul unui pretins trai în siguranță, bazat pe consum, pe a avea și pentru a fi.

Mulți dintre noi au acceptat acest compromis, au renunțat la autenticitatea lor, devenind simpli indivizi supuși, care se simt în siguranță sub puterea absolută și atotștiutoare a tătucului, care este leviatanul, statul actual căzut în fariseism, demagogie și ateism profund.

Intenția guvernanților este să ne transforme în „sclavi fericiti”. Iată ce spune în acest sens Ovidiu Hurdzeu: „La începutul mileniului, occidentalul se simte din ce în ce mai vulnerabil. Panica, nesiguranța, apatia socială, evitarea riscurilor, însoțită

²⁵ Citat de Valentin Mureșan, Universitatea din București. Revista de Filosofie Analitică Volumul III, 2o, Iulie-Decembrie 2009, pp. 29-56 <http://www.srfa.ro/rrfa/pdf/rfa-III-2-valentinmuresan.pdf>.

²⁶ Elena Zamfir, Dreptul la fericire, prizonier între cultura libertății și cultura tăcerii, articol publicat pe, 5] <http://www.romaniapozitiva.ro/romania-pozitiva/dreptul-la-fericire-prizonier-intre-cultura-libertatii-si-cultura-taceri-i-interviu-cu-elena-zamfir-profesor-universitar/>.

²⁷ Elena Zamfir, Dreptul la fericire, prizonier între cultura libertății și cultura tăcerii, op. cit.

de măsuri drastice de securitate, au înlocuit spiritul temerar eroic, activismul politic, dorința de-a experimenta, de a depăși limitele. Individul încrezător în sine și în lumea din jur a lăsat locul unui ins ezitant, derutat, victimă neputincioasă sau, în cel mai bun caz, persoană precaută, temătoare de riscurile care-o pândesc la tot pasul.

Se naște sub ochii noștri o nouă paradigmă culturală, construită în jurul conceptului de vulnerabilitate: Totul a devenit subordonat noțiunii de safety, siguranță, securitate.

Aproape nimeni în Occident nu te mai întreabă: te simți liber? Acum întrebarea pe buzele tuturor este are you safe?: (te simți în siguranță?).

Siguranța: nu trebuie privită într-un sens restrâns, pur tehnic, ci în adevărul ei profund: viziune asupra lumii, Weltanschauung. Perceperea realității prin ochelarii vulnerabilității este un fenomen cultural, strâns legat de statutul individului în epoca hiperglobalizării și a postmodernității instituționalizate”²⁸.

Este un fapt cert că progresul economic și social, facilitățile și serviciile sociale specifice civilizației contemporane, pragmatismul moral, consumismul actual bazat pe dorința de „a avea” și nu „de a fi”, ateismul, libertinajul ideologic și moral contemporan, nu au eliminat suferința și nu îi conferă omului starea existențială de fericire atât de mult dorită. Aceasta pentru că fericirea nu poate fi dobândită în fenomenologia existenței individuale sau sociale a omului, nu este un fapt exterior care să răspundă cauzalității și determinismului material ci o dimensiune interioară a sinelui mai adânc al omului, al conștiinței sale împăcată cu sine, cu Dumnezeu și cu universul, este o stare a celor cu inima și sufletul curate.

Nu vom insista asupra concepțiilor teologice despre fericire. Totuși, concluzionăm prin a afirma că, singura cale adevărată de a dobândi starea de fericire, acum și pentru eternitate este împlinirea poruncilor și cuvintelor Mântuitorului nostru Domnul Iisus Hristos cuprinse în Sfânta Evanghelie. În Predica de pe Munte Domnul nostru Iisus Hristos arată în ce constă fericirea omului și care sunt condițiile ei. Nu este singurul loc din Sfânta Evanghelie în care Mântuitorul se referă la fericire. Prin urmare, fericirea poate fi o realitate ontologică nu numai pentru existența mărginită și finită a omului, dar mai ales pentru viața veșnică.

II. Scurte considerații privind drepturile fundamentale ale omului și evoluția lor.

Fericirea poate forma obiectul de reglementare a unor norme juridice? Răspunsul la această întrebare prezintă anumite nuanțe. Fericirea ontologică cu

²⁸ Ovidiu Hurduzeu, *Sclavii fericirii. Lumea văzută din Silicon Vally*, Ed. Timpul, Iași, 2005, p. 5. A se vedea și Marius Andreescu, *Omul, Societatea și Statul*, Ed. Pro. Universitaria, București, 2022.

sensul și semnificațiile sale teologice nu poate fi reglementată prin norme juridice. Face parte din zona non-dreptului, este o realitate specifică ființei umane, la fel ca și viața, conștiința, libertatea inexprimabile și indefinibile prin norme de drept. Normele juridice pot reglementa numai aspectele fenomenologice ale existenței, nu și ființa acestora; mai precis reglementează exclusiv conduita omului ca subiect al unor raporturi juridice, în care se manifestă viața, conștiința și libertatea acestuia.

Fericirea poate fi nu numai o realitate ontologică specifică ființei umane, dar și o manifestare fenomenologică cuprinsă în conținutul comportamentului relaționar social al omului. În această accepțiune fericirea poate fi conceptualizată și exprimată normativ, juridic.

Se poate conceptualiza și exprima normativ, constituțional un drept fundamental al omului la fericire? Pentru a răspunde la această întrebare propunem o scurtă sinteză asupra naturii juridice a drepturilor fundamentale ale omului și a evoluției lor.

Drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului sunt o realitate constituțională cu profunde implicații în existența fiecărui om, în raporturile acestuia cu statul. Reprezintă, de asemenea, o realitate existențială a fiecărei persoane, a societății în ansamblu și o dimensiune a democrației. Constituționalismul modern se bazează pe afirmarea, recunoașterea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale, fără de care noțiunile de stat, drept, societate civilă, regim democratic, putere suverană ar fi de neconceput. De aceea, această instituție are o importantă dimensiune filosofică ce caracterizează existența fiecărui om, dar și una de drept constituțional și drept internațional, exprimând atât conceptual, cât și normativ raporturile complexe dintre om și stat.

Cercetarea științifică a drepturilor și libertăților fundamentale trebuie să se desfășoare pe trei planuri: conceptual, filosofic și politologic. Și, nu în ultimul rând, juridic, fiind, în același timp, și o problemă a constituției internaționale.

În esență, toți autorii recunosc că democrația și drepturile omului realizează împreună o unitate indestructibilă, care se condiționează reciproc. Democrația marchează emanciparea poporului, devenirea lui ca subiect al guvernării, emancipare care presupune putere de determinare a fiecărei persoane, deci investirea acesteia cu drepturile ce-i sunt inerente ca om și cetățean.

Pentru definirea constituțională a acestei instituții trebuie avute în vedere câteva aspecte:

a) Drepturile fundamentale sunt drepturi subiective, ele fiind facultăți ale subiectelor raportului juridic de a acționa într-un anumit fel sau de a cere celorlalte subiecte o atitudine corespunzătoare și de a beneficia de protecția statului în realizarea pretențiilor legitime;

b) Drepturile fundamentale sunt drepturi esențiale pentru cetățeni. Este trăsătura care deosebește drepturile fundamentale de cele subiective obișnuite, fiind determinante pentru statutul juridic al cetățeanului;

Criteriul de delimitare între drepturile subiective și cele subiectiv-esențiale este unul valoric, dar și concret-istoric. Din punct de vedere valoric, sunt esențiale drepturile care se referă la viața, libertatea și personalitatea fiecărui om.

Din perspectiva concret-istorică, același drept subiectiv poate fi considerat un drept fundamental sau un simplu drept subiectiv, potrivit condițiilor concrete, economice, sociale, politice și în conformitate cu voința guvernanților, exprimată prin lege.

c) Datorită importanței lor, drepturile fundamentale sunt înscrise în acte deosebite, cum ar fi declarațiile de drepturi și de legi fundamentale, constituționale.

Reglementarea constituțională a acestor drepturi este urmare a aplicării criteriului valoric, deci recunoașterea acestora de a fi esențiale pentru cetățeni. Înscrise în Constituție, li se recunoaște caracterul de drepturi fundamentale și li se stabilesc garanții pentru ocrotirea și garantarea lor.

Putem defini drepturile și libertățile esențiale ca fiind acele drepturi subiective ale cetățenilor, esențiale pentru viața, libertatea și demnitatea lor, indispensabile pentru libera dezvoltare a personalității umane, drepturi stabilite prin Constituție și garantate prin Constituție și legi.

Astfel, drepturile omului evocă drepturile ființei umane, înzestrată cu rațiune și conștiință, căreia îi sunt recunoscute drepturi naturale ca imprescriptibile și inalienabile. Pe planul realității juridice, omul devine cetățean, se integrează într-un anumit sistem social și politic, reglementat de reguli morale și juridice. În consecință, din acest punct de vedere, cetățenii beneficiază de toate drepturile înscrise în Constituție, pe când străinii și apatrizii doar de unele dintre ele și, în special, de cele indispensabile ființei umane.

În concluzie, din planul realităților universale și existențiale, drepturile omului devin drepturi ale cetățeanului pe planul realităților interne ale fiecărui stat.

Problematica drepturilor și libertăților fundamentale și reglementarea lor constituțională este o consecință a evoluției statului și funcțiilor sale, iar pe de altă parte, este rezultatul revendicărilor social-economice și politice ale societății.

Se remarcă, în același timp, preocuparea constantă în plan juridic de consacrare și, mai ales, garantare a drepturilor fundamentale, aspect ce generează o varietate de soluții juridice cu implicații și în planul dreptului internațional public.

Primele documente cu valoare constituțională care consacră drepturi și libertăți fundamentale cu un caracter civil și politic sunt: *Declarația franceză a drepturilor omului și cetățeanului, din 1789, Constituția de la Philadelphia, din 1787, Declarația franceză a drepturilor fundamentale, din 1793.*

Drepturile și libertățile fundamentale cuprinse în aceste importante documente internaționale au fost considerate, de doctrină, drepturi din prima generație, deoarece vizau în mod direct ființa umană în raporturile sale cu societatea și urmăreau să limiteze puterea statului prin afirmarea libertății individuale.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în Europa se manifestă o mișcare socială tot mai largă pentru emanciparea economică a unor categorii sociale defavorizate. În consecință, guvernanții acceptă concesiile economice și sociale în favoarea clasei muncitoare, sub forma acceptării revendicărilor sindicale ale acestora.

După Primul Război Mondial, sub influența progresului economic și social, dar și datorită necesității de a se asigura populației o stare materială mai bună, acces la cultură și dezvoltarea personalității, precum și un control eficient asupra respectării drepturilor și libertăților fundamentale, în diferite constituții sunt proclamate drepturi economice și sociale, respectiv: dreptul la muncă, dreptul la grevă, libertatea și asocierea sindicală, egalitatea socială, dreptul la asigurări sociale, la securitatea muncii, accesul liber la justiție, garantarea libertății individuale, dreptul la învățătură etc.

În doctrina constituțională, ele sunt numite drepturi și libertăți de generația a doua.

Spre deosebire de drepturile civile și politice, care nu presupun, în principiu, și acțiuni concrete din partea statului, în afara abținerii în fața libertății personale, drepturile și libertățile sociale, economice și culturale implică din partea statului acțiuni, măsuri și garanții.

Drepturile sociale și economice s-au impus, mai ales, după adoptarea de către ONU a *Declarației universale a drepturilor omului*, din 1948 și a Pactelor adoptate de către ONU, în 1966.

Cu toate că, în unele documente internaționale, drepturile și libertățile fundamentale politice, pe de o parte, și drepturile sociale și economice, pe de altă parte, sunt tratate diferit, doctrina constituțională modernă a afirmat indivizibilitatea și strânsa legătură dintre drepturi, indiferent de specificul acestora.

În deceniul al VII-lea al secolului nostru, s-au impus noi drepturi ale omului, drepturi din a treia generație, cunoscute și sub numele de drepturi de solidaritate, respectiv: dreptul la pace, la dezvoltare, dreptul la mediul înconjurător, drepturi specifice tinerilor, drepturile minorităților conlocuitoare, dreptul națiunilor sau popoarelor la autodeterminare, dreptul poporului de a exploata bogățiile naturale, dreptul la un nivel de viață decent, dreptul la intimitate și la respectarea vieții personale.

Aceste drepturi fundamentale noi subliniază ideea promovării personalității umane și a valorizării raporturilor complexe dintre individ și colectivitate.

Din punct de vedere evolutiv, se constată că *Declarația universală a drepturilor omului* din 1948 pune accentul, cu precădere, pe drepturile individuale, pe când alte documente internaționale, cum ar fi *Proclamația de la Teheran*, din 1968, marchează evoluția de la concepția drepturilor omului axată pe individ la o concepție care se bazează pe colectivitate.

Cu toate acestea, literatura de specialitate a subliniat că unicul criteriu al clasificării drepturilor și libertăților cetățenilor este cel al conținutului acestora și alte

criterii, precum exercitarea lor sau posibilitatea de realizare, nu sunt esențiale pentru caracterizarea acestora.

În acest sens, se poate afirma că:

a) toate drepturile și libertățile omului sunt, totodată, atât individuale, cât și colective;

b) fiecare drept și fiecare libertate sunt individuale prin titularul lor.

Folosind criteriul conținutului pentru clasificarea lor, trebuie avute în vedere următoarele principii:

(i) clasificarea nu trebuie să fie interpretată ca o ierarhizare a drepturilor. Toate drepturile omului și ale cetățeanului au aceeași importanță;

(ii) drepturile și libertățile fundamentale sunt inalienabile.

Clasificarea nu urmărește divizarea drepturilor, ci, dimpotrivă, explicarea structurii interioare a sistemului unitar al drepturilor. De aceea, se impune să se acorde o importanță egală drepturilor economice, sociale, culturale, civile și politice.

După criteriul conținutului, drepturile și libertățile fundamentale se clasifică, în opinia profesorului Ioan Muraru, în:

a) Inviolabilități, adică acele drepturi și libertăți care, prin conținutul lor, asigură viața, posibilitatea de mișcare liberă, siguranța fizică și psihică, precum și siguranța domiciliului persoanei. În această categorie, includem: dreptul la viață, dreptul la integritate psihică, libertatea individuală, dreptul la apărare, dreptul la liberă circulație, dreptul la ocrotirea vieții intime, inviolabilitatea domiciliului;

b) Drepturile și libertățile social-economice și culturale, respectiv acele prerogative care, prin conținutul lor, asigură condițiile sociale și materiale ale existenței umane: dreptul la învățătură, dreptul la ocrotirea sănătății, dreptul la muncă și protecție socială, dreptul la grevă, dreptul de proprietate, dreptul de moștenire, dreptul la un nivel de trai decent, dreptul la căsătorie, dreptul copiilor și tinerilor la protecție socială, dreptul persoanelor handicapate la protecție socială;

c) Drepturile exclusiv politice sunt acele drepturi care, prin conținutul lor, pot fi exercitate de cetățeni numai prin participare la guvernare: dreptul la vot, dreptul de a fi ales și dreptul de a alege și a fi ales în Parlamentul European;

d) Drepturi și libertăți social-politice, adică acele drepturi care, prin conținutul lor, pot fi exercitate de cetățeni, la alegerea lor, pentru rezolvarea unor probleme sociale și spirituale sau pentru participarea lor la guvernare, respectiv: libertatea conștiinței, libertatea de exprimare, dreptul de informație, libertatea întrunirilor, dreptul de asociere, secretul corespondenței;

e) Drepturile garanții sunt acele drepturi care, prin conținutul lor, au rolul de garanții constituționale, respectiv: dreptul de petiționare și dreptul persoanei vătămate de către o autoritate publică de a solicita repararea prejudiciului produs²⁹.

²⁹ Pentru dezvoltări, a se vedea Marius Andreescu, Andra Puran, *Drept constituțional. Teoria generală și instituții constituționale. Jurisprudență constituțională*, ediția a-4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2020, pp. 227-234.

III. Dreptul la fericire în doctrina juridică și în jurisprudența constituțională

Adoptată la 4 iulie 1776, Declarația de Independență a Statelor Unite ale Americii, este primul act normativ cu valoare constituțională al unui stat democratic care face vorbire despre dreptul inalienabil al omului de a-și căuta fericirea. În cel de-al doilea paragraf al său, aceasta proclamă: „*Considerăm ca evidente prin ele însele adevărurile următoare: toți oamenii sunt creați egali; ei sunt înzestrați de Creator cu anumite drepturi inalienabile; printre aceste drepturi se află viața, libertatea și căutarea fericirii. Guvernele sunt stabilite printre oameni pentru a garanta aceste drepturi, iar justa lor putere emană din consimțământul guvernaților. De fiecare dată când o formă de guvernământ devine distrugătoare pentru acest scop, poporul are dreptul să o schimbe sau să o abolească și să instituie un nou guvern, bazându-1 pe principiile și organizându-1 în forma care îi vor părea cele mai potrivite pentru a-i conferi siguranța și fericirea*”³⁰.

Autorul proiectului de Declarație este, potrivit surselor istorice, Thomas Jefferson. Unul dintre autorii conceptului american de privind fericirea și căutarea ei este James Madison, al patrulea președinte al S.U.A. Acesta, preluând unele idei despre statutul social al omului din opera lui Aristotel și John Locke, considera că, „Și sunt sigur că oriunde se află neliniște se află și dorință; căci noi dorim fără încetare fericirea și este sigur că pe cât simțim neliniște, pe atât ne lipsește fericirea, chiar după propria noastră părere, oricare ar fi de altfel condiția sau starea în care ne aflăm”³¹.

În lumea timpului nostru, marcată de nesiguranță, crize, discrepanțe sociale, conflicte, obscurantism, intoleranță, exclusivism, secularism, sărăcie, politicieni și doctrinari încearcă să definească conceptul de fericire nu numai ca o trăire a individului în raport cu anumite împrejurări care-i determină anumite sentimente de plăcere, de bucurie supremă, de admirație puternică, etc., ci ca un „drept la fericire”.

Adunarea Generală a O.N.U., prin Rezoluția nr. 66/281/12.07.2012³², a proclamat data de 20 martie drept „Ziua Internațională a Fericirii” (International Day of Happiness). „Căutarea fericirii este unul dintre obiectivele fundamentale ale ființei umane”, subliniază Adunarea ONU în Rezoluția sa adoptată prin consens. Documentul propune celor 193 de țări membre să celebreze această zi „în manieră potrivită, în special prin activități educative” și să abordeze politici publice care să crească bunăstarea popoarelor. Organizația Națiunilor Unite invită, de asemenea, organizațiile internaționale și regionale, precum și societățile civile, inclusiv organizațiile non-guvernamentale și persoanele fizice, să marcheze Ziua Internațională a fericirii prin diverse activități publice de sensibilizare”. „Căutarea

³⁰ Declarația de independență (adoptată în unanimitate de Congres, la 4 iulie 1776, la Philadelphia), publicat pe, <https://constitutii.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/02/declarac89bia-de-independenc89bc483.pdf>.

³¹ Camil Mureșan, Alexandru Vianu, Președinte la Casa Albă, Ed. Politică, București, 1974, p. 89.

³² Publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C/326/02 din 26.10.2012.

fericirii se află în centrul eforturilor umane. Oamenii din întreaga lume aspiră la o viață fericită și împlinită, în armonie cu natura. Când acțiunile noastre sunt îndreptate spre binele comun, ne îmbogățim cu toții. Compasiunea aduce fericire și ne ajută în modelarea viitorului pe care ni-l dorim”, a subliniat secretarul general al ONU, Ban Ki-moon³³.

La 20 martie 2020, ONU a dat publicității Raportul Fericirii Mondiale ("World Happiness Report")³⁴. În plină criză sanitară globală provocată de pandemia de coronavirus, Finlanda a fost desemnată cea mai fericită țară din lume pentru a treia oară consecutiv, urmată de Danemarca, aflată pe locul al doilea, și Elveția, situată pe locul al treilea. Sudanul de Sud și Afganistan, două țări sfâșiate de război, ocupă penultimul, respectiv ultimul loc din acest clasament.

Metodologia utilizată a constat în evaluarea răspunsurilor prelevate de la câte un eșantion de persoane din peste 150 de țări la o serie de întrebări privind percepția asupra calității vieții personale, pe o scară de la 0 la 10. Printre factorii luați în calcul se numără produsul intern brut pe cap de locuitor, ajutoarele sociale, libertățile individuale sau nivelul de corupție.

România se situează pe poziția 47 din 150 în acest clasament, în urcare față de raportul publicat în 2019, când ocupa locul 48.

Cele mai fericite țări sunt cele „în care oamenii au un sentiment de apartenență, au încredere unii în alții și se apreciază reciproc”, a declarat John Helliwell, coautorul raportului.

Jurisprudența Curții Supreme de Justiție a S.U.A., cuprinde soluții privind dreptul constituțional la căutarea fericirii. Pe cale jurisprudențială nu se recunoaște dreptul la fericire, ci dreptul la căutarea fericirii.

Întrucât ideea de căutare a fericirii nu este prevăzută expres în Constituția americană, un doctrinar susține că este esențial pentru Curtea Supremă a Statelor Unite să recunoască idealurile „vieții, libertății și căutării fericirii” din Declarația de Independență ca *făcând parte din panteonul constituțional american*.

Căutarea fericirii este însă prevăzută în multe din constituțiile statelor americane și este considerată de mulți o metaforă, o rămășiță dintr-un veac trecut. Cu toate acestea, instanțele statelor americane au aplicat principiile fondatoare și indicatorii istorici pentru a da o dimensiune contemporană controlului de constituționalitate. S-ar părea că evoluțiile tehnologice, cele economice și de politică externă și parcursul schimbător al eticii societății ar face dificilă aplicarea interpretării judiciare a realităților prezentului, de maniera proiectată de către Declarația de Independență a S.U.A. Însă principiul democratic de bază al protecției „vieții, libertății și căutării fericirii” se adresează în primul rând Congresului. Judecătorul John Marshall, în *McCulloch v. Maryland* [(17 U.S. (4 Wheat.) 316 (1819)], a precizat:

³³ Pentru dezvoltări a se vedea, Ioan Ciochină-Barbu, *Natura juridică a dreptului la fericire*, op. cit.

³⁴Publicat pe, <https://worldhappiness.report/ed/2022/>.

„arhitectura constituțională trebuie să-i permită legislaturii naționale o anumită discreție în privința măsurilor care să îndeplinească grelele sarcini ce i-au fost atribuite, în modul cel mai benefic pentru oameni”³⁵.

S-a sugerat că, în contextul secolului al 18-lea, „căutarea fericirii” ar trebui înțeleasă ca semnificând ceva mai mult decât o fugă după fericire: „ea denotă o practică sau o activitate, o *căutare* a vieții”.

Unul din primele cazuri care au abordat fericirea și siguranța a fost *Beebe v. State* 6 Ind. 501 - 1855. Aici, Curtea Supremă din Indiana a anulat o lege statală pe motiv că era contrarie dreptului la „libertate și căutarea fericirii”. Acest drept, spunea judecătorul Perkins în cauza *Herman v. State* 8 Ind. (Tanner) 545 - 1855, „cuprinde posibilitatea de a alege, într-un *compos mentis* individual, ce mănânci și ce bei”³⁶.

Un alt exemplu este cauza *Territory v. Ah Lim* 24 P. 588 (Wash.) - 1890, în care Curtea Supremă din Washington a respins argumentul inculpatului potrivit căruia dreptul său de a căuta fericirea îi asigura fumatul de opiu în intimitatea casei sale. Curtea a declarat că „statul manifestă un interes în privința condiției intelectuale a fiecăruia dintre cetățenii săi, societatea nefiind altceva decât un agregat de indivizi. Morala sau latura intelectuală a societății crește sau descrește în mod proporțional cu nivelul moral sau intelectual al membrilor săi”. „Fumatul de opiu este o practică detestabilă, dezgustătoare și degradantă, încât devine periculos de obișnuită pentru tineretul țării, iar simptomele sale tipice sunt imbecilitatea, mizeria și crima... Dacă statul conchide că o anumită practică este periculoasă pentru bunăstarea morală, mentală și fizică a cetățenilor, de o asemenea măsură încât este aptă să devină o povară pentru societate, are dreptul indubitabil de a limita comiterea acelui act de către cetățenilor”³⁷.

De o manieră similară, Curtea Supremă din Alabama a menținut în *Sheppard v. Dowling* 28 So. 791, 795 (Ala. 1899) interdicțiile statale asupra vânzării lichiorului - „Legea nu permite căutarea fericirii pe calea aceasta. Sentimentul de extaz ar rezulta din băutul de lichior, însă legea nu aprobă o atare pasiune care implică consecințe nocive pentru societate”.

O instanță din Ohio a reținut că direcția unui școli a încălcat *dreptul de a căuta și de a obține fericirea* al unui elev, garantat de articolul 1 paragraful 1 din Constituția statului Ohio. Când l-au îndepărtat din postul de președinte al corpului de elevi, membrii direcției i-au interzis participarea la activități extra-curriculare și i-au scăzut media școlară din cauza că a insistat în a încălca dispozițiile Regulamentului

³⁵ A se vedea, *McCulloch v. Maryland*, 17 US 316 (1819), publicat pe, https://supreme-justia-com.translate.google/cases/federal/us/17/316/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ro&_x_tr_hl=ro&_x_tr_pto=sc.

³⁶ *Beebe v. The State*, publicat pe <https://case-law.vlex.com/vid/beebe-v-state-908660614>.

³⁷ *Territory of Washington*, 1 wash. 156; 24 p. 588 (1890), publicat pe, <http://courts.mrsc.org/washreports/001WashReport/001WashReport0156.htm>.

școlar referitoare la lungimea părului și la stil: „În termeni nejuridici paragraful 1 consacră principiul potrivit căruia fiecare cetățean are dreptul de a fi lăsat în pace și a nu fi supus vreunei ingerințe guvernamentale, cu excepția necesității acesteia pentru protecția altora ori pentru punerea în aplicare a scopurilor guvernamentale legitime. Această prevedere constituțională așază o grea responsabilitate deasupra fiecărui corp guvernamental atunci când își justifică ingerința în libertatea cetățeanului, în dreptul de a se bucura de libertatea deciziei sale și de a-și căuta fericirea în felul lui”³⁸.

Curtea Supremă a Statelor Unite a antamat ideea fericirii, însă ca aspect al libertății economice. În cauza *Lochner v. New York* 198 U.S. 45 (1905), unde a invalidat o lege new-yorkeză care stabilea orele de lucru pentru brutari.

În *State v. Cromwell*, 9 N.W.2d (N.D. 1943), Curtea Supremă din Oklahoma a declarat nevaliditatea unei legi care impunea licența pentru activitatea fotografică, pentru că motivele ce au stat la baza acesteia erau „ciudate”. Curtea l-a citat aici pe Henry Campell Black, autorul lui *the Black's Law Dictionary*: „Căutarea fericirii este, într-adevăr, un agregat de mai multe drepturi, unele dintre ele fiind enumerate în constituții, iar altele incluse în garanția generală a „libertății”. Fericirea omului poate consta din mai multe lucruri sau poate depinde de mai multe circumstanțe. Este limpede că trebuie să includă libertatea personală, eliberarea de sub opresiune sau de discriminarea individuală, dreptul de a-ți urma preferințele individuale în alegerea unei ocupații, libertatea de conștiință și dreptul de a avea parte de relații familiale și viață de familie și domiciliu. „Dreptul constituțional de a căuta fericirea poate însemna nici mai mult, nici mai puțin decât dreptul de a-ți îndrepta forțele mintale și fizice pentru atingerea unei finalități, fără vreo restricție sau obstrucționare în raport de alți particulari, cu excepția cazului în care este necesar pentru a se salvagarda drepturile egale ale altora. Această garanție este, așadar, una dintre cele mai nedefinite, însă dintre cele mai cuprinzătoare care se pot găsi într-o constituție”³⁹.

Drepturile fundamentale ale omului consacrate în Constituția germană sunt fundamentate pe principiul demnității persoanei, acesta fiind expresia dreptului la fericire.

Curtea Constituțională Federală a Germaniei are o argumentare deosebit de interesantă și soluție privind constituționalitate unei legi în raport de principiul respectării demnității omului

În cauza *Effes*, reclamantului i-a fost respinsă solicitarea prelungirii valabilității pașaportului de către autoritatea de resort, fără o altă motivare decât trimiterea la Legea privind regimul pașapoartelor. Curtea a început prin a preciza

³⁸ A se vedea, Dalia Hindwai, *Dreptul la căutarea fericirii*, publicat pe, <https://www.juridice.ro/439850/dreptul-la-cautarea-fericirii.html>.

³⁹ *State v. Cromwell*, 9 N.W.2d 914 (N.D. 1943), publicat pe, <https://WWW.ndccourts.gov-supreme-cort-Dockets>.

că dreptul de a părăsi țara nu face parte din dreptul la liberă circulație. În ciuda acestui fapt, el nu este lipsit de protecție constituțională. El face parte din dreptul la libera dezvoltare a personalității. Iar libera dezvoltare a personalității „nu presupune doar dezvoltarea în interiorul nucleului personalității care face din ființa umană o persoană înzestrată din punct de vedere spiritual și moral.

Prin urmare, Curtea a dedus din articolul 2 alin. (1) al Constituției germane **un drept general de libertate, cu limitele prevăzute**. Astfel, Curtea a conchis că atunci când domeniile vitale nu sunt protejate de drepturi fundamentale specifice, individul afectat de ingerințele statale poate invoca acest articol, în cazul în care consideră de cuviință că-i este încălcată libertatea.

*Interesantă este și condiția pe care o subliniază Curtea, și anume că o lege poate fi considerată conformă cu ordinea constituțională doar dacă respectă „principiile preeminenței dreptului și al statului bunăstării sociale”. Demnitatea, dreptul la dezvoltarea personalității, efectul orizontal al drepturilor fundamentale și cele două concepte importante ale rolului statului activ - *Rechtstaat* (care impune respectarea principiului proporționalității) și a statului social, care obligă statul să adopte măsuri care garantează nivelul minim de existență materială, astfel încât oamenii să aibă parte de un standard de siguranță personală și să-și poată duce existența fără a le fi afectată demnitatea, constituie premisele inerente căutării fericirii”⁴⁰.*

IV. Dreptul fundamental la căutarea fericirii în constituționalismul românesc

În prezent dreptul fundamental la fericire sau la cutarea fericirii nu este prevăzut în Constituție și nici în legislația secundară din România, după cum nu este înscris nici în instrumentele juridice internaționale privind consacrarea și garantarea drepturilor omului.

În consecință nici jurisprudența Curții Constituționale a României nu conține referiri concrete la acest drept.

În doctrina juridică românească există câteva studii referitoare la semnificațiile și conținutul dreptului la fericire și chiar posibilitatea consacrării lui normative⁴¹. Astfel, în acest sens în țara noastră, au apărut unele inițiative cetățenești cum ar fi de exemplu propunerea ca „dreptul la fericire” să figureze alături de demnitatea

⁴⁰ Pentru dezvoltări, a se vedea, Edward J. Eberle, Roger Williams University, Human Dignity, Privacy, and Personality in German and American Constitutional Law, publicat pe https://docs.rwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1067&context=law_fac_fs.

⁴¹ Menționăm în acest sens, Tudor Panțiru, Dreptul de a căuta fericirea, articol publicat în Revista de Drept Public, nr. 1/2015 și Ioan Ciochină-Barbu, Natura juridică a dreptului la fericire, articol publicat, pe file:///C:/Users/Marius/Downloads/2._Natura_juridica_a_dreptului_la_fericire.Ciochina.RO.pdf.

umană, dreptul la viață, dreptul la integritate fizică și psihică etc., ca un drept distinct în Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene⁴².

În opinia noastră nu este necesar să se înscrie în Constituția României un drept distinct la fericire sau la căutarea fericirii. Toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului consacrate și garantate constituțional, exercitarea lor, cu referire specială la inviolabilități, dreptul la viață, libertatea individuală, libertatea de conștiință și de exprimare, dar și dreptul la ocrotirea sănătății, protecția persoanelor cu handicap, dreptul la un nivel de trai decent trebuie să aibă ca finalitate, demnitatea, binele și fericirea omului ca persoană.

Statul român, precizează art. 1 alin. (3) din Constituția României, este un stat social, ceea ce semnifică implicarea statului în domeniul social și economic.

În concepția tradițională, esența democrației o reprezintă libertatea și implicit limitarea intervenției statului în viața societății. Cu toate acestea, libertatea economică și socială reprezintă simple deziderate, fără un suport material, fără elaborarea unei strategii globale de dezvoltare și de urmărire a programului elaborat.

De aceea, conceptul constituțional de stat social nu contrazice, ci susține democrația prin prisma realizării interesului general care trebuie evaluat ca scop fundamental al serviciilor publice, respectiv: asigurarea unui nivel de trai decent pentru toți locuitorii, asigurarea sănătății populației, dezvoltarea sistemului de instrucție și educare, a culturii, protecția mediului etc.

Doctrina constituțională și politologia au subliniat faptul că nu este de preferat nici intervenția masivă a statului în economie și în viața socială, fapt care duce la etatizarea societății, dar nici o poziție pasivă a statului față de problematica și realizarea interesului general social.

Esența problemei constă nu în repudierea rolului statului sau în amplificarea acestui rol, ci în stabilirea gradului de intervenție etatică, precum și a formelor concrete de intervenție adecvate fiecărei etape de dezvoltare a societății.

Atributul de stat social implică și obligații pozitive ale autorităților publice în raport cu atribuțiile constituționale pe care le au de a întreprinde acțiuni adecvate pentru a asigura caracterul efectiv al drepturilor și libertăților omului, exercitarea acestora în raport cu finalitatea lor mai sus menționată.

Curtea Constituțională a României a precizat în acest sens: „Chiar dacă, în anumite situații, interesul public al societății poate prevala asupra drepturilor și intereselor particulare, un asemenea raport nu poate fi conceput atunci când servirea interesului public are drept consecință afectarea acelor drepturi care garantează însăși existența biologică a individului, așa cum sunt dreptul la sănătate și dreptul la viață”⁴³.

⁴² A se vedea, *Dreptul la fericire*, publicat pe, http://petitieonline.com/dreptul_la_fericire.

⁴³ Decizia nr. 244 din 20 aprilie 2021, publicată în M. Of. nr. 551 din 27.05.2021.

Propunem, ca într-o viitoare revizuire a Constituției României să se consacre expres *demnitatea ca drept fundamental al omului* și să se stipuleze că: „*Exercitarea atribuțiilor autorităților publice, consacrarea, garantarea și exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale au ca scop, demnitatea, binele și fericirea omului*”.

În acest fel se consacră constituțional o garanție importantă privind caracterul efectiv al exercitării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, orientarea întregii activități statale spre scopul suprem, care este demnitatea, binele și fericirea omului și posibilitatea exercitării unui control al Curții Constituționale mai eficient asupra legilor care au ca obiect de reglementare raporturile sociale deosebit de complexe dintre interesul public reprezentat de stat iar pe de altă parte garantarea și promovarea (prioritatea) drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CONSIDERAȚII PRIVIND ACCEPTAREA VOLUNTARĂ EXPRESĂ A MOȘTENIRII - PARTEA I

Prof. univ. dr. Ioana NICOLAE

Abstract

The first part of the study proposed to analyze the express and voluntary acceptance of the inheritance. We defined the notion of acceptance of inheritance and indicated the ways in which it can be accepted. The express and voluntary acceptance of the inheritance must respect two conditions, respectively the successor to explicitly acquire the quality of heir and the manifestation of acceptance of the inheritance should be in form a document under private signature or an authentic act, so mandatory in written form.

Keywords: *acceptance of the inheritance, express and voluntary acceptance of the inheritance, written form*

1. Definiția și felurile acceptării moștenirii

Prin acceptarea moștenirii înțelegem actul sau faptul juridic unilateral al succesibilului, prin care acesta își consolidează calitatea de moștenitor, astfel încât se definitivează transmisiunea succesorală care, *ope legis*, a operat provizoriu la data deschiderii moștenirii. Sau așa cum s-a subliniat în literatura juridică¹, prin acceptarea moștenirii succesibilul nu dobândește nici un drept, ci consolidează numai dobândirea care s-a produs *ope legis* de la data deschiderii moștenirii.

Acceptarea moștenirii este reglementată în art. 1106-1119 C. civ. Se impune a preciza că dispozițiile vizând acceptarea moștenirii se aplică deopotrivă atât moștenirii legale, cât și moștenirii testamentare.

¹ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ediția a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 411.

Acceptarea moștenirii poate opera în două feluri, prin acceptare voluntară (care la rândul ei poate fi expresă sau tacită) sau prin acceptare forțată. Prezenta parte a studiului dedicat acceptării moștenirii va trata acceptarea voluntară expresă a moștenirii.

2. Acceptarea voluntară expresă a moștenirii

Potrivit art. 1108 alin. (2) C. civ., acceptarea este expresă când succesibilul își însușește explicit titlul sau calitatea de moștenitor printr-un înscris autentic sau sub semnătură privată.

Așadar, condițiile cerute de lege pentru a opera acceptarea expresă a moștenirii sunt ca succesibilul să își însușească explicit calitatea de moștenitor, iar manifestarea opțiunii sale de acceptare a moștenirii să fie făcută printr-un înscris autentic sau sub semnătură privată, deci obligatoriu în formă scrisă². În alte cuvinte, acceptarea expresă a moștenirii reprezintă un act solemn³, forma scrisă fiind cerută *ad validitatem*. În literatura juridică s-a afirmat că intenția (*negotium*) de a accepta moștenirea trebuie să fie prezentă, fiind exprimată printr-un înscris (*instrumentum*), indiferent de forma lui⁴. În ipoteza în care acceptarea moștenirii se face prin act autentic, art. 1109 C. civ. prevede că declarația de acceptare se va înscrie în registrul național notarial, ținut în format electronic, potrivit legii. Dacă, spre exemplu, acceptarea expresă a moștenirii se face prin înscris sub semnătură privată însă acesta este nesemnat de succesibil, sancțiunea care intervine este nulitatea absolută. De asemenea, declarația verbală a succesibilului nu valorează acceptarea moștenirii⁵, întrucât, așa cum am menționat anterior, forma scrisă este cerută *ad validitatem*. Așadar atât testamentul verbal, cât și acceptarea expresă verbală a moștenirii sunt nule absolut.

Termenul în care trebuie să se producă acceptarea expresă a moștenirii (fie prin înscris autentic, fie prin înscris sub semnătură privată) este cel instituit de art. 1103 C. civ. Astfel, dreptul de opțiune succesorală se exercită în termen de un

² Și în vechea reglementare condițiile acceptării exprese erau identice. În acest sens, a se vedea Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ediția a II-a, actualizată și completată, Ed.Universul Juridic, București, 2002, pp. 412-413.

³ S-a exprimat și punctul de vedere opus, respectiv că nu ne aflăm în prezența unui act solemn. A se vedea, în acest sens, Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 203.

⁴ J. Kocis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 276.

⁵ Interzicerea acceptării exprese orale a voit să-l ferească pe succesibil de consecințele unui cuvânt rostit la întâmplare și, de asemenea, pentru a evita dovada cu martori, care poate fi echivocă. A se vedea, Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 203.

an de la data deschiderii moștenirii. Data de la care începe să curgă acest termen va fi stabilită raportat la prevederile art. 1103 alin. (2) C. civ., respectiv:

a) de la data nașterii celui chemat la moștenire, dacă nașterea s-a produs după deschiderea moștenirii;

b) de la data înregistrării morții în registrul de stare civilă, dacă înregistrarea se face în temeiul unei hotărâri judecătorești de declarare a morții celui care lasă moștenirea, afară numai dacă succesibilul a cunoscut faptul morții sau hotărârea de declarare a morții la o dată anterioară, caz în care termenul curge de la această din urmă dată;

c) de la data la care legatarul a cunoscut sau trebuia să cunoască legatul său, dacă testamentul cuprinzând acest legat este descoperit după deschiderea moștenirii;

d) de la data la care succesibilul a cunoscut sau trebuia să cunoască legătura de rudenie pe care se întemeiază vocația sa la moștenire, dacă această dată este ulterioară deschiderii moștenirii.

Totodată, trebuie să avem în vedere și prevederile art. 1113 C. civ., care reglementează posibilitatea ca termenul de opțiune succesorală să fie redus. Astfel, pentru motive temeinice, la cererea oricărei persoane interesate, un succesibil poate fi obligat, cu aplicarea procedurii prevăzute de lege pentru ordonanța președințială, să își exercite dreptul de opțiune succesorală înăuntrul unui termen stabilit de instanța judecătorească, mai scurt decât cel prevăzut la art. 1103 C. civ.

În ceea ce privește acceptarea expresă a moștenirii, se impune a analiza această manifestare de voință a succesibilului raportat la capacitatea acestuia.

Astfel, în ipoteza succesibilului cu capacitate de exercițiu deplină este de precizat că acesta poate accepta expres moștenirea fie personal, fie prin mandatar.

Pentru ipoteza acceptării exprese a moștenirii prin mandatar se impun a fi făcute câteva precizări⁶:

a) este necesar ca împuternicirea scrisă să fie dată special pentru acceptarea moștenirii, fiind vorba despre un act juridic de dispoziție;

b) mandatarul va trebui să accepte moștenirea în termenul de decădere prevăzut de art. 1103 C. civ. și în forma prescrisă de lege;

c) procura dată mandatarului nu valorează acceptare a moștenirii, deoarece aceasta este revocabilă (art. 2031 C. civ.), în vreme ce acceptarea moștenirii constituie un act irevocabil;

d) pentru ipoteza decesului mandantului anterior acceptării moștenirii de către mandatar, deși din art. 2035 alin. (2) C. civ. ar rezulta că mandatarul este obligat să continue executarea mandatului dacă întârzierea acesteia riscă să pună în pericol

⁶ G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, pp. 696-697.

interesele moștenitorilor mandantului, în realitate, nu va exista un astfel de risc, deoarece moștenitorii vor avea posibilitatea să exercite dreptul de opțiune succesorală prin retransmitere.

Dacă succesibilul are capacitate de exercițiu restrânsă, va putea accepta expres moștenirea, fie personal, fie prin mandatar. Succesibilul cu capacitate de exercițiu restrânsă acceptă personal și singur moștenirea (fără să aibă nevoie de încuviințarea prealabilă a ocrotitorului legal și autorizarea instanței de tutelă). Prin excepție, este posibil ca prin hotărârea prin care a fost instituită consilierea judiciară, instanța de tutelă să dispune altfel⁷. Astfel, potrivit art. 168 alin. (4) C. civ., prin hotărârea prin care a fost instituită consilierea judiciară sau tutela specială, instanța de tutelă stabilește, în funcție de gradul de autonomie al persoanei ocrotite și de nevoile sale specifice, categoriile de acte pentru care este necesară încuviințarea actelor sale sau, după caz, reprezentarea ei. Instanța poate dispune ca măsura de ocrotire să privească chiar și numai o categorie de acte. De asemenea, instanța poate dispune ca măsura de ocrotire să se refere numai la persoana celui ocrotit sau numai la bunurile sale.

În ceea ce privește acceptarea expresă a moștenirii a succesibilului cu capacitate de exercițiu restrânsă, se impune doar a preciza că trebuie respectate condițiile de acordare a mandatului.

Acceptarea expresă a moștenirii de către succesibilul fără capacitate de exercițiu are loc prin reprezentant legal și cu autorizarea instanței de tutelă. Reprezentantul legal poate accepta moștenirea și prin mandatar, cu respectarea condițiilor anterior menționate, precum și a celor privind acordarea mandatului⁸.

Nu în ultimul rând, vom menționa faptul că acceptarea expresă a moștenirii poate fi făcută de către creditorii succesibilului. Astfel, potrivit art. 1107 C. civ., creditorii succesibilului pot accepta moștenirea, pe cale oblică, în limita îndeștării creanței lor.

3. Concluzii

Prima parte a prezentului studiu a analizat acceptarea voluntară expresă a moștenirii. Am definit inițial acceptarea moștenirii și am arătat care sunt felurile acceptării moștenirii. Acceptarea expresă a moștenirii trebuie să respecte două condiții, respectiv succesibilul să își însușească explicit calitatea de moștenitor, iar manifestarea opțiunii sale de acceptare a moștenirii să fie făcută printr-un înscris autentic sau sub semnătură privată, deci obligatoriu în formă scrisă. Am prezentat

⁷ G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 697.

⁸ G. Boroi, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 697.

particularitățile acceptării voluntare exprese în cazul succesibililor care au capacitate deplină de exercițiu, a celor cu capacitate restrânsă de exercițiu, precum și a celor lipsiți de capacitatea de exercițiu.

Bibliografie:

1. Bacaci Al., Comăniță Gh., *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013.
2. Boroș G., Anghelescu C.A., Nicolae I., *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022.
3. Deak Fr., *Tratat de drept succesoral*, Ediția a II-a, actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002.
4. Kociș J., Vasilescu P., *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016.
5. Nicolae I., *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016.

REGIMUL JURIDIC AL RĂSPUNDERII MATERIALE A MILITARILOR, A SALARIAȚILOR ȘI A ALTOR CATEGORII DE PERSONAL BUGETAR

Drd. Nicolae LOREDANA

Abstract

This article aims to bring into focus the concept of civil liability, to identify its main forms by exposing the existing legal framework. At the same time, it aims to illustrate the main categories of personnel in the budgetary system who are materially responsible for the damage caused to public authorities.

Keywords: *Material liability, patrimonial liability, public authority, damage, labor relations.*

Noțiuni introductive

Răspunderea patrimonială reprezintă una dintre importantele instituții juridice ale dreptului muncii, care constă în obligația salariaților de a repara pagubele materiale produse angajatorului din vina și în legătură cu munca lor.

Răspunderea materială este, în prezent, reglementată însă numai în ceea ce privește raporturile de serviciu ale militarilor și ale salariaților din unitățile militare și de siguranță națională. Astfel încât, dacă s-ar accepta că și răspunderea patrimonială reglementată de Codul muncii este una specifică de dreptul muncii, ar însemna că în dreptul muncii ar exista două forme de răspundere reparatorie, fiecare dintre ele fiind altceva decât răspunderea civilă contractuală¹.

Pentru a reliefa trăsăturile răspunderii materiale, comparativ cu cele ale răspunderii patrimoniale, am realizat o analiză comparativă între cele două categorii de răspundere, identificând similitudini, dar și deosebiri esențiale.

Ambele răspunderi sunt condiționate de existența unui raport juridic de muncă sau de serviciu, de executarea unui contract individual de muncă. De

¹ Ion Traian Ștefănescu, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, Ediția a II-a, Ed. Universul Juridic, 2012, p. 775.

asemenea, răspunderea juridică este condiționată de existența vinovăției salariatului, care trebuie de altfel dovedită, fără de care nu se poate concepe existența răspunderii materiale sau a celei patrimoniale. Ambele răspunderi sunt guvernate de principiul răspunderii conjuncte sau divizibile², nefiind admisă solidaritatea ca în dreptul civil. Astfel, în cazul pagubei produse de mai mulți salariați, cuantumul răspunderii fiecăruia se stabilește în raport cu măsura în care a contribuit la producerea ei. Ambele răspunderi au reglementate expres cauze exoneratoare de răspundere.

Deosebiri de regim juridic între cele două forme de răspundere au fost cârmuite, în primul rând, de evoluția legislativă determinată de necesitatea adaptării normelor juridice la cerințele și exigențele economiei de piață, a statului de drept și democratic.

Astfel, principalele deosebiri, fără a ne limita la acestea, arată că, în materia răspunderii patrimoniale, atât salariatul, cât și angajatorul răspund atât pentru dauna efectivă, cât și pentru folosul nerealizat, pe când în cadrul răspunderii materiale, salariatul răspunde numai pentru dauna efectivă, și nu pentru folosul nerealizat.

De asemenea, salariatul răspunde pentru prejudicii viitoare, dacă sunt previzibile și certe, spre deosebire de răspunderea materială, care admite doar răspunderea pentru daune actuale.

Răspunderea materială a militarilor

Sediul materiei răspunderii materiale a militarilor se regăsește în cuprinsul Ordonanței Guvernului nr. 121/1998 *privind răspunderea materială a militarilor*.

În opinia autorului Șeban Beligrădeanu³, Ordonanța Guvernului, în forma adoptată în 1998, reprezenta atât un izvor al dreptului administrativ, constituind sediul materiei răspunderii materiale a militarilor, cât și un izvor al dreptului muncii, ea aplicându-se și răspunderii patrimoniale a salariaților civili încadrați în structurile din cadrul instituțiilor de ordine și siguranță națională.

Sub incidența acestui act normativ se afla și funcționarul public cu statut special-polițistul, aspectele procedurale fiind reglementate prin Instrucțiunile Ministerului Afacerilor Interne nr. 114 din 22 iulie 2013 *privind răspunderea materială a personalului pentru pagubele produse Ministerului Afacerilor Interne*.

² Articolul 1422 alin. (1) din Codul civil, „Obligația este divizibilă între mai mulți debitori atunci când aceștia sunt obligați față de creditor la aceeași prestație, dar fiecare dintre ei nu poate fi constrâns la executarea obligației decât separat și în limita părții sale din datorie.”

³ A se vedea *Examen de ansamblu asupra Ordonanței Guvernului nr. 121/1998 privind răspunderea materială a militarilor*, Dreptul nr. 12/1998, p. 3.

Condițiile angajării răspunderii materiale, modul în care se desfășura cercetarea administrativă, dispusă în conformitate cu dispozițiile Ordonanței Guvernului nr. 121/1998, caracterul de titlu executoriu al deciziei de imputare emise de comandantul sau șeful unității a cărei comisie a efectuat respectiva cercetare au făcut obiectul excepției de neconstituționalitate asupra cărora Curtea Constituțională s-a pronunțat prin Decizia nr. 649 din 15 decembrie 2022⁴.

Anterior sesizării Curții Constituționale privind procedura de stabilire și recuperare a prejudiciilor prevăzute de Ordonanța Guvernului nr. 121/1998, potrivit actului normativ invocat, se institua o comisie de cercetare administrativă, cu rol în cercetarea împrejurărilor în care s-a produs paguba. În măsura în care era constatată existența unei pagube, comandantul sau șeful unității a cărei comisie a efectuat respectiva cercetare emitea o decizie de imputare. Împotriva acestei decizii putea fi formulată contestație, care avea natura juridică a unui recurs grațios, fiind soluționată printr-o hotărâre de emitentul deciziei de imputare sau de o comisie de soluționare a contestației. Împotriva acesteia putea fi formulată plângere la comisia de jurisdicție a imputațiilor, a cărei hotărâre era definitivă. Totodată, împotriva acesteia se putea formula cerere de revizuire atunci când, spre exemplu, au fost descoperite fapte ori acte noi care nu au putut fi prezentate până la data soluționării cauzei.

Pentru considerentele expuse în Decizia nr. 649/2022, Curtea a constatat că reglementarea competenței autorității pretins păgubite de a emite o decizie de imputare, precum și conferirea caracterului de titlu executoriu al acesteia sunt disonante în raport cu principiul statului de drept și al securității juridice, inducând arbitrarul, subiectivismul și un caracter aleatoriu în desfășurarea raporturilor de muncă. Prin urmare, ori de câte ori angajatorul se pretinde păgubit are la dispoziție, potrivit art. 21 din Constituție, posibilitatea de a se adresa instanțelor judecătorești în vederea recuperării prejudiciului suferit, și nu de a impune el însuși imputarea pretinsului prejudiciu. În consecință, s-a decis că dispozițiile art. 25 alin. (1) și (2) din Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 sunt neconstituționale în raport cu art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție cu referire la statul de drept și la securitatea juridică. Totodată, având în vedere legătura intrinsecă existentă între cele 6 alineate ale acestui articol, Curtea a constatat și neconstituționalitatea acestora pentru același motiv, astfel că întregul art. 25 din Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 a fost considerat neconstituțional.

Pentru angajarea răspunderii materiale a militarilor, astfel cum rezultă din dispozițiile art. 2 și următoarele din Ordonanța Guvernului nr. 121/1998, în forma actuală, este necesară verificarea îndeplinirii următoarelor condiții:

⁴ Referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 2, 14, 15, 16, 19, 20, 22, ale art. 23 alin. (3) și ale art. 25, 27-43 și 47 din Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 privind răspunderea materială a militarilor, publicată în Monitorul Oficial nr. 103 din 7 februarie 2023.

- cel vinovat de producerea pagubei să aibă calitatea de militar⁵, militar aflat în misiune în afara granițelor țării, elev și student al instituțiilor de învățământ pentru formarea polițiștilor, personalului civil⁶, funcționar public al Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Român de Informații, Serviciului de Protecție și Pază, Serviciului de Informații Externe și Serviciului de Telecomunicații Speciale;

- să existe un raport de muncă sau serviciu cu autoritățile publice menționate;

- pagubele provocate să se nască în legătură cu formarea, administrarea sau gestionarea resurselor financiare și materiale sau să aibă legătură cu îndeplinirea serviciului militar sau a atribuțiilor de serviciu, să existe calitatea de militar. În acest sens, art. 3 din Ordonanța Guvernului stipulează, în mod derogatoriu de la dreptul comun, faptul că răspunderea materială a militarilor se va angaja, chiar dacă după producerea pagubei, făptuitorul nu mai are calitatea de militar. Această afirmație a fost susținută și de către autori ai doctrinei de specialitate⁷.

- paguba produsă să fie săvârșită cu vinovăție și în legătură cu îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, terțelor persoane fizice sau juridice, la a căror reparare a fost obligată autoritatea publică în care își desfășoară activitatea.

Chiar și înainte de apariția acestor reglementări specifice unor categorii de personal, în ceea ce privește condiția ca fapta personalului să fie săvârșită în legătură cu munca sa, în doctrină⁸, s-a afirmat că, pentru stabilirea acestui criteriu al legăturii faptei cu munca salariatului, trebuie analizate obligațiile de serviciu ce revin salariatului atât din statutul din care face parte, a regulamentului intern, fișa postului, dar și din normele specifice ce reglementează sectorul de activitate al personalului.

În literatura de specialitate⁹, au fost identificate situații în care, deși paguba este cauzată angajatorului de către salariatul său, iar fapta prejudiciabilă este în legătură cu munca, nu sunt aplicabile regulile specifice răspunderii patrimoniale, ci normele răspunderii civile delictuale pentru fapta care întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni.

Din punct de vedere al momentului la care trebuie deținută calitatea de militar, art. 3 din Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 *privind răspunderea materială*

⁵ Prin militar se înțelege: militari în termen, rezerviști voluntari, rezerviști concentrați sau mobilitați, elevi și studenți ai instituțiilor militare de învățământ, soldați și gradați profesioniști și cadre militare (articolul 7 din O.G. nr. 121/1998).

⁶ Prin personal civil se înțelege demnitari și personal contractual (articolul 9 alineatul 2 din O.G. nr. 121/1998).

⁷ A se vedea Teodor Bodoașcă, *Unele aspecte critice referitoare la noua reglementare privind răspunderea materială a militarilor*, Revista Dreptul nr. 2/1999, p. 68.

⁸ Sanda Ghimpu, Alexandru Athanasiu, Gheorghe Brehoi, Gheorghe Mohanu, Andrei Popescu, *Dreptul la muncă. Codul muncii comentat și adnotat*, Editura Științifică, București, 1988, p. 359;

⁹ Alexandru Țiclea, *Tratat de dreptul muncii*, Ediția a VIII-a, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 820.

a militarilor, stabilește ca moment de referință pe cel al producerii pagubei, precizând că militarii răspund indiferent dacă la acest moment mai sunt sau nu militari, ceea ce înseamnă că această condiție trebuie îndeplinită la data săvârșirii faptei ilicite, neavând relevanță dacă ulterior acestui moment, calitatea mai este păstrată sau nu.

În ceea ce privește cauzele exoneratoare de răspundere în cazul răspunderii materiale a militarilor, art. 6 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 le stabilește, arătând că militarii nu răspund: „a) pentru pierderile inerente produse în executarea misiunilor ori în procesul instruirii, în activitățile de producție și gospodărești, care se încadrează în limitele prevăzute de dispozițiile legale în vigoare; b) pentru pagubele produse din cauze care nu puteau fi prevăzute și înlăturate; c) pentru pagubele generate de riscul normal al serviciului sau de forța majoră; d) pentru pagubele produse în executarea ordinului comandantului sau șefului unității, caz în care răspunderea materială revine acestuia”.

Totodată, la art. 12 din Ordonanța Guvernului sunt enumerate situațiile în care este angajată răspunderea materială a militarilor, astfel:

În sarcina gestionarilor, pentru pagubele produse de aceștia în propria gestiune, sau când:

- atribuțiile au fost exercitate de un delegat al lor sau de o comisie și se constata o paguba, dacă nu se face dovada că aceasta s-a produs în absența gestionarului;
- au primit bunuri în cantități mai mici decât cele înscrise în documentele însoțitoare sau cu vicii aparente, fără să fi întocmit proces-verbal de constatare;
- nu au solicitat, în scris, asistență tehnică de specialitate la primirea bunurilor, deși aceasta era necesară.

În sarcina militarilor, pentru pagubele produse atunci când primesc, transporta, păstrează și eliberează bunuri materiale și valori, fără a avea calitatea de gestionari în înțelesul legii.

În sarcina comandanților sau șefilor unităților, când:

- nu au asigurat gestionarilor, la solicitarea în scris a acestora, în cazurile prevăzute de lege, asistență tehnică de specialitate la primirea, transportul, depozitarea, inventarierea și distribuirea bunurilor materiale și a altor valori;
- nu au luat măsurile necesare pentru remedierea deficiențelor sesizate în scris de către gestionari;
- s-au substituit gestionarilor în exercitarea atribuțiilor acestora;
- au dat gestionarilor sau altor militari care răspund de bunuri materiale ordine ilegale sau greșite care au condus la producerea de pagube;
- au rezultat pagube, ca urmare a nevalorificării drepturilor la despăgubiri pentru cauzarea de prejudicii;
- pagubele au rezultat din neurmărirea unor sume cuvenite din orice cauza și pentru care exista titlu executoriu;

- nu au luat măsuri de siguranță necesare pentru păstrarea în bune condiții a bunurilor materiale și a altor valori.

În vederea stabilirii și recuperării pagubelor provocate de către persoanele care fac obiectul Ordonanței Guvernului nr. 121/1998, Curtea a constatat că legiuitorul a conferit caracter executoriu deciziei de imputare. Însă, în jurisprudența sa, Curtea Constituțională a statuat că, în condițiile statului de drept, valoare consacrată prin art. 1 alin. (3) din Constituție, răspunderea patrimonială pentru daune se impune să se stabilească doar de către instanțele de judecată, care, potrivit art. 124 alin. (1) din Constituție, înfăptuiesc justiția în numele legii.

Astfel, prin modificări aduse Ordonanței Guvernului nr. 121/1998, s-a reglementat faptul că modalitatea de recuperare a prejudiciului cauzat se realizează prin promovarea acțiunii civile la instanța de contencios administrativ competentă de către persoanele/structurile în drept¹⁰.

În statuarea acestor dispoziții, legiuitorul a avut în vedere constatările Curții menționate în cuprinsul punctului 31 din Decizia nr. 649/2022, unde a arătat că, în materia răspunderii patrimoniale reglementate de Codul muncii, art. 169 alin. (2) stabilește că „*Reținerile cu titlu de daune cauzate angajatorului nu pot fi efectuate decât dacă datoria salariatului este scadentă, lichidă și exigibilă și a fost constatată ca atare printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă*”.

Răspunderea patrimonială

Potrivit art. 254 alin. (1) din Codul muncii, salariații răspund patrimonial, în temeiul normelor și principiilor răspunderii civile contractuale, pentru pagubele materiale produse angajatorului din vina și în legătură cu munca lor. Astfel, principalele modalități de stabilire și recuperare a prejudiciului produs angajatorului - atât în cazul răspunderii patrimoniale, cât și al obligației de restituire - sunt învoiala părților și acțiunea în justiție. În situația în care părțile nu se înțeleg, respectiv când salariatul nu recunoaște producerea pagubei ori nu este de acord cu valoarea acesteia, singura cale aflată la îndemâna angajatorului este aceea de a sesiza instanța judecătorească în vederea obligării salariatului la repararea prejudiciului.

Cu alte cuvinte, angajatorul nu poate obliga angajatul, prin propria sa decizie, să plătească despăgubirile pentru pagubele produse. În cazul în care nu există consens între aceștia cu privire la existența pagubei și/sau asupra întinderii acesteia, angajatorul trebuie să apeleze la instanța judecătorească. Numai în măsura în care se pronunță o hotărâre judecătorească definitivă favorabilă angajatorului, iar creanța nu este executată de bunăvoie, angajatorul poate apela la un executor judecătoresc pentru executarea silită a creanței sale. S-a concluzionat că o

¹⁰ A se vedea articolul 23 din O.G. nr. 121/1998.

procedură internă nu are aptitudinea de a stabili ea însăși existența prejudiciului, a întinderii sale, a culpei angajatului, cu consecința emiterii unui act având caracter de titlu executoriu.

Răspunderea patrimonială a părților raportului juridic de muncă își are temeiul în contractul individual de muncă, are caracter reparatoriu și se întemeiază pe normele și principiile răspunderii civile contractuale. În acest sens, în ceea ce privește răspunderea patrimonială a salariaților, dispozițiile art. 254 alin. (1) din Legea nr. 53/2003 prevăd că *salariații răspund patrimonial, în temeiul normelor și principiilor răspunderii civile contractuale, pentru pagubele materiale produse angajatorului din vina și în legătură cu munca lor*.

Cu toate acestea, specificul raporturilor juridice de muncă imprimă acestei forme de răspundere anumite particularități, derogatorii de la normele privind răspunderea civilă contractuală de drept comun, reglementată de art. 1.350 și următoarele din Codul civil¹¹.

De remarcat este faptul că Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 stabilește expres categoriile de personal din cadrul Ministerului Afacerilor Interne cărora le sunt aplicabile prevederile ordonanței, respectiv militarii, personalul contractual și funcționarii publici, fără a face vreo trimitere la categoria de personal funcționar public cu statut special-polițistul.

După cum știm, personalul Ministerului Afacerilor Interne se compune din funcționari publici, polițiști – funcționari publici cu statut special, cadre militare în activitate, personal contractual, precum și soldați și gradați voluntari¹².

Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 258/2023¹³, a arătat că, deși în modul de organizare și funcționare a Poliției Române s-a menținut principiul subordonării ierarhice, specific sistemului militar, nu înseamnă că acestei categorii socioprofesionale distincte i se poate aplica, printr-o simplă normă de trimitere la prevederile art. 63 alin. (1) din Legea nr. 360/2002 *privind Statutul polițistului*¹⁴, întreaga legislație specifică militarilor, cu atât mai puțin cea dintr-un domeniu propriu dreptului privat, respectiv stabilirea răspunderii materiale a polițistului pentru pagubele aduse patrimoniului unității angajatoare din structura Ministerului Afacerilor Interne. Având în vedere interpretarea sistematică și teleologică a prevederilor Legii nr. 360/2002, sensul juridic al art. 63 alin. (1) din această Lege,

¹¹ A se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 356 din 27 iunie 2023 *referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 255 alin. (2) din Legea nr. 53/2003 - Codul muncii*.

¹² A se vedea art. 17 alin. (1) din Ordonanța de Urgență nr. 30 din 25 aprilie 2007 *privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne*.

¹³ *Referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 70 din Legea nr. 360/2002 privind Statutul polițistului, în redactarea anterioară modificării prin art. 26 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 53/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 360/2002 privind Statutul polițistului, precum și ale art. 9 teza finală din Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 privind răspunderea materială a militarilor*.

¹⁴ „Polițistul răspunde pentru pagubele cauzate patrimoniului unității, potrivit legislației aplicabile personalului civil din Ministerul Afacerilor Interne”.

nu poate fi altul decât acela că, ulterior adoptării acestei legi organice și în urma reformei în privința propriului statut juridic, polițistului, în calitate de personal civil din Ministerul Afacerilor Interne, nu i se mai poate aplica legislația specifică militarilor. În susținerea acestei constatări, Curtea a precizat că menținerea egalității de tratament juridic, la nivelul legislației aplicabile cu privire la stabilirea răspunderii materiale pentru pagube aduse patrimoniului unității angajatoare, între categoria socioprofesională a militarilor, pe de o parte, și cea a polițiștilor, pe de altă parte, contravine principiului egalității prevăzut de art. 16 din Constituție, care impune pentru situații diferite în mod obiectiv reglementarea unui tratament juridic diferit, adaptat specificității activității fiecărei categorii de personal.

Or, Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 se adresează personalului militar, în timp ce polițiștii se încadrează în categoria personalului civil, fiind funcționari publici cu statut special. Totodată, Curtea a avut în vedere o incompatibilitate de rang legislativ între prevederile Ordonanței Guvernului nr. 121/1998 - act normativ asimilat legii ordinare, conform Legii nr. 25/1999 de aprobare și cele ale Legii nr. 360/2002, lege organică, sub aspectul încălcării art. 73 alin. (3) lit. j) din Constituție, care stabilește rangul de lege organică pentru reglementarea statutului funcționarilor publici.

Răspunderea funcționarului public cu statut special-polițistul

În ceea ce privește răspunderea materială a polițiștilor nu ne rămâne decât să constatăm că aceasta este guvernată de dispozițiile Codului civil.

Răspunderea civilă reglementată în Capitolul VI al Codului Civil vizează raporturile ce se nasc între persoana păgubită în urma săvârșirii unui fapt ilicit păgubitor și autorul faptului ilicit.

În cazul acestei forme de răspundere, Codul Civil face distincția pe de o parte, între *răspunderea contractuală*, definită drept o conduită ilicită ce constă în încălcarea obligațiilor pe care le-a contractat, ce are drept consecință obligația de a repara prejudiciul cauzat celeilalte părți, și pe de altă parte, *răspunderea delictuală* ce se referă la o conduită ilicită în raport cu normele juridice ce obligă orice persoană să nu săvârșască fapte prin care să aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane.

Ținând cont și de dispozițiile art. 55¹⁵ din Legea nr. 360/2002 *privind Statutul polițistului*, dar și de definițiile celor două forme de răspundere civilă, apreciem că răspunderea polițistului, în raporturile de serviciu avute cu autoritățile publice este una de natură contractuală.

¹⁵ „Încălcarea de către polițist, cu vinovăție, a îndatoririlor de serviciu angajează răspunderea sa disciplinară, materială, civilă sau penală, după caz”.

În lumina celor arătate, apreciem că principala modalitate de recuperare a prejudiciului provocat de către polițist, în prezent, o constituie acțiunea în justiție. Din punct de vedere al naturii juridice, cererea de chemare în judecată este o acțiune în realizare deoarece are ca scop obligarea salariatului, indiferent de statutul profesional, la repararea prejudiciului. Termenul de prescripție al răspunderii materiale este de 3 ani și curge de la data producerii prejudiciului, fiind necesară punerea în întârziere a autorului faptei ilicite, printr-o notificare scrisă conform art. 1522 și următoarele din Codul Civil.

Concluzii

Dispozițiile legale și normele morale stabilesc imperativ în sarcina salariaților obligația de a nu vătăma sau prejudicia altă persoană. Prin dispozițiile art. 1357 și următoarele din Codul civil este instituit principiul răspunderii fundamentat pe existența *vinovăției* autorului unei fapte ilicite și cauzatoare de prejudiciu. Se prevede că, *„cel care a cauzat un prejudiciu, printr-o faptă ilicită săvârșită cu vinovăție, este obligat să-l repare”*. Așadar, răspunderea civilă reprezintă o instituție de interes major atât pentru angajator, cât și pentru salariat, ocupând astfel un rol important în teoria dreptului civil și în practica înfăptuirii justiției.

Bibliografie

Legislație

1. Constituția României;
2. Codul civil;
3. Codul muncii;
4. Codul administrativ;
5. Ordonanța de Urgență nr. 30 din 25 aprilie 2007 *privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne*;
6. Legea nr. 360/2002 *privind Statutul polițistului*;
7. Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 *privind răspunderea materială a militarilor*.

Manuale, cursuri, articole

1. Bodoașcă Teodor, *Unele aspecte critice referitoare la noua reglementare privind răspunderea materială a militarilor*, Revista Dreptul nr. 2/1999;
2. Ghimpu Sanda, Athanasiu Alexandru, Brehoi Gheorghe, Mohanu Gheorghe, Popescu Andrei, *Dreptul la muncă. Codul muncii comentat și adnotat*, Editura Științifică, București, 1988;

3. Ștefănescu Ion Traian, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, 2012;
4. Țiclea Alexandru, *Tratat de dreptul muncii*, Ediția a VIII-a, Editura Universul Juridic, București, 2014.

Decizii ale Curții Constituționale

1. Decizia Curții Constituționale nr. 356 din 27 iunie 2023 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 255 alin. (2) din Legea nr. 53/2003 - Codul muncii;
2. Decizia Curții Constituționale nr. 258 din 27 aprilie 2023 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 70 din Legea nr. 360/2002 privind Statutul polițistului, în redactarea anterioară modificării prin art. 26 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 53/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 360/2002 privind Statutul polițistului, precum și ale art. 9 teza finală din Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 privind răspunderea materială a militarilor;
3. Decizia nr. 649 din 15 decembrie 2022 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 2, 14, 15, 16, 19, 20, 22, ale art. 23 alin. (3) și ale art. 25, 27-43 și 47 din Ordonanța Guvernului nr. 121/1998 privind răspunderea materială a militarilor, publicată în Monitorul Oficial nr. 103 din 7 februarie 2023.

EFECTELE DECIZIEI NR. 15/2013, A ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, ÎN IPOTEZA FALSIFICĂRII ȘI UTILIZĂRII FRAUDULOASE A UNUI PORTOFEL ELECTRONIC

Drd. Eduard CONSTANTIN,
*Academia de Studii Economice din București,
Școala Doctorală de Drept*

Abstract

In recent years, interest in electronic payments (cashless, with presence or at distance) has increased, contributing to the emergence of new financial technologies and, implicitly, to the sophistication of cybercriminals. In this context, electronic payment instruments have become vulnerable, becoming the object of material or digital falsification; such electronic instruments are bank debit or credit cards, as well as wallets intended for the storage and trading of electronic currency and cryptocurrency.

Electronic currency or cryptocurrency wallets come in several forms: prepaid bank or non-bank cards, physical or virtual; digital trading platforms; specialized applications and programs installed on the mobile phone or computer; autonomous hardware devices; QR code paper tools.

Decision no. 15/2013 of the High Court of Cassation and Justice regarding the appeal in the interest of the law formulated for the standardization of judicial practice in the case of unauthorized access to a computer system, in the case of cash withdrawal by using a counterfeit card at the ATM, it also applies in the case of the use of an electronic wallet in the form of a bank debit card, the act being classified, according to the criminal law in force, to fraudulently carrying out financial operations by using a non-cash payment instrument, including the identification data that allow its use (art. 250 para. 1 C. pen.), in conjunction with illegal access to a computer system in order to obtain computer data, when access is restricted or prohibited (art. 360 para. 1, 2 and 3 of the Criminal Code) and with the circulation of a counterfeit cashless payment instrument (art. 313 para. 1 of the Criminal Code). In our opinion, this decision is questionable in terms of legal framework, but it is binding and will be applied in all similar cases.

Keywords: *counterfeiting of cashless payment instruments, digital wallet, cybercrimes, financial fraud.*

1. Introducere

La nivel european, dar și la nivel național, tranzacțiile cu instrumente de plată fără numerar, materiale sau imateriale (virtuale), se află pe un trend ascendent¹, această modalitate de plată asigurând un confort sporit utilizatorilor, cu risc relativ redus în privința securității financiare. Totuși, tranzacțiile prin intermediul sistemelor informatice prezintă vulnerabilități semnificative, ce pot conduce la victimizarea și păgubirea utilizatorilor; cardurile, inclusiv portofelul de monedă electronică (e-portofelul), dar și instrumentele de plată fără numerar imateriale, cum sunt cardurile și portofelele virtuale, pot deveni cu ușurință mijloace de fraudare prin falsificare – aceste instrumente de plată pot fi falsificate prin contrafacere („clonare”), fiind folosite în acest scop metode ilicite de obținere a datelor de identificare (credențiale), respectiv skimming-ul și phishing-ul.

Skimming-ul presupune montarea la bancomat (denumit și ATM) sau la terminalul POS a unui dispozitiv special de citire a datelor de pe banda magnetică a cardului, însoțit de o minicameră video sau de o tastatură modificată pentru captarea codului PIN, iar phishing-ul se manifestă sub două forme principale, respectiv crearea unui cont de poștă electronică fictiv sau simularea unui cont real și trimiterea unui mesaj de natură să determine utilizatorul să acceseze un link ce îl va redirecționa către o pagină web falsă, aflată sub controlul atacatorilor cibernetici ori realizarea unei pagini web contrafăcute, care se aseamănă cu pagina originală, sau modificarea unei pagini reale, în așa manieră încât să creeze un sentiment fals de siguranță utilizatorului care, fiind de bună-credință, introduce anumite date de interes ce vor fi folosite în mod ilegal de atacatori, în scopuri frauduloase².

După natura contului bancar asociat, cardurile se împart în carduri de debit, carduri de credit, carduri virtuale, carduri preplătite și e-portofele, iar după suportul de stocare a datelor, acestea se împart în carduri cu cip, carduri cu bandă magnetică și carduri hibrid, cu bandă magnetică și cip³.

În legislația bancară, cardul este definit ca un dispozitiv fizic sau un instrument virtual prin intermediul căruia deținătorul poate efectua operațiuni de plată⁴.

¹ Banca Națională a României, *Raportul anual 2022*, p. 199, <https://www.bnr.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=3043> (accesat la 23.04.2024); European Central Bank, *Payments statistics: first half of 2023*, <https://www.ecb.europa.eu/press/stats/paysec/html/ecb.pis2023~b28d791ed8.en.html> (accesat la 23.04.2024); European Central Bank, *Study on the payment attitudes of consumers in the euro area (SPACE)*, 2022, doi:10.2866/85233 (accesat la 23.04.2024).

² Vasile Dobrinioiu, *Noul Cod penal comentat. Partea specială*, Ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 701.

³ Dan Vasilache, *Plăți electronice. O introducere*, Editura Rosetti Educational, București, 2004, pp. 21-22.

⁴ Regulamentul nr. 3 din 1 august 2018 privind monitorizarea infrastructurilor pieței financiare și a instrumentelor de plată, emis de Banca Națională a României (BNR), cu modificările ulterioare. Acest regulament a fost publicat în Monitorul Oficial nr. 713 din 16 august 2018 – legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/222889 (versiune digitală, accesat la 24.04.2024).

E-portofelul sau portofelul de monedă electronică este un card cu cip sau hibrid, cu sau fără cont bancar asociat, care este încărcat cu fonduri la cumpărare în limita impusă de emitent, ulterior putând fi reîncărcat. Acesta este folosit pentru efectuarea de plăți, iar dacă este asociat un cont bancar de debit funcționează la fel ca un card de debit – este o variantă a cardului preplătit.

Portofelul de monedă electronică se prezintă sub forma unui card fizic, dar și sub forma unei aplicații sau unei pagini web. Acesta nu trebuie confundat cu portofelul crypto sau cu portofelul european pentru identitatea digitală, propus ca instrument de plată în tranzacțiile cu monedă euro digitală⁵.

Portofelul crypto are în principal o existență virtuală și un sistem de securizare mult mai complex decât portofelul de monedă electronică, fiind bazat pe cheie criptografice (publice și private) și un program de rețea; de asemenea, toate tranzacțiile cu criptomonedă sunt verificate și înregistrate cronologic într-un registru digital public („blockchain”). În operațiunile cu criptomonedă pot fi folosite și portofele fizice, ca cele hardware (dispozitiv autonom conectat la alte dispozitive online) sau cele de hârtie (funcționează prin intermediul unui cod QR).

În prezent, numeroase platforme financiare, care gestionează tranzacții cu portofele online, au introdus în oferta lor și cardul de debit atașat, destinat retragerii de numerar și plăților la comercianți.

În cazul monedei euro digitale, s-a optat tot pentru un portofel virtual de stocare a monedei și de tranzacționare, care probabil va avea atașat un card bancar de debit, după cum reiese din materialele explicative ale Băncii Centrale Europene⁶, moneda euro digitală fiind oricând convertibilă în numerar sau monedă electronică.

2. Sinteza deciziei

Decizia nr. 15/2013, a Înaltei Curți de Casație și Justiție⁷, rezolvă recursul în interesul legii formulat pentru interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor privind accesul fără drept la un sistem informatic, falsificarea instrumentelor de

⁵ Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind instituirea monedei euro digitale (COM/2023/369 final). Propunerea fost trimisă la data de 28.06.2023 și se află în procedură legislativă ordinară, la nivelul Consiliului European, pentru discuții pe text - https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6f2f669f-1686-11ee-806b-01aa75ed71a1.0015.02/D_OC_1&format=PDF (versiune digitală, accesat la 24.04.2024).

⁶ European Central Bank, Digital Euro: The future of money, 2024, <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2024/html/ecb.sp240417~23a5e6045e.en.pdf?956366a53249ccb681d79ea7f8bb3878> (accesat la 28.04.2024); https://www.ecb.europa.eu/euro/digital_euro/html/index.en.html (accesat la 28.04.2024).

⁷ Decizia nr. 15 din 14 octombrie 2013 privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 42 și art. 46 din Legea nr. 161/2003, precum și ale art. 24 și art. 27 din Legea nr. 365/2002, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, în www.iccj.ro (variantă digitală, accesat la 28.04.2024).

plată electronică și efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos, în următoarele ipoteze practice: accesul prin montarea la bancomat a dispozitivelor de citire a benzii magnetice a cardului autentic și a codului PIN aferent acestuia și accesul prin folosirea la bancomat a cardului falsificat ori chiar a celui autentic, fără acordul titularului său.

În ce privește montarea la bancomat a unor dispozitive de citire a datelor de pe banda magnetică a cardului și a codului PIN aferent, ca skimmerele, minivideocamerele și dispozitivele tip tastatură falsă, s-a constatat că această operațiune se realizează în exteriorul bancomatului, iar dispozitivele de citire sau tastatura falsă nu intră în conexiune directă cu sistemului informatic al băncii, în așa fel încât să determine o prelucrare automată a datelor prin rularea unor programe informatice, motiv pentru care infracțiunea de acces fără drept la un sistem informatic ar fi lipsită de elementul său material. Totuși, s-a reținut că deținerea acestor dispozitive de citire face parte din categoria actelor pregătitoare ale infracțiunii de acces fără drept la un sistem informatic, care prin ele însele prezintă un grad ridicat de pericol social, fiind incriminate de lege.

În ce privește folosirea la bancomat a unui card falsificat sau a unui card autentic, fără acordul titularului, instanța supremă a statuat că, în cazul retragerii de numerar de la bancomat, efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos este incriminată indiferent dacă este folosit un instrument de plată electronică original sau un astfel de instrument falsificat, motivându-se că textul incriminator se referă la utilizarea unui instrument de plată electronică, în general, fără să facă distincție, iar sfera de aplicare a normei de incriminare cuprinde și efectuarea de operațiuni financiare prin simpla folosire a datelor de identificare ce permit utilizarea instrumentului de plată electronică, date care pot fi obținute fraudulos de pe un instrument de plată original și imprimat ulterior pe un instrument de plată falsificat.

Tot astfel, s-a statuat că prin folosirea unui card autentic la bancomat, fără consimțământul titularului, se accesează fără drept un sistem informatic, în scopul de a obține date informatice, prin încălcarea măsurilor de securitate, iar dacă ulterior se fac și retrageri de numerar, atunci infracțiunea de acces fără drept la un sistem informatic va intra în concurs ideal cu infracțiunea de efectuare de operațiuni financiare în mod fraudulos – prin folosirea tastaturii bancomatului se transmit anumite solicitări unității centrale de prelucrare a sistemului, care îi vor permite utilizatorului nelegitim al cardului să acceseze date informatice din sistemul bancar, fiind creată o vulnerabilitate pentru integritatea acestor date.

Referitor la folosirea unui card falsificat la bancomat, pentru retragerea de numerar, Înalta Curte a apreciat că această faptă îndeplinește elementele constitutive ale infracțiunii de efectuare de operațiuni financiare în mod fraudulos prin utilizarea unui instrument de plată electronică, inclusiv prin folosirea datelor de identificare ce permit utilizarea acestuia, fără consimțământul titularului, în

concurs ideal cu infracțiunea de acces fără drept la un sistem informatic, în scopul obținerii unor date informatice, cu încălcarea măsurilor de securitate, și cu infracțiunea de falsificare de instrumente de plată electronică, în modalitatea punerii în circulație a unor astfel de instrumente. S-a motivat în sensul că retragerea de numerar constituie un mod de punere în circulație a unui instrument de plată electronică, prin invocarea interpretării dată de instanța supremă prin Decizia nr. 5288/2006 și a funcțiilor cardului, prevăzute de Regulamentul BNR nr. 6/2006, că retragerea de numerar prin utilizarea unui instrument de plată electronică falsificat, pe care sunt imprimare datele de identificare ale unui instrument de plată electronică original, este incriminată în aceeași măsură ca retragerea de numerar prin utilizarea unui instrument de plată electronică original, fiind îndeplinit elementul material al infracțiunii de efectuare de operațiuni financiare în mod fraudulos prin folosirea unor date de identificare ce permit utilizarea unui instrument de plată electronică, fără consimțământul titularului, și că prin utilizarea la bancomat a unui card inscripționat cu datele de pe un card autentic, oricare ar fi modul de colectare a acestor date, se accesează sistemul informatic al băncii, fiind periclitată siguranța datelor. Concursul ideal de infracțiuni a fost motivat prin împrejurarea că infracțiunea de acces fără drept la un sistem informatic se epuizează în momentul retragerii de numerar, toate cele trei infracțiuni fiind comise printr-o singură acțiune, respectiv retragerea de numerar.

3. Analiza practică

Demersul nostru are în vedere încadrarea juridică actuală a operațiunilor financiare efectuate prin utilizarea unui portofel electronic falsificat, inclusiv prin raportare la recursul în interesul legii privind accesul la un sistem informatic prin utilizarea la bancomat a unui card falsificat, soluționat prin Decizia nr. 15/2013 de Înalta Curte de Casație și Justiție.

În sfera noțiunii de portofel electronic sunt incluse atât portofelul pentru monede electronice, cât și portofelul pentru criptomonede, în forma lor fizică sau virtuală. Cardul bancar de debit, dispozitivul autonom tip portofel hardware, precum și portofelul de hârtie prevăzut cu un cod QR, pot constitui reprezentarea fizică a unui portofel electronic, acestea fiind apte să stocheze efectiv monede electronice sau criptomonede. Portofelul virtual are la bază un program informatic, iar aplicațiile de pe telefonul mobil sau calculator, precum și site-urile web de tipul platformelor de tranzacționare, constituie numai o interfață digitală (partea vizibilă a instrumentului de plată imaterial), în acest caz, monedele electronice sau criptomonedele fiind stocate în memoria calculatorului sau telefonului personal ori pe un server extern; portofelele online pot avea atașat un card bancar sau nebancar, care însă nu poate fi calificat drept portofel electronic fizic, întrucât monedele

electronice sau criptomonedele nu sunt stocate pe banda magnetică sau în cipul cardului atașat.

Având în vedere obiectul recursului în interesul legii, apreciem că numai portofelul electronic sub forma cardului bancar ar putea fi utilizat la un bancomat, în starea sa autentică sau falsificat; acesta ar avea caracteristicile necesare pentru accesarea sistemului informatic al băncii prin intermediul unui bancomat (ATM).

La momentul pronunțării deciziei, infracțiunea ce făcea obiectul recursului și celelalte infracțiuni concurente, respectiv accesul fără drept la un sistem informatic, efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos, falsificarea instrumentelor de plată electronică și punerea în circulație a instrumentelor de plată electronică falsificate, erau reglementate de legi speciale (Legea nr. 161/2003⁸, Legea nr. 365/2002⁹), ulterior, fiind preluate în noul Codul penal¹⁰ (art. 250, 311, 313, 360). În cazul efectuării de operațiuni financiare în mod fraudulos și a falsificării instrumentelor de plată, noțiunea de instrument de plată electronică a fost înlocuită cu cea de instrument de plată fără numerar, iar în cazul accesului fără drept la un sistem informatic, denumirea marginală a fost modificată, infracțiunea fiind denumită „accesul ilegal la un sistem informatic” – totuși sintagma „fără drept” a fost păstrată în conținutul normativ al infracțiunii. De asemenea, punerea în circulație a instrumentelor de plată electronică falsificate are drept corespondent, în reglementarea actuală, infracțiunea de punere în circulație de valori falsificate, inclusiv instrumente de plată fără numerar, cum sunt instrumentele de plată electronică.

Conform legii penale în vigoare, ținând cont și de Decizia nr. 15/2013 a instanței supreme, ce are caracter obligatoriu, portofelul electronic în varianta cardului fizic este un instrument de plată fără numerar material, iar retragerea de numerar prin utilizarea la bancomat a unui astfel de portofel electronic, falsificat prin imprimarea datelor de identificare ale unui portofel autentic, întrunește

⁸ Legea nr. 161 din 19 aprilie 2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, cu modificările și completările ulterioare (art. 42-51 din Lege au sancționat infracțiunile informatice până la data intrării în vigoare a Legii nr. 187 din 24 octombrie 2012, prin care au fost abrogate). Această lege a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 279 din 21 aprilie 2003 – <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/267752> (versiune digitală, accesat la 29.04.2024).

⁹ Legea nr. 365 din 7 iunie 2002 privind comerțul electronic, cu modificările și completările ulterioare (art. 24-29 din Lege au sancționat infracțiunile în legătură cu utilizarea datelor de identificare în vederea efectuării de operațiuni financiare până la data intrării în vigoare a Legii nr. 187 din 24 octombrie 2012, prin care au fost abrogate). Această lege a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 483 din 5 iulie 2002 și, ulterior, republicată în Monitorul Oficial nr. 959 din 29 noiembrie 2006 – <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/279868> (versiune digitală, accesat la 29.04.2024).

¹⁰ Noul Codul penal a fost adoptat prin Legea nr. 286/2009 și publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009, ulterior suportând mai multe modificări și completări. A intrat în vigoare la 1 februarie 2014 – legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/109854 (versiune digitală, accesat la 29.04.2024).

elementele constitutive ale infracțiunii de efectuare de operațiuni financiare în mod fraudulos prin folosirea unui instrument de plată fără numerar și a datelor de identificare ce permit utilizarea acestuia [art. 250 alin. (1) din Codul penal], în concurs ideal cu infracțiunea de acces ilegal la un sistem informatic, în variantele sale agravate prevăzute de art. 360 alin. (2) și (3) din Codul penal (în scopul obținerii de date informatice, când accesul este restricționat sau interzis) și cu infracțiunea de punere în circulație a unui instrument de plată fără numerar falsificat [art. 313 alin. (1) din Codul penal].

Totuși, în situația utilizării la bancomat a unui card bancar falsificat, inclusiv a unui card tip portofel electronic, această decizie este criticabilă din perspectiva reținerii modalității de efectuare de operațiuni financiare în mod fraudulos prin utilizarea unui instrument de plată electronică, fără consimțământul titularului, întrucât în această ipoteză nu se poate discuta despre existența unui instrument de plată veritabil cu un titular legitim, care este în măsură să-și exprime consimțământul valabil cu privire la utilizarea instrumentului, ci de folosirea unor date de identificare de pe un instrument de plată autentic în vederea confecționării unui instrument de plată falsificat prin imprimarea acestor date pe suprafața noului suport; numai consimțământul titularului instrumentului de plată autentic este relevant în ipoteza analizată, cu privire la datele de identificare citite și stocate în mod fraudulos de către falsificator, și nu consimțământul celui care deține instrumentul de plată falsificat, fiind o cerință absurdă. În acest sens, apreciem că art. 250 alin. (1) din Codul penal se referă la folosirea unui instrument de plată autentic și a unor date informatice ce permit utilizarea acestuia, ceea ce nu exclude posibilitatea efectuării de operațiuni financiare cu un instrument de plată fără numerar, falsificat prin inscripționarea datelor de identificare colectate în mod fraudulos, fără consimțământul titularului, de pe banda magnetică a instrumentului de plată autentic.

Așadar, în opinia noastră, încadrarea corectă a faptei de retragere de numerar prin utilizarea la bancomat a unui card bancar falsificat, ar fi fost efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos exclusiv prin utilizarea datelor de identificare care permit folosirea unui instrument de plată fără numerar, în concurs ideal cu celelalte infracțiuni menționate în decizia instanței de soluționare a recursului în interesul legii.

În cazul transferului de monede electronice sau criptomonede prin utilizarea datelor de identificare aferente unui portofel electronic virtual, care au fost obținute prin clonarea paginii web a platformei de tranzacționare, considerăm că trebuie să se rețină efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos prin utilizarea unui instrument de plată fără numerar, inclusiv a datelor de identificare ce permit utilizarea acestuia [art. 250 alin. (1) din Codul penal] în concurs real cu accesul ilegal într-un sistem informatic în scopul de a obține date informatice, când accesul este restricționat sau interzis [art. 360 alin. (1), (2) și (3) din Codul penal];

dacă utilizatorul datelor de identificare captate este și cel care a realizat acțiunile de introducere de date informatice, care au avut ca rezultat date necorespunzătoare adevărului, respectiv pagina web clonată, în scopul de a fi utilizate în vederea producerii de consecințe juridice, respectiv afectarea dreptului de proprietate intelectuală a dezvoltatorului sau celui care deține pagina web (site-ul), atunci se va reține și infracțiunea de fals informatic prin introducerea de date informatice (art. 325 din Codul penal). De această dată, operațiunile financiare sunt efectuate chiar prin utilizarea instrumentului de plată original, fără consimțământul titularului, însă datele de identificare folosite au fost culese prin falsificarea informatică (imitare digitală) a instrumentului de plată autentic; în acest caz, se poate reține efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos în ambele modalități normative, întrucât transferul de valori monetare este realizat prin intermediul unui instrument de plată veritabil ce aparține unui titular legitim, care însă nu și-a exprimat consimțământul. Cu privire la ipoteza de față, nu se mai aplică Decizia nr. 15/2013, a Înaltei Curți, ca și soluție juridică pentru încadrarea faptelor, însă pot fi luate în seamă anumite principii statuate în decizie.

4. Concluzii

Decizia nr. 15/2013, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, care soluționează un recurs în interesul legii formulat pentru interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor privind accesul fără drept la un sistem informatic, falsificarea instrumentelor de plată electronică și efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos, în diverse ipoteze practice, cuprinde printre altele și dezlegări ce vizează efectuarea de operațiuni financiare prin utilizarea la bancomat a unui card bancar falsificat.

Portofelul electronic se poate prezenta sub forma unui card fizic preplătit, dar și sub forma unei aplicații sau pagini web. Decizia analizată este aplicabilă retragerii de numerar prin utilizarea la bancomat a unui card fizic falsificat, inclusiv a unui portofel electronic.

Considerăm că încadrarea stabilită de Înalta Curte, în ipoteza arătată, este criticabilă sub aspectul reținerii efectuării de operațiuni financiare în mod fraudulos prin utilizarea unui instrument de plată fără numerar, inclusiv a datelor de identificare ce permit folosirea acestuia, fiind corectă doar modalitatea privitoare la utilizarea datelor de identificare ce permit folosirea instrumentului de plată, întrucât legea se referă la acele instrumente de plată autentice, atâta vreme cât cere și consimțământul titularului, iar instrumentul de plată falsificat nu poate avea un titular legitim care să exprime un consimțământ relevant într-un asemenea caz; atunci când retragerea de numerar se realizează prin utilizarea la bancomat a unui card bancar falsificat prin inscripționarea datelor de pe cardul bancar autentic, apreciem că nu se poate reține decât efectuarea de operațiuni financiare în

mod fraudulos prin utilizarea datelor de identificare care permit folosirea instrumentului de plată fără numerar, în concurs ideal cu accesul ilegal la un sistem informatic și punerea în circulație de instrumente de plată fără numerar falsificate.

Bibliografie

1. Dobrinioiu Vasile, *Noul Cod penal comentat. Partea specială*, Ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2016.
2. Vasilache Dan, *Plăți electronice. O introducere*, Editura Rosetti Educational, București, 2004.
3. Banca Națională a României, *Raportul anual 2022*, <https://www.bnr.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=3043> (accesat la 23.04.2024).
4. European Central Bank, *Payments statistics: first half of 2023*, <https://www.ecb.europa.eu/press/stats/paysec/html/ecb.pis2023~b28d791ed8.en.html> (accesat la 23.04.2024).
5. European Central Bank, *Study on the payment attitudes of consumers in the euro area (SPACE)*, 2022, doi:10.2866/85233 (accesat la 23.04.2024).
6. European Central Bank, *Digital Euro: The future of money*, 2024, <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2024/html/ecb.sp240417~23a5e6045e.en.pdf?956366a53249ccb681d79ea7f8bb3878> (accesat la 28.04.2024).
7. Legea nr. 161 din 19 aprilie 2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/267752> (versiune digitală, accesat la 29.04.2024).
8. Legea nr. 286 din 17 iulie 2009 privind Codul penal, legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/109854 (versiune digitală, accesat la 29.04.2024).
9. Legea nr. 365 din 7 iunie 2002 privind comerțul electronic, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/279868> (versiune digitală, accesat la 29.04.2024).
10. Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind instituirea monedei euro digitale (COM/2023/369 final), https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6f2f669f-1686-11ee-806b-01aa75ed71a1.0015.02/DOC_1&format=PDF (versiune digitală, accesat la 24.04.2024).
11. Regulamentul BNR nr. 3 din 1 august 2018 privind monitorizarea infrastructurilor pieței financiare și a instrumentelor de plată, legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/222889 (versiune digitală, accesat la 24.04.2024).
12. Decizia nr. 15 din 14 octombrie 2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, în www.iccj.ro (variantă digitală, accesat la 28.04.2024).
13. https://www.ecb.europa.eu/euro/digital_euro/html/index.en.html (accesat la 28.04.2024).

SCURT COMENTARIU ASUPRA RECENTELOR MODIFICĂRI PRIVIND INFRACTIUNILE LA REGIMUL STUPEFIANTELOR ȘI CELE RUTIERE

Av. dr. Adrian STAN

Abstract

Recently, the Romanian legislator has shown a special interest in narcotics and road crime. The essential question of this schort analysis is whether this new criminal policy is based on realistic reasons or it is only an approach aimed at satisfying society. I have noticed that the progressive increase of penalties in the drug field, in the last year, is intended to stop this phenomenon of great magnitude. Forward, we note that, in the traffic matter, the law gradually eliminates certain sanctioning benefits, such as the elimination of an individualization option and the increase of the duration of the complementary punishment. Is this the correct approach?

Keywords: criminal policy, narcotics, traffic offences, increased penalties, complementary penalties.

Foarte recent, a fost adoptată de Camera Deputaților cea mai recentă lege privind modificarea unor acte normative în materia stupefiantelor și a infracțiunilor la regimul rutier¹. Este un loc comun în ultima perioadă ca modificările de această factură să manifeste o frecvență deosebită, iar a ține pasul cu ele reprezintă o provocare pentru orice profesionist al dreptului penal.

Dar reprezintă acest nou tipar represiv al politicii penale soluția eficientă privind infracționalitatea în discuție sau este numai o reacție bazată mai degrabă pe satisfacerea opiniei publice, în sensul că statul dorește a reacționa ferm contra faptelor care produc tulburări sociale și mediatice? Răspunsul este dificil de oferit.

Trecând la succinta analiză a conținutului legii, remarcăm că, în primă etapă, este modificată Legea nr. 194/2011, în sensul că s-a prevăzut obligativitatea

¹ Conform https://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?idp=21415. La data redacției prezentei, legea se află la Secretarul general pentru exercitarea dreptului de sesizare asupra constituționalității legii.

pedepselor complementare atunci când fapta de operațiuni cu substanțe psihoactive este comisă din culpă [art. 16 alin. (2)]².

Apoi, se introduce art. 16 alin. (3) care prevede că, „dacă faptele prevăzute la alin. (1) și (2) au avut ca urmare moartea victimei, pedeapsa este închisoarea de la 15 la 25 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi”. Vorbim astfel de o incriminare a unei fapte cu forma de vinovăție a preterintenției. Este un registru sancționator prezent numai în cazul omorului calificat, al genocidului și a unor infracțiuni contra securității naționale, alternativ prevăzut cu detențiunea pe viață. De fapt, aceste limite se regăsesc fără acea alternativă numai în art. 11 din Legea nr. 143/2000, cu conținut identic, în cazul infracțiunii de tortură urmată de moartea victimei [art. 282 alin. (3) C. pen.] și fapta de acțiuni contra ordinii constituționale (art. 397 C. pen.).

Norma de incriminare a formei preterintenționate pare mai degrabă una de reglare a politicii penale, cu rol preventiv și, fără doar și poate, de intimidare. În primul rând, pentru că însuși conceptul de victimă în materia stupefiantelor este unul difuz³. Consumatorul de droguri este o victimă consimțită, care contribuie la autoagresiune, nefiind subiect pasiv al vânzării sau al oferiții⁴. Mai este interesant că legislatorul nu este preocupat de alte urmări, mai ușoare decât decesul „victimei”, cum ar fi vătămarea corporală ori punerea în pericol a vieții. Apoi, ar fi, în concret, aproape imposibil de probat că decesul consumatorului este cauzat de un „anume” consum anterior care provine de la un traficant identificat.

Preluându-se modelul Legii nr. 143/2000, este, mai departe, incriminată sub art. 19¹, „punerea la dispoziție, cu știință, de către proprietarul, chiriașul, deținătorul cu titlu sau fără titlu sau administratorul oricărui imobil, incluzându-le și pe cele aflate în stare de degradare, dezafectate ori în construcție, pentru consumul fără drept de produse susceptibile de a avea efecte psihoactive ori tolerarea consumului fără drept în asemenea locuri” (de fapt o complicitate la consum, sancționată ca autorat al unei fapte distincte), „administrarea sau remiterea, fără rețetă medicală, de produse susceptibile de a avea efecte psihoactive unei persoane” (de asemenea un act de facilitare a consumului), „îndemnul la consumul fără drept de produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, prin orice mijloace” (instigare), și „finanțarea în orice mod a săvârșirii faptelor prevăzute la alin. (1) și art. 16” (o formă de participație *sui-generis*, prezentă și în Legea nr. 143/2000), preluată ca

² „Fapta persoanei care, fără a deține autorizație eliberată în condițiile prezentei legi, efectuează fără drept operațiuni cu produse despre care trebuia sau putea să prevadă că sunt susceptibile de a avea efecte psihoactive constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 1 an la 5 ani și interzicerea exercitării unor drepturi”.

³³ Pentru dezvoltări privind statutul victimei, a se vedea F. Ciopec, *Victima, persoana vătămată și partea civilă în procesul penal*, accesat la <https://www.universuljuridic.ro/victima-persoana-vatamata-si-partea-civila-in-procesul-penal/>.

⁴ A se vedea și V. Cioclei, *Consumul ilicit de droguri, probleme de ordin penal și criminologic*, în *Critica rațiunii penale-studii de criminologie juridică și drept penal*, Ed. CH Beck, p. 28.

urmare a adoptării Convențiilor internaționale în materie (e.g. Convenția de la Viena din 1988⁵).

În cele ce urmează, sunt prevăzute prin noile dispoziții o serie de circumstanțe agravante speciale, după cum urmează: „a) produsele susceptibile de a avea efecte psihoactive au fost trimise sau livrate, distribuite sau oferite unui minor, unui bolnav psihic, unei persoane aflate într-un program terapeutic ori s-au efectuat alte asemenea activități interzise de lege cu privire la una dintre aceste persoane ori dacă fapta a fost comisă într-o instituție sau unitate medicală, de învățământ, militară, loc de detenție, centre de asistență socială, de reeducare sau instituție medical-educativă, locuri în care elevii, studenții și tinerii desfășoară sau participă la activități educative, culturale, sportive, sociale, manifestări artistice ori în apropierea acestora; b) folosirea minorilor la săvârșirea faptelor prevăzute la art. 16 și art. 19⁶; c) produsele susceptibile de a avea efecte psihoactive au fost amestecate cu alte substanțe care le-au mărit pericolul pentru viața și integritatea persoanelor”. Agravantele urmează „tiparul” art. 13 din Legea nr. 143/2000. Aceste agravante vor avea efectul de la art. 78 alin. (1) C. penal⁶, similar agravantelor generale.

Art. 19³ prevede apoi că „produsele susceptibile de a avea efecte psihoactive și alte bunuri care au făcut obiectul infracțiunilor prevăzute la art. 16 și art. 19 se confiscă, iar dacă acestea nu se găsesc se confiscă echivalentul lor în bani”. Se mai prevede apoi că „se confiscă, de asemenea, banii, valorile sau orice alte bunuri dobândite prin valorificarea produselor susceptibile de a avea efecte psihoactive și a altor bunuri prevăzute la alin. (1)”. Dispoziția este oarecum superfluă, dat fiind că dispozițiile generale, art. 112 C. penal, asigură eficiența măsurii de siguranță prin prevederea situațiilor care presupun confiscarea. Substanțele pot fi prelevate fie că reprezintă bunuri produse prin infracțiune, fie că reprezintă bunuri a căror deținere este oprită sau că reprezintă instrumente ale infracțiunii. Cu toate acestea, similar Legii nr. 143/2000, prevederea într-un act normativ special, ce reglementează un domeniu prioritar al legislației penale a unor norme privind confiscarea acordă o importanță suplimentară acestor bunuri, subliniind scopul final al demersului statal, alături de sancționarea infractorului, anume privarea de foloasele ilicite și eliminarea de pe piață a stupefiantelor.

Trecând mai departe, la modificările Codului penal prin actul normativ în discuție, este de remarcat că durata pedepsei complementare prevăzută de art. 66 lit. i C. pen. (interzicerea exercitării dreptului de a conduce anumite categorii de

⁵ Conform art. 3, „fiecare parte adoptă măsurile necesare pentru a conferi caracterul de infracțiuni penale, în conformitate cu dreptul sau intern, atunci când actul a fost comis intenționat (...) organizării sau finanțării uneia dintre infracțiunile enumerate (...)”.

⁶ „În cazul în care există circumstanțe agravante, se poate aplica o pedeapsă până la maximul special. Dacă maximul special este neîndeștător, în cazul închisorii se poate adăuga un spor până la 2 ani, care nu poate depăși o treime din acest maxim, iar în cazul amenzii se poate aplica un spor de cel mult o treime din maximul special”.

vehicule) devine de la 1 la 10 ani, durata celorlalte pedepse complementare fiind păstrată la 1-5 ani. Este de amintit că, în sistemul Codului penal român, până în anul 2014, pedepsele complementare puteau fi aplicate în integralitatea lor între 1 și 10 ani⁷, însă varietatea acestora era considerabil mai redusă decât în prezent.

Ne manifestăm dezacordul față de această modificare, considerând că nimic nu justifică acordarea dreptului de a conduce vehicule a statutului de „drept suprem” care poate fi interzis pe o durată ce excede alte situații. Ne întrebăm care este rațiunea pentru care dreptul de a fi ales în funcții publice sau de a exercita o funcție ce implică autoritatea de stat în cazul comiterii unei infracțiuni grave de corupție se poate interzice „numai” pentru 5 ani, sau dreptul de a comunica cu o victimă a unei infracțiuni grave contra persoanei se restrânge pe aceeași durată, însă conducerea unui vehicul reprezintă o transgresare de o gravitate atât de extremă a ilicitului încât să justifice o derogare de o asemenea manieră. Soluția corectă era fie extinderea integrală a duratei pentru care pot fi dispuse pedepsele complementare, fie păstrarea duratei actuale, global.

La articolul 83 C. pen., care reglementează amânarea aplicării pedepsei, după alineatul (2) se introduce un nou alineat, alin. (2¹), cu următorul cuprins: „Nu se poate dispune amânarea pedepsei în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 335 și 336”.

Dispoziția deja a intrat într-o oarecare „tradiție” a schimbărilor legislative ale ultimei perioade. Ne amintim modificarea din Legea nr. 143/2000 (art. 15¹)⁸ sau cea de sub art. 91 alin. (3)¹⁹ C. penal.

Considerăm că aceste dispoziții dovedesc neîncrederea pe care legislativul o manifestă față de magistratul chemat să aplice legea *in concreto*, privându-l de evaluarea unor modalități de individualizare raportat la elementele unei anume fapte și la caracteristicile inculpatului. Deși tehnica se află la limita marjei de apreciere a legislatorului, permisă de Constituție (cel mai probabil eventualele excepții de neconstituționalitate formulate în acest sens urmând a fi respinse pe acest considerent), precedentul a fost creat, deschizându-se calea spre noi „interdicții” în acest registru.

Este de altfel lesne de observat preferința legislativă față de sfera infracțiunilor ce privesc stupefiantele și cele de ordin rutier, în care sesizăm și o anume notă de populism, remarcat anterior și de reputați autori¹⁰. Un element comun este adoptarea cu unanimitate sau largă majoritate a proiectelor de lege în acest sens, coroborat cu aprobarea publică la scară largă.

⁷ Conform art. 53 alin. (2) lit. a) C. pen. 1968.

⁸ „Nu se poate dispune suspendarea executării pedepsei sub supraveghere în cazul infracțiunilor prevăzute de art. 2 alin. (2) și art. 3 alin. (2).

⁹ „Nu se poate dispune suspendarea executării pedepsei sub supraveghere în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 192 alin. (2) și (3), dacă acestea au fost săvârșite în condițiile art. 335 sau 336.”

¹⁰ Remarcată și de profesorul Cioclei, în V. Cioclei, 3P, un „virus” reactivat, care amenință sănătatea justiției penale, cu trimitere la alte articole, disponibil la <https://www.bizlawyer.ro/stiri/interviuri-opinii/3p-un-virus-reactivat-careameninta-sanatatea-justitiei-penale>.

Din art. 336 C. penal este eliminată apoi prin lege amenda ca pedeapsă alternativă, stabilindu-se de asemenea obligativitatea pedepselor complementare, tocmai spre a se da forță noii norme generale privind durata sancțiuni, observată mai sus. În acest sens, dat fiind că aplicarea acestor pedepse se prezenta deosebit de izolată în practică, legislatorul a ales să o impună. Potrivit art. 67 alin. (2) C. pen., „aplicarea pedepsei interzicerii exercitării unor drepturi este obligatorie când legea prevede această pedeapsă pentru infracțiunea săvârșită”. Se putea merge și mai departe, cu precizarea tipului pedepsei (cum este cazul anumitor infracțiuni de serviciu), însă ni se pare evident că nu s-ar putea opta pentru alte pedepse decât cea de la art. 66 lit. i) C. pen.

Cu privire la eliminarea amenzii penale, soluția ni se pare pripită, dat fiind că eficiența acestei pedepse apare ca dezavuată pe nedrept. Amenda penală, în quantum, de pildă, mai ridicat, se prezintă ca un mijloc eficient de combatere a acestui tip de infracționalitate, pe de o parte prin asigurarea unor sume la bugetul de stat, apoi prin riscurile la care s-ar supune condamnatul în caz de neconformare, dar deopotrivă prin menținerea aplicabilității pedepselor complementare, care ar completa represiunea clasică. Uneori chiar, amenda ar păstra pentru inculpații recidiviști posibilitatea evitării revocării suspendării sub supraveghere a pedepsei anterioare, mai ales când cel de-al doilea termen al recidivei îl constituie o faptă de o pericolozitate concretă mai redusă.

Să reprezinte infracționalitatea rutieră și cea privind stupefiantele cele mai importante categorii de infracțiuni întâlnite în România, care să necesite o asemenea atenție din partea legislatorului? Conform statisticilor, răspunsul ar putea fi afirmativ. Cu toate acestea, credem că politica penală nu trebuie transformată într-o atitudine legislativă prin care majorarea succesivă a pedepselor, principale sau complementare să fie unica soluție. Să nu uităm că, între 1997 și 2003, traficul de droguri comis în mod organizat era pedepsit cu detențiunea pe viață¹¹. Dacă ar fi să observăm evoluțiile recente, pare că nu ne aflăm departe de revenirea la acel sistem sancționator. Credem încă că mai potrivită ar fi însă o politică echilibrată, care să dozeze represiunea, permițând ca individualizarea pedepselor să se realizeze de cel mai în măsură în acest sens, completând-o cu măsuri de prevenție.

¹¹ Conform art. 312 alin. (2) C. pen, după 1997, iar apoi potrivit art. 12 din Legea nr. 143/2000.

**EFECTELE DECIZIEI NR. 18 DIN 23 OCTOMBRIE 2023
PRONUNȚATE DE CĂTRE ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE
ȘI JUSTIȚIE, ÎN COMPLETUL COMPETENT SĂ JUDECE
RECURSURI ÎN INTERESUL LEGII, ÎN CARE S-AU
INTERPRETAT DISPOZIȚIILE ART. 21 ALIN. (1) ȘI (2)
DIN LEGEA NR. 132/2017 PRIVIND ASIGURAREA
OBLIGATORIE DE RĂSPUNDERE CIVILĂ AUTO
PENTRU PREJUDICII PRODUSE TERȚILOR PRIN ACCIDENTE
DE VEHICULE ȘI TRAMVAIE**

Jud. Bogdan Sebastian GAVRILĂ,

Doctorand la Academia de Studii Economice, Școala Doctorală de Drept

Abstract

In the context of a non-unitary jurisprudence in the field of insurance recourses, the pronouncement of Decision no. 18 of October 23, 2023 by the High Court of Cassation and Justice in the panel competent to judge appeals in the interest of the law comes to clarify some of the inconsistencies. The paper aims to analyze its effects in the litigations between the plaintiffs and the insurers and to offer certain solutions intended to enhance its role of unifying the practice of the courts.

Keywords: *impact, Decision no. 18 of October 23, 2020, High Court of Cassation and Justice, non-unitary practice, trials with insurers*

Introducere

Ca urmare sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție de către Colegiul de conducere al Curții de Apel Cluj, în dosarul nr. 1025/1/2023, s-a pronunțat decizia anterior indicată, aplicabilă în numeroase cauze având ca obiect despăgubiri izvorâte din accidente, antamând o analiză temeinică a obligațiilor instituite în sarcina instanțelor de judecată și a subiecților de drept în stabilirea dacă apărările asigurătorului RCA pentru refuzul de plată sunt sau nu de ordin pur formal, care urmează să facă obiectul prezentului articol.

Dispozițiile relevante și opiniile doctrinare exprimate până la momentul de față

Sesizarea a avut ca obiect prevederile articolului 21 alin. (1) și (2) din Legea nr. 132/2017, cu următorul conținut: „(1) În termen de 30 de zile de la data înaintării cererii de despăgubire de către asigurat ori de către partea prejudiciată, **asigurătorul RCA este obligat**: a) fie să răspundă cererii părții solicitante, formulând în scris o **ofertă** de despăgubire **justificată**, transmisă cu confirmare de primire, în cazul în care se dovedește răspunderea asiguratului în producerea riscurilor acoperite prin asigurarea RCA, iar prejudiciul a fost cuantificat; b) fie să notifice părții prejudiciate în scris, cu confirmare de primire, **motivele** pentru care nu a aprobat, în totalitate sau parțial, pretențiile de despăgubire. (2) Dacă în termen de 30 de zile de la depunerea cererii de despăgubire de către partea prejudiciată ori de către asigurat, asigurătorul RCA nu a notificat părții prejudiciate respingerea pretențiilor de despăgubire, precum și motivele respingerii, asigurătorul RCA este obligat la plata despăgubirii”¹.

Scopul edictării acestor norme a vizat păstrarea unui echilibru între necesitatea ca persoana păgubită să se îndestuleze cu celeritate și în același timp, nevoia de a se garanta unității asigurătoare posibilitatea de a efectua o examinare proprie asupra împrejurărilor de fapt și de drept înainte de a proceda la plata despăgubirilor.

Atunci când acest echilibru este încălcat este chemată instanța de judecată să intervină, în a tranșa conflictul de drept și a stabili în sarcina asigurătorului în culpă obligația de a achita accesorii, însă doar atunci când se impune.

În realizarea controlului său specific în vederea interpretării unitare a acestor norme, Înalta Curte a realizat o distincție, la paragrafele 106-107, între situația în care sunt invocate apărări pur formale de către cel chemat în judecată și cea în care sunt învederate obiecții serioase și rezonabile: „Mai trebuie precizat că, în situația respingerii justificate a pretențiilor de către asigurator, acesta efectuând **obiecții serioase și rezonabile**, aspecte ce vor fi stabilite în concret de instanța sesizată cu soluționarea cauzei, se poate aprecia că asigurătorul a executat obligația prevăzută de art. 21 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 132/2017, indiferent de caracterul întemeiat sau neîntemeiat al obiecțiilor, situație în care penalitățile încep să curgă din ziua următoare celei la care se împlinesc termenul de 10 zile de la data la care asigurătorul RCA a primit o hotărâre judecătorească definitivă sau acordul entității de soluționare a litigiului cu privire la suma de despăgubire pe care este obligat să o plătească. În ipoteza în care asigurătorul a respins pretențiile, dar soluția aleasă și **motivele sunt de ordin formal**, în scopul exclusiv de a se produce efectul de amânare a curgerii penalităților datorate, aspecte care, de asemenea, **vor fi apreciate în concret** de către instanța investită cu soluționarea cauzei, această conduită a asigurătorului poate fi apreciată ca o îndeplinire defectuoasă a obligațiilor, ce va

¹ Legea nr. 132/2017 privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru prejudicii produse terților prin accidente de vehicule și tramvaie, în vigoare de la 12 iulie 2017, publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 431 din 12 iunie 2017.

determina incidența sancțiunii penalităților de întârziere în condițiile art. 21 alin. (5) din Legea nr. 132/2017, intenția legiuitorului prin instituirea penalităților în procent de 0,2% pe zi de întârziere fiind aceea de a determina societățile de asigurare să plătească despăgubirile cuvenite. În acest caz, penalitățile curg din ziua următoare celei la care se împlinește termenul de 30 de zile de la data înaintării cererii de despăgubire”².

În conturarea acestei distincții a avut în vedere că, „opinia în sensul că nu pot fi acordate penalitățile de 0,2% pe zi de întârziere pentru nerespectarea termenului de 30 de zile prevăzut de art. 21 alin. (1) și (2) din Legea nr. 132/2017 nu este conformă cu principiul asigurării protecției adecvate a victimelor accidentelor auto cărora nu le-ar mai fi garantat dreptul de a obține soluționarea cererilor de despăgubire în cel mai scurt timp” și că „legiuitorul l-a obligat pe asigurător la acțiune”³.

În analiza acestei decizii, s-a reținut în doctrină că natura justificată sau nejustificată a diminuării despăgubirii de către asigurătorul RCA produce efecte juridice în ceea ce privește quantumul despăgubirii solicitate prin cererea înaintată asigurătorului RCA, iar acestea se restrâng și cu privire la penalitățile de întârziere⁴.

Această orientare este în deplină concordanță cu opțiunea legiuitorului de a sancționa conduita profund vătămătoare a unor companii de asigurare care refuză îndeplinirea obligațiilor asumate prin instituirea mecanismului penalităților de întârziere. Uneori acestea înțeleg să se prevaleze în mod abuziv de dispozițiile art. 21 alin. (1) și (2) din Legea nr. 132/2017 pentru a amâna momentul plății, chiar dacă se ajunge uneori la situația în care sunt obligate la plata unor debite principale de sub nivelul de 1000 de lei, alături de penalități și cheltuieli de judecată cu taxa de timbru, onorariul avocațial precum și cheltuieli de executare silită în quantum cu mult superior pretenției principale. De altfel, acesta este una dintre cauzele pentru care au intrat anterior în faliment anumite entități de asigurare, în condițiile în care s-au pierdut foarte multe procese în care s-a insistat în refuzul de plată până la punctul în care creditorii și-a văzut chiar **înzecită creanța principală**.

În ceea ce privește practica instanțelor de judecată înainte de recursul în interesul legii, un alt autor a apreciat că cea majoritară era în sensul de admitere a capetelor de cerere privind accesoriile cu aplicarea unui termen de 30 sau 40 de zile care curgea de la data **depunerii** cererii de despăgubire și că cea minoritară era de

² Decizia nr. 18/2023 din 23 octombrie 2023, pronunțată de către Înalta Curte de Casație și Justiție în completul competent să judece recursul în interesul legii, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 1097 din 06 decembrie 2023.

³ Decizia nr. 18/2023 din 23 octombrie 2023, pronunțată de către Înalta Curte de Casație și Justiție în completul competent să judece recursul în interesul legii, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 1097 din 06 decembrie 2023.

⁴ D. G. Bârdan-Raine, *Considerații cu privire la efectele recursului în interesul legii admis prin Decizia nr. 18/2023 privind interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 21 alin. (1), (2) și (5) din Legea nr. 132/2017 (2023)*, disponibil la <https://www.juridice.ro/717411/consideratii-cu-privire-la-efectele-recursului-in-interesul-legii-admis-prin-decizia-nr-18-2023-privind-interpretarea-si-aplicarea-unitara-a-dispozitiilor-art-21-alin-1-2-si-5-din-legea-nr.html>, accesat la data de 09.05.2024.

obligare a asigurătorului la plata de accesorii începând cu data **rămânerii definitive** a hotărârii judecătorești⁵.

Indiferent de jurisprudența anterioară, la momentul de față se impune identificarea unor bune practici menite să permită valorificarea voinței Înaltei Curți spre folosul tuturor subiecților de drept.

În ceea ce privește caracterul hotărârilor acesteia, în mod judicios s-a reținut că este singura abilitată să asigure aplicarea unitară și interpretarea legii, pronunțând decizii obligatorii pentru toate celelalte instanțe din țara noastră⁶.

Perspectiva autorului

Plecând de la opinia lui *Gaius*, conform căreia nu trebuie să se exercite un drept într-o manieră necorespunzătoare⁷, trebuie subliniat că obiectivul final al demersurilor de implementare a dispozițiilor respective, în interpretarea dată de către Înalta Curte de Casație și Justiție, constă în prevenirea în mod activ a oricăror tentative de a se deturna legea de la scopul său.

Spre exemplu, atunci când asigurătorul formulează pe calea întâmpinării apărări complet străine de cauză, făcând trimitere la un alt dosar de daună decât cel care face obiectul cererii de chemare în judecată, nu se poate considera că au fost învederate apărări „*serioase și rezonabile*”, în accepțiunea paragrafului nr. 106 din decizia acesteia. În considerarea numărului extrem de ridicat de cauze în care sunt angrenate unitățile asigurătoare, reprezentanții acestora ajung să utilizeze aceeași machetă de întâmpinare pentru a răspunde reclamanților, chiar dacă situația de fapt este diferită de la caz la caz. Această conduită reflectă deficiențe incompatibile cu standardul de conduită conturat de către instanța supremă.

Avansând raționamentul, atunci când apărările pârâtului antamează efectuarea unei expertize tehnice din care să rezulte că nu se impunea repararea unor repere care nu ar fi fost efectiv avariate în accident și abia în urma administrării acestui mijloc de probă este convinsă instanța că reclamantul a avut dreptate atunci când a solicitat contravaloarea acestora, se poate reține totuși caracterul rezonabil și serios al considerentelor debitorului. Acesta trebuie însă să solicite administrarea acestui mijloc de probă care atrage de regulă temporizarea judecății și cu respectarea principiului bunei credințe, părănd excesiv pentru debite principale de 1000 de lei să se stăruie pentru efectuarea de expertize ale căror costuri pot fi chiar duble. Chiar dacă s-ar stabili în sarcina celor chemați în judecată, dacă practica s-ar

⁵ F. Iordache, *Efectele Deciziei 18/2023 privind dispozițiile art. 14 alin. (3) teza a doua din Legea 132/2017*, disponibil la <https://www.juridice.ro/711588/efectele-deciziei-18-2023-privind-dispozitiile-art-14-alin-3-teza-a-doua-din-legea-132-2017.html>, accesat la data de 09.05.2024.

⁶ M. Bădescu, *Drept constituțional și instituții politice. Curs universitar. Ediția a XII-a, revizuită și adăugită*, Ed. Sitech, Craiova, 2018, p. 301.

⁷ „*Male enim nostro iure uti non debemus*”, *Instituciones* 1.58.

generaliza și ar cădea în pretenții în foarte multe procese, s-ar genera riscuri reale de faliment la fel ca în cazul celorlalți asigurători, în dauna creditorilor și a statului român.

Alte apărări au mai vizat și prețul pentru manopera practică de către reclamantul care a efectuat reparațiile la autovehicul și a cesionat creanța de la persoana păgubită. Se impune nuanțarea examinării în astfel de litigii. Atunci când pârâtul specifică *in genere* că nivelul acestuia este excesiv, *prima facie* nu ar părea suficient pentru a convinge pe judecător că exercitarea dreptului de contestare nu a fost abuzivă. Dacă însă este indicată o anumită valoare, depunându-se și înregistrări din care ar rezulta în mod cert cum s-a ajuns la acest quantum, s-ar întări semnificativ argumentul că nu s-a prevalat de motive pur formale.

Partea adversă și magistratul trebuie să efectueze o analiză temeinică asupra apărărilor sale, care necesită a fi circumstanțiate în raport de speța respectivă și să denote o aplecare efectivă către identificarea de impedimente legitime și rezonabile la recunoașterea pretențiilor astfel cum au fost deduse judecății.

Opțiunea Înaltei Curți de a institui această obligație nu este la adăpost de eventuale critici, putând fi purtate discuții chiar dacă limitate privind riscul de adăugare la lege sau de încălcare a principiului *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*. Însă, nu trebuie omis că rolul acesteia constă în garantarea unui măsuri rezonabile de predictibilitate subiecților de drept. Prin decizia sa s-a urmărit exercitarea echitabilă a drepturilor și obligațiilor părților aflate într-un atare conflict de drept, astfel încât să fie descurajată cea pur șicanatorie, cu evitarea vătămărilor care derivă dintr-un eventual abuz de drept.

Concluzii

În primul rând, trebuie avut în vedere că metoda teleologică de interpretare poate fi de mare folos în astfel de litigii.

Aceasta este incidentă atunci când este necesar să se apeleze la scopul urmărit de legiuitor prin adoptarea actului normativ care face obiectul dezbaterii juridice⁸.

Trebuie avut în vedere că motivul pentru care s-a instituit posibilitatea obligării părții de rea-credință la accesorii prin raportare la data notificării sale și nu la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești a vizat necesitatea descurajării unor conduite delăsătoare sau abuzive atunci când este sesizată cu o cerere de plată. Fiind un operator economic, aceasta trebuie să fie diligentă în relația cu persoanele păgubite chiar și atunci când despăgubirea este solicitată de către service-ul cesionar al creanței și să opună apărări pertinente menite să atragă o dezbateră reală. Dacă înfățișează argumente pur formale, care nu sunt bazate pe

⁸ M. Bădescu, *Teoria generală a dreptului. Curs universitar. Ediția a VI-a, revăzută și adăugită*, Ed. Hamangiu, București, 2020, p. 199.

circumstanțele specifice ale cauzei, s-ar impune să fie obligată la accesorii în raport de data notificării de plată și nu după momentul rămânării definitive a hotărârii judecătorești.

Mai trebuie însă adăugat că motivele trebuie explicate, chiar și prin e-mail, **anterior** chemării sale în judecată. Dacă abia în faza judecății acestea sunt învederate, urmare a unei analize târzii a dosarului de daună, nu se poate reține că asigurătorul a fost de bună credință, neputând beneficia de facilitatea curgerii dobânzilor după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești.

A nu se aplica acest raționament echivalează cu lipsirea beneficiarului despăgubirii de posibilitatea valorificării drepturilor sale într-un termen rezonabil. Acesta nu are nicio culpă că nu a fost informat înainte de demararea litigiului de existența unor critici serioase de către debitor, care chiar dacă au fost finalmente respinse, nu ar trebui să atragă aplicabilitatea paragrafului 106 din decizie de vreme ce trebuiau expuse într-un termen limitativ instituit de lege.

S-a opus de către creditorii lipsa unei notificări cu confirmare de primire prin poștă. Pare excesivă o astfel de formalitate pentru asigurători, în condițiile în care corespondența cu solicitantul despăgubirii de regulă este purtată prin email, situație care este oricum și în favoarea acestuia. Ar părea totuși rezonabil să se depună instanței mai multe emailuri din care să rezulte identitatea dintre reclamant și cel care a formulat cererea de plată, astfel încât să se poată conchide că i-a fost adus la cunoștință un refuz fundamentat.

Totodată, nu poate fi negată utilitatea unei intervenții din partea autorității legislative, în a reglementa distincția dintre cele două forme de exercitare a dreptului la apărare făcută de către Înalta Curte. Astfel, s-ar reduce numărul cauzelor aflate pe rolul instanțelor de judecată, dat fiind faptul că justițiabilii ar avea o reprezentare clară a consecințelor care derivă din valorificarea drepturilor acestora în mod neadecvat, reclamanții prin soluții de obligare la accesorii abia după momentul soluționării litigiului, iar pârâții în raport de momentul notificării.

În absența unor astfel de demersuri de legiferare, se impune efectuarea unei examinări precise a poziției exprimate de către pârât, care necesită a fi justificată de un probatoriu suficient, astfel încât să fie înlăturate oricare suspiciuni de sustragere de la acoperirea cheltuielilor ocazionate de evenimentul asigurat.

La rândul său, pârâtul trebuie să efectueze un control de oportunitate de la caz la caz, o politică generală de refuz de plată în toate situațiile putând atrage costuri excesive de purtare a proceselor, cu creșterea riscurilor de faliment sau cel puțin de mărire a costurilor polițelor de asigurare, în dauna unui număr însemnat de persoane. Acesta trebuie să manifeste responsabilitate în derularea relațiilor contractuale în care este angrenat și în relația cu instanțele de judecată, aglomerarea nejustificată a celor din urmă fiind vădit contrară scopului urmărit de lege de a permite ridicarea de obiecțiuni la pretențiile persoanei păgubite **doar cu titlu de excepție și nu de regulă**.

ROLUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN OPTIMIZAREA PROCESULUI JUDICIAR

Drd. Sorin-Constantin LICĂ,
Academia de Studii Economice București, Școala Doctorală de Drept

Abstract

This article explores the pivotal role of Artificial Intelligence (AI) in optimizing the judicial process by harnessing its capacity to swiftly and efficiently analyse and interpret data. AI stands poised to revolutionize legal administration through the automation of repetitive administrative tasks within the judicial system, such as case management, scheduling court sessions, handling correspondence, and generating standardised documents. By alleviating the manual burdens of judicial staff, AI accelerates workflow processes, benefiting both legal professionals and parties involved in judicial proceedings.

The implementation of AI-driven automation in legal administration offers manifold advantages, including rapid processing and management of vast amounts of information and tasks, leading to expedited workflow within the judicial system. AI systems can accomplish administrative tasks in significantly less time than a human team, thereby enabling the expedited conduct of judicial proceedings.

Keywords: *Artificial intelligence, judicial process, implementation, optimisation, software*

1. Introducere

Inteligența artificială (IA) poate juca un rol crucial în optimizarea procesului judiciar prin capacitatea sa de a analiza și interpreta datele legale într-un mod rapid și eficient. Inteligența artificială poate fi utilizată pentru automatizarea sarcinilor administrative repetitive din cadrul sistemului judiciar, cum ar fi gestionarea dosarelor, programarea ședințelor de judecată, gestionarea corespondenței și generarea de documente standardizate. Aceasta poate reduce sarcinile manuale ale personalului judiciar și poate accelera fluxurile de lucru.

Automatizarea sarcinilor administrative repetitive din cadrul sistemului judiciar prin utilizarea inteligenței artificiale poate aduce numeroase beneficii, atât pentru personalul judiciar, cât și pentru părțile implicate în procesele judiciare. Sistemele cu inteligență artificială pot procesa și gestiona rapid o cantitate mare de

informații și sarcini, ceea ce duce la o accelerare a fluxurilor de lucru în sistemul judiciar. Acestea pot finaliza sarcinile administrative într-un timp mult mai scurt decât atunci când lucrează o echipă umană, permițând astfel desfășurarea mai rapidă și cu eficiență mai mare a proceselor judiciare.

2. Sisteme de automatizare

Automatizarea sarcinilor administrative repetitive din cadrul sistemului judiciar prin utilizarea inteligenței artificiale poate fi realizată prin implementarea diverselor tehnologii și soluții software. Printre acestea putem să amintim următoarele:

Sisteme de procesare a limbajului natural (Natural language processing - NLP): Tehnologiile de procesare a limbajului natural (NLP) permit softurilor să înțeleagă și să analizeze textul în limbaj uman. Prin aplicarea acestui sistem, se poate ajunge la interpretarea documentelor legale, corespondență și alte informații scrise, pentru a identifica și extrage informații relevante, cum ar fi datele din dosare sau termenii contractuali¹. Sistemele de procesare a limbajului natural (NLP) sunt tehnologii care permit calculatoarelor să înțeleagă și să analizeze textul într-un mod similar cu cel al oamenilor. În cadrul sistemului judiciar, aceste tehnologii pot să fie esențiale pentru automatizarea sarcinilor administrative și pentru gestionarea eficientă a informațiilor cuprinse în cauzele deduse judecății.

Prin aplicarea acestui sistem, tehnica poate interpreta documente legale, inclusiv contracte, hotărâri judecătorești și alte acte normative. Ele pot identifica și extrage informații relevante, cum ar fi numele părților implicate într-un caz, datele importante, termenii și condițiile contractuale. De asemenea, acest sistem de procesare poate fi utilizat pentru a analiza intențiile exprimate de părți din cadrul unui text, permițând evaluarea urmărilor dorite care au fost exprimate într-o corespondență sau în alte documente scrise. Aceasta poate fi utilă pentru detectarea problemelor sau conflictelor potențiale.

Prin intermediul sistemului de procesare a limbajului natural (NLP), organele judiciare pot realiza căutări rapide și precise în documente, extrăgând informații relevante și facilitând gestionarea informațiilor într-un mod eficient. Această tehnologie poate să contribuie la îmbunătățirea procesului de luare a deciziilor și la accelerarea fluxurilor de lucru în cadrul sistemului judiciar, aducând beneficii atât pentru personalul judiciar, cât și pentru părțile implicate în procesele judiciare².

¹ https://zapier.com/blog/natural-language-processing/?utm_adgroup=DSA-BestApps-Form_Builder&utm_term=&gad_source=1, site accesat la data 05.05.2024.

² <https://nlpccloud.com/ro/introduction-what-is-nlp-natural-language-processing.html>, site accesat la data 05.05.2024.

Sisteme de recunoaștere a textului (Optical character recognition - OCR):

Tehnologia **de recunoaștere a textului** (OCR) transformă documentele scanate sau cele în format digital în texte editabile în care se pot efectua proceduri de căutare. Acestea pot fi utilizate pentru a digitaliza documente fizice și pentru a permite căutarea și accesarea rapidă a informațiilor conținute în aceste documente³.

Sistemele de recunoaștere a textului (OCR) pot aduce un sprijin esențial în digitalizarea documentelor fizice și în facilitarea accesului la informațiile conținute în aceste documente în cadrul sistemului judiciar. Această tehnologie (OCR) funcționează prin convertirea imaginilor cu text, cum ar fi documentele scanate sau fotografiile ale documentelor, în text editabil care ar putea să permită procesul de căutare în documentele în format electronic, astfel obținute.

Procesul începe cu scanarea sau capturarea unei imagini a documentului cu text. Apoi, software-ul (OCR) analizează imaginea și identifică caracterele și cuvintele din textul afișat. Folosind algoritmi specializați, acesta recunoaște forma și structura literelor și încearcă să convertească imaginea în text editabil; după ce textul este recunoscut, acesta poate fi editat, pot fi întreprinse proceduri de căutare și indexare pentru a permite accesul rapid la informațiile deținute în documentele respective⁴.

Utilizarea tehnologiei de recunoaștere a textului (OCR) în cadrul sistemului judiciar ar putea aduce mai multe beneficii, cum ar fi digitalizarea documentelor fizice, transformându-le în format electronic, lucru care poate să simplifice stocarea, gestionarea și partajarea documentelor, eliminând nevoia de depozitare fizică și reducând riscul de pierdere sau deteriorare a documentelor. De asemenea, această tehnologie (OCR) poate să facă posibilă procedura de căutare și accesare rapidă a informațiilor din documentele digitale, ca exemplu, în loc a parcurge manual un document lung pentru a găsi o anumită informație, se poate folosi funcția de căutare pentru a găsi instantaneu cuvântul sau expresia dorită din documentul respectiv⁵.

Este de menționat faptul că, utilizarea acestei tehnologii (OCR) poate veni în sprijinul organelor judiciare în eficientizarea procesului de gestionare a documentelor și îmbunătățire a accesului la informații, aspect care permite să se lucreze mai eficient, să fie accelerate fluxurile de lucru și să faciliteze luarea deciziilor cele mai bune pentru fiecare caz în parte.

Roboți software (Robotic process automation - RPA): această tehnologie de roboți software implică utilizarea unor algoritmi și software specializați pentru a automatiza sarcini repetitive și structurate. În cadrul sistemului judiciar, tehnologia

³ <https://learn.microsoft.com/en-us/azure/ai-services/computer-vision/overview-ocr>, site accesat la data 05.05.2024.

⁴ <https://www.forbes.com/sites/technology/article/what-is-ocr-technology/>, site accesat la data 05.05.2024.

⁵ <https://www.adobe.com/acrobat/guides/what-is-ocr.html>, site accesat la data 05.05.2024.

(RPA) poate fi utilizată pentru a gestiona dosare, pentru a actualiza bazele de date sau pentru a genera documente standardizate în mod automat⁶.

Tehnologia de roboții Software (RPA) reprezintă o tehnologie care utilizează algoritmi și software specializați pentru a automatiza sarcini repetitive și structurate, simulând activitățile umane în sisteme informatice. În cadrul sistemului judiciar, aceștia pot fi implementați pentru a gestiona o serie de activități administrative și operaționale. Ca exemplu, putem avea situația în care în domeniul gestionării dosarelor, robotul software (RPA) poate fi programat să efectueze diverse sarcini, cum ar fi introducerea automată a informațiilor din documentele primite în bazele de date ale sistemului judiciar. Astfel, în loc să fie necesară introducerea manuală a datelor, care ar putea fi o activitate repetitivă și consumatoare de timp, roboții software pot prelua această sarcină și să o realizeze în mod automat, eficient și rapid⁷.

De asemenea, această tehnologie de roboți software (RPA) poate fi folosită pentru actualizarea și menținerea actualizată a bazelor de date cu informații relevante despre dosare sau despre alte aspecte legate de procesele judiciare, acești roboți software putând fi programați să verifice și să actualizeze automat informațiile privind starea dosarelor sau termenele limită, astfel încât să se asigure că bazele de date să fie mereu actualizate la zi.

Mai este de menționat și faptul că, în ceea ce privește generarea documentelor standardizate, robotul software (RPA) poate fi utilizat pentru a crea automat anumite tipuri de documente legale, cum ar fi convocările de judecată sau actele administrative. Astfel, în loc să fie necesar ca organele judiciare să creeze manual fiecare document, roboții software să poată prelua această sarcină și să poată genera documentele în mod automat, conform șabloanelor predefinite, factorul uman fiind necesar numai pentru verificarea documentelor generate.

Prin implementarea roboților software în cadrul sistemului judiciar, se poate realiza o automatizare eficientă a unor sarcini repetitive și structurate, ceea ce poate duce la îmbunătățirea eficienței și preciziei procesului judiciar, aspect care ne indică și faptul că pot fi utili pentru reducerea sarcinilor manuale ale personalului judiciar și pentru accelerarea fluxurilor de lucru, contribuind astfel la îmbunătățirea funcționării generale a sistemului judiciar.

Sisteme de gestionare a proceselor de afaceri (Business process management - BPM): Soluțiile oferite de această tehnologie (BPM) permit modelarea, automatizarea și monitorizarea fluxurilor de lucru și a proceselor în cadrul activității desfășurate de organele judiciare, această inovație tehnică ar putea fi utilizată pentru a defini și implementa fluxuri de lucru automate pentru gestionarea dosarelor, programarea ședințelor de judecată și a altor sarcini administrative, în vederea degrevării și eliminării erorilor materiale efectuate de factorul uman.⁸

⁶ <https://powerautomate.microsoft.com/ro-ro/what-is-rpa/>, site accesat la data 05.05.2024.

⁷ <https://powerautomate.microsoft.com/ro-ro/what-is-rpa/> - site accesat la data 05.05.2024.

⁸ <https://www.ibm.com/topics/business-process-management> - site accesat la data 05.05.2024.

Sistemele de gestionare a proceselor de afaceri (BPM) reprezintă o categorie de software care ar putea permite organelor judiciare să modeleze, să automatizeze și să monitorizeze fluxurile de lucru și procesele operaționale desfășurate pe toată perioada procedurilor judiciare. Aceste soluții pot fi extrem de valoroase pentru a îmbunătăți eficiența și transparența proceselor administrative și judiciare.⁹

Un aspect important al soluțiilor oferite de această tehnologie (BPM) este capacitatea lor de a modela fluxurile de lucru într-un mod logic-structural și să permită ca fluxurile de lucru asociate cu gestionarea dosarelor, programarea ședințelor de judecată și a altor sarcini administrative, pentru ca acestea să poată fi definite în detaliu, cu specificarea etapelor, a responsabilităților și a regulilor de urmat¹⁰.

Prin automatizarea acestor fluxuri de lucru, sistemele de gestionare a proceselor de afaceri (BPM) pot reduce semnificativ sarcinile repetitive și monotone ale personalului judiciar, cu titlu de exemplu, programarea unui flux de lucru automatizat care să poată include notificarea automată a părților implicate într-un caz, respectându-se termenele limită, generarea automată a documentelor standardizate sau programarea automată a ședințelor de judecată.

De asemenea, este de remarcat și faptul că soluțiile oferite de tehnologia amintită anterior (BPM) permit monitorizarea în timp real a progresului și a performanței proceselor judiciare, aceasta înseamnă că administratorii pot urmări în mod activ fluxurile de lucru, pot identifica eventualele întârzieri sau probleme și pot interveni prompt pentru a le rezolva, asigurând astfel faptul că procesele judiciare sunt gestionate în mod eficient și transparent. Implementarea soluțiilor BPM în cadrul sistemului judiciar poate contribui la optimizarea fluxurilor de lucru, la reducerea timpului și costurilor asociate cu administrarea dosarelor și programarea ședințelor de judecată, și la îmbunătățirea serviciilor oferite populației.

Sisteme de inteligență artificială conversațională: Aceste sisteme, cunoscute și sub denumirea de chatbot sau asistenți virtuali, pot comunica cu utilizatorii prin intermediul limbajului natural și pot oferi asistență și răspunsuri la întrebări frecvente legate de procedurile judiciare, termeni legali sau alte aspecte administrative. Sistemele de inteligență artificială conversațională sunt tehnologii care permit interacțiunea între utilizatori și softuri prin intermediul limbajului natural, lucru care poate aduce mai multă accesibilitate și suport pentru părțile implicate în procesele judiciare¹¹.

Prin intermediul acestor sisteme, utilizatorii pot adresa întrebări și solicitări în limbaj natural, iar chatbot-ul sau asistentul virtual poate furniza răspunsuri rapide și precise; cu titlu de exemplu, un utilizator poate adresa o întrebare despre

⁹ <https://www.ibm.com/topics/business-process-management> - site accesat la data 05.05.2024.

¹⁰ <https://www.ibm.com/topics/business-process-management> - site accesat la data 05.05.2024.

¹¹ <https://www.ibm.com/topics/conversational-ai> - site accesat la data 05.05.2024.

procedurile judiciare pentru depunerea unei plângeri sau pentru obținerea unui certificat legal, iar sistemul poate oferi instrucțiuni detaliate sau informații relevante¹². Un alt beneficiu al acestor sisteme este că pot oferi asistență pentru termenii legali și procedurile judiciare complexe. Prin explicații clare și concise, chatbot-ul poate ajuta utilizatorul să înțeleagă mai bine drepturile și responsabilitățile pe care le are în cadrul procesului judiciar.

De asemenea, sistemele de inteligență artificială conversațională pot oferi suport și ghidare în rezolvarea problemelor administrative sau în completarea formularelor și documentelor necesare în procesele judiciare și astfel ele pot simplifica și accelera procesul de comunicare între părțile implicate și autoritățile judiciare, reducând astfel frustrarea și confuzia asociată cu gestionarea aspectelor legale¹³.

Utilizarea sistemelor de inteligență artificială conversațională în domeniul justiției poate îmbunătăți accesibilitatea și înțelegerea proceselor judiciare pentru cetățeni și poate oferi un suport valoros pentru administrarea eficientă a cazurilor și a procedurilor legale, astfel aceste tehnologii pot contribui la creșterea transparenței și eficienței sistemului judiciar, oferind în același timp o experiență mai bună pentru utilizatori.

3. Beneficii ale utilizării inteligenței artificiale în optimizarea procesului judiciar

Trebuie avut în vedere și faptul că automatizarea proceselor administrative poate reduce riscul de erori umane care pot apărea în gestionarea dosarelor, programarea ședințelor de judecată sau în generarea documentelor standardizate, aspecte care pot fi gestionate de Sistemele de Inteligență Artificială care să fie programate să execute sarcinile cu precizie și consistență, minimizând astfel riscul de greșeli. Automatizarea proceselor administrative în domeniul justiției poate aduce beneficii semnificative, în special în ceea ce privește reducerea riscului de erori umane, cum ar fi cazul când sarcinile administrative, precum gestionarea dosarelor, programarea ședințelor de judecată și generarea documentelor standardizate. Acestea sunt efectuate manual, însă există întotdeauna riscul de erori materiale din partea factorului uman.

Prin implementarea sistemelor de inteligență artificială (IA) și prin automatizarea acestor sarcini, riscul de a apărea unele erori umane poate fi redus semnificativ. Sistemele de inteligență artificială (IA) trebuie să aibă algoritmi și reguli programate pentru executarea sarcinilor pe care le primesc cu precizie și consistență, ele nefiind afectate de oboseală, stres sau alți factori umani care pot influența

¹² <https://cloud.google.com/conversational-ai> - site accesat la data 05.05.2024.

¹³ <https://cloud.google.com/conversational-ai> - site accesat la data 05.05.2024.

deciziile și acțiunile întreprinse. Spre exemplu, putem avea situația în care în cadrul gestionării dosarelor, un sistem cu inteligență artificială să poată fi programat să clasifice și să organizeze automat documentele în funcție de categorii sau criterii predefinite, eliminând astfel riscul de pierdere sau amestecare a documentelor.

Un alt exemplu de menționat este cazul programării ședințelor de judecată, un sistem cu inteligență artificială ar putea să efectueze o analiză automată cu privire la disponibilitatea judecătorilor, avocaților, a părților implicate și poate propune programările potrivite în funcție de agenda fiecăruia, evitând suprapunerea și conflictul de programe. În plus, în generarea documentelor standardizate, un asemenea sistem poate asigura uniformitatea și coerența formatului și conținutului, asigurând că toate documentele sunt conforme cu cerințele legale și că nu există discrepanțe sau erori în text.

Un beneficiu major al implementării acestei tehnologii poate fi reducerea sarcinilor manuale ale personalului judiciar, astfel softul cu inteligență artificială poate duce la economii semnificative de timp și resurse, organele judiciare fiind astfel eliberate de sarcini administrative repetitive și pot concentra mai mult timp și energie pentru activitățile care necesită expertiză și evaluare umană, cum ar fi analiza cazurilor și luarea deciziilor judiciare cu privire la cauzele deduse judecății. De asemenea, este de menționat și faptul că organele judiciare pot utiliza timpul suplimentar pentru a interacționa mai activ cu părțile implicate în procesele judiciare și pentru a oferi suport și asistență, astfel contribuind la creșterea satisfacției părților implicate și la îmbunătățirea experienței generale în cadrul sistemului judiciar.

Prin utilizarea sistemelor cu inteligență artificială pentru automatizarea sarcinilor administrative, se poate optimiza eficiența și productivitatea organelor judiciare implicate, asigurându-se în același timp că resursele umane sunt utilizate în mod eficient și strategic pentru ce este cu adevărat necesar în rezolvarea cauzelor supuse judecății, și nu pe activități birocratice sinuoase și obositoare. Astfel, implementarea tehnologiilor cu inteligență artificială în domeniul justiției nu numai că poate aduce economii de timp și resurse, dar poate contribui în mod semnificativ la îmbunătățirea calității serviciilor judiciare și la creșterea încrederii populației în sistemul judiciar.

Prin automatizarea unor sarcini administrative, sistemul judiciar poate deveni mai accesibil pentru cetățeni și pentru părțile implicate în procesele judiciare, spre exemplu, programarea online a ședințelor de judecată sau generarea automată a documentelor poate facilita interacțiunea cu sistemul judiciar și poate reduce barierele administrative pentru participanți. Acest proces de automatizare a sarcinilor administrative în justiție poate contribui la creșterea accesibilității acestuia pentru cetățeni și a părților implicate în procesele judiciare. Prin intermediul tehnologiilor cu inteligență artificială, care vor desfășura activități de programare

online a ședințelor de judecată sau generare automată a documentelor, se poate simplifica și eficientiza interacțiunea cu sistemul judiciar și se pot reduce barierele administrative pentru toți participanții la procesele de judecată.

Un beneficiu oferit de această tehnologie cu inteligență artificială ar fi generarea automată a documentelor standardizate care poate elimina necesitatea părților implicate de a completa manual formulare sau alte documente administrative. Prin introducerea datelor relevante într-un sistem automatizat, aceste documente pot fi generate rapid și eficient, reducând riscul de erori și accelerând procesul de pregătire și de judecare a cazurilor judiciare. Prin facilitarea acestor procese administrative prin intermediul automatizării, sistemul judiciar poate deveni mai accesibil și mai ușor de utilizat pentru cetățeni și părțile implicate în procese deduse judecătii, putând îmbunătăți experiența acestora și contribuind la creșterea încrederii în funcționarea și transparența justiției.

Sistemele cu inteligență artificială pot fi adaptate și îmbunătățite în funcție de nevoile și volumul de lucru al sistemului judiciar, ele pot gestiona sarcini administrative într-un mod flexibil și pot fi actualizate și îmbunătățite în timp pentru a răspunde schimbărilor în cerințele judiciare, îmbunătățiri care pot fi efectuate de factorul uman ori ca urmare a procesului de machine learning în care softul se adaptează în funcție de necesitățile și schimbările cu care se confruntă. Această tehnologie este concepută pentru a fi flexibilă și pentru a permite îmbunătățirea fluxurilor pentru care a fost programată, putând fi adaptată și extinsă în funcție de nevoile și volumul de lucru al organelor judiciare. Sistemele cu inteligență artificială sunt proiectate să gestioneze sarcini administrative într-un mod eficient și să ofere posibilitatea de a fi actualizate și îmbunătățite în timp, pentru a răspunde schimbărilor apărute în cauzele deduse judecătii.

Factorul de flexibilitate a tehnologiei cu inteligență artificială este crucial în cadrul sistemului judiciar, unde volumul de lucru și cerințele pot varia considerabil în funcție de natura și complexitatea cazurilor; aceste sisteme pot fi configurate pentru a gestiona diferite sarcini în conformitate cu nevoile specifice ale organelor judiciare. De asemenea, tehnologia aceasta poate permite îmbunătățirea pentru a face față volumului de lucru în creștere sau pentru a extinde acoperirea lor la noi sarcini administrative prin adăugarea de resurse suplimentare sau prin integrarea de noi funcționalități; aceste sisteme pot să se adapteze la schimbările nou apărute în cerințele judiciare și să ofere suport adecvat în gestionarea eficientă a sarcinilor administrative.

Este de menționat și faptul că un alt avantaj al sistemelor cu inteligență artificială este capacitatea lor de a fi actualizate și îmbunătățite în timp, pe măsură ce apar noi tehnologii sau se schimbă cerințele cauzelor aduse în atenția organelor judiciare, dezvoltatorii putând implementa actualizări și îmbunătățiri continue în algoritmi și funcționalitățile sistemelor acestea pentru a le menține relevante și eficiente într-un mediu în continuă schimbare.

Tehnologia cu inteligență artificială poate fi implementată și pentru a analiza și organiza volumul mare de date și informații aduse în atenția organelor judiciare, inclusiv documente, jurisprudență ori alte resurse relevante. Prin aplicarea algoritmilor de învățare automată, inteligența artificială poate identifica modele, tendințe și relații în datele judiciare, putând să sprijine procesul de luare a deciziilor informate și eficiente.

Pe lângă flexibilitate, capacitatea de adaptare și îmbunătățire a sistemelor cu inteligență artificială este crucială pentru a face față creșterii volumului de lucru ori pentru a extinde acoperirea lor la noi sarcini administrative, ele putând fi extinse pentru a gestiona un volum mai mare de date și cereri, fără a fi afectată eficiența sau performanța lor. De asemenea, aceste sisteme pot fi actualizate și îmbunătățite în timp pentru a răspunde schimbărilor în cerințele și tehnologiile judiciare, astfel dezvoltatorii pot implementa noi funcționalități, algoritmi mai avansați sau optimizări pentru a asigura că aceste sisteme rămân relevante și eficiente într-un mediu în continuă schimbare.

Inteligența artificială poate fi folosită pentru a sprijini practicienii în analiza și interpretarea legislației și a jurisprudenței, sistemele de procesare a limbajului natural (NLP) pot fi antrenate să identifice și să extragă informații relevante din texte legale complexe, facilitând astfel cercetarea și pregătirea cazurilor într-un mod mult mai rapid și eficient, scurtând astfel timpul de documentare. Prin intermediul NLP, aceste sisteme pot analiza și interpreta texte de lege, hotărâri judecătorești, precum și alte surse de informații juridice relevante, astfel putând identifica termeni juridici specifici, relații între diferite concepte și argumente juridice relevante pentru documentarea unui caz. Astfel putem să remarcăm un alt beneficiu oferit de utilizarea inteligenței artificiale, și anume, eficiența sporită în cercetarea și pregătirea cazurilor, care permite ca în loc să fie necesară parcurgerea manuală a unui volum mare de texte juridice, practicienii și organele judiciare pot folosi sistemele cu inteligență artificială pentru a efectua căutări rapide și precise și pentru a extrage informațiile relevante într-un timp mult mai scurt.

Utilizarea acestei tehnologii cu inteligență artificială poate contribui la îmbunătățirea calității analizei legale și a argumentării în cadrul unui caz, putând oferi asistență în identificarea precedentelor relevante și în evaluarea impactului acestora asupra unui caz specific. De asemenea, poate permite detectarea de discrepanțe ori discrepanțe în jurisprudență și poate furniza informații utile pentru formularea strategiilor legale.

4. CONCLUZII

În final, implementarea inteligenței artificiale în sistemul judiciar aduce beneficii palpabile, automatizarea sarcinilor administrative nu numai că va permite creșterea eficienței și preciziei operațiunilor, dar și consolidarea încrederii în justiție.

Utilizarea tehnologiei cu inteligență artificială în e-Justiție va accelera fluxul de lucru, va reduce erorile umane și va promova transparența. Astfel, digitalizarea și integrarea inteligenței artificiale va îmbunătăți accesibilitatea și eficacitatea justiției, contribuind la o administrație mai rapidă, mai precisă și mai echitabilă.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- [1] Baker Dennis J., Robinson Paul H., *Artificial Intelligence and the Law Cybercrime and Criminal Liability*, Ed. Routledge, Londra.
- [2] Corrales Marcelor, Fenwick Mark, *Robotics, AI and the Future of Law*, Ed. Springer, Kyushu University, Fukuoka, Japan.
- [3] Leon Florin, *Aplicații de inteligență artificială în c#, Ed. Tehnopress, Iași, 2020.*
- [4] Stănilă Laura Maria, *Inteligența artificială, dreptul penal și sistemul de justiție penală. Amintiri despre viitor*, Ed. Universul Juridic, București, 2020.
- [5] David Heckerman, *modeling legal arguments reasoning with cases – artificial intelligence and legal reasoning*, MIT Press.
- [6] Panel on artificial intelligence, *Computer Science and Artificial Intelligence*, NRL Strategic Series, National Academy Press, Washington.
- [7] General Report, Lorenzo Picotti, *XXI International Congress of Penal Law: „Artificial Intelligence and Criminal Justice”, International Colloquium of Section I (Criminal Law- general part): „Traditional Criminal Law Categories and AI: Crisis or Palingenesis?”*.
- [8] Draft Resolution, Final version approved by the Colloquium in Siracusa – 16.09.2022, *XXI International Congress of Penal Law : “Artificial Intelligence and Criminal Justice”, International Colloquium of Section I (Criminal Law- general part): “Traditional Criminal Law Categories and AI: Crisis or Palingenesis?”*
- [9] <https://www.juridice.ro/essentials/4273/cyberjustitia-unele-consideratii-asupra-digitalizarii-procedurilor-judiciare> - site accesat la data de 05.05.2024.
- [10] <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2023/12/08/eu-takes-important-step-towards-digitalisation-of-justice-systems/> - site accesat la data 05.05.2024.
- [11] <https://notardebucuresti.ro/2024/04/18/regulamentul-european-privind-digitalizarea-cooperarii-judiciare-o-simplificare-mult-asteptata-a-procedurilor-cu-elemente-internationale/> - site accesat la data 05.05.2024.
- [12] <https://www.ultimate.ai/blog/ai-automation/knowledge-base-chatbots-what-are-they-and-how-to-build-them> - site accesat la data 05.05.2024.
- [13] <https://cursdeguvernare.ro/inteligena-artificiala-conversationala-ce-este-si-ce-avantaje-are.html> - site accesat la data 05.05.2024.

[14] <https://www.algolia.com/blog/product/conversational-search/> - site accesat la data 05.05.2024.

[15] <https://boost.ai/blog/what-is-conversational-ai/> - site accesat la data 05.05.2024.

[16] <https://cloud.google.com/conversational-ai> - site accesat la data 05.05.2024.

[17] <https://www.ibm.com/topics/conversational-ai> - site accesat la data 05.05.2024.

[18] <https://webcon.com/ro/resources/ce-este-un-bpm/> - site accesat la data 05.05.2024.

[19] <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/business-process-management> - site accesat la data 05.05.2024.

[20] <https://www.ibm.com/topics/business-process-management> - site accesat la data 05.05.2024.

[21] <https://kissflow.com/workflow/bpm/business-process-management-overview/> - site accesat la data 05.05.2024.

[22] <https://asana.com/resources/business-process-management-bpm> - site accesat la data 05.05.2024.

[23] <https://powerautomate.microsoft.com/ro-ro/what-is-rpa/> - site accesat la data 05.05.2024.

[24] <https://aws.amazon.com/what-is/ocr/> - site accesat la data 05.05.2024.

[25] <https://cloud.google.com/use-cases/ocr> - site accesat la data 05.05.2024.

[26] <https://www.ibm.com/blog/optical-character-recognition/> - site accesat la data 05.05.2024.

[27] <https://www.adobe.com/acrobat/guides/what-is-ocr.html> - site accesat la data 05.05.2024

[28] <https://www.forbes.com/sites/technology/article/what-is-ocr-technology/> - site accesat la data 05.05.2024.

[29] <https://learn.microsoft.com/en-us/azure/ai-services/computer-vision/overview-ocr> - site accesat la data 05.05.2024.

[30] <https://www.unite.ai/ro/what-is-natural-language-processing/> - site accesat la data 05.05.2024.

[31] <https://nlpccloud.com/ro/introduction-what-is-nlp-natural-language-processing.html> - site accesat la data 05.05.2024.

[32] https://zapier.com/blog/natural-language-processing/?utm_adgroup=DSA-BestApps-Form_Builder&utm_term=&gad_source=1 - site accesat la data 05.05.2024.

CONDIȚII DE CĂLĂTORIE A CETĂȚENILOR ROMÂNI MINORI ÎN STRĂINĂTATE ÎN CONTEXTUL ADERĂRII ROMÂNIEI LA SPAȚIUL SCHENGEN PE CALE AERIANĂ ȘI MARITIMĂ. ARGUMENTE DE LEGE FERENDA

Lect. univ. dr. Georgeta-Bianca SPÎRCHEZ

Student Florin-Alexandru CRAP

Abstract

The following paper presents the new travel conditions for Romanian minors leaving the country, rules that were adopted in view of Romania's accession to the Schengen area with its air and sea borders. It should be noted that the Romanian legislator has adopted a compromise formula, which is not immune from criticism, in the sense that the competent authorities may carry out non-systematic checks for travel by air or sea. In this context, the authors also put forward a number of "de lege ferenda" arguments, with a view to improving the regulatory framework and ensuring adequate protection for these categories of vulnerable persons.

Keywords: *minor, Schengen, child protection, air border, border checks.*

1. Considerații introductive privind aderarea României la Spațiul Schengen

Spațiul Schengen este considerat a fi una din cele mai importante realizări ale integrării europene¹ în contextul în care libertatea de circulație și de ședere a persoanelor în Uniunea Europeană reprezintă piatra de temelie a cetățeniei europene². Într-o interpretare juridică a doctrinei³, spațiul Schengen este văzut ca o formă de cooperare consolidată, anume o „uniune” mai restrânsă, care aplică regulile, principiile Uniunii Europene.

¹ Vasiliki Apatzidou, *Schengen reform: "alternatives" to border controls to curb "secondary movements"*, European papers, vol. 7, nr. 2/2022, p. 573.

² *Free movement of persons* (Fact sheets on the European Union 2024), document disponibil la adresa web: https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/en/FTU_4.1.3.pdf. Accesat la 20 martie 2024.

³ Dragoș Bogdan, Constantin Cosmin Pintilie, *Schengen: între speranță și drept*, articol publicat în Portal Universul Juridic, 11 decembrie 2023.

Prin efectul Deciziei (UE) 2024/210 a Consiliului Uniunii Europene⁴, începând cu data de 31 martie 2024, România a aderat parțial la spațiul Schengen, astfel încât au fost eliminate controalele la frontierele interne⁵, în raport cu celelalte state membre ale acestui spațiu de liberă circulație⁶, pentru călătorii efectuate pe cale aeriană și/sau maritimă. Astfel, pentru persoanele care vor călători între România și celelalte state membre Schengen cu mijloace de transport aeriene sau maritime, singurele verificări necesare vor fi reprezentate de controlul de securitate în porturi și aeroporturi, precum și controlul pre-îmbarcare la poarta de îmbarcare efectuat de către compania aeriană, respectiv maritimă, fără a mai fi necesară intervenția organelor Poliției de Frontieră.

În prezent, în România, principalul act normativ care reglementează regimul juridic al circulației cetățenilor români în străinătate îl reprezintă Legea nr. 248/2005⁷, care instituie o procedură strictă pentru circulația cetățenilor români minori⁸ în afara țării; în esență, în lipsa prezenței ambilor părinți la momentul trecerii frontierei de stat a României, cu excepția unor situații derogatorii prevăzute de lege, este necesară prezentarea unei declarații, emisă în formă autentică, prin care persoanele care exercită autoritatea părintească asupra minorului își vor exprima consimțământul cu privire la călătoria minorului peste hotare. Îndeplinirea acestor condiții este verificată în mod sistematic la controlul de frontieră, însă

⁴ Decizia (UE) 2024/210 a Consiliului din 30 decembrie 2023 privind aplicarea integrală a dispozițiilor acquis-ului Schengen în Republica Bulgaria și în România, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 04.01.2024, versiunea în limba română disponibilă pe internet la adresa https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202400210. Accesat la 10 martie 2024.

⁵ Potrivit interpretării oficiale oferite de Codul frontierelor Schengen (Regulamentul (UE) 2016/399 al Parlamentului European și al Consiliului, JO L 77, 23.3.2016, pp. 1-52) „frontiere interne” înseamnă: a) frontierele terestre comune, inclusiv frontierele fluviale și pe lacuri ale statelor membre; b) aeroporturile statelor membre destinate zborurilor interne; c) porturile maritime, fluviale și cele aflate pe lacuri ale statelor membre pentru legăturile interne regulate cu feribotul.

⁶ Dispozițiile acquis-ului Schengen se aplică Bulgariei și României între ele și în raporturile acestora cu Regatul Belgiei, Republica Cehă, Regatul Danemarcei, Republica Federală Germania, Republica Estonia, Republica Elenă, Regatul Spaniei, Republica Franceză, Republica Croația, Republica Italiană, Republica Letonia, Republica Lituania, Marele Ducat al Luxemburgului, Ungaria, Malta, Regatul Țărilor de Jos, Republica Austria, Republica Polonă, Republica Portugheză, Republica Slovenia, Republica Slovacă, Republica Finlanda și Regatul Suediei, precum și cu Islanda, Principatul Liechtenstein, Regatul Norvegiei și Confederația Elvețiană.

⁷ Legea nr. 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 682 din 29 iulie 2005, cu modificările și completările ulterioare.

⁸ În sensul Convenției cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, la 20 noiembrie 1989, prin „copil” se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, exceptând cazurile în care legea aplicabilă copilului stabilește limita majoratului sub această vârstă. În conformitate cu dispozițiile privind protecția copilului din România, prin „copil” se înțelege persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nici nu a dobândit capacitate deplină de exercițiu, potrivit legii (adică prin căsătorie sau urmare a emancipării sale în condițiile art. 40 Cod civil).

având în vedere noile reglementări aplicabile începând cu data de 31 martie 2024, apreciem că se creează premisa unor verificări mai puțin riguroase, care ar putea conduce, printre altele, la o creștere a incidenței traficului de persoane, în special de minori.

Îngrijorarea noastră este întărită de ceea ce este lesne de înțeles, anume că acele controale la frontieră reprezentau o posibilitate crucială pentru polițiștii de frontieră de a preveni criminalitatea transfrontalieră care vizează aceste categorii vulnerabile de persoane, precum și de a proteja copilul, pe plan internațional, împotriva efectelor dăunătoare ale unei deplasări sau neînapoieri ilicite, chiar de către unul dintre părinți. Este știut că, „odată ce victimele părăsesc aeroporturile, posibilitățile de interceptare a infractorilor și de prevenire a acțiunilor acestora scad dramatic, la fel ca și posibilitatea de a detecta victimele și de a activa măsurile de protecție a copiilor”⁹.

Astfel, documentele internaționale, la care toate statele membre ale UE sunt părți semnatare și care se aplică la frontierele interne ale UE, prevăd, în toate cazurile, că interesul superior al copilului ar trebui să fie un considerent primordial înainte de a decide sau nu transferul unui minor către un alt stat.

Chiar prin Regulamentul UE 2016/399¹⁰ au fost prevăzute dispoziții speciale referitoare la verificarea acestei categorii de persoane¹¹, cărora polițiștii de frontieră trebuie să le acorde o atenție deosebită, mai ales atunci când călătoresc neînsoțiți. În cazul lor, polițiștii de frontieră trebuie „să se asigure printr-o verificare aprofundată a documentelor de călătorie și a altor documente, că minorii nu părăsesc teritoriul împotriva voinței persoanei (persoanelor) învestite cu autoritate parentală asupra lor”¹².

Suplimentar, mai facem trimitere la Recomandarea Comisiei de stabilire a unui Manual practic comun pentru polițiștii de frontieră (Manual Schengen)¹³ în care se arată că minorii neînsoțiți trebuie să facă obiectul unui control amănunțit, prin verificarea atentă a documentelor de călătorie și a celorlalte documente justificative, pentru a se asigura că aceștia nu pătrund pe teritoriul național ori îl părăsesc împotriva voinței persoanei care exercită autoritatea părintească.

⁹ Frontex, *VEGA handbook – Children at airports – Children at risk on the move – Guidelines for border guards*, Publications Office, 2015, p. 23, <https://data.europa.eu/doi/10.2819/683169>. Accesat la 7 mai 2024.

¹⁰ Regulamentul (UE) 2016/399 al Parlamentului European și al Consiliului din 9 martie 2016 cu privire la Codul Uniunii privind regimul de trecere a frontierelor de către persoane (Codul Frontierelor Schengen), JO L 77, 23.3.2016, pp. 1-52.

¹¹ Art. 20 din Regulamentul UE 2016/399.

¹² A se vedea Anexa VII a Regulamentului 2016/399.

¹³ Annex to the Commission Recommendation establishing a common "Practical Handbook for Border Guards (Schengen Handbook)" to be used by Member States' competent authorities when carrying out the border control of persons, disponibil la adresa web: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14348-2022-INIT/en/pdf>. Accesat la 19 aprilie 2024.

2. Modificările legislative referitoare la călătoria minorilor în străinătate

Pentru a reglementa noile realități, reprezentanții ai Guvernului României au propus modificarea Legii nr. 248/2005 prin Ordonanță de urgență¹⁴, gândind inițial o menținere a verificării obligatorii și sistematice a condițiilor prin care cetățenii români cu vârsta de sub 18 ani pot ieși din România, inclusiv în state Schengen; pe scurt, în vizorul autorităților a fost instituirea obligației de a deține o autorizație emisă de către organele Poliției de Frontieră Române¹⁵, în „spațiile special amenajate în incinta aeroporturilor și porturilor”, sub sancțiunea amenzii, respectiv a nepermitterii îmbarcării minorului în cursa aeriană ori maritimă având ca destinație țări din interiorul spațiului Schengen.

Cu toate acestea, în conformitate cu forma finală adoptată prin O.U.G. nr. 25/2024¹⁶, s-a renunțat la această idee, urmând în schimb a fi păstrate anumite „verificări nesistematice”, prin sondaj¹⁷, în privința minorilor care călătoresc în

¹⁴ Proiectul inițial de Ordonanță de Urgență pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul străinilor și al frontierei, disponibil pe internet la adresa https://sgglegis.gov.ro/legislativ/docs/2024/03/xfs7rcgbntz8dkyj59_h.pdf. Accesat la 10 martie 2024.

¹⁵ În forma inițială a proiectului, art.30¹ avea următoarea redactare: „Art.30¹ – (1) Pentru fiecare călătorie care urmează a fi efectuată de către cetățenii români minori către state care aplică în totalitate acquis-ul Schengen, denumite în continuare state Schengen, pe cale aeriană sau maritimă, organele Poliției de Frontieră Române atestă îndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 30. (2) În aplicarea alin.(1), părinții, reprezentanții legali sau persoanele care îi însoțesc pe cetățenii români minori, precum și minorii cetățeni români care pot călători neînsoțiți, se prezintă în spațiile special amenajate în incinta aeroporturilor și porturilor, cu cel mult 12 ore dar nu mai puțin de o oră înainte de îmbarcare, în vederea acordării de către polițiștii de frontieră a autorizației care atestă îndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 30. (3) Autorizația prevăzută la alin. (2) se prezintă companiei de transport aerian sau maritim, de către părinții, reprezentanții legali sau persoanele care însoțesc minorii cetățeni români, precum și de către minorii cetățeni români care pot călători neînsoțiți în vederea continuării procedurii de îmbarcare. În lipsa acesteia, minorului cetățean român nu i se permite îmbarcarea pentru efectuarea călătoriei în străinătate. (4) În cazul zborurilor cu plecare din România către state Schengen, care urmează a fi efectuate de pe aerodromuri și heliporturi ori în cazul navigației de agrement sau croazieră aflate în afara incintelor aeroporturilor și porturilor, părinții, reprezentanții legali sau persoanele care îi însoțesc pe cetățenii români minori, precum și minorii cetățeni români care pot călători neînsoțiți, au obligația de a se prezenta la cel mai apropiat punct de trecere a frontierei, cu cel mult 12 ore dar nu mai puțin de 3 ore înainte de îmbarcare, în vederea acordării autorizației care atestă îndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 30. (5) Forma și conținutul autorizației prevăzute la alin.(2) și (4), se stabilesc prin dispoziție a inspectorului general al Inspectoratului General al Poliției de Frontieră. (6) Spațiile prevăzute la alin.(2) se asigură și se amenajează, inclusiv prin semnalizare specială pentru identificare, de către administratorii aeroporturilor și porturilor aflate pe teritoriul României”.

¹⁶ O.U.G. nr. 25 din 21 martie 2024 pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul străinilor și al frontierei, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 250 din 22 martie 2024.

¹⁷ Apreciem că efectul util al verificărilor, ce se impuneau a fi menținute, în raport de aceste categorii de persoane vulnerabile, a fost compromis prin adoptarea formei finale a O.U.G. nr. 25/2024. Reamintim că potrivit art. 11 din Convenția cu privire la drepturile copilului, „Statele părți vor lua măsuri pentru a combate acțiunile ilegale de transferare și de împiedicare a reîntoarcerii copiilor în, respectiv din, străinătate”.

spațiul Schengen pe cale aeriană sau maritimă¹⁸. Important de reținut este că forma declarației-acord pentru ieșirea minorului din România, chiar și în alte țări din „spațiul de liberă circulație” va rămâne cea autentică, autentificarea putându-se realiza în țară de notarul public, iar în străinătate, de misiunile diplomatice sau oficiile consulare ale României. De asemenea, sunt acceptate și declarații-acord date în fața autorităților străine, în condițiile în care, cu excepțiile prevăzute de art. 30 alin. (7) din Legea nr. 248/2005, au fost supralegalizate ori apostilate.

O modificare binevenită, din punctul nostru de vedere, este clarificarea condițiilor în care minorii care au împlinit vârsta de 16 ani vor putea părăsi țara; în sistemul legislativ anterior aderării la spațiul Schengen aceștia puteau călători neînsoțiți, cu acordul părinților ori al reprezentanților legali exprimat prin declarația-acord în formă autentică doar pentru situații speciale, derogatorii, precum „vizita la rude”, „studii”, „concursuri oficiale” ori pentru a urma un tratament medical¹⁹; în urma aderării, a fost eliminată această exprimare limitativă, fiind permisă călătoria pentru orice motiv apreciat de ocrotitorii legali, inclusiv pur turistic.

Mai mult decât atât, în mod explicit este permisă călătoria minorilor care au dobândit capacitatea anticipată de exercițiu, în temeiul art. 40 din Codul Civil, fără a fi necesar să aibă acea declarație-acord ori să fie însoțiți²⁰. Menționăm, de asemenea, că și în cazul minorilor care au domiciliul sau reședința în străinătate există modificări; așadar persoanele care au împlinit 16 ani și se află în această situație vor putea călători spre țara în care locuiesc, fără să dețină declarația-acord sau să fie însoțiți²¹.

Apreciam că toate modificările adoptate prin art. VIII al O.U.G. nr. 25/2024, *cu excepția „verificărilor nesistematice” pentru călătoriile în spațiul Schengen* vor fi aplicabile indiferent de statul în care se deplasează minorul, conform principiului bine cunoscut în drept conform căruia „unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să distingă”. Prin urmare, un minor care a împlinit vârsta de 16 ani și se deplasează, spre exemplu, în Marea Britanie (stat care nu face parte nici din Spațiul Schengen, nici din Uniunea Europeană) o va putea face neînsoțit în condițiile în

¹⁸ Astfel, urmare a modificărilor legislative aduse prin art. VIII din O.U.G. nr. 25/2024, art. 30 alin. (9) din Legea nr. 248/2005 are următorul conținut normativ: „În vederea constatării îndeplinirii de către cetățenii români minori a condițiilor de ieșire din România către state Schengen, pe cale aeriană sau maritimă, organele poliției de frontieră pot efectua verificări nesistematice în porturi, aeroporturi, aerodromuri și heliporturi”.

¹⁹ Legea nr. 247 din 20 iulie 2023 pentru completarea Legii nr. 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 673 din 21 iulie 2023.

²⁰ A se vedea noua formă a art. 28 din Legea nr. 248/2005, astfel cum a fost modificată prin O.U.G. nr. 25/2024.

²¹ A se vedea art. 2 alin. (3) lit. b) din Legea nr. 248/2005, astfel cum a fost modificată prin O.U.G. nr. 25/2024.

care deține acordul exprimat în formă autentică din partea ocrotitorilor legali ori are domiciliul sau reședința în acel stat, diferența fiind reprezentată strict de menținerea controalelor sistematice la ieșirea din România direct spre state non-Schengen. De altfel, un regim asemănător va fi aplicabil în continuare pentru călătoriile pe cale terestră.

3. Aprecieri critice asupra modificărilor instituite prin O.U.G. nr. 25/2024. *Argumente de lege ferenda*

Deși intuim că autoritățile române au ajuns la concluzia că instituirea unui filtru suplimentar, prin acele „spații special amenajate” ale Poliției de Frontieră, pentru călătoriile în spațiul Schengen pe cale aeriană sau maritimă, ar fi fost de natură să îngreuneze fluxul de pasageri, considerăm că simplele „verificări nesistematice” ar fi o altă extremă care ar putea deschide o „cutie a Pandorei” în legătură cu o potențială intensificare a traficului de minori.

În ceea ce ne privește, un compromis alternativ ar fi putut să-l reprezinte emiterea cărților de îmbarcare pentru minori (în lipsa cărora nu poate fi efectuat controlul de securitate și implicit niciun pasager nu se poate îmbarca într-o cursă aeriană) în urma unei verificări la ghișeu de check-in al companiei aeriene. O astfel de soluție a fost implementată, spre exemplu, în timpul pandemiei de COVID-19, pasagerii fiind deseori obligați să se prezinte la ghișeu de check-in pentru a le fi verificate documentele sanitare înainte de a primi efectiv acel „boarding pass” chiar în condițiile în care aceștia au efectuat procedura de check-in online. Desigur, un atare compromis ar fi comutat responsabilitatea verificării condițiilor impuse pentru ieșirea din țară a minorilor, în sarcina companiilor aeriene, persoane juridice de drept privat, care nu dispun nici de expertiza, nici de resursele (cum ar fi accesul la unele baze de date), respectiv de prerogativele de putere publică, ceea ce ar fi indicat o derobare a autorităților cu atribuții în această materie.

Cu toate că legiuitorul român a adoptat până la urmă o atitudine „liberală”, prin adoptarea O.U.G. nr. 25/2024, instituind acele „verificări nesistematice”, nu același lucru poate fi spus despre călătoriile pe cale terestră, referindu-ne, mai cu seamă, la forma declarației-acord care, așa cum am văzut, va rămâne cea autentică.

În opinia noastră, și în această problematică, un model de bune practici l-ar fi putut constitui regulile adoptate de legiuitorul francez, în sensul instituirii, pentru minor, a unei autorizații de părăsire a țării (*autorisation de sortie du territoire*), formular ce îmbracă forma înscrisului sub semnătură privată²².

Astfel, potrivit Decretului nr. 2016-1483 care precizează condițiile de ieșire din țară a unui minor neînsoțit de un titular al autorității părintești (în aplicarea

²² *Autorisation de sortie du territoire*: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1359>.

art. 371⁶ Cod civil francez²³ și art. 49 din Legea nr. 731 din 3 iunie 2016), autorizația de care facem vorbire se întocmește în baza unui formular al cărui model este stabilit prin Ordin comun al ministrului de interne, ministrului justiției, cuprinzând informații legate de numele, prenumele, data și locul nașterii copilului minor autorizat să părăsească țara; numele, prenumele, data și locul nașterii titularului autorității părintești care semnează autorizația, adresa, și semnătura acestuia, durata autorizației, care nu poate depăși un an de la data semnării.

În principiu, autorizația nu trebuie să fie semnată de ambii părinți. Cu toate acestea, în cazul în care un minor face obiectul unei interdicții de a părăsi țara, autorizația trebuie să fie semnată de ambii părinți. În această situație, fiecare dintre cei 2 părinți trebuie, împreună sau separat, să autorizeze minorul să părăsească țara, prin intermediul unei declarații dată în fața unui ofițer de poliție judiciară. Fiecare părinte va trebui să precizeze destinația și perioada în care minorul este autorizat să părăsească țara. Respectiva declarație trebuie să fie făcută cu cel puțin 5 zile înainte de data la care minorul urmează să părăsească țara, cu excepția cazului în care plecarea planificată se datorează decesului unui membru al familiei minorului sau în circumstanțe excepționale (care trebuie să fie justificate).

De lege ferenda, propunem în cazul minorilor care au împlinit 16 ani, în linie cu acest impuls de liberalizare, posibilitatea de a călători pentru activități extrașcolare organizate prin mijlocirea unor unități de învățământ (care de regulă implică deplasări pe cale terestră), însoțiți de către un cadru didactic, fără o declarație-acord în formă autentică, aceasta putând lua și forma înscrisului sub semnătură privată. Evaluăm riscul de trafic de persoane în cazul unor astfel de deplasări drept comparabil cu acela care ar exista în cazul în care aceste persoane părăsesc neînsoțite țara în condițiile instituite de O.U.G. nr. 25/2024, risc care pare să fie acceptat de autoritățile române. Prezența unor cadre didactice însoțitoare care prin natura profesiei își asumă o răspundere sporită este, din perspectiva noastră, de natură să aducă garanții suplimentare care pot compensa lipsa formei autentice.

Pentru a minimiza și mai mult riscurile, o astfel de soluție legislativă ar putea fi aplicabilă exclusiv în cazul minorilor care se deplasează, pe cale terestră, în state din spațiul Schengen folosind drept document de călătorie *cartea de identitate*. Într-adevăr, există o serie de state non-Schengen care acceptă cartea de identitate pentru călătoria cetățenilor români, însă acestea fie au o poziție geografică care îngreunează deplasările pe cale terestră (Irlanda, Cipru), fie nu fac parte din Uniunea Europeană și nu aplică acele măsuri europene de cooperare polițienească transfrontalieră care ar putea contrabalansa eventualele efecte negative în legătură

²³ Redăm, în cele ce urmează, art. 371⁶ Cod civil francez, în redactarea sa originală: „*L'enfant quittant le territoire national sans être accompagné d'un titulaire de l'autorité parentale est muni d'une autorisation de sortie du territoire signée d'un titulaire de l'autorité parentale. Un décret en Conseil d'Etat détermine les conditions d'application du présent article*”.

cu traficul de minori (Serbia, Republica Moldova etc.), motiv pentru care considerăm că pot fi păstrate în raport cu aceste țări regulile actuale²⁴.

În plus, pentru a ranforșa echilibrul dintre principiul liberei circulații și siguranța pe care forma autentică o aduce în ceea ce privește existența unui acord al reprezentanților/ocrotitorilor legali, propunem în plus o nouă modificare a art. 30 alin. (7) din Legea nr. 248/2005, în sensul în care declarațiile-acord să poată îmbrăca forma generală a „înscrisului autentic” în sensul art. 269 din Codul de Procedură Civilă²⁵, care nu se limitează strict la înscrisul autentic notarial. Așadar, după modelul unor state europene care fac parte din spațiul Schengen precum Grecia²⁶, Italia²⁷ și Spania²⁸, într-un astfel de mecanism declarațiile autentice vor putea fi întocmite, de pildă, și în fața unor reprezentanți din cadrul Poliției Române, Poliției de Frontieră sau autorităților publice locale. Această chestiune ar putea constitui o soluție și pentru acele situații în care cei chemați să își exprime acordul locuiesc în mediul rural sau mic-urban, acolo unde numărul birourilor notariale este disproporționat de redus în raport cu cel al secțiilor de poliție sau al primăriilor. Aceste servicii vor putea fi prestate în urma achitării unei taxe cu o valoare simbolică (5-10 lei) sau chiar cu titlu gratuit.

În orice caz, apreciem că soluția adoptată de către autoritățile române prin O.U.G. nr. 25/2024 nu va rămâne decât una tranzitorie, temporară, în așteptarea ridicării controalelor și la frontierele terestre, acolo unde capacitatea efectivă de verificare a condițiilor de călătorie este mult mai redusă comparativ cu numărul limitat de aeroporturi, respectiv porturi prin care sunt aplicate noile reguli începând cu 31 martie 2024. Această concluzie reiese, mai cu seamă, și din faptul că, în mod regretabil și criticabil, autoritățile române au adoptat legislația ce vizează călătoria minorilor cu doar 10 zile înainte de aderarea la Spațiul Schengen

²⁴ A se vedea <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/main/pg-conditii-generale-de-calatorie-in-statele-pentru-care-nu-este-necesara-viza-de-intrare-119.html>. Accesat la 7 mai 2024.

²⁵ „(1) Înscrisul autentic este înscrisul întocmit sau, după caz, primit și autentificat de o autoritate publică, de notarul public sau de către o altă persoană investită de stat cu autoritate publică, în forma și condițiile stabilite de lege. Autenticitatea înscrisului se referă la stabilirea identității părților, exprimarea consimțământului acestora cu privire la conținut, semnătura acestora și data înscrisului. (2) Este, de asemenea, autentic orice alt înscris emis de către o autoritate publică și căruia legea îi conferă acest caracter”. Din literatura de specialitate (a se vedea, spre exemplu, G. Boroș - coord., Codul de procedură civilă comentat, Hamangiu, 2016, consultat în biblioteca virtuală Sintact.ro) se rețin condițiile actului autentic ca fiind următoarele: *calitatea sau calificarea celui care instrumentează actul* în întregime sau care autentifică un act prezentat de particulari – anume agentul instrumentator al actului trebuie să fie investit de stat cu *exercițiul acelei autorități publice* și să respecte condițiile și limitele exercițiului funcției sale, iar înscrisul să fie întocmit *în forma și în condițiile cerute de lege*.

²⁶ A se vedea <https://www.gov.gr/en/sdg/travel-within-eu/travel-documents/general/travel-documents-for-minors>. Accesat la 7 mai 2024.

²⁷ A se vedea <https://sdg.interno.gov.it/en/a1-documents-required-when-travelling-across-borders-within-union>. Accesat la 7 mai 2024.

²⁸ A se vedea <https://www.interior.gob.es/opencms/en/servicios-al-ciudadano/tramites-y-gestiones/dni/autorizacion-para-viaje-de-menores-al-extranjero/>. Accesat la 7 mai 2024.

pe cale aeriană și maritimă, fapt care, din punctul nostru de vedere, a fost de natură să aducă o oarecare stare de incertitudine.

În concluzie, momentul aderării la spațiul Schengen este, fără îndoială, unul care aduce provocări ținând seama de numărul semnificativ de persoane care nu vor mai fi obligate să efectueze controlul documentelor (aprox. 15,7 milioane de persoane au călătorit în anul 2023 spre/dinspre alte state membre Schengen pe cale aeriană²⁹). Acestea fiind spuse, ne exprimăm speranța că beneficiile care decurg din noua situație în care se află România ca stat membru al spațiului Schengen vor fi mai numeroase decât riscurile inerente eliminării filtrelor sistematice de identitate și că se va putea menține un nivel înalt de siguranță prin colaborarea activă cu celelalte țări și încrederea reciprocă la nivel european.

Bibliografie:

- 1) Autorisation de sortie du territoire: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1359> (accesat la 20 martie 2024);
- 2) Apatzidou Vasiliki, *Schengen reform: "alternatives" to border controls to curb "secondary movements"*, European papers, vol. 7, nr. 2/2022;
- 3) Bogdan Dragoș, Pintilie Constantin Cosmin, *Schengen: între speranță și drept*, articol publicat în Portal Universul Juridic, 11 decembrie 2023;
- 4) Boroï Gabriel - coord., *Codul de procedură civilă comentat*, Hamangiu, 2016;
- 5) Codul frontierelor Schengen (Regulamentul (UE) 2016/399 al Parlamentului European și al Consiliului, JO L 77, 23.3.2016, pp. 1-52);
- 6) Decizia (UE) 2024/210 a Consiliului din 30 decembrie 2023 privind aplicarea integrală a dispozițiilor acquis-ului Schengen în Republica Bulgaria și în România, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 04.01.2024, versiunea în limba română disponibilă pe internet la adresa https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202400210 (accesat la 10 martie 2024);
- 7) Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, la 20 noiembrie 1989;
- 8) *Free movement of persons* (Fact sheets on the European Union 2024), document disponibil la adresa web: https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/en/FTU_4.1.3.pdf (accesat la data de 20.03.2024);
- 9) Frontex (2015), European Agency for the management of operational cooperation at the external borders of the member states of the European Union, *Vega Handbook: Children at airports. Children at risk on the move. Guidelines for border*

²⁹ „Avionul, al doilea mijloc de transport internațional preferat în România în 2023”, <https://boardingpass.ro/avionul-al-doilea-mijloc-de-transport-international-preferat-in-romania-in-2023/>. Accesat la 31 martie 2024.

guards, disponibil prin accesarea linkului: <https://data.europa.eu/doi/10.2819/683169>. (accesat la data de 07.05.2024);

10) Annex to the Commission Recommendation establishing a common "Practical Handbook for Border Guards (Schengen Handbook)" to be used by Member States' competent authorities when carrying out the border control of persons, disponibil la adresa web: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14348-2022-INIT/en/pdf> (accesat la data de 19.04.2024);

11) Codul civil francez accesat prin intermediul bazei de date legislative: www.legifrance.gouv.fr;

12) Legea nr. 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 682 din 29 iulie 2005, cu modificările și completările ulterioare;

13) Legea nr. 247 din 20 iulie 2023 pentru completarea Legii nr. 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 673 din 21 iulie 2023;

14) Proiectul inițial de Ordonanță de Urgență pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul străinilor și al frontierei, disponibil pe internet la adresa https://sgglegis.gov.ro/legislativ/docs/2024/03/xfs7rcgbn tz8dkyj59_h.pdf (accesat la 10 martie 2024);

15) O.U.G. nr. 25 din 21 martie 2024 pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul străinilor și al frontierei, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 250 din 22 martie 2024;

16) <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/main/pg-conditii-generale-de-calarie-in-statele-pentru-care-nu-este-necesara-viza-de-intrare-119.html> (accesat la 7 mai 2024);

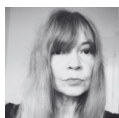
17) <https://www.gov.gr/en/sdg/travel-within-eu/travel-documents/general/travel-documents-for-minors>. (accesat la 7 mai 2024);

18) <https://sdg.interno.gov.it/en/a1-documents-required-when-travelling-across-borders-within-union>. (accesat la 7 mai 2024);

19) <https://www.interior.gob.es/opencms/en/servicios-al-ciudadano/tramites-y-gestiones/dni/autorizacion-para-viaje-de-menores-al-extranjero/>. Accesat la 7 mai 2024.

20) „Avionul, al doilea mijloc de transport internațional preferat în România în 2023”, <https://boardingpass.ro/avionul-al-doilea-mijloc-de-transport-international-preferat-in-romania-in-2023/> (accesat la 31 martie 2024).

BENEFICIUL RATAT ȘI COMISIONUL DATORAT DE CĂTRE DEBITORUL CONSUMATOR CREDITORULUI BANCAR PENTRU RAMBURSAREA ANTICIPATĂ A CAPITALULUI ÎMPRUMUTAT, DUPĂ DECIZIA CJUE ÎN CAUZA VR BANK RAVENSBURG-WEINGARTEN

Conf. univ. dr. Juanita GOICOVICI

Abstract

The article approaches the problematics of allocating a compensation for the early repayment by the consumer of the borrowed sum, in the perimeter of the B2C credit contracts, as emphasized in the CJEU's decision in the VR Bank Ravensburg-Weingarten case, C-536/22. The study argues that the interest charged covers for the creditor the missed benefits, and the additional fee for early repayment is not legally justified. The professional creditor's right to a compensation penalising the debtor's choice of early repayment of the credit instalments lacks legal basis. If the contrary thesis were to be accepted, the debtor would be penalised for having voluntarily performed the main obligation to pay the credit instalments, as a conceptual and practical approach which cannot be legally justified. The permissive interpretative version would hold inadequate accents, since it encourages the importing of classical civil law legal mechanisms which would be inappropriate or inadequate to B2C relations, compromising the very relevance of the actions against unfair terms related to B2C clauses stipulating that the professional creditors would be entitled to compensation for early repayment.

Keywords: loss of profit, missed benefits, consumer, early repayment, right to compensation, credit contract.

1. Preliminarii

Problematica compensării, pentru creditorul profesionist, a beneficiului ratat ca urmare a sistării curgerii dobânzilor pentru sumele din capitalul rambursat anticipat primește accente bulversante, prin prisma efectului descurajant pe care aplicarea clauzei de compensare l-ar avea asupra intenției debitorului consumator de a se debarasa cu o vigență accelerată de obligația rambursării sumelor împrumutate. La „nadir”, întunecând orizonturile exercitării dreptului de rambursare anticipată recunoscut creditorului consumator, intervin interogații precum:

compensarea creditorului bancar pentru beneficiul ratat (al dobânzii neîncasate ca urmare a „comprimării” intervalului de timp pentru care se acordă împrumutul, ca urmare a intervenirii rambursării anticipate) nu s-ar analiza în penalizarea debitorului (inadmisibilă, juridic¹) pentru executarea voluntară a principalei sale obligații generate în contractul de împrumut, obligația de rambursare a capitalului împrumutat? „Sanționarea” sau penalizarea efortului consumatorului debitor de a restitui anticipat sumele împrumutate ar putea fi motivată *in extremis* pe considerente de echitate economică, însă cât de reale sunt premisele unei imposibilități de revalorificare/fructificare imediată, de către creditorul profesionist (care nu acordă împrumuturi ocazionale, ca elemente episodice, ci al cărui obiect principal de activitate este reprezentat de prestarea serviciilor financiare de creditare), a sumelor rambursate anticipat? „Importul” și „aclimatizarea” unei soluții tipice din sfera raporturilor civile clasice de creditare², cum este cea a compensării elementelor din categoria *lucrum cessans* printr-o compensație alocată creditorului care ratează posibilitatea perceperii dobânzii (fructelor civile) care ar fi fost generate de capitalul împrumutat dacă intervalul stipulat inițial pentru efectele contractului s-ar fi menținut și ar menține pertinența în perimetrul serviciilor bancare de

¹ Potrivit dispozițiilor art. 40 alin. (3) din O.U.G. nr. 52/2016, modificată cel mai recent prin O.U.G. nr. 15/2024 privind administratorii de credite și cumpărătorii de credite, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative privind contractele de credit pentru consumatori, „Consumatorul are dreptul, în orice moment, să își îndeplinească integral sau parțial obligațiile care îi revin în temeiul unui contract de credit înainte de încetarea acestuia. În acest caz, consumatorul are dreptul la o reducere a costului total al creditului, această reducere constând în dobânda și costurile aferente sumei rambursate anticipat pentru perioada dintre data rambursării anticipate și data prevăzută pentru încetarea contractului de credit”.

Dreptul consumatorului de a rambursa anticipat nu poate fi condiționat de plata unei anumite sume minime sau de un anumit număr de rate, aspect precizat textual în art. 41 alin. (1) din O.U.G. nr. 52/2016. Generarea unui drept de opțiune al consumatorului între două variante alternative de derulare a raporturilor contractuale posterior rambursării (totale sau parțiale) anticipate este menționată în cuprinsul art. 41 alin. (2) din actul normativ: „(2) În cazul rambursării anticipate parțiale, consumatorul are dreptul să aleagă între:

- a) menținerea valorii ratei lunare și diminuarea perioadei de creditare inițiale;
- b) diminuarea valorii ratei lunare și menținerea perioadei de creditare inițiale;
- c) diminuarea valorii ratei lunare și diminuarea perioadei de creditare inițiale.

(2[^]1) Creditorul oferă, în scris, consumatorului, la cererea acestuia, o simulare pentru fiecare dintre cele 3 opțiuni prevăzute la alin. (2). Creditorul are obligația de a informa consumatorul cu privire la acest drept. O copie a simulării furnizate va fi păstrată de creditor, iar altă copie va fi înmănată consumatorului.

(3) Creditorul nu are dreptul să aplice penalizări, să perceapă compensație sau orice alte costuri de la consumator în cazul rambursării anticipate”.

² Juanita Goicovici, „Aprecieria caracterului abuziv al clauzelor contractuale în cazuistica recentă a CJUE și impactul acesteia asupra jurisprudenței naționale: schimbări palpabile sau implicare secvențială?”, *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Seria Științe Juridice*, Tomul LXVI/II, 2020, pp. 47-63.

creditare B2C, în pofida premiselor radical diferite (prin prisma inegalității posturii contractuale)?

Cauza *VR Bank Ravensburg-Weingarten*³ a provocat reflexia practicienilor pe o suită de paliere, în ansamblul lor subordonate problemei de a stabili existența și întinderea dreptului creditorului bancar la compensație pentru beneficiul ratat (fructele civile neîncasate sub forma dobânzilor aplicate capitalului împrumutat) ca urmare a rambursării anticipate (totale sau parțiale) a sumelor împrumutate de către debitorul consumator.

Argumentele înaintate în prezentul comentariu sunt direcționate către aserțiunea potrivit căreia dobânda (fixă/variabilă) percepută acoperă pentru creditor *lucrum cessans*, astfel încât comisionul suplimentar de rambursare eşalonată nu se mai justifică juridic, nefiind permis creditorului profesionist să încerce a acroșa o obligație de plată a unei sume cu titlu de comision pentru executarea de către debitor a obligației principale de plată (a ratelor de credit); dacă s-ar admite soluția contrară, debitorul ar avea de executat o obligație de plată (a unui comision) pentru că și-a executat obligația principală de plată (a ratelor de credit), aspect care juridic nu poate fi justificat, întrucât ar însemna ca debitorul să fie „penalizat” pentru că și-a executat la termen obligația principală de plată a ratelor (în caz contrar, la momentul la care și-ar executa obligația de rambursare la scadență, conform contractului, debitorul ar urma să plătească, cu titlu de comision, o sumă suplimentară pentru a-i fi acceptată ca valabilă executarea obligației principale, ceea ce legiuitorul european, respectiv cel național au conchis că nu se poate motiva prin logica juridică aplicabilă prestării serviciilor de finanțare B2C).

³ CJUE, camera a 5-a, hotărârea din 14 martie 2024, în cauza C-536/22, ECLI:EU:C:2024:234, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=283830&pageIndex=0&doclang=ro&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1427172>. În cauza *VR Bank Ravensburg-Weingarten*, consumatorii aflați în postura de reclamanți în litigiul privitor la prezența unor clauze abuzive contractaseră, în 11 ian. 2019, un credit pentru investiții imobiliare, în valoare de 236 000 de euro în vederea achiziționării unui apartament, cu dobândă fixă, contract de adeziune în care profesionistul creditor introdusese dispoziții (nesupuse negocierii) referitoare la rambursarea anticipată a împrumutului și la compensația datorată creditorului pentru rambursarea anticipată. Clauza referitoare la compensația pentru rambursare anticipată prevedea că, pentru a calcula prejudiciul financiar suferit de creditor ca urmare a rambursării anticipate, beneficiul nerealizat al creditorului va fi calculat prin raportare la elementul randamentului fictiv pe care s-ar putea aștepta să îl obțină creditorul dacă ar reinvesti fondurile eliberate prin rambursarea anticipată în obligațiuni ipotecare cu scadență identică cu cea a împrumutului. În cauza comentată, a intervenit transferul dreptului de proprietate asupra imobilului în temeiul unui contract de vânzare-cumpărare, debitorii consumatori restituind anticipat integral creditul din suma încasată cu titlu de preț, iar suplimentar au achitat o compensație de rambursare anticipată în valoare de aproximativ 28.000 euro, în temeiul clauzei contractuale atacate ulterior de aceștia sub suspiciunea că ar prezenta caracter abuziv.

2. Direcții argumentative orientate către invalidarea dreptului creditorului bancar la compensarea dobânzii neîncasate ca efect al rambursării anticipate

Tezele argumentative pe care se sprijină soluția invalidării dreptului creditorului la compensație pentru rambursare anticipată sunt în număr de patru:

(i) un argument de echitate și de disciplină contractuală, centrat pe aserțiunea conform căreia riscul menținerii într-o stare de „nefructificare” a sumelor încasate anticipat, deși prezent în cazul particularilor ori al subiectelor de drept civil care acordă împrumuturi ocazionale, nu se regăsește în situația creditorului bancar, printre obiectele principale de activitate ale căruia se numără inclusiv plasarea capitalului prin credite contractate cu caracter oneros;

(ii) un argument de oportunitate și de tehnică juridică, focalizat pe ideea inadvertenței și inadecvării recurgerii la normele dreptului comun (civil/comercial) pentru rezolvarea problemei retribuirii elementului *lucrum cessans* pentru creditorul bancar în raporturile B2C în eventualitatea rambursării anticipate, raporturi caracterizate printr-o inegalitate⁴ ostensibilă între părțile contractuale;

(iii) argumentul literal, în dreptul român al consumului, al prohibiției aplicabile clauzelor care prevăd încasarea unei compensații pentru rambursare anticipată în materia creditelor cu destinație de investiție imobiliară (art. 40 alin. (3) din O.U.G. nr. 52/2016, modificată), coroborat cu argumentul efectului punitiv și descurajant pentru debitorul care alge să își achite anticipat obligațiile de plată;

(iv) argumentul extras din riscul privării de utilitate a prevederilor legale din dreptul unional/național al consumului privitoare la plafonarea (cu titlu de comision/cost al serviciilor ancilare accesate de consumator la momentul rambursării anticipate) comisionului de rambursare anticipată la nivelul maxim de 0,5% x suma rambursată anticipat, pentru creditele contractate pentru o durată inferioară termenului de 12 luni și de maxim de 1% x suma rambursată anticipat, pentru creditele contractate pentru o durată superioară termenului de 12 luni; deși textul art. 67 din O.U.G. nr. 50/2010, cu modificările ulterioare, nu se referă la compensarea pentru creditor a elementelor din categoria *lucrum cessans* ori a beneficiului nerealizat, ci la comisionul perceput pentru reajustarea/reemiterea graficului de rambursare ori, în cazul rambursării integrale, eliberarea documentației care atestă încetarea/stingerea raporturilor contractuale, se poate aprecia că respectivul plafon legal ar deveni iluzoriu, creditorul bancar putând transfera povara financiară aplicată debitorului consumator dinspre situația în care ar încasa comisionul de rambursare anticipată (plafonat prin legislația specială) către situația în care ar masca aceste intenții de eludare a textelor legale sub forma clauzei de compensare pentru rambursare anticipată (dacă s-ar admite că, în cazul ultimei

⁴ Maddalena Ginestri, „Equality or Superiority of the Weak Party? Consumer Protection and the Issues at Stake”, *European Review of Contract Law*, vol. 19, nr. 4, 2023, pp. 375-393, <https://doi.org/10.1515/ercl-2023-2022>.

specii de clauze, nu ar interveni un plafon legal ori o cauză de nulitate/ineficacitate).

Apreciem că argumentele care ar putea fi înaintate în perimetrul contractului civil de împrumut de consumație, în ipotezele care presupun rambursarea anticipată, integrală sau parțială a capitalului împrumutat, pentru a valida pretențiile creditorului la compensarea beneficiului nerealizat ca urmare a sistării curgerii dobânzii asupra sumelor recuperate nu se pot regăsi în materia împrumuturilor bancare B2C. Pentru creditorul bancar, nu doar că este inexistent riscul nefructificării rapide a capitalului împrumutat prin recontractarea (în calitate de creditor) a unor împrumuturi pe piața de creditare B2C sau pe piața interbancară, dar, în practică, această operațiune necesită câteva secunde, minute ori cel mult (rarisim) zile, pentru relocarea sumelor recuperate prin rambursarea de către debitorii consumatori, acordându-le altor potențiali debitori, percepând dobândă (fructele civile generate de capitalul împrumutat) ori investindu-le în obligațiuni și alte titluri de valoare; astfel, argumentul ratării beneficiului încasării dobânzii pentru sumele rambursate anticipat nu doar că este illogic și lipsit de relevanță în raporturile de credit B2C, dar frizează absența oricărei temperanțe.

Dacă, pentru creditorul clasic, ca subiect de drept civil (persoană fizică ce acordă ocazional împrumuturi de tip *mutuum* în valorificarea sumelor de bani economisite ori o persoană juridică având un obiect de activitate altul decât cel al serviciilor de finanțare și care, ocazional, recurge la variante de creditare B2B în postura de creditor), ratarea beneficiului dobânzii (perceperii fructelor civile) pentru intervalul „abreviat” prin rambursarea anticipată ar putea ridica problema pertinentei alocării unor sume compensatorii (îndeosebi dacă există suportul oferit de inserarea unei clauze exprese de compensare, negociată cu debitorul, iar nu o clauză de adeziune), pentru considerentul că îi va fi dificilă relocarea rapidă ori cu o anumită fluiditate a sumelor către o altă destinație la fel de profitabilă (iar menținerea sumelor în patrimoniul său ca „inactive” ar implica riscul deprecierei valorice), pentru creditorul bancar în raporturile de creditare B2C, argumente de ordinul celor enunțate în raporturile B2B ori C2C nu se înconjoară de aceeași credibilitate, devenind mai degrabă ilogice sau transformându-se în sofisme inacceptabile. Pentru creditorul bancar, nu doar că nu se materializează în practică riscul deprecierei sumelor „inactive” (nefructificate) recuperate ca urmare a rambursării anticipate a împrumuturilor B2C, dar însăși fructificarea aceluiași sume face parte din categoriile de activități curente, care cel mai adesea necesită microni de secunde pentru „reactivarea” pe alte premise contractuale a capacității bunului frugifer (capitalul împrumutat) de a genera profit pentru creditorul bancar.

Pe palierul secund al argumentației (cu o importanță egală, însă, cu a primului set de argumente) se situează, după cum am antamat în paragrafele anterioare, inadecvarea recurgerii la normele dreptului comun (civil/comercial) pentru rezolvarea problemei retribuirii elementului *lucrum cessans* pentru creditorul bancar în

raporturile B2C în baza unor clauze potențial abuzive (convenite în absența negocierii, în formularea imprimată de *proferens*) care ar consacra dreptul creditorului profesionist la compensație pentru rambursare anticipată. Ilustrativ este exemplul cauzei *VR Bank Ravensburg-Weingarten*, în care clauza litigioasă (al cărei caracter abuziv era invocat de către consumator) prevedea dreptul profesionistului de a încasa o compensație într-un quantum deloc neglijabil, de 28.000 euro pentru rambursarea integrală anticipată a unui credit imobiliar de 236.000 euro. Cuantumul compensației menționate în contractul de credit litigios era descurajant în mod ostensibil pentru debitorul consumator, în contextul în care legislația unională este orientată către diminuarea riscului de supraîndatorare a particularilor prin contractarea serviciilor financiare de creditare și către încurajarea debarasării cât mai rapide, printr-o executare voluntară, de obligațiile de plată asumate de consumatori în contractele de credit.

Terțiară în suita argumentelor contrare acordării unei compensații creditorului bancar în ipotezele rambursării anticipate a capitalului împrumutat, este aserțiunea potrivit căreia există legislații naționale, într-unele din statele membre, fiind și cazul dreptului român al consumului, care prevăd interzicerea perceperii unei compensații pentru rambursare anticipată; astfel, încasarea unei compensații pentru rambursare anticipată în materia creditelor cu destinație de investiție imobiliară este prohibită *de plano* conform prevederilor art. 40 alin. (3) din O.U.G. nr. 52/2016, modificată, fără a se mai intra în dezbaterile asupra fondului clauzei ori asupra caracterului formal-netransparent (pentru a evalua caracterul său abuziv). Plasarea, în materia creditelor imobiliare B2C, a clauzelor care prevăd o compensație pentru rambursare anticipată pe „lista neagră” a clauzelor abuzive este salutară, pentru că extirpă posibilitatea generării unor soluții de practică neunitară în aplicarea legislației specifice dreptului consumului; de altfel, în aplicarea art. 77 din Codul consumului, clauzele obscure sau susceptibile de multiple accepțiuni se interpretează invariabil în favoarea consumatorului. Cu toate acestea, ar putea persista „riscul importării” unor argumente dinspre dreptul civil comun, în perimetrul căruia compensarea beneficiului nerealizat ca urmare a rambursării anticipate este permisă, însă apreciem că, în virtutea principiului *specialia generalibus derogant*, preeminența normelor consumeriste prohibitive ar elimina dilemele referitoare la posibilitatea instanțelor de a valida dreptul creditorului profesionist la o astfel de compensație, cel puțin pe teritoriul creditării imobiliare, problematica enunțată urmând să subziste doar pentru celelalte specii de creditare B2C.

În fine, merită a fi subliniat faptul că, simetric, dacă s-ar admite că, pentru creditorul bancar și, în general, pentru creditorul profesionist, ar putea fi concepută survenirea unei pierderi patrimoniale (din categoria beneficiului ratat) ca urmare a recuperării anticipate a unor secvențe ori a totalității capitalului împrumutat unui debitor consumator, rămâne cel puțin la fel de pertinentă observația că și pentru

debitorul consumator care recurge la gestul rambursării anticipate, poate fi concepută survenirea aceluiași tip de „beneficiu ratat”, dat fiind faptul că sumele destinate rambursării anticipate a creditorului ar fi putut fi direcționate către destinații mai profitabile, mai avantajoase (psihologic ori economic) ori mai fructuoase (investiții participative, investiții în bunuri a căror valoare se consolidează etc.). Alegând să aloce respectivele sume în direcția onorării anticipate a obligației de restituire a capitalului împrumutat, debitorul consumator renunță, la rândul său, la versiuni distincte de fructificare a sumelor în cauză.

La polul opus, în sprijinul recunoașterii dreptului creditorului profesionist la compensarea elementului *lucrum cessans* în ipoteza rambursării anticipate pot fi invocate două argumente: un argument de text din legislația unională și unul desprins din versiunea interpretativă permisivă, care încurajează „importul” unor mecanisme aparținând raporturilor de drept civil clasic pentru a fi transpuse în perimetrul raporturilor contractuale consumeriste. Textele Directivei (UE) 2023/2225 din 18 octombrie 2023 privind contractele de credit de consum și de abrogare a Directivei 2008/48/CE⁵ sunt permissive aplicării unei compensații de rambursare anticipată, însă permit legiuitorilor din statele membre să limiteze, în perimetrul creditelor de consum, posibilitatea compensării creditorului la situațiile în care suma rambursată într-o perioadă de 12 luni ar depăși un anumit prag minim, care condiționează reținerea compensației, această compensație nefiind aplicabilă sumelor mici sau situate sub pragul valoric minimal care ar urma să fie stabilit prin legislația națională (prag situat sub cuantumul de 10.000 EUR). În considerentul (70) al Directivei 2023/2225⁶, netranspusă în dreptul român la momentul redactării prezentului comentariu, se precizează că poate fi practică de către creditorul profesionist o compensație de rambursare anticipată în materia creditelor pentru consum, însă nu pentru a acoperi orice tip de *lucrum cessans*, ci numai „pentru costurile legate direct de rambursarea anticipată”, expresie care glisează către zona comisionului de rambursare anticipată (perceput pentru serviciile ancilare implicate în reajustarea raporturilor contractuale ca urmare a rambursării anticipate).

Totodată, în considerentul (70) al Directivei 2023/2225 sunt enunțate principiile aplicabile stabilirii compensației datorate creditorului: (i) principiul transparenței și caracterul inteligibil al clauzelor care prevăd modalitatea de calcul a compensației; (ii) metoda de calcul selectată să nu prezinte un grad excesiv de complexitate, ci să fie facil de aplicat; (iii) să fie facilitat controlul ori supravegherea mecanismelor de stabilire a compensației (control realizat de către autoritățile competente). Relevant este, de asemenea, considerentul (71) al Directivei 2023/2225, care consacră permisiunea acordată legiuitorului din statele membre de a adopta norme speciale pentru a prevedea că această compensație pentru rambursare

⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302225.

⁶ Esther Arroyo Amayuelas, „A Third Directive on Consumer Credit”, *European Review of Contract Law*, vol. 20, nr. 1, 2024, pp. 1-24, <https://doi.org/10.1515/ercl-2024-2001>.

anticipată, astfel cum am menționat în paragrafele precedente, va fi „solicitată de creditor numai cu condiția ca suma rambursată într-o perioadă de 12 luni să depășească un anumit prag definit de statele membre. La stabilirea pragului, care nu ar trebui să depășească cuantumul de 10.000 EUR, statele membre ar trebui să ia în considerare valoarea medie a creditelor de consum de pe piața lor internă”⁷.

De asemenea, intervin exigențe ale respectării obligației pre-contractuale de informare, conform prevederilor art. 10 alin. (5) lit. (j) din Directiva 2023/2225, pentru informarea consumatorului în etapa precontractuală asupra eventualei percepții a unei compensații de rambursare anticipată, specificându-se și modalitatea selectată pentru calculul acesteia, respectiv exigențe ale formalismului informativ aplicabil mențiunilor a căror includere expresă în cuprinsul contractului de credit este obligatorie, conform art. 21 alin. (2) lit. (s) din Directiva menționată.

În materia creditelor pentru investiții imobiliare B2C, considerentul (66) al Directivei 2014/17/UE „privind contractele de credit oferite consumatorilor pentru bunuri imobile rezidențiale” specifică în manieră evazivă, aproape ambiguă, posibilitatea percepției de către creditor a unei compensații pentru rambursare anticipată⁸, cu condiția ca valoarea acesteia să nu depășească nivelul pierderii economice suferite de creditor ca urmare a rambursării anticipate; expresia inserată în considerentul actului normativ unional pare să trimită, în cea mai fericită versiune interpretativă, la acoperirea elementului „*damnum emergens*” (pierderea economică efectiv suferită de creditor ori prejudiciul economic direct atașat rambursării anticipate), ceea ce ar restrânge considerabil domeniul substanțial de aplicare a acestui mecanism compensatoriu la cazurile în care, rarissim, rambursarea anticipată (care, în fond, are natura unei executări voluntare a unei obligații de plată) ar intra în coliziune cu interesele economice ale creditorului, generând un prejudiciu autonom, altul decât pierderea dobânzii pentru perioada de timp „abreviată” ca urmare a rambursării anticipate (neîncasarea dobânzii nereprezentând *per se* un prejudiciu autonom, în accepțiunea de consecință patrimonială negativă a neexecutării unei obligații generale ori contractuale, ci reprezentând un element din categoria *lucrum cessans*, a beneficiului nerealizat).

⁷ Totodată, conform precizărilor din considerentul (93) al Directivei 2023/2225, acest tip de abordare ar urma să fie supus în viitor unei evaluări întreprinse de Comisia Europeană „pentru a analiza pragul superior de 100.000 EUR prevăzut în aceasta și procente utilizate pentru calcularea compensației de plată în caz de rambursare anticipată, precum și o evaluare pentru a stabili dacă domeniul de aplicare al prezentei directive rămâne adecvat în ceea ce privește contractele de credit care sunt garantate cu bunuri imobile nerezidențiale”.

⁸ Considerentul (66) al Directivei 2014/17/UE specifică: „În condițiile stabilite de statele membre se poate prevedea, de asemenea, că creditorul ar trebui să aibă dreptul la o compensație echitabilă și justificată obiectiv pentru costurile potențiale legate de rambursarea anticipată a creditului. În cazurile în care statele membre prevăd că creditorul are dreptul la compensație, aceasta ar trebui să fie o compensație echitabilă și justificată obiectiv pentru eventualele costuri legate în mod direct de rambursarea anticipată a creditului în conformitate cu normele naționale în materie de compensare. Compensația nu ar trebui să depășească pierderea economică suferită de creditor”.

Relevanță prezintă, însă, textul art. 25 alin. (3) din Directiva 2014/17/UE, care, în perimetrul creditelor imobiliare, alocă legiuitorului național prerogativa stabilirii unui drept la compensație al creditorului pentru rambursările anticipate, dar pe care o poate plafona, acordarea acestei compensații fiind condiționată de existența unui element justificator pertinent (așadar, fără a putea generaliza aplicarea unei compensații în toate cazurile de rambursare anticipată, ci mai degrabă este vizată o aplicare *cum grano salis*): „Statele membre pot prevedea că creditorul are dreptul, atunci când este justificat, la o compensație echitabilă și obiectivă pentru eventualele costuri legate direct de rambursarea anticipată a creditului, dar nu impun o penalizare pentru consumator. În această privință, compensația nu depășește pierderea financiară suportată de creditor. În aceste condiții, statele membre pot prevedea că compensația nu poate depăși un anumit nivel sau poate fi permisă numai pentru o anumită perioadă”. Sintagma întrebuințată în textul actului normativ unional reia ideea corelării nivelului compensației cu cel al „costurilor legate direct de rambursarea anticipată a creditului”.

Suplimentar conexiunii directe instalate între compensația alocată creditorului și costurile rambursării anticipate (un indiciu, în opinia noastră, că, în realitate, textul art. 25 alin. (3) al Directivei 2014/17 trimite, în realitate, la un comision, iar nu la o compensație, și anume la prețul serviciilor ancilare legate de reajustarea raporturilor contractuale ca urmare a rambursării anticipate), este necesar ca sumele percepute suplimentar de către creditor cu titlu de compensație (în realitate, în accepțiunea pe care considerăm că am putea-o imprima textului normativ unional, comisionului de rambursare anticipată) să nu se transforme într-un instrument contractual punitiv, de penalizare (interzisă, juridic) a debitorului pentru inițiativa executării voluntare (anticipate) a obligațiilor sale contractuale⁹.

Reperetele astfel fixate sunt „dinamitate” însă de prevederile secțiunii nr. 9 din „Partea B a FEIS (Fișa Europeană de Informații Standardizate, remisă consumatorului la momentul formării contractului) care specifică: „În secțiunea cu privire la costurile de lichidare, creditorul atrage atenția consumatorului asupra eventualelor costuri de lichidare sau a altor costuri plătibile în cazul rambursării anticipate pentru a compensa creditorul și, în funcție de posibilitate, precizează cuantumul acestora. În cazul în care cuantumul compensației depinde de mai mulți factori, de exemplu de suma rambursată sau de rata dobânzii care prevalează la momentul rambursării anticipate, creditorul indică modul în care va fi calculată compensația

⁹ Clauzele privitoare la comisionul pentru serviciile ancilare conexe rambursării anticipate (a) trebuie diferențiate nu numai de clauzele privitoare la compensația datorată creditorului pentru beneficiul nerealizat, (b) a căror validitate este contestată, ci și în raport cu clauzele penale sau de penalizare a întârzierilor în executarea obligației de plată, (c) gestionate conform prevederilor art. 28 alin. (2) din Directiva 2014/17/UE, conform cărora: „(2) Statele membre pot impune ca, în cazurile în care se permite creditorului să stabilească și să impună costuri asupra consumatorului în temeiul nerespectării obligației de plată, costurile respective să nu depășească cuantumul necesar pentru a compensa creditorul pentru costurile suportate în urma nerambursării”.

și indică suma maximă la care s-ar putea ridica costul sau, în cazul în care acest lucru nu este posibil, un exemplu edificator pentru a-i ilustra consumatorului nivelul compensației în funcție de diverse scenarii posibile”. Din sintagmele la care recurge legiuitorul european („cuantumul compensației depinde de mai mulți factori, de exemplu de suma rambursată sau de rata dobânzii care prevalează la momentul rambursării anticipate”) ar putea rezulta că dreptul creditorului profesionist la compensație subîntinde zona acoperirii beneficiului nerealizat ca urmare a încetării percepției dobânzii aferente intervalului temporal eliminat prin rambursarea anticipată, ceea ce ne întoarce către dezbaterea pertinentei (sub aspect substanțial, al fondului) percepției compensației de rambursare anticipată, cât timp, ratând dobânda care ar fi fost încasată pentru capitalul rambursat anticipat, creditorul profesionist va putea încasa dobânzi în viitoarele raporturi contractuale generate ca urmare a refructificării sumelor recuperate prin rambursare anticipată. Totodată, pare imposibil, nu doar dificil de dovedit, în fața instanțelor naționale, faptul că sumele recuperate prin rambursare anticipată nu sunt cele valorificate de creditorul profesionist în alte raporturi de creditare, ci au rămas „inactive” (nefructificate) un anumit interval de timp pe durata căruia Nealimentarea patrimoniului său cu valoarea dobânzii (beneficiul ratat) să poată fi transferată în sarcina debitorului consumator cu titlu de compensație pentru rambursarea anticipată a capitalului împrumutat.

3. Calibrarea valorică a comisionului de rambursare anticipată, ca preț al unor servicii ancilare

3.1. Plafoane legale incidente în materia comisionului de rambursare anticipată a creditelor B2C

Exercițiul dreptului potestativ al consumatorului de rambursare anticipată (de a opta pentru executarea anticipată, înainte de scadență, a unora dintre obligațiile de plată care îi incumbă în temeiul contractului de credit) este posibil în orice moment, fără a putea fi condiționat de plata unei anumite sume minime sau de un anumit număr de rate. Conform art. 66 din O.U.G. nr. 50/2010, modificată cel mai recent prin O.U.G. nr. 15/2024 privind administratorii de credite și cumpărătorii de credite, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative privind contractele de credit pentru consumatori (modificări care nu au vizat și textul art. 66), consumatorul poate lua decizia liberării integrale sau parțiale anticipate din obligațiile sale de plată, beneficiind în aceste situații de o reducere a costului total al creditului „constând în dobânda și costurile aferente perioadei dintre data rambursării anticipate și data prevăzută pentru încetarea contractului de credit”, iar creditorul profesionist nu se poate opune rambursării anticipate invocând pretextul neachitării anterioare a unui anumit număr de rate (sau, în alți

termeni, pretextând sub aspectul obligativității parcurgerii unei secvențe minime din termenul contractual de rambursare).

Conform prevederilor art. 29 alin. (2) din Directiva 2023/2225 aplicabilă creditelor de consum, „Statele membre se asigură că, în cazul rambursării anticipate, creditorul are dreptul la o compensație echitabilă și justificată în mod obiectiv pentru eventualele costuri legate direct de rambursarea anticipată, cu condiția ca rambursarea anticipată să intervină într-o perioadă în care rata dobânzii aferente creditului este fixă. Compensația menționată la primul paragraf nu depășește 1 % din valoarea creditului care face obiectul rambursării anticipate în cazul în care perioada dintre rambursarea anticipată și data convenită pentru încetarea contractului de credit este mai mare de un an. În cazul în care perioada respectivă nu este mai mare de un an, compensația nu depășește 0,5 % din valoarea creditului care face obiectul rambursării anticipate”. **Nu poate fi percepută o compensație pentru ratarea perceperii dobânzii variabile** în intervalele temporale eliminate ca urmare a rambursării anticipate a creditului pentru consum (doar în cazul stipulării unei rate fixe a dobânzii putându-se calcula în manieră transparentă eventualul beneficiu ratat, pe când, în cazul perceperii dobânzii variabile, estimarea transparentă și obiectivă sau anticiparea manierei/trendului ascendent ori descendent în care aceasta ar fi fluctuat este imposibilă, având potențialul de a-l prejudicia pe debitorul consumator, căruia i s-ar solicita o compensație în acest caz).

Reiterăm remarca potrivit căreia textul din actul normativ unional „mulinează”, în realitate, dispoziții care vizează, mai întâi, nivelul plafonat al comisionului/prețului serviciilor ancilare (de reemitere a graficului de rambursare etc.) conexe rambursării anticipate, cu prevederi care par să autorizeze pentru creditor compensarea beneficiului nerealizat în forma dobânzii neîncasate pentru sumele restituite anticipat, dar numai dacă clauzele contractuale au stipulat perceperea unei dobânzi fixe pentru respectivul interval temporal.

3.2. Compensația datorată creditorului profesionist pentru rambursare anticipată versus perceperea comisionului aplicat asupra sumelor rambursate: delimitări quasi-fastidioase

Cu riscul de a recurge la truisme, reamintim că, în pofida derapajelor terminologice indezirabile regăsite în cuprinsul actelor normative unionale ori din dreptul național (legiuitorul european, ca și cel național, manifestând tendința de a desemna frecvent prin termenul „compensație” comisionul perceput pentru servicii ancilare corelate recalibrării raporturilor contractuale de creditare ca urmare a rambursării anticipate), o falie substanțială separă cele două mecanisme, departe de a fi interșanjabile. Dacă o analizăm sub aspectul obiectului său, clauza care prevede comisionul de rambursare anticipată (plafonat la 0,5 %, respectiv la 1% x suma rambursată anticipat, în funcție de durata contractului de credit) implică o contraprestație pentru serviciile ancilare (cu caracter oneros) prestate

consumatorului în ipoteza rambursării anticipate, cum ar fi reemiterea unui nou grafic de rambursare, care să consemneze opțiunea consumatorului de menținere a valorii ratei lunare și diminuare a perioadei de creditare inițiale ori, dimpotrivă, de diminuare a valorii ratei lunare și de conservare a perioadei de creditare inițiale (fiind posibilă și varianta diminuării simultane, la cererea debitorului, a valorii ratei lunare și a perioadei de creditare inițiale, corespunzător sumelor restituite anticipat, anterior scadenței aplicabile executării obligației de plată). Un serviciu ancilar conex ar putea consta în eliberarea exemplarelor din documentația care atestă pentru debitor stingerea raporturilor de creditare ca urmare a rambursării integrale înainte de scadență. Dimpotrivă, în mod ostensibil, eventuala compensare a creditorului pentru beneficiul nerealizat ar urma să acopere pentru acesta cel mult valoarea dobânzii fixe ratate ca urmare a „amputării” intervalului temporal pe durata căruia raporturile de creditare s-ar fi menținut în varianta executării la scadență a obligațiilor și, deci, în absența unei rambursări anticipate.

3.3. Situația în dreptul român

3.3.1. *Prohibirea aplicării unei compensații pentru rambursarea anticipată a creditului pentru investiții imobiliare*

Astfel cum am menționat în paragrafele precedente, potrivit dispozițiilor art. 40 alin. (3) din O.U.G. nr. 52/2016, modificată cel mai recent prin O.U.G. nr. 15/2024 (care, însă nu a implicat modificarea ori reajustarea textului art. 40), „Creditorul nu are dreptul să aplice penalizări, să perceapă compensație sau orice alte costuri de la consumator în cazul rambursării anticipate”. De asemenea, în secțiunea nr. 9 din Partea B a FEIS (Fișa Europeană de Informații Standardizate, remisă consumatorului la momentul formării contractului) care tratează obligația de informare (și exigențele formalismului informativ) ce incumbă creditorului profesionist în raporturile cu consumatorul, pentru a clarifica debitorului condițiile în care poate rambursa creditul anticipat, integral sau parțial, se specifică faptul că „În secțiunea cu privire la costurile de lichidare, creditorul informează consumatorul că, în cazul rambursării anticipate, nu plătește compensație”, ceea ce confirmă ineficacitatea juridică absolută care atinge *de plano* eventualele clauze B2C care ar introduce, în contractele de credit pentru investiții imobiliare, specificații privind dreptul creditorului la compensarea beneficiului „ratat” ca urmare a neîncasării dobânzii pentru sumele recuperate anticipat.

3.3.2. *Inaplicabilitatea unei compensații în ipotezele rambursării anticipate ale creditului de nevoi personale și a altor specii de credit pentru consum*

Cu excepția notabilă a rambursării descoperitului de cont în cadrul facilității de *overdraft* (în perimetrul căreia, cât timp nu intervine denunțarea unilaterală ori epuizarea duratei contractuale/termenului extinctiv, rambursările anticipate

alimentează în flux continuu capitalul disponibil pentru debitor), textele O.U.G. nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori, chiar și posterior modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 15/2024 (care nu au atins textele relative la rambursarea anticipată), păstrează tonalitatea favorabilă percepției unei compensații pentru rambursarea anticipată, pe care însă o temperează, cantonând-o între anumite limite legale.

Textul art. 66 alin. (1) din O.U.G. nr. 50/2010, modificările ulterioare postulează dreptul debitorului consumator de a se elibera anticipat, în orice stadiu al raporturilor contractuale („în orice moment”) de obligațiile de plată ce îi revin, circumstanțe în care consumatorul va avea „dreptul la o reducere a costului total al creditului, această reducere constând în dobânda și costurile aferente perioadei dintre data rambursării anticipate și data prevăzută pentru încetarea contractului de credit”. În alin. (2) al articolului menționat, se evidențiază imposibilitatea condiționării dreptului debitorului consumator de a rambursa anticipat capitalul împrumutat de plata unei sume minime sau de un anumit număr de rate achitate anterior.

Discuția asupra validității clauzelor compensatorii este alimentată de prezența tonalității permissive în formularea textului art. 67, care însă se referă, în pofida terminologiei utilizate (termenul de „compensație”, inclusiv în sintagma „compensație echitabilă” fiind recurent în textul menționat) **nu la compensarea pentru creditor a elementelor din categoria *lucrum cessans* ori a beneficiului nerealizat, ci la comisionul perceput** pentru reajustarea/reemiterea graficului de rambursare ori, în cazul rambursării integrale, eliberarea documentației care atestă încetarea/stingerea raporturilor contractuale, **comisionul menționat fiind perceput ca o contraprestație pentru serviciile ancilare cu caracter oneros prestate consumatorului în ipoteza rambursării anticipate**, cum ar fi, de pildă, în cazul rambursării parțiale, reemiterea unui nou grafic de rambursare, care să surprindă adecvat opțiunea consumatorului între paletarul versiunilor de continuare a raporturilor contractuale, relative la „(a) menținerea valorii ratei lunare și diminuarea perioadei de creditare inițiale; (b) diminuarea valorii ratei lunare și menținerea perioadei de creditare inițiale; (c) diminuarea valorii ratei lunare și diminuarea perioadei de creditare inițiale”. În alin. (3) al art. 67 din O.U.G. nr. 50/2010 se specifică obligativitatea stabilirii, de către creditorul profesionist care ar intenționa perceperea compensației, a unei metodă de calcul al compensației care să fie „clară și ușor verificabilă” și pe care „o va face cunoscută consumatorului din stadiul precontractual.”

Excepțiile sunt enumerate în art. 68 din O.U.G. nr. 50/2010, care interzice perceperea unor sume compensatorii pentru rambursare anticipată în cazurile enumerate: „(a) rambursarea a fost realizată ca urmare a executării unui contract de asigurare care are drept scop asigurarea riscului de neplată; (b) contractul de credit este acordat sub forma «descoperitului de cont»; (c) rambursarea anticipată intervine într-o perioadă în care rata dobânzii aferente creditului nu este fixă”.

Problematică rămân prevederile art. 69 din O.U.G. nr. 50/2010, care prevăd o prohibiție generală: „Orice compensație nu poate depăși cuantumul dobânzii pe care consumatorul ar fi plătit-o în perioada dintre rambursarea anticipată și data convenită pentru încetarea contractului de credit”. Apreciem că, în pofida aparentei aplicări a textului normativ la situațiile încasării unei veritabile compensații pentru beneficiul nerealizat de creditor (sub forma dobânzilor fixe/fructelor civile), prevederile legale temperează nivelul compensației solicitate debitorului consumator, pentru a nu transforma mecanismul compensatoriu într-o sursă de îmbogățire fără justă cauză.

În perimetrul creditelor pentru consum, intervin prevederile limitative ale art. 29 alin. (4) și (5) din Directiva 2023/2225, care prevăd:

„(a) creditorul are dreptul la compensația menționată la alineatul (2) numai cu condiția ca valoarea rambursării anticipate să depășească pragul prevăzut în dreptul intern, care nu poate depăși 10.000 EUR pe parcursul niciunei perioade de 12 luni; (b) creditorul poate pretinde în mod excepțional o compensație mai mare dacă poate dovedi că prejudiciul suferit ca urmare a rambursării anticipate depășește cuantumul stabilit în conformitate cu alineatul (2). În cazul în care compensația solicitată de creditor depășește prejudiciul suferit efectiv ca urmare a rambursării anticipate, consumatorul are dreptul la o reducere corespunzătoare. În acest caz, prejudiciul constă în diferența dintre rata dobânzii aferente creditului convenită inițial și rata dobânzii la care creditorul poate da cu împrumut pe piață cuantumul care face obiectul rambursării anticipate la momentul rambursării respective și ia în considerare efectul rambursării anticipate asupra costurilor administrative.

(5) Compensația menționată la alineatul (2) și la alineatul (4) litera (b) nu depășește în niciun caz cuantumul dobânzii pe care consumatorul ar fi plătit-o în perioada dintre rambursarea anticipată și data convenită pentru încetarea contractului de credit”.

În analiza textului din actul normativ unional, remarcăm obligativitatea reducerii cuantumului compensației (prin „amputarea” efectelor clauzei contractuale care prevede dreptul creditorului la compensație) în ipotezele depășirii „prejudiciului suferit efectiv ca urmare a rambursării anticipate”. Reiterăm precizările deja antamate, în legătură cu confuzia indusă în actul normativ, între acoperirea prejudiciului efectiv (*damnum emergens*) înregistrat de către creditor prin neexecutarea/executarea neconformă de către debitor a unei/unor obligații de sorginte contractuală/extracontractuală care îi incumbă și, pe celălalt versant, acoperirea beneficiului nerealizat ca urmare a ratării dobânzii fixe, doar acest element (*lucrum cessans*) făcând în realitate obiectul clauzei (potențial abuzive) de compensație pentru rambursare anticipată. Dacă părțile au dorit să evalueze anticipat prejudiciul efectiv pe care o eventuală neexecutare la termen/la scadență a obligațiilor contractuale care incumbă debitorului l-ar atrage pentru creditor, respectiva

stipulație ar fi avut natura unei clauze penale (părțile ar fi recurs la stipularea de dobânzi penalizatoare etc.). Considerăm că, sub titulatura de „prejudiciu efectiv” generat ca urmare a rambursării anticipate, legiuitorul european vizează elementul genuin al beneficiului nerealizat, impunând condiția ca întinderea acestuia să fie apreciată pe considerente obiective, neutre, transparente, corelate cu maniera efectivă în care respectivele sume ar fi putut fi revalorificate de către creditor, menționându-se că „prejudiciul” (în realitate, beneficiul nerealizat) constă pentru creditor în „diferența dintre rata dobânzii aferente creditului convenită inițial și rata dobânzii la care creditorul poate da cu împrumut pe piață cuantumul care face obiectul rambursării anticipate la momentul rambursării respective”.

4. Transparența obiectului clauzelor care obligă consumatorul la plata compensației de rambursare anticipată

Absența caracterului transparent¹⁰ al obiectului clauzelor care stipulează obligația consumatorului de a achita creditorului o compensație pentru rambursarea anticipată va permite debitorului să atace validitatea (opozabilitatea *inter partes*/eficacitatea) prevederilor contractuale „obscure”, în ideea eliminării acestor clauze abuzive din cuprinsul contractului de adeziune¹¹. După cum s-a argumentat de către autorii care au alocat atenție acestei problematici¹², transparența clauzelor B2C poate fi decelată ori secvențiată pe cel puțin trei paliere, primul dintre acestea fiind reprezentat de caracterul inteligibil (sub aspect gramatical și lingvistic) al textului propus lui *adherens* (i), iar palierul secund materializându-se în transparența obiectului clauzei sub aspectul implicațiilor sale economice în patrimoniul consumatorului (ii). Nu doar că nu este suficient ca textul clauzei concepute de *proferens* să fie comprehensibil prin prisma sensului gramatical și al accepțiunii lingvistice, ci este indispensabil ca acesta să atingă nivelul de transparență care să permită consumatorului clarificarea reverberațiilor economice determinante¹³, aspect evidențiat cu o recurență dezarmantă în jurisprudența CJUE¹⁴. De pildă, în

¹⁰ Emilia Mišćenić, Piotr Tereszkiewicz, Marta Infantino, „The Interplay Between the CJEU and National Courts in the Case Law on Unfair Contract Terms in Foreign Currency Loans: A Comparative Overview”, *European Review of Contract Law*, vol. 19, nr. 4, 2023, pp. 346-374, <https://doi.org/10.1515/ercl-2023-2021>.

¹¹ Francisco De Elizalde, „Partial Invalidity for Unfair Terms? CJEU in Abanca – C-70 & 179/17”, *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 8, nr. 4, 2019, pp. 147-149.

¹² Marco B.M. Loos, „Crystal Clear? The Transparency Requirement in Unfair Terms Legislation”, *European Review of Contract Law*, vol. 19, nr. 4, 2023, pp. 281-299, <https://doi.org/10.1515/ercl-2023-2018>, accesat în 18.05.2024.

¹³ *Idem*, p. 287.

¹⁴ CJUE, dec. din 30 apr. 2014, în cauza C-26/13, ECLI:EU:C:2014:282 (Kásler); CJUE, dec. din 26 febr. 2015, în cauza C-143/13, ECLI:EU:C:2015:127 (Matei); CJUE, dec. din 23 apr. 2015, în cauza

perimetrul contractelor de adeziune având ca obiect prestarea unor servicii B2C pe termen mediu sau lung, consumatorul nu se poate aștepta ca profesionistul să prevadă cu precizie maniera în care prețul serviciilor va fluctua (împrumutând un trend ascendent ori descendent) pe durata raporturilor contractuale, însă este îndreptățit să i se descrie în cuprinsul contractului mecanismul de calcul folosit pentru calcularea unor modificări unilaterale ale prețului, astfel încât natura obiectivă a acestor modificări survenite pe parcurs să poată fi apreciată.

Ocupând poziția terțiară în clasificarea nivelurilor de transparență¹⁵ pe care clauzele contractului de adeziune B2C trebuie să le îmbrace, „transparența formală” se alătură celei substanțiale¹⁶, pentru a contura exigențele aplicabile prevederilor contractuale formulate de *proferens*, care nu doar că trebuie să își redacteze prevederile contractuale într-o manieră clară, recurgând la un limbaj inteligibil¹⁷, dar și să ofere consumatorului posibilitatea de a examina¹⁸ termenii contractuali¹⁹ în integralitatea acestora, în etapa precontractuală²⁰, pentru a se

C-96/14, ECLI:EU:C:2015:262 (Van Hove); CJUE, dec. din 20 sept. 2017, în cauza C-186/16, ECLI:EU:C:2017:703 (Andriuc); CJUE, dec. din 20 sept. 2018, în cauza C-51/17, ECLI:EU:C:2018:750 (OTP Bank/Ilyés and Kiss); CJUE, dec. din 5 iun. 2019, în cauza C-38/17, ECLI:EU:C:2019:461 (GT/HS); CJUE, dec. din 3 martie 2020, în cauza C-125/18, EU:C:2020:138 (Gómez del Moral Guasch); CJUE, dec. din 16 iul. 2020, în cauzele reunite C-224/19 și C-259/19, ECLI:EU:C:2020:578 (Caixabank și Banco Bilbao Vizcaya Argentaria); CJUE, dec. din 12 ian. 2023, în cauza C-395/21, ECLI:EU:C:2023:14 (clauze netransparente de stabilire a modalităților de calcul a cuantumului onorariului pentru servicii avocațiale).

¹⁵ Fabrizio Esposito, Mateusz Grochowski, „The Consumer Benchmark, Vulnerability, and the Contract Terms Transparency: A Plea for Reconsideration”, *European Review of Contract Law*, vol. 18, nr. 1, 2022, pp. 1-31, <https://doi.org/10.1515/ercl-2022-2035>; Juanita Goicovici, „Consumatorul aparent și profesionistul veritabil: frontierele (volutele) noțiunii de «consumator»”, în Adriana Almășan, Ioana Vârsta, Cristina Elisabeta Zamșa (coord.), *In honorem Flavius Antoniu Baias. Aparența în drept*, Ed. Hamangiu, București, 2021, vol. 2, pp. 727-752.

¹⁶ Joasia Luzak, Mia Junuzović, „Blurred Lines: Between Formal and Substantive Transparency in Consumer Credit Contracts”, *Journal of EU Consumer and Market Law* nr. 3/2019, pp. 97-107.

¹⁷ Mónika Józson, „Judicial governance by unfair contract terms law in the EU: Proposal for a New Research Agenda for Policy and Doctrine”, *European Review of Private Law*, vol. 28, nr. 4, 2020, pp. 909-930; Mónika Józson, „Unfair contract terms law in Europe in times of crisis: Substantive justice lost in the paradise of proceduralisation of contract fairness”, *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 6, nr. 4, 2017, pp. 157-166.

¹⁸ Marco B.M. Loos, *op. cit.*, p. 290.

¹⁹ Gert Straetmans, „Misleading practices, the consumer information model and consumer protection”, *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 5, nr. 5, 2016, pp. 199-210; Melvin Tjon Akon, „The Unfairness of Personalised Price Terms in Consumer Credit Products”, *European Review of Contract Law*, vol. 20, nr. 1, 2024, pp. 77-104, <https://doi.org/10.1515/ercl-2024-2003>.

²⁰ Bram Duivenvoorde, „The Upcoming Changes in the Unfair Commercial Practices Directive: A Better Deal for Consumers?”, *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 8, nr. 6, 2019, pp. 219-228; Pablo Fernández Carballo-Calero, „Aggressive Commercial Practices in the Case Law of EU Member States”, *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 5, nr. 6, 2016, pp. 255-261.

familiariza cu condițiile contractuale²¹ și a decide asupra contractării după parcurgerea efectivă a conținutului acestora²². Reamintim, în acest context, că transparența formală se apreciază inclusiv prin prisma accesibilității²³ termenilor contractuali pentru consumator, pentru consultarea acestora în etapa precontractuală²⁴.

Aplicând aceste aserțiuni în materia clauzelor care consacră dreptul creditorului profesionist la compensație pentru rambursarea anticipată a capitalului împrumutat, reținem că acestea pot fi atacate prin prisma caracterului abuziv nu doar sub aspectul dezechilibrului economic²⁵ pe care l-ar genera, „sanționând” consumatorul debitor pentru executarea voluntară anticipată a obligației sale, dar pot fi invalidate inclusiv pentru neîntreținerea elementelor de transparență indispensabile.

Merită reiterată precizarea că, în materia creditelor de investiții imobiliare, legislația națională conține prevederi prohibitive la adresa eventualelor clauze de compensare a beneficiului ratat de creditorul profesionist ca urmare a rambursării anticipate, inserând pe „lista neagră” a clauzelor abuzive astfel de dispoziții contractuale, ceea ce dispensează instanțele de necesitatea investigării nivelului de transparență formală și/sau substanțială al clauzei litigioase; o asemenea analiză se va întreprinde, însă, în perimetrul clauzelor care gestionează compensația de rambursare anticipată a creditelor pentru consum (exceptând facilitățile de *overdraft*).

²¹ Juanita Goicovici, „Fațetele bunei-credințe a profesionistului în evaluarea clauzelor abuzive din contractele de credit încheiate de consumatori”, în Adriana Almășan, Flavius-Antoniou Baias, Bogdan Dumitrache, Ioana Vârsta, Cristina Elisabeta Zamșa (coord.), *In honorem Corneliu Bîrsan. Ius est ars boni et aequi*, Tomul II, Ed. Hamangiu, București, 2023, pp. 497-527; Juanita Goicovici, GOICOVICI JUANITA, *Dreptul relațiilor dintre profesioniști și consumatori*, Ed. Hamangiu, București, 2022, pp. 118-120.

²² Juanita Goicovici, *Creditele pentru consum și de investiții imobiliare. Comentarii și explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, pp. 94-112.

²³ Juanita Goicovici, „L’Inefficacité Des Clauses Vexatoires Dans Le Nouveau Code Civil Roumain”, *Curentul Juridic*, vol. 49, 2012, pp. 86-96.

²⁴ Marco B.M. Loos, *op. cit.*, p. 291. Autorul citat menționează, cu titlu de exemplu, că nu întrunește aceste exigențe de transparență formală un text ilizibil datorită dimensiunilor caracterelor utilizate pentru redactarea sa (a) ori includerea termenilor contractuali într-un document furnizat consumatorului într-un format digital care un se deschide corect, nepermițând consumatorului să îl lectureze (b), cazul în care caracterele utilizate devin ilizibile datorită absenței de contrast cu fondul utilizat (c) ori cazul în care i se solicită consumatorului, în faza precontractuală, să acceseze prin eforturi proprii termenii generali de contractare care nu îi sunt puși la dispoziție spre consultare de către *proferes*, ci consumatorul este invitat să inițieze demersuri proprii pentru a identifica manierele disponibile pentru accesarea acestor termeni (d).

²⁵ Juanita Goicovici, „Elementele constitutive ale practicilor comerciale neloiale în relațiile cu consumatorii”, *Studia Universitatis Babeș Bolyai-Iurisprudentia*, vol. 61, nr. 3, 2016, pp. 88-100; Juanita Goicovici, „Clauze abuzive versus clauze lezionare în contractele consumatorilor”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Iurisprudentia* vol. 59, nr. 4, 2014, pp. 83-98.

5. Argumentul desprins din stipularea termenului contractual în beneficiul ambelor părți contractuale

Mecanismul termenului, modalitate a actului juridic (în accepțiunea de eveniment a cărui producere este certă, fără ca momentul producerii să fie stabilit în mod necesar, calendaristic) care ar fi stipulat în interes reciproc ori, după caz, pentru interese antagonice, iar nu convergente (stipularea termenului contractual atât în interesul creditorului, cât și al debitorului), iar nu în interesul exclusiv al uneia dintre părți, „blochează” pentru cealaltă parte posibilitatea renunțării la beneficiul termenului (prerogativa potestativă astfel decelată subzistând doar în ipotezele stabilirii termenului în interesul exclusiv al uneia din părțile raportului obligațional). Acest truism se materializează inclusiv în perimetrul termenului stipulat în contractele de împrumut de consumație asupra bunurilor consumptibile fungibile, cum sunt sumele de bani, rămânând de decelat elementele prin care termenul de rambursare a capitalului împrumutat ar fi stipulat, concomitent, în interesul debitorului, care nu va fi confruntat cu o solicitare de plată anterioară intervenirii scadenței, precum și în interesul creditorului, căruia scurgerea timpului îi alimentează elementele de activ patrimonial sub forma perceperii de dobânzi/fructe civile produse de bunul frugifer (capitalul împrumutat). O atare compartimentare intră însă în coliziune mai mult sau mai puțin „frontală” cu dezideratul executării voluntare a obligației de rambursare, precum și cu principiul imuabil al interzicerii penalizării/sanționării debitorului pentru inițiativa executării anticipate a obligațiilor sale anterior scadenței.

Elementul de diferențiere pare să fie forjat dinspre taxonomia elementelor contractuale accidentale (condiția și termenul – modalități ale actului juridic) care afectează executarea unor obligații în obiectul cărora termenul este „incorporat” cu rangul de element determinat (precum în cazurile, de pildă, ale prestării serviciilor de *catering*, transport special de bunuri/persoane asociate organizării unui eveniment la un termen selectat calendaristic și privit de părți ca element crucial ori indispensabil al acordului de voințe, caz în care executarea la termen/respectarea scadenței coincide cu însăși esența obiectului obligației, iar simpla întârziere va echivala cu o neexecutare totală). Poate fi însă privită scadența plății ratelor în perimetrul creditării B2C ca determinantă și esențială pentru creditorul profesionist, încât să se poată prezuma că simpla ratare a scadenței ar echivala cu o neexecutare completă a obligației de plată, iar virarea sumei posterior scadenței în contul din care sunt retrase ratele de credit lunare să echivaleze cu o neexecutare propriu-zisă a obligației de plată? Apreciem că numai dacă răspunsul la o asemenea interogație ar fi putut fi pozitiv, termenul de rambursare a ratelor lunare ar fi putut fi privit ca fiind stipulat în interesul similar ca importanță al ambelor părți.

În realitate, interesul predominant al stipulării termenului de rambursare revine debitorului consumator, pentru a nu se confrunta cu o executare silită²⁶ anticipată, iar interesul creditorului profesionist de a menține durata/termenul convenit inițial pentru generarea fructelor civile/dobânzilor aplicate asupra capitalului intervine într-un plan secund, dat fiind faptul că recuperarea anticipată a sumelor nu echivalează nicicând cu o neexecutare a obligațiilor debitorului, ci îi va permite creditorului să realoce sumele respective în investiții/activități de creditare, refructificându-le odată reintrate în patrimoniul său.

6. Permisivitate contestabilă: o analiză critică a dispozitivului deciziei CJUE din 14 martie 2024 în cauza *VR Bank Ravensburg-Weingarten*

Debutând cu precizarea că impactul deciziei Camerei a 5-a a CJUE în cauza *VR Bank Ravensburg-Weingarten* se restrânge la ipotezele existenței, în dreptul național al statelor membre, a unor prevederi legale exprese care să autorizeze perceperea unui comision de rambursare anticipată, urmează a nu prezenta importanță, dacă ne-am mulțumi cu o interpretare literală a deciziei CJUE în cauza *VR Bank Ravensburg-Weingarten*, zona din care provin respectivele mecanisme de compensare, cea a dreptului civil/comercial clasic, construit pe principii voluntariste ori cea a dreptului specific raporturilor consumeriste, de inegalitate conjuncturală.

Elementul care poate provoca îngrijorare este însă cel al „importului” unui mecanism specific raporturilor civile de creditare pentru a fi „transplantat” într-un areal neprielnic, cel al raporturilor (din start, dezechilibrate) specifice creditării B2C, caracterizat nu prin postura de egalitate (inclusiv în termenii puterii de negociere) a partenerilor contractuali, ci prin vulnerabilitatea²⁷ accentuată a poziției contractuale a debitorului consumator²⁸.

În teza secundară a dispozitivului hotărârii CJUE pronunțate în cauza C-536/22, în interpretarea prevederilor art. 25 alin. (3) din Directiva 2014/17, se reține că, pentru evaluarea compensației la care ar fi îndreptățit creditorul pentru acoperirea beneficiului nerealizat ca urmare a rambursării anticipate, un element determinat va fi cel al pierderii financiare suportate de creditor, materializate în dobânzile contractuale reziduale care nu vor mai fi percepute; se menționează totodată limitele care rezultă din caracterul echitabil al compensației („cu condiția să fie vorba despre o compensație echitabilă și obiectivă”) și din principiul interzicerii penalizării consumatorului pentru executarea voluntară anticipată a obligației sale, respectiv plafonarea compensației la nivelul pierderii financiare corelative încetării curgerii dobânzilor asupra capitalului ori a secvențelor din capitalul împrumutat restituite anticipat.

²⁶ Nicolae-Horia Țiț, „Încuviințarea executării silite a debitorului consumator-exigențe europene, realități naționale”, *Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, seria Științe Juridice*, vol. 66, nr. 2, 2020, pp. 91-110.

²⁷ Jérôme Julien, *Droit de la consommation*, 3e édition, L.G.D.J., Paris, 2019, pp. 362-384.

²⁸ Juanita Goicovici, *Dicționar de dreptul consumului*, C.H. Beck, București, 2010, pp. 84-102.

Apreciem că implicațiile practice ale deciziei sunt mai puțin salutare, dată fiind suprapunerea inevitabilă dintre aplicarea compensației și efectul punitiv latent ori efectul descurajant pe care l-ar avea asupra intenției debitorului consumator de a-și onora anticipat obligațiile de plată (motivație care adesea implică eforturi de economisire pe intervale medii sau ample de timp). Dacă, în matricea factuală furnizată în cauza C-536/22 spre exemplificare, creditorul bancar va putea percepe o compensație de aproximativ 30.000 euro în contextul recuperării integrale anticipate a capitalului împrumutat (de aproximativ 240.000 euro) în primele luni de la data contractării creditului (context în care creditorul bancar poate realoca suma recuperată către direcții de investiție/creditare cel puțin la fel de profitabile), dezideratul interzicerii penalizării debitorului pentru executarea anticipată rămâne pur virtual, compensația încasată de creditor având efectul contrar, al unui element vizibil sancționator. Or, o atare sancționare s-ar putea justifica în relațiile B2B ori C2C, îndeosebi în materia serviciilor care, prestate anticipat, bulversează expectanțele economice ori logistice ale creditorului obligației, executarea obligației înaintea scadenței echivalând cu o veritabilă neexecutare. Credem că nu poate fi aplicat un raționament similar în perimetrul contractelor de credit B2C, iar executarea anticipată a obligațiilor de plată care incumbă debitorului consumator se analizează, conform prevederilor art. 10 alin. (3) lit. (k), art. 11 alin. (2) lit. (k) și art. 29 alin. (1) din Directiva 2023/2225, într-un drept al debitorului, iar nu într-o neexecutare propriu-zisă a obligațiilor sale.

În teza finală a paragrafului terțiar din dispozitivul deciziei CJUE în cauza C-536/22 se reamintește că „Directiva 2014/17 nu impune ca un astfel de calcul să țină seama de modul în care creditorul utilizează efectiv quantumul rambursat anticipat”, precizare care, la rândul său, complică analiza asupra soluției interpretative reținute, întrucât, în opinia noastră, în cazul creditorilor profesioniști, pentru capitalul rambursat anticipat de către debitorii consumatori, ar trebui să se opereze cu prezumția (relativă, în cea mai temperată versiune) fructificării fluide și rapide a sumelor recuperate anticipat (ceea ce s-ar traduce, de cele mai multe ori, în prezumarea relativă a inexistenței unui beneficiu ratat a cărui acoperire să fie necesară printr-o compensație alocată creditorului profesionist). În toate cazurile, apreciem că rămâne în sarcina creditorului bancar să dovedească nu doar întinderea, ci însăși existența „prejudiciului” constând în beneficiul ratat al dobânzii (în realitate a elementului *lucrum cessans*) pentru sumele încasate anticipat din inițiativa debitorului.

7. Concluzii

În pofida aparentelor similitudini prin prisma premiselor analizei, apreciem că argumentele care ar putea fi înaintate în perimetrul contractului civil de împrumut de bunuri consumptibile/fungibile, în ipotezele care presupun rambursarea

anticipată, integrală sau parțială a capitalului împrumutat, pentru a valida pretențiile creditorului la compensarea beneficiului nerealizat ca urmare a sistării curgerii dobânzii asupra sumelor recuperate nu se pot regăsi în materia împrumuturilor bancare B2C.

În opinia noastră, direcția de interpretare imprimată de judecătoria CJUE prin decizia pronunțată în cauza *VR Bank Ravensburg-Weingarten* este dezechilibrată, într-o exprimare eufemistică, întrucât edulcorează excesiv pericolul reprezentat de această versiune permisivă de tratament juridic aplicat clauzelor din contractele de adeziune care ar stipula dreptul creditorului profesionist de a percepe un comision (într-un quantum deloc neglijabil, substanțial) pentru rambursarea anticipată a sumelor împrumutate ori, în alți termeni, pentru executarea voluntară (anterior scadenței stabilite) de către debitorul consumator a obligației sale de plată a capitalului cu care a fost creditat. „Pulverizând” până la dispariție sau anihilând în mod ostensibil dreptul debitorului de rambursare anticipată, această variantă interpretativă împrumută accente inadecvate, întrucât atrage dinspre teritoriul dreptului civil clasic mecanisme juridice improprii raporturilor consumeriste, compromițând însăși pertinenta importului normativ menționat.

Deși varianta interpretativă permisivă ar putea fi confirmată pe suportul dispozițiilor art. 25 alin. (3) prima și a treia teză din Directiva 2014/17 privind creditele pentru consum, din care reiese că statele membre „pot prevedea” condiții specifice privind compensația datorată creditorului pentru rambursarea anticipată, iar, pe un al doilea palier al argumentației, din secțiunea 9 a modelului de FEIS care figurează în partea A din anexa II la Directiva 2014/17 reiese că creditorului profesionist nu i-ar fi *de plano* refuzată posibilitatea inserării unor clauze de adeziune care să prevadă dreptul său la compensație, sub condiția menținerii unui nivel corespunzător de transparență substanțială și formală (menționând suma forfetară datorată de consumator cu titlu de compensație de rambursare anticipată sau, dacă nu este posibil, stipulând metoda de calcul al compensației de rambursare anticipată), apreciem că o variantă mai rezervată de interpretare privind validitatea clauzelor privitoare la compensația de rambursare anticipată este indispensabilă pentru evitarea compromiterii principiului care interzice pedepsirea ori sancționarea consumatorului pentru executarea anticipativă a obligațiilor sale de plată.

BIBLIOGRAFIE:

1) ARROYO AMAYUELAS ESTHER, „A Third Directive on Consumer Credit”, *European Review of Contract Law*, vol. 20, nr. 1, 2024, pp. 1-24, <https://doi.org/10.1515/ercl-2024-2001>;

- 2) DE ELIZALDE FRANCISCO, „Partial Invalidity for Unfair Terms? CJEU in Abanca – C-70 & 179/17”, *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 8, nr. 4, 2019, pp. 147-149;
- 3) DUIVENVOORDE BRAM, „The Upcoming Changes in the Unfair Commercial Practices Directive: A Better Deal for Consumers?”, *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 8, nr. 6, 2019, pp. 219-228;
- 4) ESPOSITO FABRIZIO, GROCHOWSKI, MATEUSZ, „The Consumer Benchmark, Vulnerability, and the Contract Terms Transparency: A Plea for Reconsideration”, *European Review of Contract Law*, vol. 18, nr. 1, 2022, pp. 1-31, <https://doi.org/10.1515/ercl-2022-2035>;
- 5) FERNÁNDEZ CARBALLO-CALERO PABLO, „Aggressive Commercial Practices in the Case Law of EU Member States”, *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 5, nr. 6, 2016, pp. 255-261;
- 6) GINESTRI MADDALENA, „Equality or Superiority of the Weak Party? Consumer Protection and the Issues at Stake”, *European Review of Contract Law*, vol. 19, nr. 4, 2023, pp. 375-393, <https://doi.org/10.1515/ercl-2023-2022>;
- 7) GOICOVICI JUANITA, „Fațetele bunei-credințe a profesionistului în evaluarea clauzelor abuzive din contractele de credit încheiate de consumatori”, în Adriana Almășan, Flavius-Antoniou Baias, Bogdan Dumitrache, Ioana Vârsta, Cristina Elisabeta Zamșa (coord.), *In honorem Corneliu Bîrsan. Ius est ars boni et aequi*, Tomul II, Ed. Hamangiu, București, 2023, pp. 497-527;
- 8) GOICOVICI JUANITA, *Dreptul relațiilor dintre profesioniști și consumatori*, Ed. Hamangiu, București, 2022;
- 9) GOICOVICI JUANITA, „Consumatorul aparent și profesionistul veritabil: frontierele (volutele) noțiunii de «consumator»”, în Adriana Almășan, Ioana Vârsta, Cristina Elisabeta Zamșa (coord.), *In honorem Flavius Antoniu Baias. Aparența în drept*, Ed. Hamangiu, București, 2021, vol. 2, pp. 727-752;
- 10) GOICOVICI JUANITA, „Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor contractuale în cazuistica recentă a CJUE și impactul acesteia asupra jurisprudenței naționale: schimbări palpabile sau implicare secvențială?”, *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Seria Științe Juridice*, Tomul LXVI/II, 2020, pp. 47-63;
- 11) GOICOVICI JUANITA, *Creditele pentru consum și de investiții imobiliare. Comentarii și explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2014;
- 12) GOICOVICI JUANITA, „Elementele constitutive ale practicilor comerciale neloiale în relațiile cu consumatorii”, *Studia Universitatis Babeș Bolyai-Iurisprudentia*, vol. 61, nr. 3, 2016, pp. 88-100;
- 13) GOICOVICI JUANITA, „Clauze abuzive versus clauze lezionare în contractele consumatorilor”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Iurisprudentia* vol. 59, nr. 4, 2014, pp. 83-98;

14) GOICOVICI JUANITA, „L’Inefficacité Des Clauses Vexatoires Dans Le Nouveau Code Civil Roumain”, *Curentul Juridic*, vol. 49, 2012, pp. 86-96;

15) GOICOVICI JUANITA, *Dicționar de dreptul consumului*, C.H. Beck, București, 2010;

16) JÓZON MÓNKA, „Judicial governance by unfair contract terms law in the EU: Proposal for a New Research Agenda for Policy and Doctrine”, *European Review of Private Law*, vol. 28, nr. 4, 2020, pp. 909-930;

17) JÓZON MÓNKA, „Unfair contract terms law in Europe in times of crisis: Substantive justice lost in the paradise of proceduralisation of contract fairness”, *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 6, nr. 4, 2017, pp. 157-166;

18) JULIEN JÉRÔME, *Droit de la consommation*, 3e édition, L.G.D.J., Paris, 2019;

LOOS MARCO B.M., „Crystal Clear? The Transparency Requirement in Unfair Terms Legislation”, *European Review of Contract Law*, vol. 19, nr. 4, 2023, pp. 281-299, <https://doi.org/10.1515/ercl-2023-2018>;

19) LUZAK JOASIA, JUNUZOVIĆ MIA, „Blurred Lines: Between Formal and Substantive Transparency in Consumer Credit Contracts”, *Journal of EU Consumer and Market Law* nr. 3/2019, pp. 97-107;

20) MIŠČENIĆ EMILIA, TERESZKIEWICZ PIOTR, INFANTINO MARTA, „The Interplay Between the CJEU and National Courts in the Case Law on Unfair Contract Terms in Foreign Currency Loans: A Comparative Overview”, *European Review of Contract Law*, vol. 19, nr. 4, 2023, pp. 346-374, <https://doi.org/10.1515/ercl-2023-2021>;

21) STRAETMANS GERT, „Misleading practices, the consumer information model and consumer protection”, *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 5, nr. 5, 2016, pp. 199-210;

22) TJON AKON MELVIN, „The Unfairness of Personalised Price Terms in Consumer Credit Products”, *European Review of Contract Law*, vol. 20, nr. 1, 2024, pp. 77-104, <https://doi.org/10.1515/ercl-2024-2003>;

23) ȚIȚ NICOLAE-HORIA, „Încuviințarea executării silite a debitorului consumator-exigențe europene, realități naționale”, *Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, seria Științe Juridice*, vol. 66, nr. 2, 2020, pp. 91-110.

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. MOLDOVA ȘI UCRAINA)

CIRCUMSTANȚELE CARE ATENUEAZĂ SAU AGRAVEAZĂ RĂSPUNDEREA PENALĂ

Prof. univ. dr. Andrei NASTAS,
Daniela SCUTELNIC

Abstract

Individualizing criminal penalties is a fundamental principle of criminal justice systems aimed at applying a fair and proportionate punishment based on the specific circumstances of each case and the individual characteristics of the offender. This principle is based on the idea that each crime and each person is unique, and the punishment should take these aspects into account to ensure a fair and effective approach to justice.

Through the individualization of criminal penalties, the goal is not only to sanction crimes, but also to educate and reintegrate offenders into society thus, contributing to the achievement of justice and social order objectives. Circumstances that may mitigate or aggravate criminal liability are relevant factors that influence the court's decision regarding the punishment imposed on an offender. Circumstances that mitigate or aggravate criminal liability are those circumstances related to committing the crime or the offender, regulated by criminal law, which increase or decrease the degree of danger of the crime or the offender thus, mitigating or aggravating criminal liability. In determining the penalty, the court is obliged to adhere to several general criteria for individualizing the penalty, and the circumstances under which the crime was committed are an important criteria.

Keywords: *circumstances, criminal liability, crime, criminal.*

Introducere

Săvârșirea unei infracțiuni și stabilirea răspunderii și pedepsei penale are drept consecință aplicarea sancțiunilor legii penale, pentru a restabili ordinea de drept, constrângerea și reeducarea infractorului, precum și prevenirea de noi infracțiuni. Individualizarea pedepsei reprezintă procedeul de adaptare a sancțiunii la infracțiunea săvârșită și persoana infractorului, la aptitudinea acestuia de a se îndrepta sub influența pedepsei. Sancțiunile trebuie să fie efective, proporționale și convingătoare. Circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea penală

reprezintă acele stări și împrejurări care țin de săvârșirea infracțiunii sau de infractor care măresc sau micșorează răspunderea penală.

Împărțirea în stări și circumstanțe a cauzelor de agravare și de atenuare a pedepsei este importantă sub raportul efectelor pe care le produc asupra pedepsei în cazul unui concurs de stări și a unui concurs de circumstanțe. Stările de agravare ori de atenuare își produc efecte fiecare în parte asupra pedepsei, acționând succesiv, iar concursul de circumstanțe nu are același efect, provocând doar o singură atenuare sau agravare.

Redactarea distinctă a circumstanțelor care constituie circumstanțe atenuante și a celor care pot constitui circumstanțe agravante reflectă deosebirea pe care însuși legiuitorul o face la aplicarea pedepsei.

Conținut

Individualizarea pedepsei reprezintă aplicarea de către instanța de judecată a unei pedepse concrete unei persoanei ce a comis o infracțiune. În domeniul juridic, se argumentează că circumstanțele calificative sunt utilizate pentru diferențierea răspunderii penale. Acestea sunt luate în considerare de către legislator pentru a determina categoriile și nivelurile de răspundere penală în funcție de diverse aspecte. Prin introducerea semnelor calificative, legea adaugă factori care influențează gravitatea unei infracțiuni, permițând astfel o diversitate în gradul de severitate al acesteia. Mijloacele de individualizare a pedepsei reprezintă instrumentele pe care le folosește instanța de judecată pentru a stabili pedeapsa și modul de executare a acesteia. În literatura de specialitate a dreptului penal, circumstanțele atenuante și agravante sunt prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova la articolele 76 și 77, constituind elemente de componență a infracțiunii. Toate dintre aceste circumstanțe acționează în mod individual, fiecare dintre ele producând efecte asupra pedepsei. La aplicarea pedepsei, instanța de judecată ia în considerare circumstanțele atenuante și agravante de comitere a infracțiunii, astfel înăsprind sau atenuând măsurile represiei penale. În opinia mai multor autori circumstanțele au următoarea clasificare:

1. **Circumstanțe legale și judiciare**, după modul de stabilire a circumstanțelor și după efectul pe care îl au asupra pedepsei ce urmează să fie stabilită de instanță.

Circumstanțe legale sunt cele nominalizate în Codul penal al Republicii Moldova, fiind obligatorii pentru instanța de judecată. Circumstanțe judiciare sunt caracterizate de instanța de judecată conform contextului în care a avut loc producerea infracțiunii.

2. **Circumstanțe reale și circumstanțe personale**, după criteriul legăturii cu fapta sau cu făptuitorul.

Circumstanțele personale sunt cunoscute și sub numele de circumstanțe subiective, fiind strâns legate de persoana făptuitorului și având efecte doar în raport cu aceasta, fără a se extinde și asupra celorlalți participanți. În schimb, circumstanțele reale, sau circumstanțele obiective, se referă întotdeauna la fapta în sine și pot afecta și participanții în măsura în care aceștia le-au cunoscut sau le-au anticipat¹.

3. În ceea ce privește impactul lor asupra pericolului social al faptei și pericolității infractorului, legea distinge între **circumstanțele agravante**, care cresc gradul de pericol social al infracțiunii sau pericolitatea infractorului și, implicit, agravează răspunderea penală, și **circumstanțele atenuante**, care reduc gradul de pericol social al infracțiunii sau pericolitatea infractorului și, implicit, atenuază răspunderea penală.

Pe lângă aceste clasificări normative ale circumstanțelor, literatura și practica judiciară mai disting între circumstanțe anterioare, concomitente sau posterioare săvârșirii faptei, între circumstanțele cunoscute și cele necunoscute infractorului etc.².

Circumstanțe care atenuează răspunderea penală

Circumstanțele atenuante legale generale includ provocarea din partea victimei. Această circumstanță apare atunci când infracțiunea este comisă sub influența unei puternice tulburări sau emoții ca urmare a unei provocări din partea victimei, care poate fi cauzată de violență, o gravă lezare a demnității persoanei sau alte acțiuni ilicite serioase. Pentru a se considera că provocarea a avut loc, trebuie să fie îndeplinite simultan următoarele condiții.

În primul rând, făptuitorul trebuie să fie într-o stare subiectivă specială la momentul comiterii infracțiunii, caracterizată prin tulburare sau emoție intensă. Această stare trebuie să fie atât de puternică încât să influențeze formarea vinovăției în plan intelectual și mai ales în plan volitiv, în sensul că nu mai poate fi controlată.

Existența circumstanței depășirii limitei legitimei apărări, este strâns legată de instituția legitimei apărări, care este o cauză justificativă. Această circumstanță se aplică în cazul infracțiunilor care se situează la limita legitimei apărări, iar depășirea acestora se datorează trecerii peste limitele obiective și subiective pe care legitima apărare le presupune.³

¹ Nastas A., Cernomoreș S., Cebotari O., Răspunderea penală pentru declarațiile cu rea-voință în statele aparținând sistemului de drept anglo-saxon, în Revista științifico-practică „Relații Internaționale Plus”, nr. 1 (17), Chișinău, 2020, pp. 102-114. ISSN1857-4440, eISSN 2587-3393.

² Alexandru Boroi, DREPT PENAL, PARTEA GENERALĂ, Curs Universitar, Editura C.H. Beck, București 2010.

³ Mihail Udroi, DREPT PENAL, PARTEA GENERALĂ, Editura Universul Juridic, București, 2019.

Circumstanțele legale atenuante speciale sunt definite în cadrul normelor de incriminare și se aplică exclusiv în cazul infracțiunilor respective. De exemplu, în cazul infracțiunii de denunțare calomnioasă, dacă făptuitorul declară înainte de inițierea acțiunii penale împotriva persoanei vizate de denunț sau plângere că acestea sunt false sau că probele sunt mincinoase, aceasta poate fi considerată o circumstanță atenuantă.

O circumstanță atenuantă poate fi recunoscută atât în cazul unei recunoașteri totale, cât și în cazul unei recunoașteri parțiale a vinovăției. De exemplu, chiar dacă inculpatul recunoaște săvârșirea faptei, dar contestă calificarea juridică a acesteia, recunoașterea vinovăției în sine poate fi considerată o circumstanță atenuantă. Acest lucru se datorează faptului că calificarea oficială a infracțiunii este stabilită în timpul procedurii penale de către persoanele care efectuează urmărirea penală și de către judecător conform articolului 113 alineatul (2) din Codul penal.

Pe lângă circumstanțele atenuante enumerate în primul alineat al articolului 76 din Codul penal, alin. (2) al aceluiași articol prevede că „instanța de judecată poate considera drept circumstanțe atenuante și alte circumstanțe, neprevăzute la alin. (1)”, astfel conferă instanțelor judecătorești autoritatea de a recunoaște și alte circumstanțe ca atenuante. În practica judiciară, aceste circumstanțe atenuante pot include aspecte precum caracterizarea pozitivă a inculpatului de la locul de muncă, de trai sau de studii, absența antecedentelor penale sau condamnărilor anterioare, boala gravă a inculpatului, vârsta acestuia, absența unor consecințe grave ale faptei, merite deosebite în anumite domenii de activitate sau rugămintea victimei de a nu solicita o pedeapsă severă pentru inculpat. Pentru a fi luate în considerare, circumstanțele atenuante trebuie să fie dovedite în cadrul procesului penal. Organele de urmărire penală au obligația de a identifica și evidenția aceste circumstanțe conform articolului 19 alineatul (3) din Codul de procedură penală și să le includă în rechizitoriu conform alineatului (2) al articolului 296 din același cod. Atât inculpatul, cât și apărătorul său au dreptul de a prezenta probe pentru a confirma circumstanțele atenuante și de a solicita instanței să le ia în considerare la stabilirea pedepsei, conform articolului 66 și articolului 68 alineatul (2) din Codul de procedură penală.

În momentul emiterii sentinței, instanța de judecată este obligată să analizeze dacă există circumstanțe care atenuează responsabilitatea inculpatului și să precizeze care sunt aceste circumstanțe în partea descriptivă a sentinței de condamnare. De asemenea, instanța trebuie să se pronunțe cu privire la efectele acestor circumstanțe atenuante.

Conform autorului Norel Neagu, constituie circumstanțe atenuante legale următoarele împrejurări:

a) săvârșirea infracțiunii sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții, determinată de o provocare din partea persoanei vătămate, produsă prin violență, printr-o atingere gravă a demnității persoanei sau printr-o altă acțiune ilicită gravă;

- b) depășirea limitelor legitimei apărări;
- c) depășirea limitelor stării de necesitate;
- d) acoperirea integrală a prejudiciului material cauzat prin infracțiune, în cursul urmăririi penale.

Provocarea din partea victimei constituie prima circumstanță atenuantă legală prevăzută de Codul penal partea generală și constă în săvârșirea infracțiunii sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții, determinată de o provocare din partea persoanei vătămate, produsă prin violență, printr-o atingere gravă a demnității persoanei sau printr-o altă acțiune ilicită gravă.

Pot constitui circumstanțe atenuante judiciare a infracțiunii:

- a) eforturile depuse de infractor pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii;

- b) împrejurările legate de fapta comisă care diminuează gravitatea infracțiunii sau periculozitatea infractorului.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, unde circumstanțele atenuante judiciare erau prevăzute exemplificativ, în actuala reglementare aceste circumstanțe sunt prevăzute limitativ și au caracter opțional. Aceasta înseamnă că instanța de judecată, chiar dacă constată că situația de fapt se încadrează în prevederile vreuneia din cele două ipoteze ale art. 75 alin. (2) Cod penal nu este obligată să dea acestei situații semnificația unei circumstanțe atenuante. În acest sens, chiar în condițiile depunerii unor eforturi pentru înlăturarea și diminuarea consecințelor infracțiunii, ori a săvârșirii unei infracțiuni de o gravitate redusă sau o periculozitate scăzută a infractorului, făptuitorul nu are dreptul de a i se reține o circumstanță atenuantă, ci numai o vocație. Instanța de judecată beneficiază de posibilitatea reținerii acestor circumstanțe atenuante, în funcție de circumstanțele cauzei prin raportare la ansamblul faptelor concrete și la persoana infractorului, dacă o apreciază suficientă pentru a determina reducerea limitelor de pedeapsă⁴.

Circumstanțe care agravează răspunderea penală

În timp ce circumstanțele atenuante pot influența stabilirea pedepsei penale independent de percepția subiectivă a inculpatului, pentru a incrimina circumstanțele agravante, este necesar ca infractorul să fie conștient că săvârșește infracțiunea în circumstanțele agravante prevăzute de lege.

La stabilirea pedepsei, instanțele judecătorești pot considera ca agravante doar acele circumstanțe care au fost stabilite de către organele de urmărire penală, au fost menționate în rechizitoriu și au fost susținute de către acuzatorul de stat în timpul dezbatelor judiciare. În plus, în situația în care o circumstanță agravantă prevăzută la articolul 77 alineatul (1) litera c) din Codul penal nu a fost inclusă în

⁴ Norel Neagu, *DREPT PENAL, PARTEA GENERALĂ*, Editura Universul Juridic, București, 2019.

rechizitoriu, instanțele judecătorești pot considera această circumstanță ca fiind agravantă doar dacă acuzația este modificată în timpul ședinței de judecată pentru a o include, conform prevederilor articolului 326 alineatul (2) din Codul de procedură penală.

Conform art. 77 din Codul penal al Republicii Moldova, la aplicarea și stabilirea pedepsei, instanța de judecată trebuie să i-a în considerare următoarele circumstanțe agravante:

a) Săvârșirea infracțiunii de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru o infracțiune similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză. În contextul lit. a), alin. (1), al art. 77 Cod penal, se consideră o circumstanță agravantă, deoarece persoana a fost anterior condamnată pentru o infracțiune intenționată sau din imprudență săvârșește din nou o altă infracțiune, iar antecedentele penale nu au fost eliminate sau anulate și nici condamnarea nu a fost anulată.

Potrivit articolului 3 alineatul (2) din Codul penal, o interpretare extensivă defavorabilă este interzisă, iar prin „infracțiune similară” trebuie înțeleasă o infracțiune identică. În ceea ce privește „alte fapte”, acestea se referă la situația în care o persoană a fost anterior condamnată pentru alte infracțiuni decât cele identice. Aceste „alte fapte” pot include condamnarea pentru infracțiuni omogene, adică infracțiuni din același capitol din Codul penal, sau pentru alte infracțiuni prevăzute de alte capitole ale aceluiași cod.

b) Provocarea prin infracțiune a unor urmări grave. Conform acestei circumstanțe, instanța de judecată ia în considerare acele urmări grave care nu sunt incluse în elementele obligatorii ale componenței de infracțiune. Este important de subliniat că în legea penală nu există nicio dispoziție care să definească explicit noțiunea de „urmări grave”. În aceste circumstanțe, atât organele de urmărire penală, cât și instanțele judecătorești trebuie să considere această împrejurare ca fiind o circumstanță agravantă, respectând totuși principiul legalității conform căruia interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale este interzisă.

c) Săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participatie. Comiterea unei infracțiuni printr-o anumită formă de participatie este considerată o circumstanță agravantă pentru toți cei implicați în infracțiune, cu condiția ca aceștia să fi fost conștienți că săvârșesc infracțiunea prin acea formă de participatie, indiferent de rolul lor în săvârșirea faptei. În același timp, atunci când se stabilește pedeapsa pentru infracțiunea comisă prin participatie, instanța de judecată va lua în considerare forma specifică de participatie prin care infracțiunea a fost săvârșită, contribuția concretă a fiecărui participant la săvârșirea faptei și la consecințele acesteia, importanța acestei contribuții în realizarea scopului infracțiunii, precum și influența acțiunilor sau inacțiunilor fiecărui participant asupra gravității infracțiunii sau asupra pericolului creat.

d) Săvârșirea infracțiunii din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă. Ura socială se manifestă pentru societatea în care se află persoana dată sau societatea și grupurile de apartenență din care face parte. Ura națională reprezintă ura față de poporul din care face parte victima, față de cultura, limba vorbită etc. Ura religioasă ține de disprețul față de victima care are o altă religie, alte practici religioase și o altă credință față de cea în care se află vinovatul, sau în general despre ura referitoare la toate culturile religioase.

e) Săvârșirea infracțiunii cu bună știință împotriva unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor. Pentru a aplica această circumstanță agravantă, este necesar să se stabilească că infractorul era conștient că săvârșește infracțiunea împotriva unui minor sau a unei femei gravide sau că a profitat conștient de starea de neputință cunoscută a victimei, care poate fi cauzată de vârsta înaintată, boală, handicap fizic sau psihic sau alt factor. Aceasta înseamnă că infractorul știa cu certitudine despre aceste caracteristici ale victimei în momentul săvârșirii infracțiunii. Aspectul în care infractorul săvârșește infracțiunea cu bună știință indică faptul că legiuitorul permite înăsprirea pedepsei prin invocarea acestei circumstanțe agravante doar în cazul săvârșirii unor infracțiuni intenționate. În plus, infracțiunea este considerată să fi fost săvârșită cu bună știință în cazul unui minor sau al unei femei gravide atunci când vârsta minorului victimă sau starea de graviditate a acesteia erau evidente sau cunoscute de către infractor în momentul săvârșirii infracțiunii.

f) Săvârșirea infracțiunii asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea obligațiilor de serviciu sau obștești. Această circumstanță este considerată agravantă numai în cazul infracțiunilor intenționate, atunci când săvârșirea infracțiunii este direct legată de îndeplinirea de către victimă a obligațiilor sale de serviciu sau de cele de natură comunitară, iar infractorul intenționează să oprească activitatea legată de îndeplinirea acestor obligații, să schimbe caracterul acestei activități în avantajul său sau să se răzbune pentru îndeplinirea de către victimă a acestor obligații de serviciu sau comunitare.

g) Săvârșirea infracțiunii prin acte de o deosebită cruzime sau prin batjocorirea victimei. Prin „batjocorirea victimei” se înțeleg acțiuni desfășurate într-o manieră și brutală îndreptate asupra victimei, cauzându-i suferințe morale și/sau psihice care îi ating demnitatea. Pentru existența acestei circumstanțe agravante, nu contează dacă actele de cruzime în sine au dus la producerea rezultatului infracțional sau dacă făptuitorul le-a săvârșit doar cu scopul de a chinui victima înainte sau în timpul comiterii acțiunii care a generat prejudiciul. În situația în care infractorul nu conștientizează că săvârșește fapta prin acte de o deosebită cruzime sau prin batjocorirea victimei, fie din cauza unei responsabilități reduse, fie din cauza stării de afect prezentă la momentul comiterii faptei, această circumstanță agravantă nu poate fi aplicată. De asemenea, datorită naturii sale, această

circumstanță agravantă poate exista doar în cazul infracțiunilor intenționate și se aplică numai atunci când nu reprezintă un element obligatoriu al componenței infracțiunii respective din partea specială a Codului penal.

Conform autorilor Mariana Grama, Alina Șavga, Stela Botnaru, Daniel Martin, existența circumstanțelor agravante - întrucât acestea influențează gradul prejudiciabil al infracțiunii sau relevă pericolozitatea făptuitorului - nu poate rămâne fără repercusiuni asupra pedepsei. Nu este de conceput ca unei persoane, care a săvârșit fapta în circumstanțe agravante, să i se aplice o pedeapsă identică cu pedeapsa la care ea ar fi fost supusă în ipoteza în care acele circumstanțe ar fi lipsit.

Circumstanțele agravate au deci un efect, însă acest efect, în mod facultativ, se poate exprima printr-o aplicare a pedepsei maxime prevăzute în sancțiune, atunci când o asemenea transgresare apare cu adevărat necesară. Stările, împrejurările și situațiile ce pot înconjura săvârșirea infracțiunilor sunt infinite ca număr și semnificație; numai plasând fapta în contextul tuturor acestor circumstanțe se poate aprecia corect, de la caz la caz, dacă împrejurările agravante existente - ele însele variate și cu o pondere diferită - impun sau nu stabilirea pedepsei maxime. De aceea, sub acest aspect, legiuitorul nu a instituit o obligație, ci numai o facultate.

Niciodată existența circumstanțelor agravante nu poate duce la înlocuirea pedepsei prevăzute de lege; închisoarea nu poate fi substituită prin pedeapsa detențiunii pe viață.

Circumstanțele agravante produc efecte numai asupra pedepselor principale; o pedeapsă complementară, neprevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită nu ar putea deveni niciodată incidentă pentru motivul că fapta a fost comisă în circumstanțe agravante.

Existența mai multor circumstanțe agravante nu atrage mai multe agravări succesive ale pedepsei, ci una singură. O pluralitate de circumstanțe agravante va reprezenta însă întotdeauna un important element de apreciere atunci când se va lua în considerare necesitatea aplicării pedepsei maxime.

Dacă pentru infracțiunea săvârșită legea prevede pedepse alternative, instanța trebuie, mai întâi, să decidă asupra uneia dintre acestea, iar apoi, raportându-se exclusiv la pedeapsa aleasă, să determine efectele circumstanțelor agravante⁵.

Comparația între legislația Republicii Moldova și a României cu privire la circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea penală

Legislația penală a Republicii Moldova și cea a României conțin circumstanțe care pot atenua sau agrava răspunderea penală a infractorilor. Aceste circumstanțe pot include, dar nu sunt limitate la:

⁵ Mariana Grama, Alina Șavga, Stela Botnaru, Daniel Martin, Drept penal, Partea generală, Volumul II, Editura Cartier, Chișinău, 2016.

Circumstanțe atenuante:

1. Confesiunea sau cooperarea cu autoritățile în investigație.
2. Lipsa antecedentelor penale.
3. Căința activă sau regretul manifestat de infractor.
4. Încercarea de a repara prejudiciul cauzat de infracțiune.
5. Circumstanțe personale sau sociale care justifică indulgența.

Circumstanțe agravante:

1. Recidiva sau existența unor antecedente penale.
2. Comiterea infracțiunii cu violență sau cu premeditare.
3. Implicarea într-o rețea de criminalitate organizată.
4. Cauzarea unor prejudicii grave sau pierderi de vieți omenești.
5. Infracțiuni săvârșite împotriva unor persoane vulnerabile, cum ar fi copii sau persoanele în vârstă⁶.

Prevederea unei circumstanțe agravante poate fi într-adevăr suficientă pentru reținerea acesteia pe lângă o infracțiune intenționată, dar asta numai dacă ivirea circumstanței a fost acceptată. Cu alte cuvinte, poziția autorului față de respectiva circumstanță trebuie să se caracterizeze cel puțin prin intenție eventuală. Într-adevăr, textul vorbește despre cunoașterea circumstanței, dar concluzia de mai sus se impune din cel puțin două considerente.

În primul rând, se are în vedere cunoașterea circumstanței, iar nu voința ivirii acesteia. Astfel, se remarcă strict elementul intelectual, care se greșează pe cunoașterea faptului că anumite circumstanțe înconjoară fapta. Altfel spus, cunoașterea circumstanței nu implică neapărat și dorința ca ea să se ivească, iar această dorință (element volitiv) face distincția între intenție directă și indirectă⁷.

Este important de menționat că aceste circumstanțe pot varia în detaliu în funcție de legislația specifică a fiecărei țări și de interpretarea lor de către instanțele de judecată.

Există anumite asemănări între legislațiile penale ale Republicii Moldova și a României în ceea ce privește circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea penală. Acestea pot include:

1. Confesiunea și colaborarea: atât în Republica Moldova, cât și în România, mărturisirea sinceră și cooperarea cu autoritățile pot fi considerate circumstanțe atenuante.

2. Căința activă: în ambele țări, exprimarea sinceră a căinței poate fi luată în considerare ca o circumstanță atenuantă în procesul penal.

⁶ Constantin Bulai, Constantin Mitrache, *Drept penal român, Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 1996.

⁷ ȘI. Daneș, V. Papadopol, *Individualizarea Judiciară A Pedepselor*, Editura Juridică, București, 2004.

3. Lipsa antecedentelor penale: în general, lipsa unor antecedente penale poate fi considerată o circumstanță atenuantă, atât în Republica Moldova, cât și în România.

4. Reparația prejudiciului: în ambele țări, încercarea infractorului de a repara prejudiciul cauzat prin infracțiune poate fi luată în considerare ca o circumstanță atenuantă.

5. Circumstanțele personale: anumite circumstanțe personale, cum ar fi vârsta sau starea de sănătate a infractorului, pot fi luate în considerare ca circumstanțe atenuante în ambele sisteme de drept.

Aceste asemănări reflectă preocuparea comună pentru drepturile individuale și pentru o justiție echitabilă în ambele țări. Totuși, este important să se observe că detalii specifice pot să difere în legislația fiecărei țări, iar interpretarea acestor circumstanțe poate varia în funcție de jurisprudență.

Deși există anumite asemănări între legislațiile penale ale Republicii Moldova și României în ceea ce privește circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea penală, există și unele diferențe importante:

Deosebiri pot include:

1. Definițiile și clasificările diferite: unele circumstanțe pot fi definite sau clasificate diferit în cele două legislații, ceea ce poate duce la interpretări diferite și la aplicări diferite în practica juridică.

2. Ponderea diferită în sistemul judiciar: anumite circumstanțe pot avea o importanță diferită în procesul judiciar al fiecărei țări, în funcție de tradițiile juridice, precedentele judiciare și prioritățile legislative.

3. Reglementările specifice: fiecare țară poate avea reglementări specifice care să influențeze circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea penală, cum ar fi prevederile referitoare la colaborarea cu autoritățile, remușcarea sinceră sau regimul de pedepse.

4. Condițiile sociale și culturale diferite: aspectele sociale și culturale specifice fiecărei țări pot influența modul în care sunt aplicate circumstanțele atenuante sau agravante, cum ar fi atitudinea față de recidivă sau gradul de importanță acordat remușcării sincere.

În concluzie, deși există asemănări între legislațiile penale ale Republicii Moldova și României în ceea ce privește circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea penală, există și diferențe semnificative care pot influența modul în care acestea sunt interpretate și aplicate în practică.

Referințe:

1. Boroi Alexandru, Drept penal, Partea generală, Curs Universitar, Ed. C.H. Beck, București 2010.
2. Bulai Constantin, Mitache Constantin, Drept penal român, Partea generală, Ed. Universul Juridic, București, 1996.

3. Codul penal al Republicii Moldova, COD nr. 985 din 18.04.2002, publicat în 14.04.2009, în Monitorul Oficial nr. 72-74.
4. Codul penal al României, Legea nr. 15 din 21 iunie 1968, textul actului republicat în M. Of. nr. 65 din 16.04.1997.
5. Daneş ŞI., Papadopol V., Individualizarea Judiciară a Pedepselor, Ed. Juridică, Bucureşti, 2004.
6. Grama Mariana, Şavga Alina, Botnaru Stela, Martin Daniel, Drept penal, Partea generală, Volumul II, Ed. Cartier, Chişinău, 2016.
7. Nastas A., Cernomoreţ S., Cebotari O. Răspunderea penală pentru declaraţiile cu rea-voinţă în statele aparţinând sistemului de drept anglo-saxon, în Revista ştiinţifico-practică „Relaţii Internaţionale Plus”, nr.1 (17), Chişinău, 2020. ISSN1857-4440, eISSN 2587-3393.
8. Neagu Norel, Drept penal, Partea generală, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2019.
9. Udriou Mihail, Drept penal, Partea generală, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2019.

PROTECȚIA INVIOLABILITĂȚII VIEȚII PRIVATE A PERSOANEI VERSUS PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL, CONFORM CODULUI DE PROCEDURĂ PENALĂ AL REPUBLICII MOLDOVA

*Drd. Igor SOROCEANU,
Daniel CEMORTAN*

Abstract

At the current stage Privacy is a fundamental concept that refers to the individual's right to keep their personal life, communications and activities secure and confidential thus, protecting them from unwanted or abusive intrusions by others, whether they are private entities or governmental. This principle is necessary for the respect of human dignity, individual autonomy and personal freedom in a democratic society. The inviolability of private life includes rights such as the right to privacy, the right to confidentiality of communications, the right to the protection of personal data and the right to secrecy of correspondence recognized and protected by international laws and treaties, as well as by the constitutions of several countries. Protecting and respecting this inviolability is often approached to maintain the balance between state power and individual liberties, thereby ensuring a society in which every individual can live in greater safety.

Keywords: *confidentiality, personal safety, respect for human dignity, private life, personal data etc.*

Introducere

Pentru început, este de menționat faptul că *Dreptul la viață privată* este considerat un element fundamental al societății, libertății și demnității umane. Din punct de vedere organizațional, conceptul de „viață privată” implică adoptarea măsurilor organizatorice necesare pentru asigurarea securității bazei de date existente la nivelul fiecărei entități¹.

Prin prevederile articolului 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului sunt stabilite garanții referitoare la viața privată, viața familială, domiciliul și corespondența persoanei.

Noțiunea de „viață privată”, la care se referă art. 8 al Convenției, nu poate fi definită cu precizie. După cum s-a spus, este vorba despre o noțiune al cărei

¹ Alina Săvoiu, Cătălin Căpățină Basarabescu, *Dreptul la viață privată*, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridic*, nr. 1/2013, p. 91.

conținut variază în funcție de epoca la care se raportează, de societatea în cadrul căreia individul trăiește și chiar de grupul social căruia acesta îi aparține. Totodată, respectarea vieții private a persoanelor trebuie să fie garantată în timpul colectării, înregistrării, utilizării, transferului și conservării datelor cu caracter personal utilizate în scopul securității sociale.

În doctrina dreptului procesual penal, se susține faptul, că orice persoană are dreptul la inviolabilitatea vieții private, la confidențialitatea vieții intime, familiale, la protejarea onoarei și demnității personale, iar în cursul procesului penal nimeni nu este în drept să se implice în mod arbitrar și nelegitim în viața intimă a persoanei.

La efectuarea acțiunilor procesuale nu poate fi acumulată, fără necesitate, informație referitoare la viața privată și intimă a persoanei. La cererea organului de urmărire penală și a instanței de judecată, participanții la acțiunile procesuale sunt obligați să nu divulge asemenea informații, iar în sensul acest se ia un angajament în scris. Prelucrarea datelor cu caracter personal în cadrul procesului penal se efectuează în conformitate cu prevederile Legii nr. 133 din 8 iulie 2011 privind protecția datelor cu caracter personal².

Viața privată este o noțiune interpretată extensiv, ce cuprinde sferele vieții persoanei, fapt demonstrat și de jurisprudența Curții Europene a Dreptului Omului, în care este menționat aspectul că fiecare persoană are o opinie despre întinderea vieții private și această impresie depinde de trăsăturile psihologice ale ei, dar și de tradițiile care există într-o societate la o anumită etapă istorică. Din practica Curții rezultă că în sfera articolului 8 face parte protejarea vieții sexuale, orientarea sexuală, numele și prenumele persoanei, etnia, imaginea (fotografia) persoanei, reputația persoanei (protecția demnității), inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței, activitatea profesională și de afaceri, datele și dosarele întocmite de către serviciile de securitate și alte structuri de stat, inviolabilitatea fizică și psihică, inclusiv serviciile de ocrotire a sănătății³.

Materiale utilizate și metode aplicate

În procesul elaborării articolului științific, ne-am folosit de diverse metode de cercetare științifică pentru a investiga temeinic subiectul în discuție relatat mai sus, printre care enumerăm: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda istorică, precum și metoda comparativă.

² Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 248-251 din 05.11.2013, în vigoare după ultimele modificări și completări din 16.05.2024, art. 15 alin. (1) și (2).

³ Convenția Europeană a Drepturilor Omului, semnată în 1950 de Consiliul Europei, p. 158.

În prezent, importanța și scopul acestui articol științific devin evidente din dorința de a aduce în prim-plan problema inviolabilității vieții private a persoanei care este investigată din mai multe perspective și în diverse domenii, reflectând preocupările tot mai mari cu privire la protecția datelor personale și a intimității în viața de zi cu zi.

O problemă pe care dorim să o punem în discuție se referă la excepția efectuării percheziției în timpul nopții în cazurile de delict flagrant, reglementată de art. 128 alin. (1) CPP.

O altă problemă practică des întâlnită este refuzul unor persoane și autorități de a furniza informații cu caracter personal. Respectarea demnității umane în ceea ce privește viața privată a unei persoane este o problemă actuală în societatea contemporană.

Scopul cercetării inviolabilității vieții private este de a asigura protecția și respectarea dreptului fiecărui individ, de a-și păstra intimitatea, confidențialitatea și autonomia în ceea ce privește viața personală și informațiile. Acest drept este necesar pentru demnitatea umană și pentru menținerea libertății individuale într-o societate democratică. Totodată, scopul inviolabilității vieții private este de a crea și de a menține un echilibru între nevoile de securitate, ordine publică și interesul general și drepturile individuale fundamentale de a fi protejați împotriva intervențiilor abuzive în viața personală și informațiile private.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate

Așadar, prin inviolabilitatea persoanei trebuie înțeles dreptul acesteia de a nu se exercita asupra ei niciun fel de violență. Ca atare, inviolabilitatea persoanei nu se limitează doar la libertatea de mișcare, la libertatea fizică a acesteia, ci are o sferă mult mai largă, cuprinzând acele valori ale persoanei care se cer a fi apărate de acțiuni violente și care, pe lângă libertatea fizică, mai cuprinde dreptul la viață, la integritatea corporală, demnitate etc.

La fel, dreptul la viața intimă reprezintă dreptul la protejarea vieții private de orice ingerință externă, fiind un drept uman natural și inalienabil. Acest drept este fundamental prin natură și consacrat în constituțiile majorității țărilor democratice și într-un număr dintre cele mai importante documente juridice internaționale.

Una din problemele actuale privind protecția vieții private a persoanei este efectuarea percheziției în timpul nopții în cazurile de delict flagrant.

Referitor la problema efectuării percheziției în timpul nopții în cazurile de delict flagrant reglementată de art. 128 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, considerăm și dorim să expunem că legiuitorul limitează dreptul organului de urmărire penală și a procurorului de a efectua această acțiune în cazuri ce nu suferă amânare. Prin aceasta, legislatorul lezează interesul public și obligația de a investiga infracțiunile. Astfel, potrivit art. 6 pct. 6 din Codul de

procedură penală al Republicii Moldova, „caz ce nu suferă amânare – pericolul real că se vor pierde sau distruge probele, că bănuitul sau învinuitul se poate ascunde în încăperea suspectată ori că se vor comite alte infracțiuni”.

Prin urmare, cazul ce nu suferă amânare creează un pericol real și, respectiv, intervenția organelor judiciare trebuie să fie promptă. De aceea, considerăm oportună modificarea și completarea art. 128 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, astfel încât să reglementeze excepția și în cazul ce nu suferă amânare. Astfel, în acest caz vor fi respectate și garantate drepturile victimelor în această privință. Din cele expuse deducem că inviolabilitatea domiciliului este un principiu al procesului penal și o cerință legală care se aplică tuturor autorităților și persoanelor, și care constă în faptul că, în cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să pătrundă în domiciliu contrar voinței persoanelor care locuiesc sau își dețin sediul în ele, de al cerceta și al supraveghea, de a instala în el aparate ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, aparate de fotografiat și de filmat, sau de a efectua orice acțiune de urmărire penală, fără o hotărâre judecătorească⁴.

În prezenta lucrare ținem să examinăm impactul efectuării măsurilor speciale de investigație asupra vieții private a persoanelor. În acest sens, pentru a fi dispusă și efectuată o măsură specială de investigație trebuie a fi întrunite condițiile specificate la art. 133 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Totodată, alin. (2) al art. 133 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova prevede că: *„Măsurile speciale de investigații pot fi efectuate în privința bănuितului, învinuitului sau persoanei despre care există probe că fie contribuie la pregătirea sau la săvârșirea infracțiunii...”*. Nu este clar ce a avut în vedere legiuitorul prin expresia *„sau persoanei despre care există probe că fie contribuie la pregătirea sau la săvârșirea infracțiunii”*. În sensul prezentului articol se înțelege că în cazul în care, în privința unei persoane există probe că a comis o infracțiune, sunt pasibile de a fi dispuse măsurile speciale de investigație, însă bănuitul este de fapt persoana în privința căreia există probe că a comis o infracțiune, intenția legiuitorului cu privire la prevederile criticate nefiind clară. În acest sens, pentru a evita ingerința în sfera vieții private la efectuarea măsurilor speciale de investigație și respectarea principiului proporționalității, propunem modificarea art. 133 alin. (2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova în următoarea redacție:

„Măsurile speciale de investigații pot fi efectuate în privința bănuितului, învinuitului dacă există probe că fie contribuie la pregătirea sau la săvârșirea infracțiunii, fie primește ori transmite bani, bunuri sau informații pertinente pentru cauza penală”.

În ceea ce privește datele cu caracter personal, ținem să menționăm că acestea sunt orice informații care se referă la **o persoană fizică identificată sau identificabilă**.

⁴ Osoianu T., Andronache A. și Orîndaș V., *Urmărirea penală: note de curs*, Chișinău, Editura Academia „Ștefan cel Mare a MAI”, 2005, p. 7.

Informațiile diferite care sunt adunate pot duce la identificarea unei anumite persoane, constituind și ele date cu caracter personal.

Colectarea datelor cu caracter personal ar trebui să fie efectuate în scopuri determinate, explicate și legitime în cadrul domeniului de aplicare al prezentei directive, iar prelucrarea acestora nu ar trebui să se facă în scopuri care sunt incompatibile cu obiectivele prevenirii, depistării, investigării sau urmăririi penale a infracțiunilor sau ale executării pedepselor, inclusiv pentru protejarea și prevenirea împotriva amenințărilor la adresa securității publice. În cazul în care datele cu caracter personal sunt prelucrate de către același sau de către un alt operator într-un scop care se încadrează în domeniul de aplicare al prezentei directive, dar este diferit de scopul pentru care datele au fost colectate, o astfel de prelucrare ar trebui să fie permisă cu condiția ca ea să fie autorizată în conformitate cu dispozițiile legale aplicabile și să fie necesară și proporțională în raport cu celălalt scop⁵.

Conceptul de protecție a *datelor cu caracter personal* reprezintă dreptul persoanei fizice de a-i fi apărute acele caracteristici care conduc la identificarea sa și obligația corelativă a statului de a adopta măsuri adecvate pentru a asigura o protecție eficientă. Prin date cu caracter personal se înțeleg acele informații care se află, direct sau indirect, în legătură cu o persoană fizică identificată sau identificabilă, cum ar fi: numele, prenumele, codul numeric personal, adresa, numărul de telefon, imaginea, vocea, situația economico-financiară, profesia. Având în vedere necesitatea de a apăra și a respecta dreptul fundamental la viață intimă și privată, protecția datelor cu caracter personal constituie un domeniu deosebit de important, fapt confirmat prin tratarea acestei tematici în capitole distincte prevăzute în Convenția de Aplicare a Acordului Schengen.

O altă problemă practică des întâlnită este refuzul unor persoane și autorități de a furniza informații cu caracter personal invocând faptul că nu au dreptul în temeiul Legii Republicii Moldova nr. 133/2011, deși cerința organului de urmărire penală și a procurorului este legală și informațiile solicitate se administrează într-o cauză penală concretă. De exemplu, în cauza penală nr. 2013870245, pornită la 24 iulie 2013, de către organul de urmărire penală al Ministerului Afacerilor Interne instituit în cadrul Inspectoratului General al Poliției de Frontieră, în baza semnelor constitutive ale componenței de infracțiune prevăzute de art. 362 alin. (3) lit. a) din Codul penal al Republicii Moldova, s-a constatat că în pofida cerinței legale de a transmite informațiile cu caracter personal din dosarele unui grup de afgani, Biroul Migrație și Azil al Ministerului Afacerilor Interne a refuzat acest lucru invocând Legea Republicii Moldova nr. 133/2011. Ulterior, la cerința repetată și argumentată a organului de urmărire penală, aceeași autoritate a refuzat din nou prezentarea

⁵ Ostavciuc Dinu, *Protecția datelor cu caracter personal în procesul penal – analiza doctrinei și standardele UE*, în International Round Table SMART SPECIALIZATION: FROM ACADEMIC IDEA TO POLITICAL APPROACH, 10-13 October 2022, Chișinău, Moldova State University.

informațiilor corespunzătoare, care, de fapt, erau importante pentru cauza penală instrumentată. Într-un final, organul de urmărire penală a ridicat forțat dosarele respective, având un mandat judiciar în acest sens. Practica respectivă este una vicioasă, deoarece duce la tergiversarea investigațiilor, probele pot dispărea, iar identificarea persoanelor și acțiunile procesuale în privința acestora riscă a nu se face în general, în special în cazul părăsirii teritoriului țării de către persoanele străine.

Totodată, în aceste cazuri, organul de urmărire penală este lipsit sau împiedicat de a lua măsurile necesare în vederea localizării persoanelor, audierea martorilor, precum și aplicarea, după caz, a măsurilor procesuale de constrângere în privința bănuiților. Or, potrivit art. 6 al Legii Republicii Moldova nr. 133/2011, „Nu sunt considerate destinatari organele din domeniul apărării naționale, securității statului și ordinii publice, organele de urmărire penală și instanțele judecătorești cărora li se comunică date cu caracter personal în cadrul exercitării competențelor stabilite de lege”.

În același timp, în conformitate cu dispozițiile art. 15 alin. (3) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, „... Persoana nu este în drept să refuze de a prezenta informații despre viața privată și intimă a sa sau a altor persoane sub pretextul inviolabilității vieții private...”. Un aspect important asupra căruia dorim să tragem atenția este prevederea reglementată în art. 15 alin. (3) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, și anume: „Persoanele de la care organul de urmărire penală cere informație despre viața privată și intimă sunt în drept să se convingă că această informație se administrează într-o cauză penală concretă”. Din imperativele legale reiese că informațiile privind viața privată și cea intimă a persoanei se vor administra doar atunci când organul de urmărire penală instrumentează o cauză penală, adică urmărirea penală este începută.

Considerăm că această reglementare limitează dreptul organului de urmărire penală și a procurorului, implicit limitează dreptul pozitiv al statului de a investiga infracțiunile în etapa inițială, deoarece în etapa sesizării organului de urmărire penală sau chiar în etapa sesizării organului de constatare, acestea au acces la unele date cu caracter personal.

Respectarea demnității umane în ceea ce privește viața privată a unei persoane este o problemă actuală în societatea contemporană.

Dreptul la viață privată este unul dintre drepturile fundamentale ale omului și este recunoscut în numeroase documente internaționale, precum Declarația Universală a Drepturilor Omului și Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Există multiple aspecte ale vieții private care necesită protecție și respect, inclusiv confidențialitatea comunicațiilor, integritatea personală și autonomia individuală. Odată cu avansarea tehnologiei și proliferarea internetului, această problemă devine tot mai complexă și presantă. Datele personale sunt adesea colectate, stocate și utilizate în moduri care pot afecta negativ demnitatea și intimitatea

individului. De asemenea, există provocări legate între dreptul la viața privată și alte valori sociale sau interese legale, cum ar fi securitatea națională sau investigațiile penale.

Ținem să menționăm că persistă deseori diferite concordanțe între protejarea vieții private a individului și necesitatea de a menține securitatea și ordinea publică.

Legislația și reglementările privind protecția datelor personale și drepturile individuale sunt necesare pentru abordarea acestei probleme. Mai mult, educația și conștientizarea sunt elaborate și puse în discuție cu prilejul informării oamenilor cu privire la drepturile lor și la modalitățile în care își pot proteja viața privată în etapa actuală.

Concluzie

Viața privată este dreptul și capacitatea unei persoane de a-și păstra informațiile personale, activitățile și alegerile departe de accesul sau intervenția altora, inclusiv a guvernului sau a entităților private. Este un aspect important al autonomiei individuale și este recunoscut în diferite moduri în legislația și normele sociale din diverse țări și culturi.

Invioabilitatea vieții private este principiul conform căruia viața privată a unei persoane trebuie să fie protejată și respectată în mod absolut, fără nicio intervenție neautorizată sau abuzivă din partea altor persoane sau autorități. Acest principiu este adesea consacrat în legislația și în tratatele internaționale privind drepturile omului și reprezintă o componentă fundamentală a democrațiilor moderne.

Ingerința în sfera vieții private se referă la orice acțiune sau intervenție care încalcă sau privează dreptul unei persoane la viața privată. Aceasta poate include monitorizarea neautorizată a comunicărilor, colectarea de informații personale fără consimțământul persoanei respective, intruziunea în locuință sau spațiul personal, sau orice altă formă de intervenție care invadează sfera privată a individului fără justificare legală sau morală. Ingerința în sfera vieții private poate fi ilegală și poate atrage consecințe legale sau sociale pentru cei implicați.

Impunerea numai a unor obligații negative autorităților statale, care să apere individul împotriva ingerințelor de orice natură a autorităților publice în sfera vieții private nu este suficientă pentru garantarea efectivă a tuturor componentelor acesteia, astfel cum sunt enumerate în art. 8 al Convenției.

După cum a subliniat adeseori instanța de contencios european a drepturilor omului, art. 8 reclamă din partea statelor îndeplinirea unor obligații pozitive, inerente asigurării respectului efectiv al vieții private și familiale, care pot implica și necesitatea adoptării de măsuri de protecție a vieții private, chiar cu privire la relațiile dintre indivizi.

În jurisprudența instanței europene, sfera obligațiilor ce revin statelor în temeiul art. 8 din Convenție este deosebit de largă, raportată la toate valorile pe care ea le-a determinat ca fiind apărute de textul Convenției. Astfel, statele au obligația de a oferi unui copil născut din afara căsătoriei și mamei sale posibilitatea „de a avea o viață de familie normală”, precum și pe aceea de a lua toate măsurile de natură a asigura reunirea unui părinte cu copilul său. De asemenea, autoritățile statale sunt ținute să dea posibilitatea unei mame să-și vadă fiica plasată într-o instituție publică de ocrotire sau tatălui natural să obțină tutela sau încredințarea copilului născut din afara căsătoriei, plasat de mamă într-o instituție specializată, în vederea adopției.

Dreptul la viață intimă este dreptul la protejarea vieții private de orice ingerință externă, fiind un drept uman natural și inalienabil. Acest drept este fundamental prin natură și consacrat în constituțiile majorității țărilor democratice și într-un număr dintre cele mai importante documente juridice internaționale.

Referințe bibliografice:

1. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, semnată în 1950 de Consiliul Europei;
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 248-251 din 05.11.2013, în vigoare după ultimele modificări și completări din 16.05.2024;
3. Osoianu T., Andronache A. și Orîndaș V., *Urmărirea penală: note de curs*, Chișinău, Editura Academia „Ștefan cel Mare a MAI”, 2005;
4. Ostavciuc Dinu, *Protecția datelor cu caracter personal în procesul penal – analiza doctrinei și standardele UE*, în International Round Table SMART SPECIALIZATION: FROM ACADEMIC IDEA TO POLITICAL APPROACH, 10-13 October 2022, Chișinău, Moldova State University;
5. Săvoiu Alina, Căpătînă Basarabescu Cătălin, *Dreptul la viață privată*, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridic, nr. 1/2013.

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

• ABSTRACT

In May 2024, several legislative acts were published in the Official Journal, among which we mention: Order of the President of the National Public Pension Fund (OPCNPP) No 356/2024 approving the models of decisions on recalculation of pensions in the public pension system; Order of the Minister of Research, Innovation and Digitisation (OMCID) No. 20721/2024 for the establishment of the single point of contact for the handling of complaints regarding "deepfake" content; Decision of the Judges' Section of the of the Superior Council of Magistracy (HCSM) no. 1189/2024 for the approval of the Regulation on the recruitment, training and evaluation of judges' assistants.

Moreover, in May, several legislative acts were amended, among which: Law no. 272/2004 on the protection and promotion of the rights of the child, Methodological norms for the implementation of Law no. 227/2015 on the Fiscal Code, Administrative Code, Civil Procedure Code, Law no. 295/2004 on the regime of weapons and ammunition, Labour Code.

Last but not least, the Official Gazette of May also published the ECHR judgment of 18 April 2023 in Case C. v. Romania (Application No 65.128/19).

MODELELE DECIZIILOR PRIVIND RECALCULAREA
PENSIILOR DIN SISTEMUL PUBLIC DE PENSII
(OPCNPP NR. 356/2024)

De Redacția Pro Lege

Actul public în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordinul președintelui Casei Naționale de Pensii Publice (OPCNPP) nr. 356/2024 pentru aprobarea	Având în vedere: - Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii; - dispozițiile art. 124 din	În vederea aplicării prevederilor art. 144 din Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii, se aprobă

modelele deciziilor privind recalcularea pensiilor din sistemul public de pensii (M. Of. nr. 431 din 10 mai 2024)	Normele de aplicare a Legii nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 181/2024; – Regulamentul (CE) nr. 883/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 29 aprilie 2004 privind coordonarea sistemelor de securitate socială, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 166 din 30 aprilie 2004, cu modificările și completările ulterioare; – Regulamentul (CE) nr. 987/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 septembrie 2009 de stabilire a procedurii de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 883/2004 privind coordonarea sistemelor de securitate socială, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 284 din 30 octombrie 2009, cu modificările și completările ulterioare; – Acordul Comercial și de Cooperare între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice, pe de o parte, și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, pe de altă parte,	<i>modelele deciziilor privind recalcularea pensiilor din sistemul public de pensii.</i>
---	--	---

	publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 149 din 30 aprilie 2021; – prevederile acordurilor bilaterale de securitate socială la care România este parte; – prevederile art. III din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 70/2023 pentru modificarea și/sau completarea unor acte normative din domeniul pensiilor publice; În baza: – art. 9 din Statutul Casei Naționale de Pensii Publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 118/2012.	
--	--	--

În M. Of. nr. 431 din 10 mai 2024 s-a publicat **Ordinul președintelui Casei Naționale de Pensii Publice (OPCNPP) nr. 356/2024 pentru aprobarea modelelor deciziilor privind recalcularea pensiilor din sistemul public de pensii.**

Vă prezentăm, în cele ce urmează, cele mai importante dispoziții din respectivul act normativ:

Art. 1

În vederea aplicării prevederilor art. 144 din Legea nr. **360/2023** privind sistemul public de pensii, se aprobă modelele deciziilor privind recalcularea pensiilor din sistemul public de pensii, prevăzute în anexele nr. 1-4 la prezentul ordin.

Art. 2

Deciziile prevăzute la art. 1 se emit în două exemplare care cuprind în clar numele și prenumele directorului executiv sau, după caz, ale directorului executiv adjunct al Direcției stabiliri și plăți prestații sau ale șefului casei locale, din care un exemplar va fi comunicat beneficiarului, iar cel de al doilea va fi arhivat la dosarul de pensie.

Art. 3

Semnarea deciziei de către directorul executiv adjunct al Direcției stabiliri și plăți prestații sau de către șeful casei locale se face după obținerea delegării competenței aprobate de președintele Casei Naționale de Pensii Publice.

Art. 4

Direcțiile de specialitate din cadrul Casei Naționale de Pensii Publice care au vizat prezentul ordin și conducerea caselor teritoriale de pensii vor duce la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

Art. 5

Direcția management resurse umane va asigura transmiterea prezentului ordin direcțiilor generale, direcțiilor și serviciilor de specialitate din cadrul Casei Naționale de Pensii Publice, precum și instituțiilor subordonate acesteia.

ANEXA nr. 1: DECIZIE Nr. din data privind aplicarea prevederilor art. 144 din Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii

Casa teritorială/locală de pensii

DECIZIE Nr. din data privind aplicarea prevederilor art. 144 din Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii

CNP titular pensie: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxx Nume: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxx Data înscrierii la pensie: XX/XX/XX CFP/TCFP (cod fel pensie): Data acordării noilor drepturi: 1.09.2024	Titular/Reprezentant legal/Mandatar Nume: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxxx Județ: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx Localitate: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx Str.: xxxxxxxxxxxxxxxx nr. xxxx, bl. xxx, sc. xxxx, et. xx, ap. xxxx, oficiu poștal xxx
---	--

Categoria de pensie conform art. 144 din Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii:

Suma punctajelor anuale realizate de titular la data de 31.08.2024:

din care aferent stagiului de cotizare din sistemul agricol:

Procent diminuare: %

Indemnizație de însoțitor în plată la data de 31.08.2024: lei

Cuquantum pensie de asigurări sociale în plată la data de 31.08.2024:
..... lei

A. TOTAL STAGIU DE COTIZARE REALIZAT, din care:	 ani luni zile
A.1 Stagiul de cotizare contributiv:	 ani luni zile

Data înscrierii la pensie: XX/XX/XX CFP/TCFP (cod fel pensie): Data acordării noilor drepturi: 1.09.2024	Localitate: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx Str.: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx nr. xxxx, bl. xxx, sc. xxxx, et. xx, ap. xxxx, oficiu poștal xxx
---	---

Categoria de pensie conform art. 144 din Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii:

Suma punctajelor anuale cuvenite susținătorului decedat la data de 31.08.2024:

.....

din care aferent stagiului de cotizare din sistemul agricol:

Suma punctajelor anuale cuvenite susținătorului decedat la data de 31.08.2024:	Mama	Tata
din care aferent stagiului de cotizare din sistemul agricol:		

Suma punctajelor anuale aferente urmașilor la data de 31.08.2024:

.....

Situația urmașilor în plată la data de 31.08.2024:

	Numele și prenumele	CNP	Calitatea	Diminuare (%)	Cuantumul pensiei
A. TOTAL STAGIU DE COTIZARE REALIZAT de susținător, din care:				 ani zile	 luni
A.1 Stagiul de cotizare contributiv:				 ani zile	 luni
A.2 Stagiul de cotizare necontributiv:				 ani zile	 luni
A.3 Stagiul asimilat (necontributiv):				 ani zile	 luni
A.4 Stagiul sistem neintegrat:				 ani zile	 luni
TOTAL STAGIU DE COTIZARE REALIZAT de susținător MAMA, din care:				 ani zile	 luni
A.1 Stagiul de cotizare contributiv:				 ani zile	 luni
A.2 Stagiul de cotizare necontributiv:				 ani zile	 luni
A.3 Stagiul asimilat (necontributiv):				 ani zile	 luni
A.4 Stagiul sistem neintegrat:				 ani zile	 luni

TOTAL STAGIU DE COTIZARE REALIZAT de susținător TATA, din care:	 ani luni zile	
A.1 Stagiul de cotizare contributiv:	 ani luni zile	
A.2 Stagiul de cotizare necontributiv:	 ani luni zile	
A.3 Stagiul asimilat (necontributiv):	 ani luni zile	
A.4 Stagiul sistem neintegrat:	 ani luni zile	
B. Stagiul de cotizare contributiv realizat de susținător pentru care se acordă puncte de stabilitate: ani luni zile		
Stagiul de cotizare contributiv realizat de susținător MAMA pentru care se acordă puncte de stabilitate: ani luni zile		
Stagiul de cotizare contributiv realizat de susținător TATA pentru care se acordă puncte de stabilitate: ani luni zile		
C. Numărul de puncte de stabilitate cuvenite susținătorului (acordate pentru stagiul de cotizare contributiv realizat peste 25 de ani contributivi):		
Numărul de puncte de stabilitate cuvenite susținătorului MAMA (acordate pentru stagiul de cotizare contributiv realizat peste 25 de ani contributivi):		
Numărul de puncte de stabilitate cuvenite susținătorului TATA (acordate pentru stagiul de cotizare contributiv realizat peste 25 de ani contributivi):		
D. Numărul total de puncte cuvenite susținătorului la 1.09.2024 = suma punctajelor anuale realizate la 31.08.2024 + număr puncte stabilitate =		
Numărul total de puncte cuvenite susținătorului MAMA la 1.09.2024 = suma punctajelor anuale cuvenite la 31.08.2024 + număr puncte stabilitate =		
Numărul total de puncte cuvenite susținătorului TATA la 1.09.2024 = suma punctajelor anuale cuvenite la 31.08.2024 + număr puncte stabilitate =		
E. Numărul total de puncte cuvenite urmașilor la 1.09.2024 = suma punctajelor anuale cuvenite urmașilor la 31.08.2024 + număr puncte stabilitate cuvenite urmașilor = din care aferent stagiului de cotizare din sistemul agricol:		
F. Valoare punct referință la data de 1.09.2024: 81 lei		

G. Situația urmașilor la data de 1.09.2024:				
Numele și prenumele	CNP	Calitatea	Diminuare (%)	Cuantumul pensiei

Se menține cuantumul pensiei stabilit și aflat în plată anterior recalculării de la 1.09.2024, de lei, conform art. 144 alin. (6) din Legea nr. **360/2023**.

În conformitate cu prevederile art. 127 alin. (1) din Legea nr. **360/2023**, prezenta decizie poate fi contestată, în termen de 45 de zile de la comunicare, la instanța judecătorească competentă. Conform art. 127 alin. (2) din Legea nr. **360/2023**, decizia de pensionare necontestată în termen este definitivă.

Director executiv/Director executiv adjunct/Șef casa locală,
.....

(numele și prenumele)

ANEXA nr. 3: DECIZIE Nr. din data privind aplicarea prevederilor art. 144 din Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii Casa teritorială/locală de pensii

DECIZIE Nr. din data privind aplicarea prevederilor art. 144 din Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii

CNP titular pensie: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxx Nume: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxx Data înscrierii la pensie internațională: XX/XX/XX CFP/TCFP (cod fel pensie): Data acordării noilor drepturi: 1.09.2024	Titular/Reprezentant legal/Mandatar Nume: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxx Județ: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx Localitate: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx Str.: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx nr. xxxxxx, bl. xxxx, sc. xxxx, et. xx, ap. xxxx, oficiu poștal xxx
---	--

Categoria de pensie internațională conform art. 144 din Legea nr. **360/2023** privind sistemul public de pensii:

Cuantum pensie internațională în plată la data de 31.08.2024: lei

Procent diminuare: %

Indemnizație de însoțitor în plată la data de 31.08.2024: lei

A. TOTAL STAGIU DE COTIZARE realizat în România, din care:	 ani luni zile
A.1 Stagiul de cotizare contributiv:	 ani luni zile
A.2 Stagiul de cotizare necontributiv:	 ani luni zile

A.3 Stagiul asimilat (necontributiv):	 ani luni zile
A.4 Stagiul sistem neintegrat:	 ani luni zile
B. Stagiul de cotizare contributiv realizat în România pentru care se acordă puncte de stabilitate: ani luni zile	
C. Numărul de puncte de stabilitate (acordate pentru stagiul de cotizare contributiv realizat ÎN ROMÂNIA peste 25 de ani contributivi):	
D. Stagiul total de cotizare realizat în celelalte state implicate, așa cum acesta a fost comunicat de instituțiile competente: ani luni zile	
E. Numărul total de puncte teoretice realizat potrivit legislației din România și din alte state:	
Numărul total de puncte obținute după proratare:	
F. Valoarea punct referință la data de 1.09.2024: 81 lei	
G. Quantum nediminuat al pensiei la 1.09.2024: lei	
Valoarea diminuării: lei	
Indemnizație de însoțitor în plată la data de 1.09.2024: lei	
Quantum pensie internațională de asigurări sociale la data de 1.09.2024: lei	

Se menține quantumul pensiei stabilit și aflat în plată anterior recalculării de la 1.09.2024, de lei, conform art. 144 alin. (6) din Legea nr. **360/2023**.

În conformitate cu prevederile art. 127 alin. (1) din Legea nr. **360/2023** prezenta decizie poate fi contestată, în termen de 45 de zile de la comunicare, la instanța judecătorească competentă. Conform art. 127 alin. (2) din Legea nr. **360/2023**, decizia de pensionare necontestată în termen este definitivă.

Director executiv/Director executiv adjunct/Şef casa locală,

.....

(numele și prenumele)

ANEXA nr. 4: DECIZIE Nr. din data privind aplicarea prevederilor art. 144 din Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii

Casa teritorială/locală de pensii

DECIZIE Nr. din data privind aplicarea prevederilor
art. 144 din Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii

CNP titular pensie: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxx	Titular/Reprezentant legal/Mandatar Nume:
Nume: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxx	xxxx
Data înscrierii la pensie	Județ: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
	Localitate:

internațională: XX/XX/XX CFP/TCFP (cod fel pensie): Data acordării noilor drepturi: 1.09.2024	xx Str.: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx nr. xxxxxxxx, bl. xxxx, sc. xxxx, et. xx, ap. xxxx, oficiu poștal xxx
--	--

Categoria de pensie internațională conform art. 144 din Legea nr. **360/2023** privind sistemul public de pensii:

Situația urmașilor în plată la data de 31.08.2024:

	Numele și prenumele	CNP	Calitatea	Diminuare (%)	Cuantumul pensiei
A. TOTAL STAGIU DE COTIZARE realizat în..... ani luni					
România de susținător, din care:				 zile	
A.1 Stagiu de cotizare contributiv:				 ani luni zile	
A.2 Stagiu de cotizare necontributiv:				 ani luni zile	
A.3 Stagiu asimilat (necontributiv):				 ani luni zile	
A.4 Stagiu sistem neintegrat:				 ani luni zile	
TOTAL STAGIU DE COTIZARE realizat în..... ani luni					
România de susținător MAMA, din care:				 zile	
A.1 Stagiu de cotizare contributiv:				 ani luni zile	
A.2 Stagiu de cotizare necontributiv:				 ani luni zile	
A.3 Stagiu asimilat (necontributiv):				 ani luni zile	
A.4 Stagiu sistem neintegrat:				 ani luni zile	
TOTAL STAGIU DE COTIZARE realizat în..... ani luni					
România de susținător TATA, din care:				 zile	
A.1 Stagiu de cotizare contributiv:				 ani luni zile	
A.2 Stagiu de cotizare necontributiv:				 ani luni zile	
A.3 Stagiu asimilat (necontributiv):				 ani luni zile	

A.4 Stagiul sistem neintegrat:	 ani luni zile	
B. Stagiul de cotizare contributiv realizat de susținător în România pentru care se acordă puncte de stabilitate: ani luni ... zile		
Stagiul de cotizare contributiv realizat de susținător MAMA în România pentru care se acordă puncte de stabilitate: ani luni zile		
Stagiul de cotizare contributiv realizat de susținător TATA în România pentru care se acordă puncte de stabilitate: ani luni zile		
C. Numărul de puncte de stabilitate cuvenite susținătorului (acordate pentru stagiul de cotizare contributiv realizat în ROMÂNIA peste 25 de ani contributivi):		
Numărul de puncte de stabilitate cuvenite susținătorului MAMA (acordate pentru stagiul de cotizare contributiv realizat în ROMÂNIA peste 25 de ani contributivi):		
Numărul de puncte de stabilitate cuvenite susținătorului TATA (acordate pentru stagiul de cotizare contributiv realizat în ROMÂNIA peste 25 de ani contributivi):		
D. Stagiul total de cotizare realizat în celelalte state implicate de susținătorul decedat, așa cum acesta a fost comunicat de instituțiile competente: ani luni zile		
E. Stagiul total de cotizare realizat în celelalte state implicate de susținătorul decedat MAMA, așa cum acesta a fost comunicat de instituțiile competente: ani luni zile		
F. Stagiul total de cotizare realizat în celelalte state implicate de susținătorul decedat TATĂ, așa cum acesta a fost comunicat de instituțiile competente: ani luni zile		
G. Numărul total de puncte teoretice realizate de susținătorul decedat în România și în alte state:		
Numărul total de puncte realizate de susținătorul decedat după proratare:		
H. Numărul total de puncte teoretice realizate de susținătorul decedat MAMA în România și în alte state:		
Numărul total de puncte realizate de susținătorul decedat MAMA după proratare:		
I. Numărul total de puncte teoretice realizate de susținătorul decedat TATĂ în România și în alte state:		
Numărul total de puncte realizate de susținătorul decedat TATĂ după proratare:		
J. Total număr de puncte realizate de susținătorii decedați, MAMĂ și TATĂ, după proratare:		

K. Numărul total de puncte după proratare, cuvenite urmașilor la 1.09.2024:	
L. Valoare punct referință la data de 1.09.2024: 81 lei	

M. Situația urmașilor la data de 1.09.2024:				
Numele și prenumele	CNP	Calitatea	Diminuare (%)	Cuantumul pensiei

Se menține cuantumul pensiei stabilit și aflat în plată anterior recalculării de la 1.09.2024, de lei, conform art. 144 alin. (6) din Legea nr. **360/2023**.

În conformitate cu prevederile art. 127 alin. (1) din Legea nr. **360/2023**, prezenta decizie poate fi contestată, în termen de 45 de zile de la comunicare, la instanța judecătorească competentă. Conform art. 127 alin. (2) din Legea nr. **360/2023**, decizia de pensionare necontestată în termen este definitivă.

Director executiv/Director executiv adjunct/Șef casa locală,

.....

(numele și prenumele)

**LEGEA NR. 272/2004 PRIVIND PROTECȚIA ȘI PROMOVAREA
DREPTURILOR COPILULUI – MODIFICĂRI
(LEGEA NR. 123/2024)**

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului (rep. M. Of. nr. 159 din 5 martie 2014; cu modif. și compl. ult.)	Legea nr. 123/2024 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului (M. Of. nr. 414 din 7 mai 2024)	– <i>modifică</i> : art. 5 alin. (1), art. 17 alin. (3) și (4), art. 20 alin. (1), art. 40 alin. (4) și (5), art. 96, art. 99, art. 102, art. 140 – <i>introduce</i> : art. 18 alin. (3 ¹), art. 140 ¹ -140 ⁴ .

În M. Of. nr. 414 din 7 mai 2024 s-a publicat **Legea nr. 123/2024 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului**.

Redăm, în cele ce urmează, cele mai importante modificări și completări aduse **Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului**.

Art. 5 alin. (1)

Vechea reglementare

„Art. 5

(1) Copiii au dreptul la protecție și asistență în realizarea și exercitarea deplină a drepturilor lor, în condițiile prezentei legi.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 5 alin. (1) se modifică** și va avea următorul conținut:

„Art. 5

(1) Copiii au dreptul la protecție și asistență în realizarea și exercitarea deplină a drepturilor lor, în condițiile prezentei legi. Sesizarea sau constatarea că minorului nu îi este

respectat unul sau mai multe drepturi obligă persoanele responsabile potrivit prevederilor art. 1 alin. (2) să acționeze conform competențelor prevăzute de lege.”

Art. 17 alin. (3) și (4)

Vechea reglementare

„(3) Părinții sau un alt reprezentant legal al copilului nu pot împiedica relațiile personale ale acestuia cu bunicii, frații și surorile ori cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie decât în cazurile în care instanța decide în acest sens, apreciind că există motive temeinice de natură a primejdui dezvoltarea fizică, psihică, intelectuală sau morală a copilului.

(4) În caz de neînțelegere între părinți cu privire la modalitățile de exercitare a dreptului de a avea legături personale cu copilul, instanța va stabili un program în funcție de vârsta copilului, de nevoile de îngrijire și educare ale acestuia, de intensitatea legăturii afective dintre copil și părintele la care nu locuiește, de comportamentul acestuia din urmă, precum și de alte aspecte relevante în fiecare caz în parte.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 17 alin. (3) și (4) se modifică** și vor avea următorul conținut:

„(3) Nicio persoană nu poate împiedica relațiile personale ale acestuia cu bunicii, frații și surorile ori cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie decât în cazurile în care instanța decide în acest sens, apreciind că există motive temeinice de natură a primejdui dezvoltarea fizică, psihică, intelectuală sau morală a copilului.

(4) În caz de neînțelegere între părinți cu privire la modalitățile de exercitare a dreptului de a avea legături personale cu copilul, instanța va stabili un program în funcție de vârsta copilului, de nevoile de îngrijire și educare ale acestuia, de intensitatea legăturii afective dintre copil și părintele la care nu locuiește, de comportamentul acestuia din urmă, de existența unei situații de înstrăinare părintească, precum și de alte aspecte relevante în fiecare caz în parte.”

Art. 20 alin. (1)

Vechea reglementare

„Art. 20

(1) În vederea asigurării menținerii relațiilor personale ale copilului cu părinții săi sau cu alte persoane alături de care s-a bucurat de viața de familie, precum și pentru asigurarea înapoierii copilului la locuința sa la terminarea perioadei de găzduire, precum și pentru a preveni împiedicarea preluării copilului, la finalul găzduirii la domiciliul părintelui care nu locuiește cu copilul, instanța poate dispune, la cererea părintelui interesat sau a altei persoane îndreptățite, una sau mai multe măsuri cu caracter asiguratoriu sau a unor garanții. Dispozițiile tezei I se aplică în mod corespunzător și în situația prevăzută la art. 18 alin. (1) lit. g).”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 20 alin. (1) se modifică** și va avea următorul conținut:

„Art. 20

(1) *În vederea asigurării menținerii relațiilor personale ale copilului cu părinții săi sau cu alte persoane alături de care s-a bucurat de viața de familie, pentru asigurarea înapoierii copilului la locuința sa la terminarea perioadei de găzduire, pentru a preveni împiedicarea preluării copilului, la finalul găzduirii la domiciliul părintelui care nu locuiește cu copilul, precum și pentru respectarea dispozițiilor privitoare la stabilirea locuinței copilului, instanța poate dispune, la cererea părintelui interesat sau a altei persoane îndreptățite, instituirea uneia sau mai multor măsuri cu caracter asigurătoriu, a unor garanții sau aplicarea de penalități. Dispozițiile tezei I se aplică în mod corespunzător și în situația prevăzută la art. 18 alin. (1) lit. g).”*

Art. 40 alin. (4) și (5)

Vechea reglementare

„(4) Planul de servicii are ca obiectiv prevenirea abuzului, neglijării, exploatării și a oricăror forme de violență asupra copilului sau separarea copilului de familia sa. În acest scop, serviciul public de asistență socială ori, după caz, direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la nivelul fiecărui sector al municipiului București are obligația de a oferi servicii și prestații destinate menținerii copilului în familie și de a sprijini accesul copilului și al familiei sale la alte servicii.

(5) Planul de servicii poate avea ca finalitate transmiterea către direcția generală de asistență socială și protecția copilului a cererii de instituire a unei măsuri de protecție specială a copilului, numai dacă, după acordarea serviciilor prevăzute de acest plan, se constată că menținerea copilului alături de părinții săi nu este posibilă.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 40 alin. (4) și (5) se modifică** și vor avea următorul conținut:

„(4) Planul de servicii are ca obiectiv prevenirea abuzului, neglijării, înstrăinării părintești, exploatării și a oricăror forme de violență asupra copilului sau a separării copilului de familia sa. În acest scop, serviciul public de asistență socială ori, după caz, direcția generală de asistență socială și protecția copilului de la nivelul fiecărui sector al municipiului București are obligația de a oferi servicii și prestații destinate menținerii copilului în familie și de a sprijini accesul copilului și al familiei sale la alte servicii.

(5) Planul de servicii poate avea ca finalitate transmiterea către direcția generală de asistență socială și protecția copilului a cererii de instituire a unei măsuri de protecție specială a copilului, dacă, după acordarea serviciilor prevăzute de acest plan, se constată că menținerea copilului alături de oricare dintre părinții săi nu este posibilă sau contravine interesului superior al copilului.”

Art. 96**Vechea reglementare**

„Art. 96

(1) Orice persoană care, prin natura profesiei sau ocupației sale, lucrează direct cu un copil și are suspiciuni în legătură cu existența unei situații de abuz sau de neglijare a acestuia este obligată să sesizeze serviciul public de asistență socială sau direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială a fost identificat cazul respectiv.

(2) Pentru semnalarea cazurilor de abuz sau de neglijare a copilului, la nivelul fiecărei direcții generale de asistență socială și protecția copilului se înființează obligatoriu telefonul copilului, al cărui număr va fi adus la cunoștința publicului.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 96 se modifică** și va avea următorul conținut:

„Art. 96

(1) Orice persoană care, prin natura profesiei sau ocupației sale, lucrează direct cu un copil și are suspiciuni în legătură cu existența unei situații de abuz, de neglijare, de înstrăinare părintească a acestuia este obligată să sesizeze serviciul public de asistență socială sau direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială a fost identificat cazul respectiv.

(2) Pentru semnalarea cazurilor de abuz, înstrăinare părintească sau de neglijare a copilului, la nivelul fiecărei direcții generale de asistență socială și protecția copilului se înființează obligatoriu telefonul copilului, al cărui număr va fi adus la cunoștința publicului.”

Art. 99**Vechea reglementare**

„Art. 99

Pentru verificarea sesizărilor privind cazurile de abuz și neglijare a copilului, reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului au drept de acces, în condițiile legii, în sediile persoanelor juridice, precum și la domiciliul persoanelor fizice care au în îngrijire sau asigură protecția unui copil. Pentru efectuarea acestor verificări, organele de poliție au obligația să sprijine reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 99 se modifică** și va avea următorul conținut:

„Art. 99

Pentru verificarea sesizărilor privind cazurile de abuz, înstrăinare părintească sau neglijare a copilului, reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului au drept de acces, în condițiile legii, în sediile persoanelor juridice, precum și la domiciliul persoanelor fizice care au în îngrijire sau asigură protecția unui copil. Pentru

efectuarea acestor verificări, precum și pentru prevenirea situațiilor de înstrăinare părintească, organele de poliție au obligația să sprijine reprezentanții direcției generale de asistență socială și protecția copilului.”

Art. 102**Vechea reglementare**

„Art. 102

În cazul în care abuzul, neglijarea, exploatarea și orice formă de violență asupra copilului a fost săvârșită de către persoane care, în baza unui raport juridic de muncă sau de altă natură, asigurau protecția, creșterea, îngrijirea sau educația copilului, angajatorii au obligația să sesizeze de îndată organele de urmărire penală și să dispună îndepărtarea persoanei respective de copiii aflați în grija sa.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 102 se modifică** și va avea următorul conținut:

„Art. 102

În cazul în care abuzul, neglijarea, înstrăinarea părintească, exploatarea și orice formă de violență asupra copilului a fost săvârșită de către persoane care, în baza unui raport juridic de muncă sau de altă natură, asigurau protecția, creșterea, îngrijirea sau educația copilului, angajatorii au obligația să sesizeze de îndată organele de urmărire penală și să dispună îndepărtarea persoanei respective de copiii aflați în grija sa.”

Art. 140**Vechea reglementare**

„Art. 140

Cauzele care privesc aplicarea prezentei legi sunt scutite de taxa judiciară de timbru și de timbru judiciar.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 140 se modifică** și va avea următorul conținut:

„Art. 140

Cauzele care privesc aplicarea prezentei legi, cu excepția celor prevăzute de art. 140¹ și 140², sunt scutite de taxa judiciară de timbru și de timbrul judiciar.”

Art. 18 alin. (3^{^1})**Noua reglementare**

Potrivit noii reglementări, **la art. 18, după alin. (3) se introduce** un nou alineat, **alin. (3^{^1})**, cu următorul cuprins:

„(3^{^1}) Atunci când stabilește că relațiile personale se vor realiza prin metodele prevăzute la alin. (1) lit. a)-c), instanța de judecată:

a) stabilește dacă sarcina de a duce și a aduce copilul la începutul și, respectiv, la sfârșitul perioadelor programului de relații personale îi revine părintelui sau persoanei în

favoarea căreia se stabilește programul de relații personale ori părintelui sau persoanei cu care copilul locuiește; atunci când instanța de judecată constată existența unei situații de înstrăinare părintească, sarcina revine întotdeauna părintelui care înstrăinează;

b) dispune ca programul de relații personale cu privire la un copil înscris la o unitate de învățământ să se desfășoare pentru o perioadă de până la 7 zile consecutive într-un interval de 14 zile, în toate perioadele de peste an în care copilul nu se află în vacanțele prevăzute de programa școlară.”

Art. 140¹-140⁴

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **după art. 140 se introduc** patru noi articole, **art. 140¹-140⁴**, cu următorul cuprins:

„Art. 140¹

(1) Instanța de judecată poate constata existența unei situații de înstrăinare părintească la cererea unuia dintre părinți, la cererea procurorului sau la cererea direcției generale de asistență socială și protecția copilului, pe cale principală sau în orice litigiu pendinte, unde urmează să fie dispuse măsuri cu privire la copilul minor, altele decât cele prevăzute la art. 133.

(2) Înstrăinarea părintească creează prezumția relativă că exercitarea autorității părintești de către părintele care înstrăinează, precum și stabilirea locuinței copilului la domiciliul acestui părinte nu sunt în interesul superior al copilului.

(3) În cazul în care locuința copilului este stabilită la locuința părintelui care înstrăinează, instanța de judecată va dispune:

a) stabilirea în favoarea părintelui înstrăinat a unui program de relații personale cu copilul, care va include, în mod obligatoriu, modalitățile prevăzute de art. 18 alin. (1) lit. c) și g);

b) consilierea psihologică a copilului și a ambilor părinți de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului.

Art. 140²

(1) Atunci când instanța de judecată este investită cu o cerere de ordonanță președințială în care urmează a fi dispuse măsuri cu privire la copil, altele decât cele prevăzute la art. 133, termenul maxim de soluționare este de 30 de zile de la data introducerii cererii de chemare în judecată.

(2) În cauzele prevăzute la alin. (1), citația părților se face potrivit regulilor privind citarea în cauze urgente.

Art. 140³

(1) În cauzele în care urmează să fie dispuse măsuri cu privire la copilul minor, altele decât cele prevăzute la art. 133, instanța de judecată procedează la ascultarea minorului doar cu participarea unui psiholog din cadrul direcției generale de asistență socială și protecția copilului.

(2) Dispozițiile art. 231 din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, cu modificările și completările ulterioare, se aplică în mod corespunzător audierii copilului.

(3) Dacă ascultarea minorului s-a desfășurat cu participarea unui psiholog din cadrul direcției generale de asistență socială și protecția copilului, acesta va redacta un raport de constatare, care se va depune în mod obligatoriu la dosarul cauzei. Atunci când sunt necesare identificarea unei afecțiuni psihiatrice a copilului sau a unuia dintre părinți, constatarea în plan psihic a unor situații de abuz și existența unei legături de cauzalitate între un eventual abuz și urmările sale în plan psihic, se va dispune efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice.

(4) Dispozițiile art. 332 alin. (1) și (3), art. 334 și 337 din Legea nr. 134/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare, se aplică în mod corespunzător raportului redactat de psihologul din cadrul direcției generale de asistență socială și protecția copilului.

(5) Ascultarea minorilor în cadrul procedurii judiciare se va realiza în mod obligatoriu ulterior administrării probelor din dosar, ca ultimă etapă a cercetării judecătorești. Opinia minorului are valoarea probatorie a unei prezumții relative.

Art. 140⁴

(1) În cauzele în care urmează să fie dispuse măsuri cu privire la copilul minor, altele decât cele prevăzute la art. 133, instanța de judecată poate dispune efectuarea unui raport de expertiză medico-legală psihiatrică. Prevederile art. 330-340 din Legea nr. 134/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare, se aplică în mod corespunzător.

(2) Termenul maxim de finalizare și depunere la dosarul cauzei a raportului de expertiză medico-legală psihiatrică este de 45 de zile."

**NORMELE METODOLOGICE DE APLICARE
A CODULUI FISCAL – MODIFICĂRI
(H.G. NR. 451/2024)**

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Normele metodologice de aplicare a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M. Of. nr. 22 din 13 ianuarie 2016)	H.G. nr. 451/2024 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, aprobate prin H.G. nr. 1/2016 (M. Of. nr. 410 din 30 aprilie 2024)	<i>– modifică: pct. 8 alin. (16), pct. 21 alin. (28), pct. 131, pct. 138[^]3, pct. 152 alin. (1) și (10), pct. 165 alin. (8),</i> <i>– introduce: pct. 8 alin. (9[^]1), pct. 30 alin. (30), pct. 38 alin. (17[^]1), pct. 166 alin. (3[^]1), pct. 166 alin. (9), pct. 167 alin. (3[^]1) și (8), pct. 170[^]3.</i>

În M. Of. nr. 410 din 30 aprilie 2024 s-a publicat **H.G. nr. 451/2024 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, aprobate prin H.G. nr. 1/2016.**

Redăm, în cele ce urmează, cele mai importante modificări și completări aduse Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal.

Pct. 8 alin. (16)

Vechea reglementare

„(16) În cazul antrepozitarului autorizat exclusiv pentru producție de bioetanol, destinat utilizării în producția de produse energetice, valoarea accizelor care constituie baza de calcul pentru stabilirea garanției se determină prin aplicarea nivelului accizelor prevăzut pentru benzina fără plumb, cu condiția denaturării acestui produs potrivit pct. 78 alin. (3) lit. b), în caz contrar fiind aplicabil nivelul accizelor prevăzut pentru alcoolul etilic.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **pct. 8 alin. (16) se modifică** și va avea următorul conținut:

„(16) În cazul antrepozitarului autorizat pentru producția de bioetanol destinat utilizării în producția de produse energetice, valoarea accizelor care constituie baza de calcul pentru stabilirea garanției se determină prin aplicarea nivelului accizelor prevăzut pentru benzina fără plumb, cu condiția denaturării acestui produs potrivit pct. 78 alin. (3) lit. b), în caz contrar fiind aplicabil nivelul accizelor prevăzut pentru alcoolul etilic.”

Pct. 21 alin. (28)**Vechea reglementare**

„(28) Bioetanolul reprezintă alcoolul etilic realizat în antrepozitele fiscale de producție a alcoolului etilic și care este destinat utilizării în producția de produse energetice și în alte industrii, cu excepția industriei alimentare.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **pct. 21 alin. (28) se modifică** și va avea următorul conținut:

„(28) Prin excepție de la prevederile alin. (1), bioetanolul reprezintă alcoolul etilic care poate fi realizat atât în antrepozitele fiscale de producție a alcoolului etilic, cât și în antrepozitele fiscale de producție a produselor energetice autorizate să producă bioetanol și care este destinat utilizării în producția de produse energetice și în alte industrii, cu excepția industriei alimentare.”

Pct. 131**Vechea reglementare**

„131. Modelul documentelor de rezervă prevăzute la art. 407 alin. (1) și (4) din Codul fiscal este cel prevăzut pentru modelul raportului de primire sau raportul de export, după caz, prevăzute în anexele nr. 35 și 36, care fac parte integrantă din prezentele norme metodologice.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **pct. 131 se modifică** și va avea următorul conținut:

„131. Modelele raportului de primire de rezervă și raportului de export de rezervă, prevăzute la art. 407 alin. (1) și (4) din Codul fiscal, sunt cele prevăzute pentru modelele raportului de primire și raportului de export, prevăzute în anexele nr. 35 și 36, care fac parte integrantă din prezentele norme metodologice.”

Pct. 138³**Vechea reglementare**

„138³. Modelul documentului de rezervă prevăzut la art. 416³ alin. (1) din Codul fiscal este cel prevăzut pentru modelul raportului de primire, prevăzut în anexa nr. 37⁴.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **pct. 138³ se modifică** și va avea următorul conținut:

„138³. Modelul raportului de primire de rezervă prevăzut la art. 416³ alin. (1) din Codul fiscal este cel prevăzut pentru modelul raportului de primire, prevăzut în anexa nr. 37⁴.”

Pct. 152 alin. (1)**Vechea reglementare**

„(1) Antrepozitarii autorizați cu drept de marcă au obligația utilizării marcajelor aprobate prin nota de comandă în termen de 6 luni de la eliberarea acestora de către Compania Națională „Imprimeria Națională” – S.A. La expirarea acestui termen, marcajele neutilizate se restituie Companiei Naționale „Imprimeria Națională” – S.A., în vederea distrugerii. Termenul de restituire nu poate depăși 6 luni de la expirarea termenului de utilizare a marcajelor. Distrugerea marcajelor neutilizate se desfășoară sub supraveghere fiscală.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **pct. 152 alin. (1) se modifică** și va avea următorul conținut:

„(1) Antrepozitarii autorizați cu drept de marcă au obligația utilizării marcajelor aprobate prin nota de comandă în termen de 6 luni de la eliberarea acestora de către Compania Națională «Imprimeria Națională» – S.A. La expirarea acestui termen, marcajele neutilizate și marcajele deteriorate în procesul de marcă se restituie Companiei Naționale «Imprimeria Națională» – S.A., în vederea distrugerii. Termenul de restituire nu poate depăși 6 luni de la expirarea termenului de utilizare a marcajelor.”

Pct. 152 alin. (10)**Vechea reglementare**

„(10) Distrugerea marcajelor neutilizate și a celor deteriorate se face cu aprobarea și sub supravegherea autorității vamale teritoriale, conform procedurii stabilite prin ordin al președintelui Autorității Vamale Române.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **pct. 152 alin. (10) se modifică** și va avea următorul conținut:

„(10) Distrugerea marcajelor neutilizate și a celor deteriorate în procesul de marcă se face cu aprobarea autorității vamale teritoriale și sub supraveghere vamală, conform procedurii aprobate prin ordin al președintelui Autorității Vamale Române, care se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.”

Pct. 165 alin. (8)**Vechea reglementare**

„(8) Pentru produsele prevăzute la alin. (6) care sunt prezentate sub forma unei rezerve care conține în amestec produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) și b) din Codul fiscal sau produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) și c) din Codul fiscal, fabricate în antrepozite fiscale de producție din România, se aplică în mod corespunzător prevederile art. 339-341 din Codul fiscal și ale secțiunilor a 3-a, a 9-a și a 16-a de la capitolul I – Regimul accizelor armonizate, titlul VIII – Accize și alte taxe speciale din Codul fiscal.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **pct. 165 alin. (8) se modifică** și va avea următorul conținut:

„(8) Pentru produsele prevăzute la alin. (6) care sunt prezentate sub forma unei rezerve care conține în amestec produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) și b) din Codul fiscal sau produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) și c) din Codul fiscal, fabricate în antrepozite fiscale de producție din România, se aplică în mod corespunzător prevederile art. 339-341 din Codul fiscal, prevederile secțiunilor a 3-a, a 9-a și a 16-a de la capitolul I – Regimul accizelor armonizate și prevederile art. 444¹ de la capitolul II – Regimul accizelor nearmonizate, titlul VIII – Accize și alte taxe speciale din Codul fiscal.”

Pct. 8 alin. (9¹)**Noua reglementare**

Potrivit noii reglementări, **la pct. 8, după alin. (9) se introduce** un nou alineat, **alin. (9¹)**, cu următorul cuprins:

„(9¹) În aplicarea alin. (9), pentru antrepozitarii autorizați care produc bioetanol în cadrul antrepozitului de producție de produse energetice garanția minimă se determină prin însumarea garanției minime prevăzută pentru fiecare grupă de produse în parte.”

Pct. 30 alin. (30)**Noua reglementare**

Potrivit noii reglementări, **la pct. 30, după alin. (29) se introduce** un nou alineat, **alin. (30)**, cu următorul cuprins:

„(30) Antrepozitarii autorizați să producă produse energetice și bioetanol în cadrul aceleiași antrepozit de producție trebuie să respecte atât condițiile pentru producția de produse energetice prevăzute la alin. (26) și (27), cât și condițiile pentru producția de alcool etilic prevăzute la alin. (12)-(14), (16), (17) și (20).”

Pct. 38 alin. (17¹)**Noua reglementare**

Potrivit noii reglementări, **la pct. 38, după alin. (17) se introduce** un nou alineat, **alin. (17¹)**, cu următorul cuprins:

„(17¹) Antrepozitarii autorizați să producă bioetanol trebuie să respecte condițiile prevăzute la alin. (2), (3), (5)-(17).”

Pct. 166 alin. (3¹)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **pct. 166, după alin. (3) se introduce** un nou alineat, **alin. (3¹)**, cu următorul cuprins:

„(3¹) În cazul în care produsele accizabile sunt marcate cu timbre, autoritatea vamală teritorială desemnează un reprezentant care vizează procesul-verbal de dezlipire a marcajelor, care cuprinde seria și numărul de identificare ale timbrelor dezlipite.”

Pct. 166 alin. (9)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **pct. 166, după alin. (8) se introduce** un nou alineat, **alin. (9)**, cu următorul cuprins:

„(9) O copie a procesului-verbal prevăzut la alin. (3¹) însoțește timbrele care se expediază pentru distrugere Companiei Naționale «Imprimeria Națională» – S.A.”

Pct. 167 alin. (3¹)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **pct. 167, după alin. (3) se introduce** un nou alineat, **alin. (3¹)**, cu următorul cuprins:

„(3¹) În cazul în care produsele accizabile sunt marcate cu timbre, autoritatea vamală teritorială desemnează un reprezentant care vizează procesul-verbal de dezlipire a marcajelor, ce cuprinde seria și numărul de identificare ale timbrelor dezlipite.”

Pct. 167 alin. (8)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **pct. 167, după alin. (7) se introduce** un nou alineat, **alin. (8)**, cu următorul cuprins:

„(8) O copie a procesului-verbal prevăzut la alin. (3¹) însoțește timbrele care se expediază pentru distrugere Companiei Naționale «Imprimeria Națională» – S.A.”

Pct. 170³

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **după pct. 170² se introduce** un nou punct, **pct. 170³**, cu următorul cuprins:

„170³. (1) În aplicarea art. 444¹ alin. (1) din Codul fiscal nu intră sub incidența sistemului de marcarea:

a) produsele accizabile prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal supuse marcării, care provin din producția internă și sunt destinate exportului sau livrării în alt stat membru;

b) produsele accizabile prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal supuse marcării, provenite din import, aflate în regim de tranzit sau de import temporar.

(2) În aplicarea art. 444¹ alin. (3) din Codul fiscal:

a) operatorii economici care produc și comercializează în România produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal au obligația de a aplica timbrele pe produse, în locurile de producție, înainte de comercializare;

b) operatorii economici care achiziționează din teritoriul Uniunii Europene produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal au obligația de a aplica timbrele pe produse, în locurile de recepție autorizate, atunci când furnizorul extern nu aplică timbrele. În această situație, timbrele se aplică înainte de comercializarea pe teritoriul României, dar nu mai târziu de data de 25 a lunii următoare celei în care accizele au devenit exigibile;

c) operatorii economici care importă produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal au obligația de a aplica timbrele pe produse, în antrepozite vamale, antrepozite libere sau zone libere, atunci când furnizorul extern nu aplică timbrele.

(3) Dimensiunile timbrelor sunt prevăzute în anexa nr. 40, care face parte integrantă din prezentele norme metodologice.

(4) Timbrele sunt hârtii de valoare cu regim special și se realizează de către Compania Națională «Imprimeria Națională» – S.A. prin emisiuni identificate printr-un cod și o serie de emisiune aprobate de către direcția specializată cu atribuții de control din cadrul Agenției Naționale de Administrare Fiscală.

(5) Timbrele pentru marcarea produselor prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal sunt inscripționate cu următoarele elemente:

a) denumirea operatorului economic cu drept de marcă și codul de marcă atribuit acestuia;

b) denumirea generică a produsului, respectiv produse care conțin tutun, destinate inhalării fără ardere;

c) seria și numărul care identifică în mod unic timbrul.

(6) Inscripționarea pe timbre a elementelor prevăzute la alin. (5) se poate face codificat, modalitatea de citire a codului fiind pusă la dispoziția organelor în drept de către Compania Națională «Imprimeria Națională» – S.A., la solicitarea acestora.

(7) În cazul produselor prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal, timbrele se aplică pe ambalajele individuale, pachete din carton sau celofanate ori cutii din diferite materiale în care sunt prezentate pentru vânzare aceste produse.

(8) În situația în care dimensiunile timbrelor nu permit includerea în întregime a denumirii operatorilor economici cu drept de marcă, se inscripționează prescurtările sau inițialele stabilite de fiecare operator economic, de comun acord cu Compania Națională «Imprimeria Națională» – S.A.

(9) Fiecărui operator economic cu drept de marcă i se atribuie un cod de marcă compus din 13 caractere. În cazul operatorilor economici care produc și comercializează în România, achiziționează din teritoriul Uniunii Europene ori importă produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal, codul de marcă este codul de acciză.

(10) În aplicarea prevederilor art. 444¹ alin. (12) din Codul fiscal, în vederea eliberării timbrelor, operatorii economici care produc și comercializează în România, achiziționează

din teritoriul Uniunii Europene ori importă produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal, după caz, depun o notă de comandă la autoritatea vamală teritorială. Modelul notei de comandă este prevăzut în anexa nr. 41, care face parte integrantă din prezentele norme metodologice.

(11) Nota de comandă se depune în trei exemplare și este însoțită de următoarele documente:

a) contractul de achiziție a produselor accizabile supuse marcării, în copie, în cazul operatorului economic care achiziționează din teritoriul Uniunii Europene ori importă produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal;

b) situația livrărilor de produse accizabile marcate pe ultimele șase luni, după caz.

(12) În situația în care în decursul unei luni se solicită o cantitate de timbre mai mare decât media lunară a livrărilor din ultimele 6 luni, se depune un memoriu justificativ în care sunt explicate motivele care au generat necesitățile suplimentare.

(13) În termen de 7 zile lucrătoare de la depunerea notei de comandă și a documentației complete, autoritatea vamală teritorială decide asupra aprobării notei de comandă. Nota de comandă se aprobă – total sau parțial – în funcție de:

a) documentația anexată;

b) datele din situația lunară privind utilizarea marcajelor, după caz.

(14) După aprobare, exemplarele notei de comandă au următoarele destinații:

a) primul exemplar se păstrează de către solicitant;

b) al doilea exemplar aprobat de autoritatea vamală teritorială se transmite de către operatorul economic cu drept de marcă către Compania Națională «Imprimeria Națională» – S.A. împreună cu dovada achitării contravalorii timbrelor comandate, în contul acestei companii;

c) al treilea exemplar se păstrează de către autoritatea vamală teritorială.

(15) Termenul de executare a comenzilor de către Compania Națională «Imprimeria Națională» – S.A. este de 15 zile lucrătoare de la data primirii și înregistrării notelor de comandă aprobate de autoritatea vamală teritorială.

(16) Eliberarea timbrelor se face de către Compania Națională «Imprimeria Națională» – S.A.

(17) În cazul produselor prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal, achiziționate din teritoriul Uniunii Europene sau importate, după caz, pentru care aplicarea timbrelor se face de către furnizorul extern, expedierea timbrelor în vederea aplicării pe produse se realizează în termen de 15 zile lucrătoare de la eliberarea timbrelor de către Compania Națională «Imprimeria Națională» – S.A., de către operatorii economici care achiziționează din teritoriul Uniunii Europene sau importă produsele.

(18) După expirarea termenului de 15 zile, timbrele neexpediate în termen se returnează, de către operatorii economici care achiziționează din teritoriul Uniunii Europene sau importă, după caz, produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal, Companiei Naționale «Imprimeria Națională» – S.A., în vederea distrugerii.

(19) În cazul importurilor de produse accizabile supuse marcării, expedierea timbrelor către furnizorul extern se face numai ca bagaj neînsoțit, în regim vamal de export temporar.

În vederea acordării acestui regim vamal, operatorul economic care importă produsele va prezenta autorității vamale competente:

a) documentul de transport internațional, din care să rezulte că destinatarul este furnizorul mărfurilor ce urmează a fi importate;

b) contractul încheiat între importator și furnizorul extern, în copie;

c) autorizația de operator economic cu produse supuse accizelor nearmonizate, în copie.

(20) Reimportul timbrelor se realizează odată cu importul produselor accizabile marcate.

(21) Operatorii economici cu drept de marcă, care produc și comercializează în România produsele prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal, au obligația utilizării timbrelor aprobate prin nota de comandă în termen de 6 luni de la eliberarea acestora de către Compania Națională «Imprimeria Națională» – S.A. La expirarea acestui termen, timbrele neutilizate și timbrele deteriorate în procesul de marcă se restituie Companiei Naționale «Imprimeria Națională» – S.A., în vederea distrugerii. Termenul de restituire nu poate depăși 6 luni de la expirarea termenului de utilizare a marcajelor.

(22) Operatorii economici cu drept de marcă sunt obligați să transmită lunar, până la data de 15 inclusiv a fiecărei luni, autorității vamale teritoriale evidența achiziționării, utilizării și returnării timbrelor pentru luna anterioară celei în care se face raportarea, potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 42, care face parte integrantă din prezentele norme metodologice.

(23) În vederea evidențierii timbrelor deteriorate în procesul de marcă, la sfârșitul fiecărei zile, aceste timbre se lipsesc pe un formular special, întocmit potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 43, care face parte integrantă din prezentele norme metodologice.

(24) Procentul maxim admis de timbre distruse în procesul de marcă și care nu pot fi recuperate pentru a fi evidențiate este de 0,5% din numărul timbrelor utilizate.

(25) În cazul timbrelor pierdute sau sustrase, operatorii economici cu drept de marcă au obligația ca, în termen de 15 zile lucrătoare de la înregistrarea declarației, a procesului-verbal de constatare sau a sesizării scrise a persoanei care a constatat dispariția timbrelor, să anunțe autoritatea vamală teritorială în vederea luării măsurilor corespunzătoare.

(26) Pentru timbrele distruse în procesul de marcă peste limita maximă admisă prevăzută la alin. (24), precum și pentru timbrele pierdute sau furate, operatorii economici datorează contravaloarea accizelor aferente cantităților de produse accizabile care ar fi putut fi marcate. În acest caz, obligația de plată a contravalorii accizelor intervine în ultima zi a lunii în care s-a înregistrat distrugerea, pierderea sau furtul, iar termenul de plată a acesteia este până la data de 25 inclusiv a lunii imediat următoare.

(27) Distrugerea timbrelor neutilizate și a celor deteriorate în procesul de marcă se face cu aprobarea autorității vamale teritoriale și sub supraveghere vamală, conform procedurii aprobate prin ordin al președintelui Autorității Vamale Române, care se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(28) Contravaloarea timbrelor se asigură de la bugetul de stat, din valoarea accizelor aferente produselor prevăzute la art. 439 alin. (2) lit. a) din Codul fiscal, supuse marcării, astfel:

a) din suma ce urmează a se vira bugetului de stat cu titlu de accize, determinată potrivit prevederilor pct. 165 alin. (6) teza a doua, operatorii economici care produc și vând în România deduc lunar numai contravaloarea timbrelor aferente cantităților de produse vândute pe teritoriul României, pentru care a intervenit exigibilitatea accizelor în cursul lunii respective. Contravaloarea timbrelor ce urmează a se deduce din accize se determină pe baza prețurilor fără TVA;

b) din suma ce urmează a se vira bugetului de stat cu titlu de accize, determinată potrivit prevederilor pct. 165 alin. (6) teza a doua, operatorii economici care achiziționează din teritoriul Uniunii Europene deduc lunar numai contravaloarea timbrelor aferente cantităților de produse recepționate pentru care a intervenit exigibilitatea accizelor în cursul lunii respective. Contravaloarea timbrelor ce urmează a se deduce din accize se determină pe baza prețurilor fără TVA;

c) din suma ce urmează a se vira bugetului de stat cu titlu de accize, determinată potrivit prevederilor pct. 165 alin. (6) teza a doua, operatorul economic care importă deduce cu ocazia fiecărei operațiuni de import de produse marcate numai contravaloarea timbrelor aferente cantităților de produse efectiv importate. Contravaloarea timbrelor ce urmează a se deduce din accize se determină pe baza prețurilor fără TVA.”

CODUL ADMINISTRATIV - MODIFICĂRI
(LEGEA NR. 115/2024)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Ordonanța de urgență a Guvernului (O.U.G.) nr. 57/2019 privind Codul administrativ (M. Of. nr. 555 din 5 iulie 2019)	Legea nr. 115/2023 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ (M. Of. nr. 406 din 30 aprilie 2024)	- <i>modifică</i> : art. 305 alin. (1), art. 310 alin. (3), art. 328 alin. (5) lit. b), art. 349 lit. f), art. 350 alin. (2) lit. b), art. 362 alin. (2); - <i>introduce</i> : art. 315 ¹ .

În M. Of. nr. 406 din data de 30 aprilie 2024 s-a publicat **Legea nr. 115/2023 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ.**

Redăm, în cele ce urmează, cele mai importante modificări și completări aduse Codului administrativ.

Art. 305 alin. (1)

Vechea reglementare

„Art. 305: *Exercitarea dreptului de concesiune*
(1) *Subconcesionarea este interzisă*”.

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 305, alineatul (1) se modifică** și va avea următorul cuprins:

„(1) Subconcesionarea este interzisă, cu excepția situațiilor expres prevăzute la art. 315¹”.

Art. 310 alin. (3)

Vechea reglementare

„(3) *Elementele prevăzute la alin. (1) lit. b) includ cel puțin următoarele:*
d) interdicția subconcesionării bunului concesionat;”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 310 alineatul (3), litera d) se modifică** și va avea următorul cuprins:

„d) interdicția subconcesionării bunului concesionat, în tot sau în parte, unei alte persoane, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 315^{^1};

Art. 315^{^1}

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **după articolul 315 se introduce un nou articol, art. 315^{^1}**, cu următorul cuprins:

„Art. 315^{^1}: Subconcesionarea

(1) Prin excepție de la prevederile art. 303, ale art. 305 alin. (1) și ale art. 310 alin. (3) lit. d), companiile naționale, societățile naționale sau societățile comerciale prevăzute la art. 315 alin. (1) pot subconcesiona bunurile proprietate publică care le-au fost concesionate potrivit art. 315 alin. (1).

(2) Studiul de oportunitate al subconcesionării se aprobă de către entitățile care, potrivit art. 303, au calitatea de concedent în contractul de concesiune.

(3) Subconcesionarea prevăzută la alin. (1) se aprobă, pe baza studiului de oportunitate, prin hotărâre a Guvernului, a consiliilor locale, județene sau a Consiliului General al Municipiului București, după caz.

(4) Fără a aduce atingere prevederilor alin. (2) și (3), regimul juridic al subconcesionării prevăzute la alin. (1) este cel instituit de prezentul cod pentru concesiune.

(5) Prin excepție de la prevederile art. 307 alin. (1) și (2), redevența obținută prin subconcesionare se face venit la bugetul companiilor naționale, societăților naționale sau societăților comerciale care au subconcesionat bunurile aparținând proprietății publice.

(6) Sumele reprezentând redevența prevăzută la alin. (5) sunt utilizate numai pentru întreținerea, repararea, reabilitarea, modernizarea și/sau dezvoltarea bunurilor proprietate publică care au făcut obiectul concesiunii și nu pot fi recuperate prin amortizare conform prevederilor legale în vigoare”.

Art. 328 alin. (5) lit. b)

Vechea reglementare

„Art. 328: Evidența informațiilor cu privire la desfășurarea procedurilor de concesiune și la derularea contractelor de concesiune de bunuri proprietate publică

(5) Dosarul concesiunii trebuie să cuprindă cel puțin următoarele elemente:

b) hotărârea de aprobare a concesiunii;

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 328 alineatul (5), litera b) se modifică** și va avea următorul cuprins:

„b) hotărârea de aprobare a concesiunii și, după caz, hotărârea de aprobare a subconcesiunii;”.

Art. 328 alin. (5) lit. b)**Vechea reglementare**

„Art. 349: Conținutul actului prin care se realizează darea în folosință gratuită

Hotărârea Guvernului sau a consiliului județean, respectiv a Consiliului General al Municipiului București sau a consiliului local al comunei, al orașului sau al municipiului, după caz, prin care se aprobă darea în folosință gratuită va cuprinde următoarele:

f) obligațiile instituției de utilitate publică beneficiară;”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 349, litera f) se modifică** și va avea următorul cuprins:

„f) obligațiile instituției publice sau instituției de utilitate publică beneficiare;”.

Art. 350 alin. (2) lit. b)**Vechea reglementare**

„Art. 350: Obligații

(2) Titularul dreptului de folosință gratuită are următoarele obligații:

b) să prezinte, anual, autorităților prevăzute la art. 287, rapoarte privind activitatea de utilitate publică desfășurată, gradul de implementare la nivelul colectivității, precum și prognoze și strategii pentru perioada următoare;”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 350 alineatul (2), litera b) se modifică** și va avea următorul cuprins:

„b) să prezinte, anual, în cazul în care beneficiar este o instituție de utilitate publică, autorităților prevăzute la art. 287, rapoarte privind activitatea de utilitate publică desfășurată, gradul de implementare la nivelul colectivității, precum și prognoze și strategii pentru perioada următoare;”.

Art. 362 alin. (2)**Vechea reglementare**

„Art. 362: Modalitățile de exercitare a dreptului de proprietate privată

(2) Bunurile proprietate privată a unităților administrativ-teritoriale pot fi date în folosință gratuită, pe termen limitat, după caz, persoanelor juridice fără scop lucrativ, care desfășoară activitate de binefacere sau de utilitate publică, ori serviciilor publice”.

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 362, alineatul (2)** *se modifică* și va avea următorul cuprins:

„(2) Bunurile proprietate privată a unităților administrativ-teritoriale pot fi date în folosință gratuită, pe termen limitat, după caz, instituțiilor publice, persoanelor juridice fără scop lucrativ, care desfășoară activitate de binefacere sau de utilitate publică, ori serviciilor publice”.

HOTĂRÂREA CEDO DIN 18 APRILIE 2023 ÎN CAUZA C. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI (CEREREA NR. 65.128/19)

De Redacția Pro Lege

Hotărârea CEDO din 18 aprilie 2023 în Cauza C. împotriva României (Cererea nr. 65.128/19)

În M. Of. nr. 503 din 30 mai 2024 s-a publicat **Hotărârea CEDO din 18 aprilie 2023 în Cauza C. împotriva României (Cererea nr. 65.128/19)**.

Vă prezentăm, în continuare, dispozițiile respectivei hotărâri.

1. Problema (ridicată) în cauză este dacă, prin refuzul de a recunoaște juridic identitatea de gen a reclamantei, au fost încălcate art. 8 și art. 14 din **Convenție**.

2. Reclamanta este o femeie transgen, care s-a născut în 1982. Deși, la naștere, i s-a atribuit sexul masculin, aceasta s-a identificat drept fată de la o vârstă fragedă și a preferat să se comporte și să se prezinte în societate așa cum societatea se așteaptă de la fete. Odată cu apariția caracteristicilor sexuale secundare în perioada adolescenței, aceasta a experimentat o reacție adversă puternică față de sexul care i-a fost atribuit la naștere. În 2013 și 2014, ea a fost diagnosticată cu „tulburare de identitate sexuală” și a început un proces psihoterapeutic de integrare și o terapie de substituție hormonală. De atunci, reclamanta trăiește ca femeie și este recunoscută ca atare la locul său de muncă actual.

3. La 10 octombrie 2016, aceasta a depus o cerere la Judecătoria Timișoara pentru a obține încuviințarea de a suferi o operație de schimbare de sex și de a modifica indicatorul (său) legal de gen, prenumele și codul numeric personal în actele sale de stare civilă. Ulterior, ea și-a retras cererea privind operația, deoarece nu mai dorea să fie supusă la aceasta. Un raport de expertiză medico-legală psihiatrică, emis în septembrie 2017 de Institutul de Medicină Legală Timișoara, la cererea instanței, a constatat că reclamanta îndeplinea „criteriile de diagnostic pentru tulburarea de identitate sexuală – transsexualism” și că avea „capacitatea mintală de a înțelege consecințele identificării cu un alt gen decât cel din documentele sale legale”.

4. La 19 octombrie 2017, Judecătoria Timișoara a admis, în parte, cererea reclamantei și a încuviințat modificarea indicatorului său legal de gen din masculin în feminin. Aceasta s-a întemeiat pe dispozițiile legislației interne și ale art. 8 din **Convenție**, precum și pe jurisprudența Curții. Instanța a respins celelalte capete de cerere ale reclamantei, constatând că încuviințarea pentru modificarea prenumelui și a codului numeric personal trebuia să fie obținută printr-o procedură administrativă separată.

5. Atât reclamanta, cât și autoritățile pârâte au atacat această hotărâre la Tribunalul Timiș, care a anulat-o printr-o hotărâre definitivă din 23 mai 2019; tribunalul a respins cererea în totalitate pentru motivul că reclamanta nu a suferit și nu intenționa să sufere o operație de schimbare de sex. Tribunalul a motivat că obiectivul reclamantei era acela de a înscrie o stare de natură predominant psihologică, ce corespunde identității sale de gen, în actele sale de stare civilă care privesc caracteristicile sexuale atribuite la naștere. Această „afișare publică a unei tulburări interioare” ar determina terții să creadă că interacționează cu o femeie, în vreme ce „persoana (în cauză) este, în realitate, bărbat din punct de vedere biologic”. Cele mai grave consecințe ar putea să apară în caz de căsătorie sau de deces; reclamanta ar putea ajunge să se căsătorească cu un bărbat, încălcând astfel legislația internă, care interzice căsătoria între persoane de același sex. În plus, dacă ar fi necesară identificarea acesteia ulterior decesului, genul său ar putea fi stabilit greșit, din cauza „caracteristicilor sale biologice”; prin urmare, drepturile potențialilor moștenitori și activele acestora ar rămâne incerte. Decizia tribunalului a fost redactată la 21 iunie 2019.

6. Reclamanta s-a plâns, în temeiul art. 8 și art. 14 din **Convenție**, că nu a putut obține recunoașterea juridică a genului său din cauză că nu a suferit și nu intenționa să sufere o operație de schimbare de sex. În plus, aceasta a susținut, pe baza aceluiași fapte, că a fost discriminată.

(...)

III. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 14 din **Convenție**

22. Reclamanta a invocat, pe baza aceluiași fapte, încălcarea art. 14 coroborat cu art. 8 din **Convenție**.

23. Curtea observă că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. a) din **Convenție** și nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Așadar, trebuie să fie declarat admisibil. Cu toate acestea, având în vedere constatarea sa referitoare la art. 8 (a se vedea supra, pct. 13-21), Curtea apreciază că nu este necesar să examineze dacă, în speță, a existat o încălcare a dispoziției invocate (a se vedea X și Y împotriva României, citată anterior, pct. 171).

CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN **CONVENȚIE**

24. Reclamanta a solicitat 10.000 de euro (EUR) cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral și 4.000 de lei românești (RON – echivalentul a 810 EUR) pentru cheltuielile de judecată efectuate în fața instanțelor interne și în fața Curții.

25. Guvernul contestă pretenția reclamantei cu titlu de prejudiciu moral, susținând că eventuala constatare de către Curte a unei încălcări în cauză ar constitui, în sine, o reparație suficientă și că, în orice caz, suma solicitată este excesivă.

26. În ceea ce privește cheltuielile de judecată, Guvernul a argumentat că facturile prezentate de reclamantă nu au furnizat suficiente informații pentru a se stabili dacă respectivele cheltuieli efectuate au fost necesare și justificate în mod corespunzător.

27. Curtea consideră că reclamanta a suferit cu siguranță un prejudiciu moral, care nu poate fi compensat prin simpla constatare a unei încălcări. Având în vedere natura încălcării constatate și pronunțându-se în echitate, Curtea acordă reclamantei 7.500 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit.

28. Ținând seama de documentele de care dispune, Curtea consideră că este rezonabil să acorde 810 EUR pentru toate cheltuielile de judecată, plus orice sumă care poate fi datorată de reclamantă cu titlu de impozit.

Hotărârea Curții:

1. declară cererea admisibilă;

2. hotărăște că a fost încălcat art. 8 din **Convenție**;

3. hotărăște că nu este necesar să examineze pe fond capătul de cerere întemeiat pe art. 14 din **Convenție**;

4. hotărăște:

(a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantei, în termen de trei luni, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda națională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:

(i) 7.500 EUR (șapte mii cinci sute de euro), cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit;

(ii) 810 EUR (opt sute zece euro), pentru cheltuielile de judecată, plus orice sumă ce poate fi datorată de reclamantă cu titlu de impozit;

(b) că, de la expirarea termenului de trei luni menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată anuală egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

5. respinge cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

CONSTITUIREA PUNCTULUI UNIC DE CONTACT
PRIVIND PRELUAREA SESIZĂRILOR REFERITOARE
LA CONȚINUTUL „DEEPPFAKE” (OMCID NR. 20721/2024)

De Redacția Pro Lege

Actul public în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordinul ministrului Cercetării, inovării și digitalizării (OMCID) nr. 20721/2024 pentru constituirea punctului unic de contact privind preluarea sesizărilor referitoare la conținutul „deepfake” (M. Of. nr. 455 din 16 mai 2024)	Văzând: – Referatul de aprobare nr. 170.006 din 9.05.2024 întocmit de Direcția tehnologia informației și transformare digitală; Având în vedere: – Orientările Comisiei Europene publicate în temeiul Regulamentului privind serviciile digitale pentru atenuarea riscurilor sistemice online pentru alegeri În temeiul: – art. 12 alin. (3) din H.G. nr. 371/2021 privind organizarea și funcționarea Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, cu modificările și completările ulterioare.	<i>Se constituie, în cadrul Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, punctul de contact privind preluarea și redirecționarea în vederea soluționării a sesizărilor referitoare la distribuirea de conținut audio/video manipulat digital în scopuri malițioase precum manipularea opiniei publice, șantaj, fraudă sau în cadrul unor campanii de propagandă și dezinformare cu potențial impact asupra integrității proceselor electorale.</i>

În M. Of. nr. 455 din 16 mai 2024 s-a publicat **Ordinul ministrului Cercetării, inovării și digitalizării (OMCID) nr. 20721/2024** pentru constituirea punctului unic de contact privind preluarea sesizărilor referitoare la conținutul „deepfake”.

Vă prezentăm, în cele ce urmează, cele mai importante dispoziții din respectivul act normativ:

Art. 1

Se constituie, în cadrul Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, punctul de contact privind preluarea și redirecționarea în vederea soluționării a sesizărilor referitoare la distribuirea de conținut audio/video manipulat digital în scopuri malițioase precum manipularea opiniei publice, șantaj, fraudă sau în cadrul unor campanii de propagandă și dezinformare cu potențial impact asupra integrității proceselor electorale.

Art. 2

Direcția tehnologia informației și transformare digitală, prin compartimentul IT, este structura din cadrul Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării responsabilă cu:

1. realizarea unui formular de contact pe pagina de internet a Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, unde se pot încărca sesizări cu privire la conținutul audio/video manipulat digital în scopuri malițioase și care este distribuit pe platforme online de socializare, streaming și motoare de căutare online;

2. recepționarea și analiza sesizărilor din punctul de vedere al existenței conținutului audio/video pentru care există suspiciunea rezonabilă că a fost manipulat digital în scopuri malițioase.

Art. 3

Direcția comunicare, transparență și dialog social este structura din cadrul Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării responsabilă cu redirecționarea sesizărilor spre soluționare către administratorii platformelor online de socializare, streaming și motoare de căutare online, datele colectate ca urmare a sesizărilor recepționate de la populație. După caz, acestea vor fi transmise și către instituțiile cu atribuții, în conformitate cu prevederile Legii nr. 58/2023 privind securitatea și apărarea cibernetică a României, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative.

Art. 4

Analizarea și transmiterea datelor primite de la populație în vederea raportării de către Direcția tehnologia informației și transformare digitală, prin compartimentul IT, și Direcția comunicare, transparență și dialog social se va realiza în termen de maximum 1 oră în intervalul orar 8.00-22.00 și în termen de maximum 12 ore în afara acestui interval, pe întreaga perioadă preelectorală și electorală.

CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ - MODIFICĂRI
(LEGEA NR. 139/2024)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă (M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015)	Legea nr. 139/2024 pentru modificarea art. 331 alin. (1) din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă (M. Of. nr. 448 din 15 mai 2024)	- <i>modifică</i> : art. 331 alin. (1).

În M. Of. nr. 448 din 15 mai 2024 s-a publicat **Legea nr. 139/2024 pentru modificarea art. 331 alin. (1) din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă**.

Vă prezentăm, în continuare, modificările aduse respectivului act normativ.

Art. 331 alin. (1)

Vechea reglementare

„(1) Dacă părțile nu se învoiesc asupra numirii experților, ei se vor numi de către instanță, prin tragere la sorți, de pe lista întocmită și comunicată de către biroul local de expertiză, cuprinzând persoanele înscrise în evidența sa și autorizate, potrivit legii, să efectueze expertize judiciare”.

Noua reglementare

„(1) Dacă părțile nu se învoiesc asupra numirii experților, ei se vor numi de către instanță, în mod aleatoriu, în sistem informatizat, dintre persoanele înscrise în evidența biroului local de expertiză și autorizate, potrivit legii, să efectueze expertize judiciare”.

Art. II din Legea nr. 139/2024

„ Art. I intră în vigoare la un an de la data publicării prezentei legi în Monitorul Oficial al României, Partea I”.

Art. III din Legea nr. 139/2024

„(1) În termen de 90 de zile de la data publicării prezentei legi în Monitorul Oficial al României, Partea I, ministrul justiției va aproba, prin ordin, normele metodologice privind modalitatea de funcționare a sistemului informatizat prevăzut la art. I, care va avea în vedere încărcătura experților în ceea ce privește numărul de expertize judiciare alocate.

(2) Ordinul prevăzut la alin. (1) intră în vigoare la un an de la data publicării prezentei legi în Monitorul Oficial al României, Partea I”.

**LEGEA NR. 295/2004 PRIVIND REGIMUL ARMELOR
ȘI AL MUNIȚIILOR – MODIFICĂRI (O.U.G. NR. 45/2024)**

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 295/2004 privind regimul armelor și al munițiilor (rep. M. Of. nr. 425 din 10 iunie 2014; cu modif. și compl. ult.)	Ordonanța de urgență (O.U.G.) nr. 45/2024 pentru modificarea Legii nr. 295/2004 privind regimul armelor și al munițiilor (M. Of. nr. 432 din 10 mai 2024)	– <i>modifică</i> : art. 14 alin. (1) lit. d), art. 57 alin. (4) lit. b).

În M. Of. nr. 432 din data de 10 mai 2024 s-a publicat **Ordonanța de urgență (O.U.G.) nr. 45/2024 pentru modificarea Legii nr. 295/2004 privind regimul armelor și al munițiilor**.

Redăm, în cele ce urmează, modificările aduse **Legii**.

Art. 14 alin. (1) lit. d)

Vechea reglementare

„Art. 14: Condiții de acordare a autorizației de procurare a armelor letale

(1) Autorizația de procurare a armelor letale se acordă persoanelor prevăzute la art. 13 alin. (2)-(5), dacă îndeplinesc, cumulativ, următoarele condiții:

d) nu sunt inculpate în cauze penale pentru fapte săvârșite cu intenție;”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 14 alineatul (1), litera d)** va avea următorul cuprins:

„d) nu au calitatea de inculpat în cauze penale pentru fapte săvârșite cu intenție, prevăzute de Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, cu modificările și completările ulterioare, în titlurile I, II, III, IV, în capitolul III din titlul VII, în capitolele I și II din titlul VIII și în titlurile X, XI, XII din Partea specială, precum și la art. 336-338 și 351, de Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea

traficului și consumului ilicit de droguri, republicată, cu modificările și completările ulterioare, de Legea nr. 194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, altele decât cele prevăzute de acte normative în vigoare, republicată, cu modificările ulterioare, de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 158/1999 privind regimul de control al exporturilor, importurilor și altor operațiuni cu produse militare, republicată, de Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, cu modificările și completările ulterioare, precum și de Legea vânătorii și a protecției fondului cinegetic nr. 407/2006, cu modificările și completările ulterioare;”.

Art. 57 alin. (4) lit. b)

Vechea reglementare

„Art. 57: Procurarea și înstrăinarea armelor neletale

(4) Autorizația de procurare a armelor neletale prevăzute în categoria C din anexă se acordă persoanelor prevăzute la alin. (1), dacă îndeplinesc, cumulativ, următoarele condiții:

b) nu sunt inculpate în cauze penale pentru fapte săvârșite cu intenție;”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 57 alineatul (4), litera b)** va avea următorul cuprins:

„b) nu au calitatea de inculpat în cauze penale pentru fapte săvârșite cu intenție, prevăzute de Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, cu modificările și completările ulterioare, în titlurile I, II, III, IV, în capitolul III din titlul VII, în capitolele I și II din titlul VIII și în titlurile X, XI, XII din Partea specială, precum și la art. 336-338 și 351, de Legea nr. 143/2000, republicată, cu modificările și completările ulterioare, de Legea nr. 194/2011, republicată, cu modificările ulterioare, de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 158/1999, republicată, de Legea nr. 535/2004, cu modificările și completările ulterioare, precum și de Legea nr. 407/2006, cu modificările și completările ulterioare;”.

**REGULAMENTUL PRIVIND RECRUTAREA, FORMAREA
PROFESIONALĂ ȘI EVALUAREA ASISTENȚILOR
JUDECĂTORULUI (HCSM NR. 1189/2024)**

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Hotărârea Secției pentru judecatori a Consiliului Superior al Magistraturii (HCSM) nr. 1189/2024 pentru aprobarea Regulamentului privind recrutarea, formarea profesională și evaluarea asistenților judecătorului (M. Of. nr. 505 din 31 mai 2024)	<i>În temeiul:– art. 133 alin. (5) și (7) din Constituția României, republicată; Având în vedere: – art. 47 din Legea nr. 393/2023 privind statutul asistentului judecătorului.</i>	Se aprobă Regulamentul privind recrutarea, formarea profesională și evaluarea asistenților judecătorului.

În M. Of. nr. 505 din 31 mai 2024 s-a publicat **Hotărârea Secției pentru judecatori a Consiliului Superior al Magistraturii (HCSM) nr. 1189/2024 pentru aprobarea Regulamentului privind recrutarea, formarea profesională și evaluarea asistenților judecătorului.**

Art. 1

Se aprobă Regulamentul privind recrutarea, formarea profesională și evaluarea asistenților judecătorului, prevăzut în anexa*) care face parte integrantă din prezenta hotărâre.

*) – Anexa se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 bis, care se poate achiziționa de la Centrul pentru relații cu publicul din șos. Panduri nr. 1, bloc P33, parter, sectorul 5, București.

Regulamentul privind recrutarea, formarea profesională și evaluarea asistenților judecătorului, publicat în M. Of. nr. 505 bis, poate fi consultat [aici](#).

CODUL MUNCII – MODIFICĂRI
(LEGEA NR. 161/2024)

De Redacția Pro Lege

Actele modificate	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 53/2003 – Codul muncii (rep. M. Of. nr. 72 din 5 februarie 2003; cu modif. și compl. ult.)	Legea nr. 161 din 29 mai 2024 pentru modificarea art. 128 alin. (2) din Legea nr. 53/2003 – Codul muncii (M. Of. nr. 507 din 31 mai 2024)	– <i>modificări</i> : art. 128 alin. (2).

În M. Of. nr. 507 din 31 mai 2024 s-a publicat **Legea nr. 161 din 29 mai 2024 pentru modificarea art. 128 alin. (2) din Legea nr. 53/2003 – Codul muncii**.
Redăm, în cele ce urmează, modificările și completările aduse Codului muncii.

Art. 128 alin. (2)

Vechea reglementare

„(2) Femeile gravide, lăuzele și cele care alăptează nu pot fi obligate să presteze muncă de noapte.”

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, **art. 128 alin. (2) se modifică** și va avea următorul conținut:

„(2) Femeile gravide, lăuzele și cele care alăptează, precum și persoana singură din familia monoparentală nu pot fi obligate să presteze muncă de noapte.”

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

• ABSTRACT

RIL (Appeal in the interest of the law)

Regarding the activity of the High Court of Cassation and Justice (Judge Panel on the appeal in the interest of the law), a decision of acceptance was issued regarding: Framework Law No 153/2017 on the salaries of staff paid from public funds and Law No 303/2004 on the status of judges and prosecutors, rep.

RIL

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 3/2024
(M. OF. NR. 442/09.05.2024): ART. 38 ALIN. (6)
DIN LEGEA-CADRU NR. 153/2017 ȘI A ART. 82 ALIN. (1)
DIN LEGEA NR. 303/2004 PRIVIND STATUTUL
JUDECĂTORILOR ȘI PROCURORILOR

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 3/2024 (M. Of. nr. 422 din 9 mai 2024)	Complet RIL	Art. 38 alin. (6) din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice Art. 82 alin. (1) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și	Drepturile acordate prin hotărâri judecătorești definitive reprezentând diferențe rezultate din utilizarea coeficienților de multiplicare prevăzuți la lit. A nr. crt. 6-13 din anexa la O.U.G. nr. 27/2006 privind

		procurorilor, rep.	salarizarea și alte drepturi ale judecătorilor, procurorilor și altor categorii de personal din sistemul justiției, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 45/2007, pentru procurorii din cadrul DNA și DIICOT, au natura juridică a unor despăgubiri și, prin urmare, nu sunt incluse în cuantumul indemnizațiilor de încadrare ale magistraților și nu pot fi avute în vedere pentru stabilirea bazei de calcul al pensiei de serviciu. Cuantumul acestor despăgubiri este supus plafonului prevăzut de art. 38 alin. (6) din Legea-cadru nr. 153/2017, dacă depășirea acestuia este determinată de utilizarea coeficienților de multiplicare menționați.
--	--	--------------------	--

În M. Of. nr. 422 din data de 9 mai 2024 s-a publicat **Decizia nr. 3/2024 pentru admiterea recursului în interesul legii privind interpretarea și aplicarea unitară a prevederilor art. 38 alin. (6) din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, și a prevederilor art. 82 alin. (1) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare.**

Astfel, Înalta Curte a statuat că „drepturile acordate prin hotărâri judecătorești definitive reprezentând diferențe rezultate din utilizarea coeficienților de multiplicare prevăzuți la lit. A nr. crt. 6-13 din anexa la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 27/2006 privind salarizarea și alte drepturi ale judecătorilor, procurorilor și altor categorii de personal din sistemul justiției, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 45/2007, cu modificările și completările ulterioare, pentru procurorii din cadrul Direcției Naționale Anticorupție și Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, au natura juridică a unor despăgubiri și, prin urmare, nu sunt incluse în cuantumul indemnizațiilor de încadrare ale magistraților și nu pot fi avute în vedere pentru stabilirea bazei de calcul al pensiei de serviciu.

Cuantumul acestor despăgubiri este supus plafonului prevăzut de art. 38 alin. (6) din Legea-cadru nr. 153/2017, dacă depășirea acestuia este determinată de utilizarea coeficienților de multiplicare menționați”.

Obiectul recursului în interesul legii

Legea nr. 303/2004

„Art. 82

(1) Judecătorii, procurorii, magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, magistrații-asistenți de la Curtea Constituțională și personalul de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor, precum și foștii judecători și procurori financiari și consilierii de conturi de la secția jurisdicțională care au exercitat aceste funcții la Curtea de Conturi, cu o vechime de cel puțin 25 de ani în funcția de judecător ori procuror, magistrat-asistent sau personal de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor, precum și în funcția de judecător ori procuror financiar sau consilier de conturi de la secția jurisdicțională a Curții de Conturi se pot pensiona la cerere și pot beneficia, la împlinirea vârstei de 60 de ani, de pensie de serviciu, în cuantum de 80% din baza de calcul reprezentată de indemnizația de încadrare brută lunară sau de salariul de bază brut lunar, după caz, și sporurile avute în ultima lună de activitate înainte de data pensionării”.

Legea cadru nr. 153/2017

„Art. 38 – Aplicarea legii

(6) În situația în care, începând cu 1 ianuarie 2018, salariile de bază, soldele de funcție/salariile de funcție, indemnizațiile de încadrare sunt mai mari decât cele stabilite potrivit prezentei legi pentru anul 2022 sau devin ulterior mai mari ca urmare a majorărilor salariale reglementate, se acordă cele stabilite pentru anul 2022”.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 3/2024

Prin **Decizia nr. 3/2024**, ÎCCJ (Complet RIL) *a admis* recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință, stabilește că: **„În interpretarea și aplicarea unitară a prevederilor art. 38 alin. (6) din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, și a prevederilor art. 82 alin. (1) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, drepturile acordate prin hotărâri judecătorești definitive reprezentând diferențe rezultate din utilizarea coeficienților de multiplicare prevăzuți la lit. A nr. crt. 6-13 din anexa la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 27/2006 privind salarizarea și alte drepturi ale judecătorilor, procurorilor și altor categorii de personal din sistemul justiției, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 45/2007, cu modificările și completările ulterioare, pentru procurorii din**

cadrul Direcției Naționale Anticorupție și Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, au natura juridică a unor despăgubiri și, prin urmare, nu sunt incluse în cuantumul indemnizațiilor de încadrare ale magistraților și nu pot fi avute în vedere pentru stabilirea bazei de calcul al pensiei de serviciu.

Cuantumul acestor despăgubiri este supus plafonului prevăzut de art. 38 alin. (6) din Legea-cadru nr. 153/2017, dacă depășirea acestuia este determinată de utilizarea coeficienților de multiplicare menționați”.

VI. JURISPRUDENȚĂ CCR

• ABSTRACT

Further to the work carried out by the Constitutional Court, three decisions (exceptions/objections of unconstitutionality admitted) were published in May regarding: Law no. 126/1995 on the regime of explosive materials, the Youth Law, the Law for the modification and completion of the Law no. 23/2020 on the legal regime of the Dacian fortresses in the Orastia Mountains, which are part of the UNESCO World Heritage List and some measures for their protection.

**NECONSTITUȚIONALITATE - D.C.C. NR. 83/2024
(M. OF. NR. 418/08.05.2024): ART. 37 LIT. A)
DIN LEGEA NR. 126/1995
PRIVIND REGIMUL MATERIILOR EXPLOZIVE**

De Redacția Pro Lege

Decizia CCR	Actul normativ	Sumar
Decizia CCR nr. 83/2024 (M. Of. nr. 418 din 8 mai 2024)	Art. 37 lit. a) și c) din Legea nr. 126/1995 privind regimul materiilor explozive	<i>Neconstituționalitate parțială</i>

În M. Of. nr. 418 din data de 8 mai 2024, s-a publicat **Decizia Curții Constituționale nr. 83/2024** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 37 lit. a) și c) din Legea nr. 126/1995 privind regimul materiilor explozive.

Obiectul sesizării de neconstituționalitate

Art. 37 lit. a) și c) din Legea nr. 126/1995 privind regimul materiilor explozive
„Art. 37

Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă:

- a) orice operațiuni cu articole pirotehnice efectuate fără drept;
- c) comercializarea către publicul larg a articolelor pirotehnice destinate a fi utilizate de către pirotehnicieni”.

D.C.C. nr. 83/2024

Prin Decizia nr. 83/2024, Curtea Constituțională *a admis* excepția de neconstituționalitate formulată de D.D.P. și de Societatea Fireshow – S.R.L. din Săcălaz, județul Timiș, în Dosarul nr. 8.752/180/2018 al Judecătoriei Bacău – Secția penală și de procuror în Dosarul nr. 1.908/4/2021 al Judecătoriei Sectorului 4 București – Secția penală și, respectiv, în Dosarul nr. 24.934/302/2021 al Judecătoriei Sectorului 5 București – Secția penală și a constatat că: **„dispozițiile art. 37 lit. a) din Legea nr. 126/1995 privind regimul materiilor explozive sunt constituționale în măsura în care vizează operațiunile prevăzute de art. 346 alin. (1) și (2) din Codul penal, operațiuni având ca obiect articole pirotehnice”**.

Totodată, Curtea *a respins*, ca inadmisibilă, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor **art. 37 lit. c)** din Legea nr. 126/1995 privind regimul materiilor explozive.

**NECONSTITUȚIONALITATE - D.C.C. NR. 79/2024
(M. OF. NR. 500 DIN 30 MAI 2024): ART. 33 ALIN. (3) ȘI (4)
DIN LEGEA TINERETULUI**

De Redacția Pro Lege

Decizia CCR	Actul normativ	Sumar
D.C.C. nr. 79/2024 (M. Of. nr. 500 din 30 mai 2024)	Art. 33 alin. (3) și (4) din Legea tineretului	Neconstituționalitate

În M. Of. nr. 500 din 30 mai 2024 s-a publicat **Decizia Curții Constituționale nr. 79/2024 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 15 alin. (1) și (3) cu referire la sintagma „adunare generală” și ale art. 33 alin. (3) și (4) din Legea tinerilor.**

Obiectul obiecției de neconstituționalitate

Art. 33 alin. (3) și (4) din Legea tineretului

„(3) *Autoritățile administrației publice, societățile comerciale al căror acționar majoritar este statul prin autoritățile sale, societățile comerciale ai căror acționari majoritari sunt societățile comerciale la care statul prin autoritățile sale este acționar majoritar, precum și persoanele juridice de drept privat care dețin statut de utilitate publică inclusiv datorită bazei materiale de tineret pe care o dețin sau o administrează, sunt obligate să păstreze destinația acesteia în proporție de cel puțin 50% și să o mențină în stare de funcționare.*

(4) *Schimbarea destinației în proporție mai mare de 50%, pentru o perioadă neîntreruptă mai mare de 6 luni sau desființarea unor baze de tineret aparținând domeniului public ori privat al statului sau al unităților administrativ-teritoriale se va putea face numai cu constituirea sau asigurarea prealabilă a altor baze de tineret similare celor desființate, care vor avea o suprafață utilă pentru activități de tineret echivalentă cu cel puțin jumătate din suprafața totală propusă spre desființare sau schimbare de destinație. Noua bază de tineret trebuie să fie în aceeași unitate administrativ-teritorială în care avea sediu fosta bază de tineret”.*

D.C.C. nr. 79/2024

Prin Decizia nr. 79/2024, Curtea Constituțională, cu unanimitate de voturi *a admis* obiecția de neconstituționalitate formulată de Avocatul Poporului și a constatat că **dispozițiile art. 33 alin. (3) și (4) din Legea tineretului sunt neconstituționale**.

Totodată, cu majoritate de voturi, a respins obiecția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 15 alin. (1) și (3) cu referire la sintagma „*adunare generală*” din Legea tineretului sunt constituționale în raport cu criticile invocate.

În esență, Curtea a reținut că soluțiile legislative încalcă art. 1 alin. (5) din Constituție în componenta referitoare la calitatea, precizia, predictibilitatea și previzibilitatea normelor, întrucât nu prevăd criterii obiective, termene și efecte pentru schimbarea destinației bazelor de tineret sau desființarea acestora. Totodată, desființarea bazelor de tineret aparținând domeniului public al statului sau al unităților administrativ teritoriale aduce atingere prevederilor constituționale referitoare la garantarea și ocrotirea proprietății publice, încălcând art. 136 alin. (4) din Constituție.

Cu privire la dispozițiile art. 15 alin. (1) și (3), cu referire la sintagma „*adunare generală*”, Curtea a reținut că nu există un paralelism legislativ creat prin suprapunerea unor organe noi de conducere ale fundațiilor județene pentru tineret și a Municipiului București. Unicul organ de conducere rămâne cel reglementat prin Legea nr. 146/2002, cu modificările și completările ulterioare, respectiv Consiliul de conducere al fundației.

**NECONSTITUȚIONALITATE – D.C.C. NR. 726/2023
(M. OF. NR. 510/31.05.2024): LEGEA PENTRU MODIFICAREA
ȘI COMPLETAREA LEGII NR. 23/2020 PRIVIND REGIMUL
JURIDIC AL CETĂȚILOR DACICE DIN MUNȚII ORĂȘTIE**

De Redacția Pro Lege

Decizia CCR	Actul normativ	Sumar
D.C.C. nr. 726/2023 (M. Of. nr. 510 din 31 mai 2024)	Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 23/2020 privind regimul juridic al Cetăților dacice din Munții Orăștiei, care fac parte din Lista patrimoniului mondial UNESCO și unele măsuri pentru protejarea acestora	Neconstituționalitate

În M. Of. nr. 510 din 31 mai 2024 s-a publicat **Decizia Curții Constituționale nr. 726/2023** referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 23/2020 privind regimul juridic al Cetăților dacice din Munții Orăștiei, care fac parte din Lista patrimoniului mondial UNESCO și unele măsuri pentru protejarea acestora.

Obiectul obiecției de neconstituționalitate

Obiectul controlului de constituționalitate îl constituie **Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 23/2020 privind regimul juridic al Cetăților dacice din Munții Orăștiei, care fac parte din Lista patrimoniului mondial UNESCO și unele măsuri pentru protejarea acestora.**

Legea criticată are următorul cuprins:

Articol unic. „– *Legea nr. 23/2020 privind regimul juridic al Cetăților dacice din Munții Orăștiei, care fac parte din Lista patrimoniului mondial UNESCO și unele măsuri pentru protejarea acestora, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 229 din 20 martie 2020, se modifică și se completează după cum urmează:*

1. La articolul 1, alineatul (8) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(8) Prin derogare de la prevederile art. 35 – art. 37 alin. (1) și art. 41 din Legea nr. 46/2008 – Codul silvic, republicată, cu modificările și completările ulterioare, terenurile din fondul forestier național pe amplasamentul cărora se află zona de sit (zona 1) a Cetăților dacice din Munții Orăștiei și zona de protecție (zona 2) se scot definitiv din fondul forestier național, fără plată și fără compensare.”

2. La articolul 2 se introduce un nou alineat, alineatul (2), cu următorul cuprins:

„(2) Exproprierea terenurilor precizate la alin. (1) se poate derula potrivit procedurilor prevăzute în Legea nr. 255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local, cu modificările și completările ulterioare.”

3. După articolul 11 se introduce un nou articol, articolul 11¹, cu următorul cuprins:

„Art. 11¹

(1) Cetățile dacice din Munții Orăștiei înscrise în inventarul domeniului public național și aflate în administrarea unor consilii județene, se preiau în domeniul public județean, în scopul întreținerii, restaurării, consolidării, conservării și punerii în valoare.

(2) Dacă după o perioadă de 7 ani direcțiile județene pentru cultură constată neîndeplinirea condițiilor, scopului și a obligațiilor privind executarea lucrărilor prevăzute la alin. (1), bunurile revin în domeniul public al statului și în administrarea Ministerului Culturii, în condițiile legii.

(3) După preluarea Cetăților dacice din Munții Orăștiei în domeniul public județean, Ministerul Finanțelor va opera modificările corespunzătoare în inventarul centralizat al bunurilor din domeniul public al statului, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1.705/2006, cu modificările și completările ulterioare.”

D.C.C. nr. 726/2023

Prin Decizia nr. 726/2023, Curtea Constituțională a admis obiecția de neconstituționalitate formulată de Președintele României și a constatat că **Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 23/2020 privind regimul juridic al Cetăților dacice din Munții Orăștiei, care fac parte din Lista patrimoniului mondial UNESCO și unele măsuri pentru protejarea acestora este neconstituțională.**